מראי מקומות בענין קביעות לזימון ודין ״פרח זימון״

מתי מתחייבים בזימון – עי׳ רבינו יונה (ברכות לב:) דדוקא אם קבעו עצמן יחד מתחילה חייבין לזמן, והוכיח כן מגמ׳ ברכות מב. [אך עי׳ רמב״ן דף מה. דהמשנה בדף מב. דבעי הסיבה מיירי בברכת המוציא], ודעת הרא״ש (פ״ז ס״א) דאף שלא ברכו המוציא ביחד נקבעו לזימון, וכ״פ בשו״ע ס״ב.

ג׳ שאכלו כאחת אין רשאין ליחלק – מתני ברכות דף נ. ובגמ׳ שם מאי קמ״ל תנינא חדא זימנא כו׳ הא קמ״ל וכו׳, עי׳ הגהות הגר״א דהרי״ף גורס בתירוץ רק את הלישנא אחרינא שלפנינו, אולם התר״י והרא״ש כתבו דבירושלמי מבואר כהתירוץ הראשון, [והנה הטור קצג ד כתב דיש לחוש לשתי הגירסאות, ובב״ח שם סק״ו כתב דהיכא דאיכא תרתי לריעותא דכ״א אכל מככרו וגם לא אכלו עדיין כזית פת רשאין ליחלק, אולם הביאוה״ל שם חולק על הב״ח].

ג׳ שישבו לאכול כאחת ועדין לא אכלו - בביאור הגמ׳ נחלקו הראשונים דעת הרא״ש (ס׳ כ״ט) ורבתינו הצרפתים ברבינו יונה (דף לז.) היא דר״ל דאע״פ דלא אכל כזית מ״מ מצטרפים כיון שאכלו קצת, [והם מפרשים כן בדעת המ״ד בירושלמי דהתחילו היינו אכילת כזית] אבל ברבינו יונה פירשו דהגמ׳ איירי בגמרו בדעתם לאכול ביחד אע״פ שלא בירכו המוציא מ״מ אינן רשאין לחלק [וכאידך מ״ד בירושלמי דמפרש דנתנו דעתן לאכול זהו בתחילה], ועי׳ ברא״ש שכ׳ ע״ז דאינו מסתבר דחומרא יתירה היא.

ועי׳ מה שכתבו התוס׳ דף מה. (ד״ה שלשה שאכלו) בביאור הירושלמי ונמצא לפי״ד שאם לא התחילו ביחד רשאין כל אחד לגמור לפני חבירו ולברך בלא זימון וכ״פ הט״ז סק״ו להלכה.

אי נמי כי הא דרב הונא וכו׳ ג׳ שבאו מג׳ חבורות אינן רשאין ליחלק – פי׳ רש״י (ד״ה ג׳ שבאו) ורוב הראשונים שלשה שנזדמנו יחד אף שבאו משלש חבורות, חייבים לזמן כאן במקום שנזדמנו ואינם רשאים להתחלק זה מזה, אבל רב האי גאון (ברשב״א, ד״ה אי נמי) פי׳ שכל אחד מהם אינו רשאי להתחלק מחבורתו ולהצטרף כאן, כדי שלא להפסיק את הזימון של חבורתו הראשונה, וכ״פ ברמ״א קצ״ג ס״ו.

אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו - בביאור דברי רבא בסוגייתנו רבו הפירושים, ויש בזה שתי שיטות עיקריות,

א. שיטת רש״י (ד״ה אבל אזמון) שאם לפני שנזדמנו יחדיו זימנו עמהם בני חבורתם והם השתתפו בזימון אלא שלא בירכו ברכת המזון, פרח זימון מהם ואינם מצטרפים שוב לזימון, ועי׳ ברא״ש וברמב״ן שהר״י מפריש הק׳ עליו ג׳ קושיות **א׳** דא״כ פשיטא הוא דהא כבר יצאו ידי זימון **ב׳** דאין שייך ע״ז הלשון דפרח זימון **וג׳** דהרי דלא דמי להמשל של מטה דהכא אין שייך חזרה, ובישוב דברי רש״י עי׳ ברא״ש שכ׳ דאיירי בשאכלו אח״כ ביחד, ורבינו יונה (ד״ה ומפני) פירש שמדובר כאן שאותם שפירשו הצטרפו לזימון לאחר שכבר יצאו לחוץ ולא היו עמהם באותו מקום, וחידש רבינו יונה שמי שעונה לזימון בעודו בשוק אף על פי שהאחרים נפטרים עמו בזימון הוא עצמו לא יצא ידי מצות זימון, וחידש רבא שאם שלשה אנשים כאלו שכל אחד מהם ענה לחבורתו מן השוק נועדו יחד אינם מזמנים ואף שהם עדיין לא נפטרו מן הזימון פרח זימון מהם, והראב״ד (הובא ברמב״ן וברשב״א) פירש ש׳אזמין עלייהו בדוכתייהו׳ היינו שכאשר גמרו השנים את סעודתן ורצו שיפסיק השלישי ויענה להם לזימון הוא לא רצה להפסיק והם זימנו עליו בעל כרחו באופן כזה הם יוצאים ידי זימון והוא לא יוצא ידי זימון ואף שלא יצא ידי זימון פרח ממנו הזימון.

ב. שיטת רבינו יהודה מפריז (תוספות רני יהודה ד״ה ונראה, והובא בתלמידי רבינו יונה ד״ה אמר, ובראש סי׳ כט) וברמב״ן (ד״ה אבל) פירשו, שבני חבורתם זימנו לעצמן כגון שהיו ארבעה בכל חבורה ושלשה מתוכם זימנו פרח זימון מהנשארים ואינם מצטרפים שוב לזימון, וכ״נ בשו״ע קצ״ג ס״ו.

נזדמנו שלשתם ואחר כך זימנו חבורותם – דעת הרמב״ן דאם השלושה נזדמנו ורק אחר כך זימנו שאר החבורות, הפורשים יכולים לזמן לעצמם, משום שלא היה אף רגע שבו לא יכלו לזמן, ולכן לא פרח מהם הזימון, וכ״כ בביה״ל (ד״ה כיון שחבריהם) בשם הרעק״א מטעם אחר משום דכשהשלושה מתחברים למקום אחד, לפני שיזמנו חבורותיהם הם נפרדו לגמרי מחבורותיהם, אמנם מדברי הרא״ה (הלכות ברכות ס״ז ה״ו) והריטב״א (ד״ה אמר רב חסדא, לעיל מז :) משמע, שגם באופן שלאחר שהצטרפו הפורשים, זימנו בני החבורות במקומן, פרח זימון מהפורשים ואינם יכולים לזמן עוד. וכן מבואר בלבוש (סי׳ קצ״ו ס״ו).

שלושה שהתחברו מחבורות שונות, ורק אחד מהם כבר זימן במקומו - עי׳ בפסקי הריא״ז ובחי׳ הרא״ה על הרי״ף, שם מבואר דה״ה אם רק בחבורה אחת [הפסיק לשנים], פרח זימון ואפי׳ שהשנים האחרים לא זימנו, ועי׳ בביה״ל (ד״ה כל אחד) מדברי הטור בסי׳ ר׳ והמ״א שם משמע שאחד שכבר זימן יכול להצטרף עוד הפעם עם שנים שלא זימנו, וכ׳ דשם מיירי דוקא כשאכלו יחד, ומ״מ הבה״ל נשאר בצ״ע לדינא, משום שאולי כאן יותר חמור מסי׳ ר׳, ששם השניים התחילו יחד וגוררים את השלישי, ואילו כאן כל אחד נתחייב עם חבורתו, ואין התחלה חדשה ולכן אולי אין בכוחם לגרור שלישי שפטור.

דחנקתיה אומצא: רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן: [א] אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי ואמרי לה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה [ג] [א] פוק חזי מאי עמא דבר:

הדרן עלך כיצד מברכין

[ג] **שלשה** [ב] שאכלו כאחת חייבין לזמן אבל [ג] דמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו מעשר שני והקדש שנפדו [ד] והשמש שאכל כזית [ה] והכותי מזמנין עליו [ו] אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות מכזית [ז] והנכרי אין מזמנין עליו [ח] נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן [ד] עד כמה מזמנין [ט] עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה: **גמ'** מה"מ אמר רב אסי דאמר קרא [א] גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר מהכא [ב] כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר רב חנן בר אבא [ה] [י] מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר [ג] משה ידבר והאלהים יעננו בקול שאין תלמוד לומר בקול ומה תלמוד לומר בקול בקולו של משה תניא נמי הכי [כ] אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא: איתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לזמן מזמנין וחד אמר אם רצו לזמן אין מזמנין תנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן שלשה אין שנים לא התם חובה הכא רשות תא שמע[ב] [ו] [ל] שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק שלשה אין שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע [מ] השמש שהיה משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם

דניחא

מאי עמא דבר. היאך נוהגים וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרון על כל מה שברא:

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' לזמן. להזדמן יחד לצרוף ברכה בלשון רבים כגון נברך: **שנטלה תרומתו.** קס"ד (א) תרומת מעשר שלו שעל הלוי להפריש: **מעשר שני שנפדה.** להתירו באכילה חוץ לירושלים ואת פדיונו יעלה לירושלים ויאכל: **והשמש.** ששמש בסעודה ואכל עמהם כזית כדי להצטרף עמהם לזמון ובכל הני אצטריך לאשמעינן אע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה כדמפרש ואזיל בגמרא[י]: **עד כמה מזמנין.** כמה יאכל עמהם ויתחייב עמהם בזימון ונפקא מינה להוציאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס לברך: **גמ' מה"מ.** דשלשה ראוים לברכת צירוף: **גדלו לה' אתי.** הרי שלשה. וכן אקרא הבו גודל היחיד אומר לשנים: **אינן רשאין ליחלק.** ולברך כל אחד לעצמו דמפקעי לה לתורת זמון: **שלשה אין שנים לא.** ה"פ דמדקתני אין רשאין ליחלק שמע מינה דשלשה מזמנין שנים אין מזמנין ואפילו רצו דאי אמרת שנים נמי אם רצו מזמנין אמאי אין האחד רשאי ליחלק ליזיל הוא ולא מפקעת ברכת זמון בהכי ויזמנו השנים: **שאני התם דהוקבעו בחובה מעיקרא.** ואי אזיל הוא מפקעת להו חובה וקמו להו ברשות וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה[ז]: **אוכל עמהם.** אין כאן גאוה[ג] דניחא להו דמייתי להו לידי זמון ואי שנים מזמנין אמאי ניחא להו בלאו דידיה נמי אי בעו מזמני:

דניחא

דחנקתיה אומצא. ודוקא מים שאין לו הנאה כי אם לשתות מים לצמאו והנאה דחנקתיה אומצא אין זה נחשב הנאה אבל שאר משקים שלעולם הגוף נהנה מהן בכל ענין מברך ואפילו חנקתיה אומצא כדאמרינן לעיל (דף לו.) ואע"ג דלרפואה אתי בעי ברוכי. ורב עמרם פירש דדוקא לפניו לא בעי ברוכי אבל לאחריו חייב. ורבינו משה פירש דלא היא דהואיל ואינו נהנה אפילו לאחריו לא בעי ברכה:

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו. ופוק חזי מאי עמא דבר והנה נהגו העולם לברך לאחריו אבל לא מצינו לפרש דפליגי בלאחריו דתנא קמא סבר דמברך לפניו ולא לאחריו ורבי טרפון סבר אף לאחריו יברך בורא נפשות רבות דאם כן כי פריך לעיל(ח) מרב[ד] פפא דמברך (ליקשי) [לסייעיה] ממלתיה דרבי טרפון שהוא תנא(ט):

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. בירושלמי(י) פריך הכא את אמרת אין רשאין ליחלק והכא את אמרת חייבים לזמן ועתה לכאורה אין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תנינא חדא זימנא שאין רשאין ליחלק היינו משום דחייבים לזמן ול"נ דהכי פריך הכא את אמרת דאין רשאין ליחלק דמשמע אם גמרו אכילתן יחד אינן רשאין ליחלק אבל האחד רשאי לגמור סעודתו ולברך קודם חברו וחייבין לזמן משמע דחובת זימון עליהם ואינן רשאין לגמור סעודתן זה בלא זה ומשני שמואל כאן בתחלה כאן בסוף איזהו בתחלה ואיזהו בסוף פליגי בה תרי אמוראי חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אכלו כזית זהו בסוף וחד אמר אכלו כזית זהו בתחלה נתנו דעתם לאכול[ה] זהו בסוף ורב אלפס[ו] תופס דרך ראשון[ז] עיקר וה"פ נתנו דעתם לאכול כלומר שהתחילו מתחלה לאכול ביחד זהו בתחלה אז ודאי חובת זימון עליהם אכלו כזית זהו בסוף כלומר אם האחד התחיל קודם חברו בכזית אז ודאי אם גמרו סעודתם יחד חייבים לזמן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולברך:

אבל טבל אין מזמנין עליו. תימה דאמר בערכין (דף ד.) הכל מצטרפין לזמון כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני לא צריכא אף על גב דכהן אוכל תרומה וישראל חולין אלמא אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכהן יכול לצרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לזמון והכא נמי נהי דחד מנייהו אכל טבל דאין ראוי לאחרים אמאי אינן מזמנין ויש לומר דאכילת טבל לאו שמה אכילה דלא חזיא אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראויה לכהן האוכלה[ח] והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לזמן כדאמרינן (בב"ק פ"ט דצ"ד[ט]) הרי שגזל סאה חטין וטחנה ° ואפאה ואכלה ומברך עליהן אינו מברך אלא מנאץ מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דנהי דאינו ראוי לאכול עמהם הם ראוים לאכול עמו וכן לענין הנזהר מפת של נכרי אבל אם שלשתן מודרין הנאה זה מזה אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא אתשילו: **בקולו** של משה. וא"ת היכי מייתי ראיה ממשה והא צריך לאתויי דמשה היה מתרגם ולא היה מרים קולו יותר מהקב"ה שהיה קורא והוא מביא שהקב"ה היה קורא ומשה היה מתרגם[י] ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כחו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה צריך להרים קולו שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רם יותר מקולו של הקב"ה שהיה קורא: **אם** רצו לזמן אין מזמנין. פירש"י וכן לענין המוציא ושאר ברכות אין האחד מברך להוציא חברו לגבי הא דאמר אביי נקטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק ולברך כל אחד לעצמו בין ברכת המוציא בין ברכת המזון לשון רש"י לקמן(כ) ולא נהירא דלעיל פרק כיצד מברכין (דף לט.) בעובדא דבר קפרא נתן בר קפרא רשות לאחד לברך ושנים הוו התם ועוד[כ] אי הוו שלשה התם לא היו שם אלא פירות וכן נמי אמרינן לקמן (דף נג.) דעל המאור אחד מברך לכולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוציאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לצרף ואחד מברך להוציא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה צריך לברך כל אחד לעצמו ויש מתרצים דיש חלוק בין ברכת המוציא דלא הויא כי אם דרבנן ע"כ מוציאין זה את זה אבל בבהמ"ז שהיא מדאורייתא לכם החמירו(ל): **שלשה** שאכלו כאחת אין רשאין ליחלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מזמנין ליזיל הוא והא לא מיפק' ברכת זמון תימה דילמא טעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו לשלישי מברכת הזמון וגם הוא אין לו להפקיע ממנו ברכת הזמון וי"ל דעיקר פרכתו ° סמיך אסיפא דקתני ד' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכאן וב' מכאן והוי כמו וכו' וכה"ג תמצא בהרבה מקומות ותימה א"כ אמאי לא מקשי מן הסיפא בהדיא ע"כ פירש רבינו יהודה דודאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל למימר אין היחיד רשאי ליחלק אי נמי אין אחד מהם רשאי ליחלק אבל מדקתני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פקע זמון אם נסתלק אחד מהם:

והא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עירובין דף יד:, ב) [עירובין שם פסחים דף נד. מנחות לה:], ג) [לקמן נ.], ד) פסחים מט: יומא עט: [ועי' תוס' לקמן מט: ד"ה עד כמה], ה) [לקמן נ.], ו) מז ע"א וע"ב, ז) קידושין לא., ח) מד., ט) [ועיין רש"י עירובין יד: ד"ה ר"ט], י) ריש פרקין, כ) ע"ב ד"ה מצוה, ל) [ועמ"ש תוס' באריכות בביאור הדברים בחולין קו. ד"ה וש"מ].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שנטלה תרומתו קס"ד. נ"ב נ"ל דמשום סיפא קאמר רש"י קס"ד וע"ל דף מ"ז ע"ב ול"נ שהוא ט"ס וזה קאי אסיפא אבל שלא נטלה תרומתו וק"ל שוב ראיתי בשבת דף קכ"ז פרש"י לשם וכ"ש תרומה גדולה שעל ישראל להפריש והפרישו קודם וכו' ע"ש וזה חסר כאן:

תורה אור השלם

א) גַּדְּלוּ לַייָ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: [תהלים לד, ד]

ב) כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: [דברים לב, ג]

ג) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל: [שמות יט, יט]

ליקוטי רש"י

עמא דבר. מה נהגו העם [עירובין יד.]. **דמאי.** תטין הלקוחים מעם הארץ ספק עשרן ספק לא עשרן [לקמן מז.]. ככר שלקחה מעם הארץ ולא הפריש ממנה דמאי [עירובין לא.]. תבואה הנלקחת מעם הארץ והיא נקראת דמאי ספק עישרה ספק לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק [פסחים לה.]. לקחם מעם הארץ וספק פירותיהן ספק אינן מעושרין [סוכה לה:]. **ומעשר ראשון.** של לויים [פסחים שם]. **שנטלה תרומתו.** קא סלקא דעתך תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן וכל שכן תרומה גדולה שיש על ישראל להפריש והפרישו קודם שנתן המעשר ללוי [שבת קכז:]. תרומת מעשר לכהן ומכאן ואילך המעשר מותר לזרים [פסחים שם]. **שלא נטלה תרומתו.** קא סלקא דעתך שלא ניטלה תרומת מעשר שלו [שבת קכח.]. **עד כמה מזמנין.** שלשה שאכלו כאחת דתנן חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק [פסחים מט:]. מברכין על המזון אחריו [יומא עט:]. **ואין רשאין ליחלק.** דאיתחייבו להו זמון [לקמן נ.].

עין משפט נר מצוה

קנב א [מיי' שם] טוש"ע או"ח סימן רד סעיף ז:

א ב מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סימן קצב סעיף א:

ב ג מיי' פ"א מהלכות ברכות הל' כ סמג שם:

ג ד טוש"ע או"ח סימן קצט סעיף א:

ד ה שם סעיף ב:

ה ו מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצו סעיף א:

ו ז מיי' פ"ה מהל' ברכות הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן קצט סעיף ד:

ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ח ט מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפד סעיף ו וסימן קצו סעיף ד:

ט י מיי' פ"א מהלכות ברכות הל' יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן קכד סעיף יג:

י כ מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ג ופי"ב מהל' תפלה הל' יא טוש"ע או"ח סי' קמה ס"א וטור י"ד סי' רמו:

יא ל מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה י סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף א:

יב מ טוש"ע שם ובסי' קע סעיף כא:

גליון הש"ס

תום' ד"ה **אבל טבל** כו' **ואפאן ואכלן** ומברך. שם ליתא כן. אלא ואפאה והפריש חלה וצ"ע: תום' ד"ה **שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק** כו' **סמיך אסיפא.** כעין זה בתוס' גיטין דף פ' ע"ב תוס' ד"ה זו דברי ר"מ וש"נ:

הגהות וציונים

א] [צ"ל **רבא** כ"א בשאלתות פרשת יתרו] (גליון): ב] לפי הגירסא שלפנינו ברייתא היא (צל"ח) אבל התוס' גורסים שלשה שאכלו **כאחת אין** רשאין ליחלק (והיא משנה לקמן נ ע"א): ג] אולי צ"ל אין כאן **גזילה** ובספר חודש האביב (לבעל פלא יועץ) פי' דמשום גזל וודאי ליכא דהא משיירין פאה בקערה לשמש אלא דאיכא משום גאוה שמשוה עצמו עמהם: ד] נדצ"ל **ארב** פפא (הגהות מהר"נ אדלר, באה"מ): ה] צ"ל זהו בתחלה **גמרו סעודתן** זהו בסוף, או שצ"ל **גמרו מלאכול** זהו בסוף, (כ"ה בירושלמי, פני משה, מראה פנים, רש"ש, יד דוד וכן הוא בראשונים): ו] לכאו' דברי הרי"ף הם על המשנה לקמן נ ע"א עיי"ש ברבינו יונה והגר"א באמרי נעם כתב דהיה כתוב בתוס' ור"א, והוא ר' אלעזר אחד מבעלי התוס' וטעו לומר ורב אלפס וכ"ה בד"ה בקולו של משה: ז] [צ"ל **משנה** רש"א] (גליון) כ"ה בדפו"ר ועיין מהרש"א: ח] מן והה"כ' עד אלא מנאץ רש"ל מ"ז ונ"ב אין כאן מקומו (גליון): ט] נראה דהציון (ב"ק צ"ד) הוא ט"ס והתוס' כיוונו לתוספתא דסנהדרין (פ"א ה"ג) וירושלמי פ"ק דסנהדרין (זכר ישעיה) ומיושב בזה קושיית רעק"א בגליון הש"ס, וכן רש"י לקמן מז ע"א ד"ה הא לא חזי ליה העתיק כדברי התוס' כאן ועיי"ש בב"ח: י] עיין מהרש"א דהוצרכו לזה דאי הוה איכא לפרושי שמשה היה קורא והקב"ה היה מתרגם הוה אתי שפיר: כ] יש להוסיף דאפילו אי הוו שלשה (זאת מנוחתי)

דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא[א]) ת"ש [א] [א]נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין (והא נשים אפילו מאה[ב]) והא מאה [א] נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן שאני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דרב דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבירו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא [ב] [ב]שמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מזמנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב [ג]שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דנייתי מתקיף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה (א) נראין כעשרה שנים אין נראין כשלשה [ד]והלכתא כמר זוטרא מ"ט [ו] כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק [ד] תניא נמי הכי [ה]שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא [ז] הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה[ג] משמיה דרבי זירא כוותי [ו]שלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר[ד] בריה איהו וחד שאני רב פפא [י]דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו (יתבי וקא מיבעיא להו[ה]) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף בריך איניש (ב) לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם [ז]ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן [ט] אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי [ח]הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (ג) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא [ט]הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי [י]עני ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו (ד) בהטוב והמטיב

רבי

דניחא להו דמקבע להו בחובה. דגדול המצווה ועושה: **אם רצו אין מזמנים.** כדמפרש טעמא לקמן שאין קביעותן נאה משום פריצותא בין דנשים בין דמשכב זכור דעבדים בקטנים: **דאפילו מאה כתרי דמיין.** לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מזמנין[ו] והוא הדין לשנים: **דאיכא דעות.** דאע"ג דלענין חובה אינן חייבות לענין רשות דעות שלשה חשיבי להודות טפי משני אנשים דאיכא משום גדלו לה' אתי: **קוראין לו.** להודיעו שהם רוצים לזמן ויפנה אליהם במקום מעמדו ודי להם בכך: **ומזמנין עליו.** ואע"פ שאינו בא אצלם: **ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון ביניהן.** לא בא ללמדנו אלא שאין צריכין זימון דכיון דאחד יוצא בברכת חברו אשמעינן[ז] דאין זימון דאי יש זימון ברכת שניהם היא שהרי אומר נברך והוא עונה ברוך הוא[ח]: **לאו דשמיע להו מרבי יוחנן.** דבר מערבא הוא דאילו רב בבבל הוה ובני מערבא היכא שמיע להו: **והוא דקרו ליה ועני.** שסמוך הוא אצלם ועונה ברוך הוא: **לא אמרן.** דלא צריך למיתי גבייהו אלא שלשה אבל עשרה שיצטרפו משום הזכרת השם עד דאתי גבייהו: **נראין כעשרה.** דאין אדם ממהר להבחין בין עשרה לתשעה: **מצוה ליחלק.** ולברך כל אחד בפני עצמו בין ברכת המוציא בין ברכת המזון: **אחד מפסיק לשנים.** אם גמרו השנים סעודתן ורוצין לזמן דרך ארץ הוא שיהא האחד מפסיק את סעודתו עד שיזמנו עליו עד ברכת הזן דהיינו ברכת זימון[ח] וחוזר וגומר סעודתו אבל שנים אין עליהם להפסיק בשביל היחיד וממתין עד שיגמרו: **לפנים משורת הדין.** לאחשוביה: **לא הוה בהו** (ה). מופלג בחכמה ובזקנה מן השנים: **דאיכא אדם גדול.** שהגדול מברך כדפסקינן לקמן הלכתא (דף מז.): **בא ומצאן.** אחד מן השוק בא ומצא שלשה שהיו מזמנין: **ברוך ומבורך.** דלא מצי למימר שאכלנו משלו: **הא דקאמר ברוך ומבורך.** כדאשכחינהו דקאמר המזמן נברך אבל אשכחינהו דענו ברוך הוא עונה בתרייהו אמן: **הא בבונה ירושלים.** שהיא סוף הברכות הרי זה משובח וכן בסוף ברכות דקריאת שמע שחרית וערבית ואחר כל ברכותיו דקתני בברייתא הרי זה משובח אחר גמר כל ברכותיו קאמר ואחר כל ברכותיו דקתני הרי זה מגונה בסוף כל ברכה וברכה קאמר: **כי היכי דלשמעו פועלים.** וידעו שנגמרה כל הברכה שהרי אין המברך עונה אמן אלא לבסוף: **וליקומו.** לעבידתייהו ואי משום דקמפקע להו מהטוב והמטיב לא איכפת ליה דקסבר דלאו דאורייתא היא אלא ביבנה תקנוה על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה[ט]: **רב אשי עני.** להאי אמן בלחישה כי היכי דלא לשמעו וידעו שהם גמר הברכות ויזלזלו בהטוב והמטיב ומיהו משום דסוף כל ברכותיו היא[ט] ותניא בברייתא ה"ז משובח לא סגי דלא עני ליה:

קטינא

והא מאה נשי כתרי גברי דמיין. לענין קטן תפלה ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשבינן להו כשלשה וה"ה לשנים אבל לא מצי למימר כחד דמיין דאין יכולות לזמן דהא קתני נשים מזמנות לעצמן ורש"י פירש כתרי לענין חובה דאין חייבות לזמן ואם רצו מזמנות והוא הדין לשנים:

שאני התם דאיכא דעות. מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מזמנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מזמנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מזמנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין ועוד דמדמה ליה הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. ושם) הכל מחויבין בזימון לאתויי נשים לענין רשות קאמר ולא לענין חובה ונשים צריך עיון אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מבינות ויש מביאין ראיה שיוצאות מדאמר לקמן[י] סופר מברך ובור יוצא מכאן משמע שאף הנשים יוצאות בבהמ"ז שלנו מיהו יש לדחות אותה ראיה דשאני בור שמבין בלשון הקדש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לברך אבל נשים שאין מבינות כלל מצי למימר דלא נפקי והא דאמרי' במגילה (פ"ב ד' יח.) לועז ששמע אשורית יצא פרסומי ניסא בעלמא שאני כדאמרינן התם (דף יח.) האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהו:

אי הכי אימא סיפא. לא גרסינן אי הכי דהא אפי' מעיקר' נמי הוה מצי למפרך מסיפא דאין מזמנין:

רב זביד אמר ברוך הוא ומבורך. ובה"ג פסק ברוך הוא[י] ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ואי הוה עשרה עני בתרייהו ברוך הוא אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד:

הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות. פר"ח וה"ג די"מ בכל[כ] ברכה וברכה כגון אחר ישתבח וכיוצא בו ומיהו פוק חזי מאי עמא דבר שלא נהגו לענות אמן אלא אחר בונה ירושלים דבהמ"ז:

רב אשי עני ליה בלחישה. וכן פסק בה"ג ועוד לדידן דליכא פועלים אפילו אביי מודה:

לא

עין משפט
נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצט סעיף ו:

יד ב מיי' פ"א שם הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' ריג סעיף ב:

טו ג ד מיי' פ"ה שם הלכה יג וסמג שם טוש"ע או"ח סימן קצד סעיף ב:

טז ה מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף א:

יז ו מיי' פ"ז שם הל' ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' ר סעיף א:

יח ז טוש"ע או"ח סימן קצד סעיף א:

יט ח מיי' פ"ה שם הל' יז סמג שם טוש"ע או"ח סי' קנא סעיף א:

כ ט מיי' פ"א שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפח סעיף א ובסי' רטו סעיף א:

כא י טוש"ע או"ח סי' קפח סעיף ב:

◆

ליקוטי רש"י

מזמנות לעצמן. שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתינו [ערכין ג.]. **שמע ולא ענה יצא.** שאינו יודע לא לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לבו לשמוע אף על פי שלא ענה יצא וכן למתפללין בצבור ושליח צבור אומר [קדושה] או יהא שמיה רבא ישתקו בתפלתן וישמעו בכוונה והרי הן כעונין וכשיגמור הקדושה יחזרו לתפלתן וכן יסד רב יהודאי גאון בעל הלכות גדולות [סוכה לח:]. **מצוה ליחלק.** הואיל ואין כאן שלשה [חולין קו.]. **אין זימון למפרע.** משבירך וידי זימון לא יצא [לקמן נ.].

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [ערכין ג.], **ב)** סוכה דף לח: [ע"ש היטב], **ג)** מגילה כג:, **ד)** חולין קו., **ה)** [מנחות מ:], **ו)** [לעיל דף ז. וש"נ], **ז)** [לקמן נ.], **ח)** לקמן מו. עיי"ש, **ט)** לקמן מח:, **י)** בעמוד זה.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' נראין כעשרה. נ"ב ע"ל סוף דף מ"ז: **(ב)** שם בריך אינים איניש לנפשיה: **(ג)** שם אחר כל ברכותיו: **(ד)** שם דלא לזלזלו רבנן בהטוב: **(ה)** רש"י ד"ה לא הוה בהו חד מופלג:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' והא נשים אפי' מאה (והא מאה) תא"מ:

◆

הגהות וציונים

א] תיבת "מעיקרא" ליתא בכת"י וברש"י, ובאמת אין לו הבנה ובא לכאן בט"ס מהא דאמר בסמוך "שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא" (דק"ס): **ב]** [ד' תיבות הללו צריכין מובן ומדברי רש"י נראה דגריס והא אפי' מאה נשי כתרי גברי דמיין] (גליון) ובכת"י ליתא ועיין דק"ס שמבאר מהיכן נובע הטעות ועיין ברכת ראש: **ג]** בכת"י **ואיתמר במערבא** משמיה וכו' (וכ"ה במנחות מ ע"ב ובראשונים): **ד]** צ"ל אבא **מרי** בריה שכן הוא בתפילה לסיום מסכת (וכן הובא בקצת ראשונים): **ה]** [צ"ל **אמרי** וכ"א ברי"ף ורא"ש] (גליון): **ו]** צ"ל **מזמנות** וכ"ה בכת"י: **ז]** נדצ"ל **שמעינן** (באה"מ): **ח]** רש"י כאן ובד"ה והוא כתב ש"עונה ברוך הוא" שלפי נוסח רש"י עונים השומעים למזמן "ברוך **הוא** שאכלנו וכו'" (וכ"ה בסידור רש"י סי' צ ובמחזור ויטרי סי' סא): **ט]** צ"ל **היא** וכ"ה בכת"י: **י]** צ"ל ברוך ומבורך, וכ"ה ברא"ש ובה"ג (אמרי נועם להגר"א) וברמב"ם איתא "ברוך הוא ומבורך" דלא כבה"ג: **כ]** יש להוסיף בכל **סיום** ברכה וברכה (באה"מ וכ"ה בתוס' ריה"ח ובתוס' הרא"ש עיי"ש):

שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. להזדמן יחד לצירוף ברכה בלשון רבים כמו נברך:

◆

שיטת ריב"ב

חייבין לזמן. להזדמן לצירוף ברכה בלשון רבים כגון נברך: **שניטלה תרומתו.** בגמ' מוקמינן לה שהקדימו בשבלים כלומר הלוי הקדים את הכהן ליטול מעשר שלו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וקמ"ל דמעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה: **מעשר שני שנפדה.** להתירו באכילה חוץ לירושלים ואת פדיונו יעלה לירושלים ויאכל: **והשמש שאכל כזית.** ששימשם בסעודה ואכל עמהם כזית דגן כדי להצטרף לזימון. ובכל הני איצטריך לאשמועינן דאע"ג דדאמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה וכולהו מפרש בגמ':

◆

הגהות וציונים
מהב"ח ושאר מפרשים

(א) קובע כצ"ל (ב"ח): **(ב)** ועוד דקתני (מהר"ם): **(ג)** גי' ד"ת: **(ד)** גי' ד"ת ולעניים: **(ה)** להפריש ישראל תחלה (מהר"ם): **(ו)** צ"ל בגבולין וכ"ה בא"י כת"י: **(ז)** ת"ז נמחק (ב"ח) [וכן ליתא בכת"י]: **(ח)** כ"ה בכת"י: **(ט)** גי' ד"ת:

[מה.]

מברכין עלייהו בפה"ג אבל בפחות מזה אע"פ שיהיה בו טעם יין אין מברכין עליו. ונראה דמה דאמרינן דאי רמא תלתא ואפיק ארבעה חמרא הוא זה הוא ביינות שלהם שהיו חזקים אבל במקומות שאין היינות חזקים כל כך אפילו רמי תלתא ואפיק ארבעה לא דיינין ליה חמרא ולא מברכין עליו בפה"ג ואפשר שמפני זה* לא פירש רבינו הגדול הרב אלפסי ז"ל הדבר וכתב סתם אין הלכה כאחרים. מפי מורי הרב נר"ו:

הדרן עלך כיצד מברכין

[לב: - לג.]

נר מצוה קסד

שלשה °[א]שאכלו כאחת חייבין [א]לזמן אכל [ב]דמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו [ג]והשמש שאכל כזית [ד]והכותי מזמנין עליהן [ה]אכל [ב]טבל ומעשר ראשון שלא נטלה לג. תרומתו ומעשר שני °והקדש שלא נפדו

שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. י"מ דמיירי כשקבעו עצמן ביחד מתחלה להמוציא ובא להשמיענו שכיון שהם שלשה והסבו מתחלה לאכול בקביעותא חייבין לזמן. וי"מ שאע"פ שלא ברכו המוציא ביחד* ולא קבעו מתחלה חייבין לזמן שמאחר שסיימו ביחד האכילה (א)קבע אותם.

ומורי נ"ר אומר שהנכון כמו הפי' הראשון שאין חייבין אלא כשקבעו לאכול ביחד מתחלה והביא ראיה דתנן לעיל (מב.) הסבו אחד מברך לכולם ודייקינן עלה בגמ' (מב:) הסבו אין אבל ישבו לא ורמינהו עשרה בני אדם שהיו מהלכין בדרך אע"פ שאוכלין מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו אחד מברך לכולם קתני ישבו אע"פ שלא הסבו ומתרצינן אמר רב נחמן כגון דאמרי ניזיל וניכול נהמא בדוכתא פלן דכיון שהסכימו לאכול במקום קבוע או ידוע כמאן דהסבו דמי וודאי ברייתא בברכת המזון מיירי דהכי אמרינן בהדיא בירושלמי* (פ"ז ה"ד) ישבו ואכלו וכו' דמשמע שאכלו כבר ואם כדברי האומרים שאין צריך קביעות לזימון אמאי איצטריך רב נחמן לאוקמה כגון דאמרי ניזיל וניכול נהמא בדוכתא פלן הא הוה מצי לתרוצי דהתם מש"ה אמרינן דישבו אחד מברך לכולם ואע"פ שלא הסבו מתחלה מפני שהאכילה קובע אותם ומדלא שנינן הכי שמעינן דפשיטא להו דכי אמרינן אחד מברך לכולם בשקבעו עצמן מתחלה לאכול ביחד קאמר הא לאו הכי כל אחד ואחד מברך לעצמו ואין האכילה קובעת אותם(ב) [(ג)דיקא נמי] דקתני והשמש שאכל כזית מצטרף ואמאי איצטריך למיתני שהשמש מצטרף אלא ודאי בא להשמיענו שאע"פ שאר בני אדם אינם מצטרפין אלא בישיבת קבע השמש מצטרף דכמו שקבע עמהם לאכול דיינינן ליה:

אבל דמאי. דמאי הוא דבר שהוא ספק מעושר כגון תבואה שנלקחה מעם הארץ (שבת כג.) וכיון דקי"ל (מז.) מאכילין את העניים דמאי ואת אכסנאין דמאי משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם (רש"י שם) אם אכל ממנו מצטרף לזימון. וי"מ אכסנאין אורחים. וי"מ אכסנאין חיל של מלך שעוברת ממקום למקום. וכיון שמותר לאכסנאין ולאורחין(ד) ואי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה ומצטרף לזימון עם האחרים:

ומעשר ראשון שניטלה תרומתו. פי' מעשר ראשון היה נותן ללוי והלוי היה נותן מאותו מעשר שלו מעשר לכהן והוא הנקרא תרומת מעשר דכתיב (במדבר יט, כו) והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר וכיון שניטלה תרומתו תרומת מעשר לא הוי דבר האסור ומצטרף לזימון ובגמרא (שם) פריך פשיטא ומתרך כגון שהקדימו בשבולים פי' מן הדין הוא שקודם שיוציאו מעשר ראשון של לוי להפריש(ה) תחלה תרומה גדולה לכהן שהוא אחד מחמשים שתרומה גדולה קודמת לכל דרחמנא קרייה ראשית וחיובה אינה אלא לאחר שימרח שהוא דגן גמור דכתיב (דברים יח, ד) ראשית דגנך והלוי כדי שלא יחסרנו הכהן המעשר מהתרומה גדולה הקדים לכהן והלך לישראל כשהיה בשיבולין ואמר לו שיתן לו המעשר שלו קודם שיהיה דגן. והנה שזה הלוי חייב להוציא ממנו תרומת מעשר אבל אינו חייב להוציא ממנו תרומה גדולה שאין על הלוי חיוב אלא מתרומת מעשר בלבד כדפרשינן דכתיב (במדבר יח, כו) והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר תרומת מעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר וקמ"ל מתני' שאע"פ שכבר פקע מיניה מצות תרומה גדולה כיון שלא היה דגן בשעה שנתן ללוי אפ"ה כיון שניטלה תרומת מעשר שהגיע חיובה לא דיינינן ליה איסור ומצטרף עמו לזימון:

ומעשר שני והקדש שנפדו. פי' המעשר שני היו אוכלין אותו הבעלים בירושלים והיה אסור לבעלים(ו) באכילה עד שיפדו אותו דכתיב (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' וכתיב (שם יד, כד) וכי ירחק ממך המקום וצרת הכסף בידך וכן הקדש אינו יכול ליהנות ממנו עד שיפדנו ובגמ' (מז:) פריך פשיטא דכיון שפדאם מותרים לו באכילה ומצטרף לזימון ומתרך כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש שהפודה ממעשרותיו יש לו להוסיף חומש כדי שלא יערים ויפדה אותו בפחות משוויו דכתיב (ויקרא כז, יט) ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו וכתיב (שם) בהקדש ונתן חמישית כסף ערכך עליו וקם לו וקמ"ל שאע"פ שלא נתן את החומש כיון שנתן את הקרן לא דיינינן ליה איסור ומצטרף לזימון:

והשמש שאכל כזית. מקשה בגמ' (שם) פשיטא ומתרך מהו דתימא שמש אין לו קביעות קמ"ל דקבע:

והכותי. מוקים לה בגמרא* כמ"ד גרי אמת הם אבל השתא אינו מצטרף דכבר גזרו עליהם ועשאום עכו"ם גמורים (חולין ו.):

אבל טבל. אינו מצטרף מפני שהוא אסור לכל אדם ומקשה בגמ' (מז:) פשיטא ומתרך בטבל טבול דרבנן כגון שזרעו בעציץ שאינו נקוב דמן התורה אינו חייב אלא דומיא דהיוצא השדה (דברים יד, כב) וקמ"ל דאע"ג שאינו טבל מן התורה אינו מצטרף לזימון:

ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. ומקשין בגמ' (מז:) פשיטא דמדאמר שאם ניטלה תרומתו מצטרף שמעינן דהיכא שלא ניטלה תרומתו אינו מצטרף ומתרך כגון שהקדימו בכרי כלומר שאחר שהיה דגן גמור והגיע לחיוב תרומה גדולה הלך הלוי לישראל שיקדים לו המעשר שלו ומאותו המעשר הרים ממנו תרומת מעשר וקמ"ל דאע"ג שהרים ממנו תרומת מעשר אסור לו באכילה כיון שהגיע לו חיוב תרומה גדולה כשהגיע ליד הלוי ולא הרימו אותה.

ואיכא למידק דמעיקרא קרי ליה ניטלה תרומתו כשניטל ממנו תרומת מעשר ואע"פ שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה ובסיפא קרי ליה לא ניטלה תרומתו מפני שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה אע"פ שניטלה ממנו תרומת מעשר ויש לומר כשהקדימו בשבולים כיון שלא הגיע לו שעת חיוב תרומה גדולה קרי ליה ניטלה תרומתו שהרי ניטלה ממנו התרומה שהגיע זמן חיובה דהיינו תרומת מעשר [(ז)שני] אבל כשהקדימו לכרי שהגיע שעת החיוב [(ח)להפריש ממנו תרומה] ולא הפרישה קרי ליה לא ניטלה תרומתו אע"פ שניטלה ממנו תרומת מעשר שהרי לא ניטלה ממנו התרומה שהגיע שעת חיובה ליטול דהיינו תרומה גדולה:

ומעשר שני והקדש שלא נפדו. בגמ' (שם) מקשינן פשיטא דכיון שלא נפדו אינו °מצטרף בו לזימון שאכילה של לג. איסור היא* ומתרך כגון שנפדו ולא נפדו כהלכתן כגון שנפדו על גבי אסימון והתורה אמרה (דברים יד, כה) וצרת הכסף בידך דמשמע דבר שיהיה בו צורת מטבע היוצא וכן ההקדש לא נפדה כהלכתו כגון שנפדה על גבי קרקע והתורה אמרה (ויקרא כז, טו) ונתן חמישית כסף ערכך עליו דמשמע שצריך לחללו בדבר הניתן מיד ליד.

ונמצינו למדין מדברים הללו שמי שאכל דבר האסור [(ט)אינו מצטרף] עם האחרים לזימון וכן אם אכלו כולם דבר האסור* אין מזמנין אבל ודאי חייב כל אחד ואחד לברך עליו תחלה וסוף כיון שנהנין ממנו. ור"מ ז"ל כתב בהלכות ברכות בפ' ראשון (הל' יט) שאינו מברך עליו כלל לא בתחלה ולא בסוף והראב"ד ז"ל (שם בהשגות) השיג עליו וזה לשונו טעה בזה טעות גדול שלא אמרו אין מברכים אלא שאין מזמנין עליו לומר שאין להם קבע לזימון הואיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת הפירות שאין לו קבע לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנו ע"כ.

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סימן קצב סעיף א:

ב *מיי' שם פ"א הלכה כ סמג שם:

ג *טוש"ע או"ח סימן קצט סעיף א:

ד *טוש"ע או"ח סימן קצט סעיף ב:

ה *מיי' שם פ"א הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סימן קצו סעיף א:

◆

שלטי הגבורים

א סמ"ג (עשין כז קו, א) ורבינו יונה (ד"ה שלשה) כתבו דוקא היכא שקבעו עצמם ביחד בתחלת ברכת המוציא או לדידן בישיבה אז אין רשאין לחלק והרא"ש (סי' א) והטור (סי' קצג) כתבו דאף על פי שלא ברכו המוציא בתחלה ביחד אלא שאח"כ נקבעו באכילה יחד נקבעו לזימון מיהו נראה דגם לסמ"ג ורבינו יונה אפילו לא ברכו המוציא תחלה אם רצו לחייב עצמן בזימון רשאין דע"כ לא קאמר רבינו יונה אלא שאין חייבין לזמן אבל אם רצו הרשות בידם וה"ה לשלשה שבאו משלש חבורות שחייבים:

ב רש"י (מה: ד"ה מצוה) כתב דכי היכי דגבי בהמ"ז אין האחד פוטר את חבירו ה"נ גבי ברכת המוציא ובשאר המצות נמי אין אחד פוטר את חבירו ורוב הפוסקים מסכימים לדעת התוס' (ד"ה אם) ובתפלה לכ"ע אין האחד מוציא את חבירו ועיין בטור או"ח סי' תקל"ד:

אבל טבל או דבר איסור כתב מיימוני (ברכות פ"א הי"ט) דאין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף וכתב הרא"ש (סי' ב) והטור (סי' קצו) דמברכין וכן השיג עליו הראב"ד ז"ל (על הרמב"ם שם) ודברי התוס' (ד"ה אכל) ורש"י דף מה. (ד"ה והשמש) נראה כדברי מיימון:

לשון ריא"ז

[ה"ב אות א] **אין** מזמנין אלא על דבר המותר באכילה אבל דבר האסור באכילה אין ראוי לברך עליו ולזמן עליו לפי שהיא מצוה הבאה בעבירה:

מתני' ברכות דף מב.

היו יושבין כל אחד מברך לעצמו, הסבו אחד מברך לכולן.

רש"י כל אחד ואחד מברך לעצמו. דאין קבע סעודה בלא הסבה

חידושי הרא"ה

מתני'. היו יושבין כל אחד ואחד מברך לעצמו, הסבו אחד מברך לכלן. פי' דרכן היה כשמתחברין לאכול בחבורה אחת שכל אחד מיסב על מטתו, וכן לפי מנהגנו עכשו לאכול בשולחן אחד או בלא שלחן במפה אחת, ואשמעינן מתניתין דקביעותא לא תליא בישיבה, והדין כן לפי שיש כמה יושבים וכל אחד חלוק לעצמו באכילתו ואין דעת אחד מהם להתחבר עם חברו ולא להמתינו כלל, אלא הדין בקביעות שיקבעו לאכול בחבורה אחת לאכול יחד ולהמתין זה את זה כדרך חבורה ולעשות לזה הוכח.

תלמוד בבלי ברכות דף מב:

היו יושבין כל אחד ואחד כו'. הסבו אין, לא הסבו לא. ורמינהו: עשרה שהיו הולכים בדרך, אף על פי שכולם אוכלים מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו; ישבו לאכול, אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מככרו אחד מברך לכולם. קתני ישבו, אף על פי שלא הסבו! אמר רב נחמן בר יצחק, כגון דאמרי: ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן. כי נח נפשיה דרב, אזלו תלמידיו בתריה. כי הדרי, אמרי: ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק. בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו: הסבו דוקא תנן, אבל ישבו לא, או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסבו דמי? לא הוה בידייהו. קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעיה לאחוריה, וקרע קריעה אחרינא. אמר: נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן! עד דאתא ההוא סבא, רמא להו מתניתין אברייתא ושני להו: כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כהסבו דמי.

רש"י בדוך פלן – במקום פלוני, דקבעו להם מתחלה מקום בלבור ועלה והזמנה הוי קביעות, אבל ישבו מאליהן במקום אחד יחד אינה קביעות. אזלו תלמידיו בתריה– דקברוהו בעיר אחרת. נהר דנק – כך שמו.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף מה עמוד א

שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. פירוש שרוצים להתחבר יחד לסעודה וכגון דאמרי ניזיל וניכול נהמא בדוכתא פלן או כשהסבו דהויא קביעותא כדאמרינן לעיל. חייבין להצטרף ולזמן יחד וחובת זימון הוא מפני כבוד הבורא כשהן מתחברין ומתרין זה לזה לברכו משום ברב עם הדרת מלך:

חידושי הרמב"ן מסכת ברכות דף מה עמוד א

זו ששנינו שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. אעפ"י שלא הסיבו היא, דחובת זמון קובעת אותם בחבורה דהא אינם רשאין ליחלק, אבל משנתנו דכיצד מברכין (מ"ב א') דבעי הסיבה, א"נ ניכול נהמא (מ"ב ב'), בברכת המוציא ובורא פרי נשנית, וכולה מתני' התם בברכה שלפני אכילה היא, וכן כתב בהלכות רבינו ז"ל, ודקא אמרינן עלה נח נפשיה דרב ואפי' ברכת מזונא לא גמירנא, כולהו ברכות דמזון כייל בה, לומר שאינן בקיאין בהם כלל.
אבל בהלכות גדולות מפרשים לה כשהסיבו, וכך כתוב שם והיכא דיתבו ואימלוך אימלוכי וכל חד מנהון איקרי אכל אומצא, לא מחייבין בברכת זמון, ודאי קבעי סעודתייהו מזמנין דתנן היו יושבין כו', ואפי' הוו מסגי באורחא ואמר ניזיל נכרוך רפתא בדוכתא פלן אף על גב דכי מטו התם כל איניש ואיניש (נ)כרוך לחודיה איקבעו להו בזימון, וקשיא לי עובדא דשמואל ורב (מ"ז א') דכרוך וקא מסרהיב ואכיל ואף על גב דגמרה לה סעודתייהו איצטריף בהדייהו משום דאלו מייתי גוזליא הוו אכלי, והא הכא ליכא הסיבו וליכא [ניכול] נהמא, דרב שימי שלא מדעתן התחיל לאכול ואפ"ה מצטרף, וכן השמש שעומד על שנים דאוכל ואף על פי שלא נתנו לו רשות, מטה ומכריע כדברינו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מז עמוד א

רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא, אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל. אמר ליה רב: מה דעתך לאיצטרופי בהדן? אנן אכילנא לן! אמר ליה שמואל: אלו מייתו לי ארדיליא, וגוזליא לאבא מי לא אכלינן?

רש"י וקא מסרהב ואכיל - ממהר לאכול, כדי להצטרף לזימון ויזמנו עליו. **אכילנא לן** - גמרה לן סעודתנו קודם שבאת, ואי אתה מחייבנו עוד בזימון. **אילו מייתו לי ארדיליא וגוזליא לאבא** - שמואל חביבין עליו ארדיליא בקנוח סעודה והן כמהין ופטריות, ולרב היו חביבין גוזלות, ושמואל היה קורא לרב אבא לכבודו.**מי לא אכלינן** הלכך לא גמרה סעודתא ומצטרף.

[ר] ויאמר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ [ש] ועל תנובת השדה וחותם על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות [ת] ולא הוי חתימה בשתים שהרי היא מוציאה המחיה והיין והפירות ואם אכל פירות משבעת מינים ותפוחים א"צ לברך בנ"ר על התפוחים מפני שגם הם פרי העץ הם אבל אם שתה יין ואכל גם תפוחים צריך לברך על התפוחים [א] (קלז) וכן אם אכל בשר ושתה יין או אכל מז' המינים:

מג [דף מד ע"ב] **אמר** ר' יצחק בר אבדימי על הביצים ועל הבשר בתחלה מברך שנ"ב (קלח) ולבסוף ב"נ וכו' וכן על הירקות וכן על המים (קלט) כרב אשי דאמר [ב] כי מדכרנא עבדינהו (כג) ככולהו:

מתני' השותה מים לצמאו אומר שנ"ב ר"ט אומר בנ"ר. לצמאו למעוטי מאי אמר רב אידי בר אבין למעוטי מאן [דף מה ע"א] דחנקתיה אומצא א) ודוקא שותה מים לפי שאין נהנה מן המים אבל שאר המשקין שנהנה משתייתן ובטעמן אפי' חנקתיה אומצא (קמ) צריך לברך הואיל ונהנה [ג] כדאמרי' לעיל (דף לו.) מהו דתימא הואיל ולרפואה קא מכוין לא ליברך קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי ובסדר רב עמרם ז"ל כתב היכא דחנקתיה אומצא דאמרי' לא בעי ברוכי [ד] שדרו ביה רב פלטוי בר אביי ראש ישיבה מקמי דלישתי לא צריך שהכל משום דאנים לבתר דשתה מברך בנ"ר ולא נהירא דטעמא הוי משום דלא מיתהני וא"כ מה לי לפניו מה לי לאחריו אלא ודאי א"צ לברוכי כלל לא לפניו ולא לאחריו וגם קשה לדברי רב פלטוי מה הוצרך לשנות לצמאו [ה] למעוטי מאן דחנקתיה אומצא פשיטא אנים הוא ב) אלא ודאי הא אתא למעוטי אף מברכה אחרונה:

הדרן עלך כיצד מברכין

פרק שביעי

א [דף מה ע"א] **שלשה** שאכלו כאחת חייבין לזמן [א] אכל דמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו [ב] מעשר שני והקדש שנפדו [ג] והשמש שאכל כזית [ד] והכותי מזמנין עליו [ה] אכל טבל [ו] ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו [ז] מעשר שני והקדש שלא נפדו [ח] והשמש שאכל פחות מכזית

תפארת שמואל

(כג) עבדינהו ככולהו וכו'. פי' כל אמוראי דפליגי בסוגיא חד אמר דוקא ביצים ובשר מברכין הכי וחד אמר אף לירקות וחד אמר אף המים וק"ל:

מעדני יום טוב

המינים ופירות העץ של ז' המינים מזכיר על הארץ שאין ביניהם שינוי אלא שביין כשמזכיר שם פרי צ"ל שם פרטי שצ"ל העץ שנברא בו ולומר פרי הגפן ובכל שאר המינים די שיאמר פרי העץ שהוא שם כולל אבל הארץ לעולם עומדת ובכולן יש לו להזכיר בחתימה על הארץ. תהר"י: [ר] **ויאמר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן** וכו'. הא דמקדים גפן לעץ ואפילו אכל זית ותמרים דקדמי בכתוב כתבתי בד"מ סעיף ע"ז ע"ש: [ש] ה"ג **ועל תנובת** השדה. וכן העתיק הקיצור והטור סי' ר"ח ובתוס' כתבו על השדה ועל תנובת השדה ותלמידי הר"י כתבו ועל תנובת השדה אחר על הכלכלה: [ת] **ולא הוי החתימה בשתים**. דאמרינן בפרק דלקמן דף מ"ט שאין חותמין בשתים: [א] ה"ג הטור בדברי רבינו אכל בשר או מפרי האדמה ושתה יין או אכל מז' המינים שצריך לברך על כל אחת ואחת: [ב] **כי מדכרנא עבידנא כבולהו**. גרס ופירוש דרב יצחק בר אבדימי ס"ל דאירקא אינו מברך בנ"ר ותו בגמרא דר' יצחק אמר אפילו ירקא אבל אמיא לא ורב פפא אמר אפילו מיא: [ג] **כדאמרי' לעיל**. גבי אניגרון בסי' ב': [ד] **שדרו ביה**. ותהר"י כתבו שדרו בשם: [ה] **ולמעוטי אף מברכה אחרונה**. ואע"ג דהלך לו האומצא ועבר האונס ע"י שתייתו: בגמ' ר' טרפון אומר בנ"ר א"ל רבא בר רב חנן לאביי וא"ל לרב יוסף הלכתא מאי א"ל פוק חזי מאי עמא דבר פירש"י היאך נוהגים בתחלה שהכל ולבסוף בנ"ר והרי"ף הביא לגמרא זו ורבינו נראה שלא הוצרך מכיון שכבר כתב להא דרב יצחק בר אבדימי ודאתמר עלה שבכלל דבריהם דלפניו שהכל ואחריו בנ"ר: תו כתב הרי"ף להא דת"ר אחד שכר תמרים כו' והוא בגמ' בפרק המוכר פירות ושם כתבו רבינו בסימן ט': הדרן עלך כיצד מברכין

פרק ז [א] **אכל דמאי**. בגמרא הא לא חזי ליה כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסנאי דמאי. מעשר ראשון שנטלה תרומתו פשיטא לא צריכא אלא שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדר' אבהו דא"ר אבהו אמר ר"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנא' והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר א"ל רב פפא לאביי א"ה אפילו הקדימו בכרי נמי א"ל עליך אמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: [ב] **מעשר שני והקדש שנפדו**. פשיטא הב"ע כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש והא קמ"ל דאין חומש מעכב: [ג] **והשמש שאכל כזית**. פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: [ד] **והכותי**. פירשו רבינו בסי' כ': [ה] **אכל טבל**. פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן היכי דמי בעציץ שאינו נקוב: [ו] **מעשר ראשון**. פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדא"ל רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: [ז] **מעשר שני** כו'. פשיטא לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן מעשר שני כגון שפדאו ע"ג אסימון פירש"י כסף שלא נקבע בו צורה וקורין לו פלוז"ן בלע"ז ע"כ ורחמנא אמר וצרת הכסף בידך כסף שיש עליו צורה הקדש שחללו ע"ג קרקע ולא פדאו בכסף ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו: [ח] **והשמש שאכל פחות מכזית**. פשיטא איידי דתני רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית. והנכרי אין מזמנין עליו פשיטא הב"ע בגר שמל ולא טבל דא"ר זירא

דברי חמודות

התשב"ץ דמהר"ם היה נוהג לומר רצה והחליצנו ביום השבת הזה וכך היא נוסחת רמ"י ז"ל: (קלז) **וכן אם אכל בשר** וכו'. שצריך לברך על כל א' וא' ומסיק הטור סי' ר"ח בשם רבינו אביו ז"ל דה"ה אם אכל מיני לפתן שהם בשר ודגים וכיוצא בזה מדברים שמלפתין בהם הפת ואכל מה' המינין אין ברכת על המחיה פוטרת את הבשר ואת הדגים ופי' הב"י דנראה הטעם משום דמיני לפתן אע"ג דמיזן זייני לא סעדי אבל מיני דגן מסעד סעדי הלכך לא שייכי אהדדי ע"כ ומסיק עוד הטור בשם רבינו ז"ל שאם שתה יין ובירך בפה"ג ואכל ענבים צריך לברך עליהם בפה"ע וכן בברכה אחרונה צריך להזכיר על העץ ועל פרי העץ ומ"מ אם בירך על הענבים בפה"ג יצא מידי דהוה שאם בירך על פרי העץ בפה"א יצא וכתב הב"י דמשמע לו דהה"נ אם בירך על הענבים על הגפן דבדיעבד יצא דמ"ש ברכה ראשונה מברכה אחרונה ומשמע נמי דהא דכתב שאם בירך על הענבים בפה"ג בין שבירך על הענבים עצמן בפה"ג בין שבירך על היין ונתכוין לפטור הענבים בברכה זו קאמר דיצא דכל שנתכוין לפטור הענבים בברכה זו ה"ל דיעבד ויצא וכדברי הר"ר יונה שכתבתי בסעיף ס"ו וכתב עוד הטור בשם רבינו ז"ל שאם שתה יין ומים שאין לו לברך על המים בנ"ר כי ברכת היין פוטרתן אע"פ שאינן מעין ברכתן מידי דהוה אברכה ראשונה דקי"ל יין פוטר כל מיני משקה משום חשיבותו אע"פ שאינו בכלל בפה"ג ה"ה בברכה אחרונה ע"כ וכתב הב"י במשקה שאדם מסופק אם יברך לאחריו בנ"ר או על הגפן אם טוב לאכול דבר שצריך לברך אחריו בורא נפשות רבות ודבר שצריך לברך לאחריו על העץ ויכלול בה גם כן על הגפן ועל פרי הגפן כדי לצאת י"ח ברכת אותו משקה לדעת האומרים שצריך לברך אחריו על הגפן כתוב בתרומת הדשן דלא שפיר דמי למעבד הכי שיכלול על הספק שום נוסח אחר בברכה דמעין ג' אף על פי שאינו מוסיף שם ומלכות ע"כ: (קלח) **ולבסוף בנ"ר**. ועיין בסעיף כ"ה לענין החתימה: (קלט) **כרב אשי דאמר כי מדכרנא** כו'. הלכך אם אכל פרי העץ שאינו מז' המינין ופרי האדמה (וכל הדברים האלו) כיון שברכה אחרונה שוה בהם מברך ברכה אחת על כולם. טור סי' ר"ו: (קמ) **צריך לברך הואיל ונהנה כדאמרי' לעיל** כו'. וכן אוכל מאכל או שותה משקה של איסור מפני סכנת חולי מברך עליו תחלה וסוף כדמוכח מהא דכתב הטור א"ח ס"ס תרי"ח בשם רבינו שהיה אומר חולה האוכל ביוה"כ צריך להזכיר של יוה"כ בבהמ"ז וכן עיין בפ' דלקמן בדברי רבינו סי' ב' ומיהו אם נאנס ע"י אונס כתב באהל מועד בשם הרא"ה שכל אכילה שע"י אונס אע"ג דלא

קיצור פסקי הרא"ש

מג על הביצים ועל הבשר ועל הירקות ועל המים מברך לאחריהם בנ"ר וכן השותה מים לצמאו אבל אי חנקיה אומצא והוצרך לשתות מים אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו ושאר משקין אפי' חנקיה אומצא מברך לפניהם ולאחריהם:

פרק ז א שלשה שאכלו כאחד חייבין לזמן אפי' לא בירכו המוציא ביחד אלא א"כ נקבעו לאכילה ביחד דלא כרא"ב"ד שפי' דוקא שנקבעו יחד להמוציא: השמש שאכל כזית מזמנין עליו אבל פחות מכזית והנכרי אין מזמנין עליהן:

שדה צופים

דף מד ע"ב **ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי וכו'**. הרא"ש בהל' תפילין סט"ז: דף מה ע"א **א"ל פוק חזי מאי עמא דבר**. הרא"ש בהלכות תפילין סי' י"א: דף מה ע"ב **והלכתא כמר זוטרא**. הרא"ש בברכות פרק ז' סי' כ' וסי' כ"א:

קובץ מפרשים

א) תוס' [גליון]: ב) **אלא ודאי הא אתא למעוטי אפי' מברכה אחרונה**. נ"ב וקשה דא"כ ליקשי ממשנה זו לרב יצחק ב"א ולר' יצחק דס"ל דאינו מברך על המים לאחריו דא"כ לצמאו למה לי [מלא הרועים]:

[דף מה ע"א]

והעכו"ם אין מזמנין עליהם נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם (א) [ט] ועד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה. שלשה שאכלו כאחת כתב ה"ר יונה ז"ל דמיירי שקבעו עצמן ביחד מתחלה לברכת המוציא לדידהו בהסיבה ולדידן בישיבה אז אינם רשאין ליחלק אבל א) אם לא נקבעו יחד בברכת המוציא רשאין ליחלק ודקדק זה [י] מהא דריש פרק כילד מברכין (דף מג:) הסיבו אחד מברך לכולן ודייקינן הסיבו אין לא הסיבו לא ורמינהו עשרה בני אדם שהיו מהלכין בדרך אע"פ שאוכלים מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו אע"פ שכל אחד אוכל מככרו אחד מברך לכולן קתני ישבו אע"פ שלא הסבו ומוקי לה רב נחמן כגון דאמרי ניזיל וניכול נהמא בדוכתא פלונית דהוי כמו הסבו והאי ברייתא בבהמ"ז איירי דקתני בה בהדיא בירושלמי ישבו ואכלו ואם איתא דלא בעו קביעות לזימון אמאי אילטריך רב נחמן לאוקמא כשקבעו מקום תיפוק ליה מכיון שאכלו כאחד קובעתן זו האכילה אלא ודאי קביעות מתחלה הוא שמחייבן בזימון ועוד הביא ראיה מהא דתנן והשמש שאכל כזית מצטרף מה חידוש יש בשמש יותר מבאחר [כ] אלא ודאי אשמעינן אע"פ ששאר בני אדם אין מצטרפין אלא בישיבת קבע השמש מצטרף בלא ישיבת קבע לפי שדרך אכילתו בכך ול"נ כדברי המפרשים אע"פ שלא ברכו המוציא ביחד אלא אח"כ נקבעו באכילה יחד נקבעו לזימון ואינן רשאין ליחלק ומה שהביא ראיה מההיא דכילד מברכין לאו ראיה היא דשאני התם דאי לא אמרו ניזול וניכול נהמא בדוכתא פלונית היו מתחלת הסעודה עד סופה בלא קבע ולא היה האחד יכול להוציא חבירו (ב) אבל הסבו מקצתן תחלה ובא השלישי והסב עמהם אחר (א) שהתחילו הראשונים לאכול ולדידן אפי' בישיבה כיון שהם קבועים יחד בגמר אכילה חייבין לזמן [ל] וכן ההיא דשמש אדם אחר שהיה אוכל כעין השמש לא היה מצטרף כיון דאינו קבע:

ב אכל טבל כתב רבינו משה ז"ל (ג) שאינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף והראב"ד ז"ל השיג עליו וז"ל טעה בזה טעות גדול שלא אמרו אין מברכין אלא שאין מזמנים עליהם לומר שאין להן קביעות לזימון הואיל ואוכלים דבר איסור והוא כעין אכילת פירות שאין להן קביעות לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנה (ד) ונ"ל כדבריו וכן מוכח מהא דאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) ובפ' (ב) הגוזל קמא (דף לד.) הרי שגזל סאה חטים מחבירו טחנה אפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ [מ] משמע שחייב לברך אלא שברכתו היא ניאוץ כתב רשב"ם ג) שלשה שאכלו יחד וא' מהם נזהר מפת של עכו"ם ואחרים אינם נזהרים אע"פ (ג) שאין אותו שנזהר יכול לאכול מפת של עכו"ם כיון שאותו שאין נזהר יכול לאכול מפתו מצטרפין זה עם זה לזימון ומביא ראיה מריש ערכין (דף ג.) הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דכהנים אכלי תרומה וקדשים וזר אוכל חולין מהו דתימא כיון דזר לא מצי אכיל בקדשים לא מצטרף (ה) קמ"ל כיון דכהנים מצי אכלי חולין שפיר דמי יש לי ללמוד משם שלשה אנשים המודרין (ד) הנאה זה מזה (ו) אין מצטרפין לזימון [נ] דנהי דמצי לאתשולי השתא מיהא לא אתשלו: **גמ' מנה"מ** א"ר אסי דאמר קרא גדלו לה' אתי ונרוממה שמו

תפארת שמואל

פרק שביעי (א) **אחר שהתחילו הראשונים וכו'.** נ"ב נראה אפי' לפי דבריו דוקא שבא אח"כ ואכל עמהם אבל אם היה אצלם בתחלה וסילק עצמו מהם ובירך הוא המוציא לעצמו יכול לחלק נ"ל: (ב) **ובפרק הגוזל הרי שגזל וכו'.** נ"ל לפרש דבודאי מחויב לברך שהרי אסור ליהנות מן העולם בלא ברכה אלא מנאץ כלומר שאין הברכה עולה לרצון לפני השם שהיה לו להחזיר לבעלים אע"פ שקנה כבר ביאוש ושינוי השם מ"מ הוי מצוה הבאה בעבירה כדאיתא ריש פרק הגוזל קמא ודו"ק: (ג) **אע"פ שאין אותו שנזהר וכו'.** ונמצא כתוב שאותו שאין נזהר צריך לברך בהמ"ז שהרי הוא ראוי לאכול עמו אבל הנזהר לא יברך שהרי אין יכול לאכול עמהם ואף שאין לו הכרע מן התלמוד מ"מ דברים של טעם הן וכך קבלתי וה"ה היכא שאכל א' פת של חלב והשני של שומן שבלילתה עבה שחייבים בהמוציא שאותו שאכל פת חלב יברך בהמ"ז שהרי הוא ראוי לאכול אח"כ פת של שומן ודו"ק עיין בחיבורי ברכת הזבח בערכין פרק ראשון עיין שם מ"ש בזה ותמצא נחת: (ד) **המודרין הנאה.** נכתב בצדו אבל שנים שמודרו הנאה מן השלישי והוא אוכל משלו יכול להצטרף עמהן לזימון דנהי דאינו יכול לאכול עמהן הם ראוין לאכול עמו. תוספות עד כאן (ועיין בחבורי ברכת הזבח שם בערכין ותמצא נחת):

מעדני יום טוב

א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא כל זה מהגמ': [ט] **עד כמה מזמנין.** פירש"י דנ"מ להוציאם ידי חובתן אם יתנו לו כוס לברך ולא פירש דנ"מ לצרף עמהם לחייב אותם בזימון שלשה דפלוגתא הוא לקמן סי' כ"א לכך פירש מתני' דאתיא ככולי עלמא ועי' בדברי חמודות: [י] ה"ג מהא דתנן בפ' כ"מ. וכן בתהר"י: [כ] **אלא ודאי אשמעינן אע"פ ששאר בני אדם כו'.** והיינו דאמרי' בגמ' שמש לא קבע: [ל] **וכן ההוא דשמש כו'.** כיון שאינו קבוע כלל אפילו בסוף והיינו פירוש דשמש לא קבע: [מ] **משמע שחייב לברך אלא שברכתו ניאוץ.** מדלא קאמר שלא יברך אלא קאמר ובוצע ברך משמע שכן הדין והוא ניאוץ ג"כ ומיהו יש לדחות דקרא הכי קאמר מי שהוא בוצע ומברך לא די שמברך מה שאינו חייב לברך והוי ברכה לבטלה אלא אפילו ניאץ את ה' ג"כ שהוא היפך המברך לגמרי ועוד איכא למידק מהירושלמי שכתב רבינו בפרק כל שעה סי' י"ט מצה גזולה אסור לברך עליה א"ר הושעיא ע"ש ובוצע ברך נאץ ה' הדא דתימא בתחלה אבל בסוף דמים חייב לו רבי יונה אמר אין עבירה מצוה ר' יוסי אומר אין מצוה עבירה א"ר אילא אלה המצות אם עשאן כמצותן מצוה ואם לאו אינה מצוה ושוב מצאתי בב"י סי' קנ"ו שתמה על רבינו בזה מהך דירושלמי שהוא בפ"ק דמסכת חלה וכתב שאין לדחות ולומר דאדרבה משם ראיה דטעמא דמצת מצוה היא הא לאו הכי שפיר מברך עליה דהא איכא למימר דבהמ"ז נמי מצוה היא דכתיב ואכלת ושבעת וברכת והא דנקט מצה להודיעך כחו דרבי הושעיא דאף על גב דאיכא נמי מצות מצה מברך בסוף וכתב עוד דההיא הרי שגזל חטים נמי כדברי הרמב"ם דייקי לפום נוסחא דידן שכתב בהם כילד מברך אין זה מברך אלא מנאץ דמשמע דמתמה כילד אפשר שיברך והלא אם היה מברך אינו אלא מנאץ הלכך לא יברך וגם לפי נוסחת הרא"ש יש לפרש דה"ק אם בא לברך אין זה מברך ואינו אלא מנאץ הלכך לא יברך ועוד הביא ראיה לדברי הרמב"ם ואכתבם בספר ד"ח: [נ] **דנהי דמצי לאתשולי כו'.** וטעמא דלא מהני מה שיכולים לשאול על נדרם כתב הב"י ס"ס קצ"ו דנ"ל משום דא"כ כי כהנים אכלי תרומה אמאי מהדר אטעמא דכהנים מצי אכלי חולין תיפוק ליה דזר נמי מצי אכיל תרומה אי מתשל עלה אלמא דכיון דמחוסר שאלה לא הוי ראוי לאכילה והלכך אי לאו דכהני מצי אכלי חולין לא הוי מצטרף ע"כ וקשיא לי מאי שנא מדמאי דאמרינן טעמא דאי בעי מצי מפקר לה וצ"ל דשאני הפקר דמצי מפקיר בעצמו משא"כ שאלה שצריך לחכם או לג' הדיוטות ומיהו קשיא לי מפרק אלו עוברין סימן ו' דפסק רבינו כרבה דס"ל דאמרינן הואיל ואי בעי מתשיל עליה ודוחק לומר דהתם לחומרא דוקא ועוד קשיא לי דדילמא מש"ה לא קאמר התם בגמרא טעמא דמצי מתשיל דא"כ ודאי דבקדשים שאחר שכפרו בהם הבעלים אין סברא לומר דמצי מתשיל עלייהו ולא היה יכול הישראל לאכול עם הכהן ולא היו מזמנין יחד והגמרא ס"ל דיכולין לזמן הואיל והכהן יכול לאכול עם הישראל אע"פ שאין הישראל יכול לאכול עמו ולפיכך צריך לי עיון על האי

דברי חמודות

סגי דלא מתהני לא שייך לברך עליה והרי הוא כדין אשה שנאנסה דאע"פ שסופה ברצון חשבינן לה אונס ע"כ ועיין לעיל סעיף מ"ב וסעיף מ"ז: הדרן עלך כיצד מברכין

פרק ז (א) **ועד כמה מזמנים.** ה"ה ברכת המזון בלא זימון. אלא רבותא אשמעינן דאפילו על כזית מזמנים. תוס': (ב) **אבל הסבו מקצתן תחלה ובא השלישי** וכו'. וז"ל רבינו ירוחם אפילו לא הוקבע מתחלה לכך כיון שקבע השלישי אח"כ עמהם או השנים עם השלישי אם השלישי קבע קבע ראשון שאינן רשאין ליחלק כיון שהם קבועים יחד בגמר האכילה ועיין סעיף פ"ה: (ג) **שאינו מברך לא בתחלה ולא בסוף.** וכן על כל דבר של איסור ואפי' איסור דרבנן דהא אוקמינן למתניתין בטבל טבול מדרבנן: (ד) **ונ"ל כדבריו.** וכבר כתבתי במי"ט דהב"י דוחה ראייתו של רבינו וגם הקשיתי אני עליו מדידיה בפרק כל שעה מהירושלמי שהביא שם וכתב עוד הב"י דבהדיא תניא בתוספתא דמס' דמאי פ"ב כיוצא בו לא יושיט ישראל אבר מן החי לבני נח ולא כוס יין לנזיר שאין מאכילין את האדם דבר שהוא אסור לו ועל כלן אין מברכין עליהם ואין מזמנין עליהם ואין עונין אחריהם אמן. וגם מדברי רש"י במשנה קמייתא דפ' שלשה שאכלו משמע דס"ל דאין מברכין על דבר איסור (ועיין מ"ש בתוספות י"ט בספ"ק דמס' דמאי). וכן נראה שהוא דעת הר"ר יונה וגם הרשב"א סובר כן והביא ראיה מדתניא בפ' במה מדליקין הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו אלמא דמאי הוא דמברכין עליו הא טבל אין מברכין עליו ודוחק הוא לומר דמברכין כדי נקטיה ואגב גררא דמזמנין ע"כ וכן הלכה עכ"ל הב"י. וכתב רמ"י ז"ל דה"ה לכל הברכות מצות הן ואין לברכן על דבר איסור והאוכל דבר איסור ע"י אונס כתבתי בס"פ דלעיל: (ה) **קמ"ל כיון דכהנים מצו אכלי חולין שפיר דמי.** אבל אם כהנים אוכלים תרומה או חלה והזר אוכל פת של עכו"ם והכהנים נזהרים מפת של עכו"ם אינם מצטרפין וכ"כ הגה' מיימ' והמרדכי ב"י: (ו) **אין מצטרפין לזימון.** ודוקא בשכל א' אוכל מככרו אבל אם

קיצור פסקי הרא"ש

ב אכל טבל וכיוצא בהן מכל דבר איסור אין מזמנין עליו אבל מברך לעצמו דלא כהרמב"ם שכתב שאינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף: ג' שאכלו ביחד וא' נזהר מפת פלטר והאחרים אינם נזהרין מצטרפין לזימון ואם מודרין הנאה זה מזה אין מצטרפין לזימון:

העונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך:

קובץ מפרשים

א) **אם לא נקבעו יחד בברכת המוציא וכו'.** נ"ב וצ"ע דבעובדא דרב ושמואל כרכי רפתא אתי ר"ש בר חייא וקא מסרהב ואכיל מבואר דלא כהדין ע"ל דין ח"י דפרק זה בהרא"ש. וא"ל דרשאין לחלוק אבל אם ירצו הרשות בידם לזמן. דהא מייתי ראי' מההיא דהסבו אין וכו' והתם מוכח דבדלא הסבו אין רשאין לזמן ואין אחד יוצא בברכת חבירו ע"ל בהרא"ש דין ל"ג פרק כ"מ וגם לרב א"צ לענין רשות שלישי כלל דס"ל ב' שאכלו רשות לזמן ודוחק לומר דמ"ש רב כבר גמרו לאכול הוא כדי שלא יוכל להצטרף עמהם ולצאת בברכתם דהא משמע דרב שימי לא אכל רק כדי לזכותם שיוכלו לזמן ע"ש ברש"י [תפארת למשה]:

ג) תוס' [גליון]:

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב[א] תנינא[א] ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ב]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך[ב] אין תופסין אותו על כך והנקדנין[ג] תופסין אותו על כך [ג]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [א]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [א]ומברכתך יברך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [ב]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בד"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [ב]חיים הרי זה בור [ד]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [ג]למי שאכלנו משלו הרי זה בור[ד] אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [ה]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר[ה] יוחנן (א) ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [ד]על המזון שאכלנו הרי זה בור[ו] א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה'[ז] אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [ג]במקהלות ברכו אלהים: [ח]אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': [ח]ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ו]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר [ג]במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [ה]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [ז]כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא איידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה [ז]הני ג' דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמון דידיה איהו לא נפיק בזמון דידהו [י]לפי שאין זמון למפרע: ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר[ט] קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [ס]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [ח]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [ט]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד[י] כ' [י]שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמון ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [י]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן[כ] הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [כ]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק (ב) ל"א אמר רבי אבא [א] אמר שמואל הכי קתני [ל]ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [מ]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [נ]אמר רבא ולא

אף ברכו. שפיר דמי ומיהו טוב לו להיות בכלל המברכים: **תנינא.** סייעתא לשמואל: **ששה נחלקין.** אם רצו ליחלק לשתי חבורות ולזמן אלו לעצמן ואלו לעצמן רשאין הן שהרי יש זימון כאן וכאן: **עד עשרה.** כלומר וכן ז' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל אם היו עשרה אלה עליהן הזכרת השם ואם יחלקו לא יהיה שם הזכרה אין נחלקין עד שיהיו שם עשרים: ה"ג **ואי אמרת ברכו עדיף אמאי ששה נחלקין.** אם ירצו הא מעיקרא יכולין לומר ברכו והשתא תו לא אמרי: **אלא לאו ש"מ.** אף ברכו קאמר מתני' וכיון דמתני' אף ברכו קאמר מסתברא היא שטוב לו לאדם להיות מן המברכים וסייעתא דשמואל. וגירסא הכי איתא ששה (ג) עד עשרה ואי אמרת ברכו דוקא אמאי ששה נחלקין אלא לאו ש"מ אף ברכו ש"מ: **תנ"ה.** דמתני' אף ברכו קאמר: **והנקדנין.** דווקנין[ל]: **תופסין אותו.** על שהוציא עצמו מן הכלל: **ומטובו הרי זה בור.** שממעט בתגמוליו של מקום דמשמע דבר מועט כדי חיים: **בשאלה שאני.** שהשואל שואל כעני על פתח שאינו מריס ראש לשאול שאלה גדולה: **הרחב פיך.** לשאול כל תאותך: **חיים ה"ז בור.** דהוציא עצמו מן הכלל[מ]: **מתני איפכא.** חיים עדיף שכולל את כל בני עולם: **נברך שאכלנו משלו.** משמע שהוא יחידי שהכל אוכלים משלו: **למי שאכלנו משלו.** משמע מרודים הן זה זן את זה וזה זן את זה ולפי דבריו מברך את בעל הבית: **התם מוכחא מילתא.** דבמעשה נסים ליכא למימר מרודין[נ]: **כדתנן על המזון שאכלנו.** ולא קתני (ד) משלו: **ואידך.** עוברים ממקור נפקא ואנן ממקהלות דרשינן: **הלכה כר"ע.** בבהמ"ז לאחד עשרה ואחד עשרה רבוא: **מברכינן תלתא תלתא.** ריש גלותא מאריך בסעודתו ואנן כל ג' וג' שגמרו סעודתן מזמנין בקול נמוך ויושבין אחר הברכה עד שגמר ריש גלותא ויזמנו הוא והיושבין אצלו בקול רם. ולקמן פריך וניפקו בברכה דריש גלותא: **שמע ריש גלותא.** אם היו מזמנין י' י' היה צריך המברך להגביה קולו וישמע ריש גלותא ויחרה לו שאנו עושין חבורה לעצמנו בפרהסיא אע"ג דמפקי נפשייהו מידי זמון של הזכרת השם וכי הדר מזמן ריש גלותא בהזכרת השם לאו איניהו נפקי ביה כדאמר רבה תוספאה דאין זמון למפרע אפ"ה ניחא להו בהכי משום דאוושי כולי עלמא שהיו שם מסובין רבים ואין קול המברך נשמע: **ובריך לדעתיה.** לעצמו בלא זימון: **למפרע.** משבירך וידי זמון לא יצא: **פתיא.** כלי חרס כדאמר (ע"ז ד' לג:) הני פתיותא דבי מכסי: **בהדי פלוגתא למה לך.** טוב לך לאחוז דברי רבי ישמעאל שאף ר"ע מודה דכי אמר המבורך טפי עדיף אלא שאין צריך: **מתני' אינן רשאין ליחלק.** דאיתחייבו להו בזמון: **וכן ד'.** אין הג' מזמנין והיחיד יחלק מהם דאיהו נמי איקבע בחובת זמון: **ששה נחלקים.** כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן: **עד עשרה.** אבל עשרה אין נחלקים דאיתחייבו להו בזמון הזכרת השם: **עד שיהו עשרים.** ואז יחלקו אם ירצו לשתי חבורות: **גמ' ג' שבאו משלש חבורות.** וכדמסיים רב חסדא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם בכל חבורה ונתחייבו אלו בזמון ועמד אחד מכל חבורה ונצטרפו שלשה לחבורה אחת חייבין לזמן ואינן רשאין ליחלק שכבר הוקבעו ואפי' לא אכלו אלו השלשה משנצטרפו יחד שכבר גמרו סעודתן עם הראשונים: ולא

אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי נינהו ועדיף היינו חשוב [כ]כמו הקישא עדיף וג"ש עדיף פ' איזהו מקומן (ד' מח.) ר"ל דההיקש חשוב ואין לבטלו מפני הג"ש וה"נ קאמר נברך חשוב כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו אתי שפיר עדיף כדפי': **על המזון הרי זה בור.** דמשמע דמברך לבעל הבית המאכילו דאי לרחמנא למה הוא מזכיר מזון בלא מזון יש הרבה לברכו: **אמר רבא הלכה כר"ע.** פירש ר"ח דהכי קיי"ל והלכך בין בעשרה בין במאה בין ברבוא אומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו אבל בג' לא יזכיר על המזון כדאמר לעיל וגם בעשרה אם אינו רוצה להזכיר על המזון הרשות בידו ואומר ובטובו חיינו[פ]: **שלשה שישבו לאכול כאחד.** אף על פי שהיו חלוקין בככר שכל אחד ואחד אוכל מככרו אינן רשאין ליחלק כלומר אף על פי שהן חלוקין בככרות וס"ד אין זה צרוף ולא חל עליהם חובת זימון אפ"ה אינן רשאין ליחלק: [ע]**אבל אי אקדימו ואזמינו עלייהו בדוכתייהו.** פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתים[פ] שהיו מסובין עמו עד הזן כדאיתא לעיל (דף מה:) פרח חובת זמון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ורשאין עתה ליחלק ורש"י לא פירש כן: שחלקוה

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) במשנה להלן בעמוד זה, **ב)** [תוספתא פ"ה], **ג)** תוספתא ברכו' פ"א, **ד)** [סנהדרין דף יז:], **ה)** [פסחים דף קטז:], **ו)** כתובות ז: [סוטה דף ל:], **ז)** [לעיל מה:], **ח)** [פסחים פח. מגילה יד: עו"ג טו: ע"ש פירש"י לשבח], **ט)** [לעיל מה.], **י)** [לעיל מה.], **כ)** [עי' חולין נו ריש ע"א].

◆

תורה אור השלם

א) וְעַתָּה הוֹאֵל וּבָרֵךְ אֶת בֵּית עַבְדְּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבַּרְתָּ וּמִבִּרְכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית עַבְדְּךָ לְעוֹלָם: [שמואל ב ז, כט]

ב) אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: [תהלים פא, יא]

ג) בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל: [תהלים סח, כז]

◆

הגהות וציונים

א] בפסקי רי"ד הגי' **אף אנן נמי תנינא** (וגירסא ישרה היא, דק"ס): **ב]** בכת"י **בין שאומר נברך בין שאומר ברכו** (וסדר ישר הוא, וכ"ה בתוספתא ובירושלמי ובri"ף וברא"ש ובאו"ז, דק"ס) ועיין רש"ש: **ג]** [גי' הערוך **והנקרנין** פי' המדקדק שלא בדבר צורך ובלשון ערבי קורין אותו אלמנקר כגון תרנגולת המנקר באשפה ערוך ערך נקר] (גליון): **ד]** בכת"י נוסף **מאי משמע דקא מברך בעל הבית** (וכעי"ז ברי"ף ורא"ש: **ה]** צ"ל **ואמר** ר' יוחנן (כ"ה ברי"ף ובראש, וכ"ה בכת"י): **ו]** [**דמתחזי כמאן דמברך ליה למזון** רי"ף ורא"ש] (גליון) וכעי"ז בכת"י ועיין מעדני יו"ט אות ש: **ז]** ברוך ה' **אלהינו** אלהי ישראל וכו' (כ"ה במשנה וכן הגיה מהר"נ אדלר): **ח]** נראה דהנקודות ט"ס והכל המשך דברי הגמ' (דק"ס, שפ"ח ועיי"ש): **ט]** בכת"י דאבי **גובר** (וכ"ה בעירובין סא ע"ב, ובמגילה כא ע"ב, והוא הנכון, דק"ס): **י]** בדפו"ר נוסף עד **שיהו** כ', וכ"ה במשנה שבמשניות: **כ]** **אמר רבי אבא אמר שמואל הכי קתני שלשה שישבו לאכול אינן רשאין ליחלק**, ובמאמר זה דשמואל פליגי הראשונים הרבינו יונה פירש שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו והרי"ף והר"ח מפרשים שלשה שישבו כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו, והמעתיק עשה משני הפירושים שני לשונות במימרא דרבי אבא אמר שמואל והציגו לפנינו כאשר הוא (דבש תמר) ועיין מהרש"א בתוס' ד"ה שלשה ועיין הג' הב"ח: **ל]** בהגהות הרר"י לנדא כתב שצ"ל **דייקנין**, ואפשר שאין צריך להגיה, ו"דווקנין" הוא כעין דאיתא (מנחות כט ע"ב) ספרי דווקני ופירש רש"י שמדקדקים לעשות כתב מיושר עיי"ש (שפתי חכמים): **מ]** כלומר דמשמע בטובו חיים שאר העולם ולא אנו (בית יוסף או"ח סימן קצב): **נ]** יש להוסיף מרובין **הן** (באה"מ): **ס]** מה שכתבו "ואומר ובטובו חיינו", לא קאי אדלעיל אלא הוא ענין בפני עצמו, ור"ל דלא יאמר מטובו ולא יאמר חיים אלא חיינו וכל הלשון של כל דבור התוספות הזה מפורש בתוס' רבי יהודה החסיד ושם איתא בהדיא כדברינו, וידוע שתוס' של ברכות רובו הוא מזה התוספות (ביאור הלכה סי' קצב ד"ה שאומר עיי"ש) ועיין צל"ח וא"ר סי' קצב: **ע]** שייך לע"ב (גליון): **פ]** צ"ל **לשנים** (דבש תמר): **צ]** עיין מעדני יו"ט אות ס:

עין משפט
נר מצוה

סז א ב ג ד (ה) טוש"ע או"ח סי' קפג ס"א:
[ה מיי' פ"ה מהל' ברכות הלכה ד]:
סח ו טוש"ע או"ח סי' קפג סעיף א:
סט ז מיי' פ"ה מהלכות ברכות הל' יד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפד סעיף א:
ע ח מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה א ופי"ב הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' נז סעיף א [וסי' קלט סעיף ז]:
עא ט מיי' פ"ה מהל' ברכות הל' י סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף א:
עב י מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצה סעיף א:
עג כ ל מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' קצג סעיף ד:
עד מ נ מיי' שם טוש"ע או"ח שם סעיף ה:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ר יוחנן ברוך שאכלנו. נ"ב ובאשר"י (מגיה) [הגירסא] נברך וקאי דר' יוחנן על נברך: **(ב)** שם אין רשאין ליחלק (ל"א א"ר אבא וכו' מכברו לעצמו אינן רשאין ליחלק) תא"מ וכ"ב כך היא גי' האלפסי: **(ג)** רש"י ד"ה אלא לאו וכו'. ששה נחלקין עד עשרה: **(ד)** ד"ה כדתנן וכו' משלו נ"ב באשר"י (מגיה) [הגירסא] ג"כ [מ]שלו וכן במשנה[צ]:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' **ל"א אמר ר' אבא.** נ"ב כאן גי' מתחלפות הרא"ש ל"ג לה ורי"ף ל"ג לראשונה:

◆

ליקוטי רש"י

והנקדנין. דייקנים [נדרים מט:]. מדקדקים [ר"ן שם]. **הרחב פיך.** לשאול ממני כל תאות לבך. **ואמלאהו.** ככל אשר תשאל אמלא [תהלים פא, יא]. **נהרבלאי.** בסנהדרין (יז:) מפרש דהוא רמי בר ברבי [ס"א ברוכי] [ביצה ח:]. **שנאמר במקהלות.** כשנקהלו על הים. **ממקור.** אף אותם שבמקור [סוטה לא.]. **פתיא אוכמא.** כלי שחור כמו (ע"ז לג:) הני פתוותא דבי מיכסי אוכמא שנשחור ע"י מלאכה כלומר גם אתה רגיל ותדיר בתורה כמו (ברכות כח.) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה חכמה מפוארה בכלי מכוער (תענית ז.) דרכן של ת"ח שמלטטרין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם [ע"ז טז:]. **אינן רשאין ליחלק.** ולברך כל אחד לעצמו דמפקעי לה לחובת זמון. **חייבין לזמון.** להזמין יחד לצורך ברכה בלשון רבים כגון נברך [לעיל מה.].

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו בדוכתייהו אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו אמר רבא מנא אמינא לה [א] דתנן [א] מטה שנגנבה חציה או שאבדה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה"נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מינייהו: ב' חבורות וכו': תנא [ב] אם יש שמש ביניהם מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין [ב] עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים משנתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין [א] ממנו לידים דברי ר"א וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו ב"פ הגפן [ג] ואין נוטלין הימנו לידים כמאן אזלא הא [ג] דאמר שמואל [ד] עושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא [ד] מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ"ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר ורבנן למאי חזי א"ר זירא [ה] חזי לקורייטי ת"ר [ה] ד' דברים נאמרו בפת [א] אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כוס מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי אייתי לקמייהו תמרי ורמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא [ב] א"ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא והתניא כשם שאין זורקין את הפת כך [ו] אין זורקין את האוכלין א"ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין אלא לא קשיא [ו] הא במידי דממאים הא במידי דלא ממאים ת"ר [ז] [ז] ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא [ג] גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: אמר רב יהודה שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א' ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל"ק [ח] הא דתניא בולען במשקין [ט] והא דתניא פולטן במידי דלא ממאים והא דתניא מסלקן במידי דממאים

במידי

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך. חבורות שפרשו אלו מהן ואזמון עלייהו דהני כגון אם היו ארבעה בכל חבורה ונשאר בכל אחת כדי זימון והפורשים הללו היו צריכים לצאת לשוק קודם שגמרו החבורות את סעודתם: **אבל אזמון עלייהו.** דהני כגון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמ' לעיל[ח] קורין לו ומזמנים עליו וברכו החבורות ואלו לא היו שם אלא (א) כדי נברך וברוך הוא[ד] ועכשיו הם באים לברך לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו: **מטה.** טמאה שנגנבה חציה: **אלמא כיון דפלגוה.** פקע שם מטה מינה ושם טומאה אע"ג דהדר הדרוה והרי היא מטה לא הדרה טומאתה. הכי נמי כיון דפקע שם שלשה מינייהו בהפרדם ושם זימון ע"י שזימנו הראשונים עליהם אע"ג דהדרי לכלל שם שלשה לא הדרי לכלל זימון אבל כי לא אזמון לא פקע חובת זימון מהן אף (ב) לפני פרידתם: **אם יש שמש ביניהם.** שמשמש לשתיהם: **שמש מצרפן.** אע"פ שאין אלו רואין את אלו כגון יריעה פרוסה ביניהם: **אין מברכין עליו ב"פ הגפן.** לפי שהיה יינם חזק מאד ואין ראוי לשתיה בלא מים הלכך אכתי לא אשתני למעליותא[ט] ולא זז מברכתו הראשונה והרי הוא כענבים וברכתו ב"פ העץ: **ונוטלין ממנו לידים.** דשם מים עליו דמי פירות בעלמא מקרי: **משנתן לתוכו מים.** שם יין עליו ואין נוטלין אלא במים [ב]. לשון אחר הכי גרסי' יין עד שלא נתן לתוכו מים מברכין עליו ב"פ העץ ואין נוטלין הימנו לידים משנתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ונוטלין הימנו לידים דברי ר' אליעזר וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו ב"פ הגפן ואין נוטלין ממנו לידים. וטעמייהו דרבנן משום הפסד אוכלין כך מצאתי בהלכות גדולות אבל קידוש והבדלה. [ג] ובדקתי בתוספתא[י] ולא גרסינן בה הכי אלא כמו שהוא בספרים: **כר"א.** דאמר נוטלין הימנו לידים ולא חייש להפסד אוכלין: **למאי חזי.** לשתיה דמברכין עליו ברכת היין: **לקורייטי.** פיישו"ן בלע"ז ובלשון חכמים אנומלית ואלונתית[כ]: **אין מעבירים כוס מלא על הפת.** שלא ישפך על הפת ותהא הפת בזויה: **פתק.** זרק: **דסתנא.** אמינישטרישו"ן בלע"ז מנה של בשר מבושל: **מידי דממאים.** שמתמעך בזריקתו כגון תאנים שבשלו כל צרכם ותותים: **דלא ממאים.** רמון ואגוז וכל דבר קשה: **ממשיכין יין בצנורות.** משום סימן טוב ואין כאן משום בזיון והפסד לפי שמקבלים אותו בראש פי הצנור בכלי: **בימות החמה.** שאין טיט בדרכים: **אבל לא גלוסקאות**[פ]. שהרי אף בימות החמה הן נמאסין בזריקתן: **בולען.** בלא ברכה: **פולטן.** ומברך וחוזר ואוכלן: **משקין.** בולען שאי אפשר לסלקן לאחד מלוגמיו ולברך ולא לפולטם שמפסידן: **פולטן במידי דלא ממאים.** במה שנתנו בפיו ויכול לחזור ולאוכלו:

במידי

שחלקוה אחין או שותפין טהורה. תימה דאמר בסוכה (פ"ק דף טז.) מטה מטמאה אברים כגון ארוכה ושתי כרעים. ולי נראה דהתם מיירי שיכול[י] להחזירה כאשר בתחלה ולתקנה שהכרעים בעין והדיוט יכול להחזירה. וא"ת אמאי לא פריך[ז] הכא מכל כלי שנשבר וטהור אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה ול"נ דשאני התם שאינו ראוי עוד להצטרף הכלי יחד ולקבל טומאה אפילו מכאן ולהבא ולא הוי דומיא דשלשה בני אדם דהוו ראוים עוד להצטרף לזמון:

שמש מצרפן לזמון. וה"ה בשני בתים ובני אדם עומדים ומשמשין מזו לזו מצטרפין וכן איתא בירושלמי[ל] ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך והא דנקט במתני' בית [אחד] משום חדוש דסיפא דאפילו בבית אחד אם לאו[ס] אין מזמנין וכן בבית חתנים כשאוכלים בחופה בב' בתים ובני אדם משמשין מזו לזו מצטרפין ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך:

בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן לתוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכאן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים ויש לחלק בין הני[ט] דאמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף קז.) דאחזותא קפידיתו ומיהו יש מפרשים[ז] לנטילת ידים בעינן מים דכתיב[מ] וידיו לא שטף במים[נ]:

כמאן אזלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע[פ] ממאי דאמר ר"א נוטלין וכו'. ותימה דאמרינן בפרק במה טומנין (ד' נ:) אימר דאמר שמואל במידי דלא ממאים במידי דממאים מי אמר וא"כ היכי מוקים לה הא דשמואל כר"א דהא יין מידי דממאים בנטילת ידים ובמידי דממאים מודה שמואל ועוד קשה דהכא משמע דאין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"א ובפרק שני דביצה (ד' כא:) קאמר סתמא דגמ' דסופלי לחיותא בי"ט דמטלטלינן להו אגב ריפתא[צ] כשמואל משמע דקי"ל כוותיה וי"ל דהכא לא קאמר אלא לדברי ר"א (ג) דסבר לה כשמואל ועדיפא מיניה קאמר שמתיר אפילו היכא דממאים ולא נחת כאן אלא לפרש טעמא דר"א כדפירשנו ובה"ג אמר דהלכה כרבנן דהכא והלכה נמי כשמואל דכי קאמר שמואל הני מילי מידי דלא ממאים אבל מידי דממאים לא ודלא כפי' (ד) ר"ת שפסק דלא כשמואל מדמוקי ליה כר"א אלא ודאי קיימא לן כשמואל כדפירשנו וא"כ מותר לסמוך הקערה בפת היכא דלא ממאים וי"א דצריך לאכלו אח"כ ויש נוהגים לאכול דייסא בפת הואיל ואוכלין הפת אח"כ אבל במס' סופרים אוסרו דאמרינן במס' סופרים (פ"ג[ס]) אין אוכלין אוכלין באוכלין אא"כ היה[מ] אוכלן בבת אחת ושמא ההיא דלא כשמואל:

מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים. תימה דאמרינן לקמן[ע] ד'[נ] דברים נאמרו בכוס של ברכה חי ומלא וי"ל דבעינן שיתנו חי לתוך הכוס ואח"כ ימזגנו אי נמי בעינן חי מן החבית אי נמי קאי אכוס עצמו ומאי חי שלם כדאיתא במכות (ד' טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי וכו' אלמא דאותו חי היינו שלם ה"נ בעינן שיהא הכוס שלם בלא[פ] שבירה:

למאי חזי. פי' ולמאי אשתני לעילויא[צ] ומשני לקורייטי וכן הלכה כרבנן דיין חי מברכין עליו בורא פרי הגפן דאמרינן (פסחים קח:) שתאן חי יצא:

אין זורקין את האוכלים. בהני שלשה מודה שמואל אין מעבירין כוס מלא על הפת וגם אין חותכין עליו בשר חי ואין זורקין את הפת אפילו לא ממאים וכן שאר אוכלין אסור לזרוק במידי דממאים: **ולא** בימות הגשמים. אע"פ שבאגוזים אין האוכל נמאס בתוכו מ"מ כשהן נופלים בטיט נמאסים ומיהו עכשיו שדרכן לזרוק חטים בבית חתנים צריך ליזהר שלא יזרקום אלא במקום נקי:

מעיקרא

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פכ"ו מהל' כלים הל' יב:

עו ב מיי' פ"ה מהלכות ברכות הל' יב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קלה סעיף א:

עז ג ד ה ו מיי' פ"ו שם הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' קם סעיף יב וסימן קעא סעיף א:

עח ז מיי' שם סמג שם טוש"ע או"ח סימן קעא סעיף ד:

עט ח מיי' פ"ה שם הל' יג סמג שם טוש"ע או"ח סי' קעב סעיף א:

פ ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות וציונים

א] מס' ד"א פ"ט [ושם קחשיב חמשה דברים ואין יושבין על האוכלין] (גליון): ב] מלת דסתנא לא ידענא אהיכא קאי (מהרש"א עיי"ש והערות שם): ג] בכת"י הגירסא אבל לא חתיכות ולא גלוסקאות (וכ"ה ברי"ף וברא"ש): ד] עיין בהגר"ב לעיל מה ע"ב רש"י ד"ה ואמר רבי זירא: ה] עיין רש"ש שכתב דרש"י גורס אבל לא חתיכות ולא גלוסקאות וקאי הטעם שסופו להחזירה והוא כעין שתירצו בסוכה טו ע"ב ד"ה ארוכה (מלא הרועים) ובדפו"ר ליתא תיבת "שיכול" ועיין מהרש"א: ו] נדצ"ל אמאי לא מייתי הכא (באה"מ): ז] יש להוסיף ואין רואין אין מזמנין (בארות המים): ח] צ"ל ההיא (מוהר"נ אדלר, וכן בתור"פ): י] כ"ה ברא"ש (סימן לא) בשם הראב"ד עיי"ש: כ] יש להוסיף משמע כן (באה"מ): ל] בגמרא שם איתא דבירא מטלטלין להו בעצמן הואיל וחזו להיסק גדול אלא דבשבת מטלטלין ע"י שפחתי חכמים): מ] בדפו"ר הגירסא "אא"כ אוכלן בבת אחת", ולפנינו הדר אוכלין הוא ע"פ מס' סופרים פ"ג הט"ז, והגאון רבי יחזקאל לנדא הגיה אא"כ ראוין לאכילה ולשון זה הוא במס' סופרים הי"ד (ועיין מעדני יו"ט סימן לב אות פ): נ] בגמרא לקמן נא ע"א איתא עשרה (וכ"ה בתור"פ כאן ובתוס' המצוין במסוה"ש אות פ) ושם איתא שר' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד: ס] אולי צ"ל אף לאחר פרידתם: ע] בדפו"ר "סבר" והגיה הב"ח "דסבר" כלפנינו:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) כלי' פי"א מ"ע, ב) [תוספתא פרק ז], ג) שבת נ: קמג. גיטין נב., ד) ב"ב דף לז:, ה) [ע"ז דף ד: ע"ש], ו) [מס' סופרים פרק ג], ז) [תוספתא פרק ה דשבת], ח) מה: ט) עיין לעיל לו. י) ברכות פ"ד ה"ב, כ) שבת קמ. ל) דפרקין ה"ה, מ) ויקרא טו יא, נ) עיין חולין קו. ס) הט"ז, ע) נא. פ) [ע"ש תוס' שבת עז: ד"ה כדי ועירובין כט: ד"ה שמא ופסחים קז: ד"ה שמא וב"ב לז: ד"ה עד], צ) עיין לעיל לו ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל אזמון וכו'. אלא על כדי אף: (ב) ד"ה מטה וכו'. אף לפני פרידתם ס"א: (ג) תוס' ד"ה כמאן וכו'. וי"ל וכו' ר' אליעזר דסבר ס"א: (ד) בא"ד ולא כפירוש רבינו חננאל שפסק דלא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונוטלין ממנו כו' ואין נוטלין. נ"ל להיפך כל' שגרש"י (ובירושלמי ריש פ"ו יין זמן שהוא כמות שהוא אומר עליו בפה"ע ואין נוטלין ממנו לידים משמזגו אומר עליו בפה"ג ונוטלין ממנו לידים דברי ר"א וחכ"א בין כך ובין כך אומרים עליו בפה"ג ואין נוטלין ממנו לידים ר' אבא משום ר' אלעזר אומר אוכלין גירסת רבינו שם. וה"ג גמ' כאן כמאן אזלא כו' דטעמייהו דרבנן משום איבוד אוכלין כמ"ש בירושלמי ועמ"ש בשנות אליהו ראיה מוכחת כ"ג אבל רבינו גרס כמ"ש בס' ק"ס דבה כ"ה ברש"י זו וע"ש): [ב] רש"י ד"ה ונוטלין ממנו כו' עד אלא במים: [ג] שם תא"מ (ודקתי בתוספתא ול"ג בה הכי אלא כמו שהוא בספרים. תא"מ (דגירסת רבינו בתוספתא ג"כ להיפך):

לעזי רש"י

פיישו"ן. פירוש מין משקה לרפואה (ועיין רש"י חולין דף ו ע"א ד"ה לחת לתוך מורייס):

ליקוטי רש"י

כל צרכיו. בין משמיש בין לפרד אותה ולמחות בתבשיל רותח [שבת נ:]. בין שמשמשו בו ואין כאן משום בזיון וממחהו בתבשיל [שם קמג.]. מודים חכמים. דפליגי בסיסון ומככרי שם כן נראה בעיני ולא ידענא פלוגתייהו היכא [ועי"ש במסורת הש"ס]. עד שיתן לתוכו מים. שיהא חשיב לשתיה אי אלא מזוג ובימיהם שלהן מיירי דדרכו על חד תלתא מיא [רשב"ם ב"ב צז:].

שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. אכל דמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והשמש שאכל כזית והכותי מזמנין עליהן אבל אכל טבל ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות מכזית והנכרי אין מזמנין עליהן: **גמ'** הכא איתמר אין רשאין ליחלק. וכה איתמר חייבין לזמן. שמואל אמר כאן בתחלה כאן בסוף. אי זהו בתחילה ואי זהו בסוף. תרין אמורין. חד אמר נתנו דעת לאכול זהו בתחילה. אכלו כזית זהו בסוף. וחרנה אמר אכלו כזית זהו בתחילה. גמרו אכילתן זהו בסוף ר' אבא בשם רב הונא ר' זעירא בשם אבא בר ירמיה ג' חובה שנים רשות. אמרה רבי זעירא קומי רבי יסא א"ל אני אין לי אלא משנה שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. רבנן דהכא בדעתון

ביאור

מתני'. חייבין לזמן. ואומר נברך לאלקינו וגו': **אכל דמאי.** אע"פ שהוא אכילת איסור מזמנין עליו כיון דחומרא דרבנן היא: **ומעש"ר שנטלה תרומתו.** תרומת מעשר ולא נטלה תרו"ג ממנו הכי אוקמוה בגמ' בבלית וכגון שהקדימו בשבלין ואשמועינן דמע"ר שהקדימו בשבלין פטור מתרו"ג והלכך מזמנין עליו: **ומע"ש והקדש שנפדו.** ולא נתן את החומש ואשמועינן דאין החומש מעכב: **והשמש שאכל כזית.** אע"פ שמשמש בסעודה ואין לו קבע אפ"ה מצטרף לזימון: **אבל אכל טבל.** שאיסורו דבר תורה וכן מעש"ר וכו' אין מזמנין עליהן משום דאכילת איסור הוא וי"מ דכיון שכן אין להם ברכה דבוצע ברך נאץ ה' וי"מ דִבברכה חייבין כיון שנהנו ומיהו אין מזמנין עליהן משום דאכילת איסור לאו קבע הוא דליצטרף לזימון: **שאכל פחות מכזית.** שאין מברכין על פחות מכזית:

גמ'. **הכא איתמר אין רשאין ליחלק.** משנה היא להלן והכי תנינן התם ג' שאכלו כאחת אין רשאין ליחלק ולא תנינן התם אלא דאין רשאין ליחלק פירוש בעומדין לברך לא יתחלקו אלא יזמן אחד ויברך לכולם הא אם גמר אחד סעודתו א"צ להמתין לברכה על השנים אלא מברך והולך לו: **והכא איתמר** חייבין לזמן. משמע אם אכלו כאחת חייבין לזמן ואין א' רשאי לברך לעצמו אפי' כבר גמר סעודתו ומשום דכבר חל עליו חובת זימון: **כאן בתחלה וכאן בסוף.** מתני' דהכא בתחלה ודהתם בסוף ואזיל ומפ' מאי בתחילה ומאי בסוף: **תרין אמורין.** פליגי בפירוש מילתא דשמואל: **נתנו דעת לאכול.** אם נתנו דעתן מתחלה לאכול כאחת שהתחילו בסעודה כאחת זהו בתחילה וכה"ג כיון דקבעו סעודה חל עליהן חובת זימון ואין א' רשאי לברך לעצמו: **אכלו כזית זהו בסוף.** אבל לא התחילו כאחת בסעודה אלא שאכלו כזית כאחת בכה"ג הוא דתנן אין רשאין ליחלק אבל אם גמר סעודתו א"צ להמתין על השנים: **אכלו כזית זהו בתחלה.** דכיון שאכלו מיהא כזית כאחת חל עליהן חובת זימון: **גמרו אכילתן זהו בסוף.** אבל מתני' דלהלן אשמועינן דאפי' לא אכלו כזית כאחת אלא שגמרו סעודתן כאחת בכה"ג אין רשאין ליחלק: **ג' חובה.** ג' דתנינן חייבין לזמן היינו דלג' חובה הוא אבל אפי' שנים שאכלו כאחת אם רצו מזמנין: **אני אין לי אלא משנה וכו'.** דלא שמעינן דין זימון אלא בג' הא בשנים ליכא זימון: **רבנן דהכא.** היינו דא"י והוא ר' יסא בשיטתייהו ורבנן דבבל הוא רב הונא בשיטתייהו משום דאשכחן דפליגי חכמי א"י עם חכמי בבל בכעין זה:

תלמוד ירושלמי <ע"ב הגר"ח קניבסקי> - א ברכות / קניבסקי, שמריהו יוסף חיים בן יעקב ישראל (עמוד 143) 34170הודפס מאוצר החכמה

ריש גלותא אידי דאושא כ"ע לא שמעו אע"פ שנתחייבו בברכת השם בעשרה טוב להם זה ממה [א] שלא היו יוצאין בבהמ"ז שלא היו יכולין לשמוע את המברך:

כח אמר רבא תוספאה הני תלתא דכרכי ריפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו (פד) ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה אע"פ שבירך כבר מלי למימר ברוך שאכלנו [ב] דלא גרע מבא בתוך הסעודה ואכל עלה של ירק (לעיל סי' כ"א) שאומר עמהם ברוך שאכלנו מיהו איהו לא נפיק בזימון דידהו לפי שאין זימון למפרע ודוקא שנים עם האחד אבל אם ברכו שנים אין השלישי יכול לזמן עמהם דאי לא תימא הכי א"כ לאשמעינן רבותא טפי וכי תימא דאשמעינן הך רבותא דאפי' אחד אינו יוצא בזימון שנים כיון שבירך דאין זימון למפרע הא מלתא דפשיטא היא דכיון שבירך אין זימון למפרע:

כט מתני' שלשה שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן ה' (פה) ששה נחלקים [ג] עד עשרה אינן (כה) נחלקים עד שיהו עשרים:

גמ' מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא שלשה שאכלו כאחת א) חייבין לזמן קמ"ל כי הא דאמר ר' אבא אמר שמואל שלשה שישבו לאכול אין רשאין ליחלק (פו) פירוש שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא ועדיין לא אכלו שיעור ברכה אינן רשאין ליחלק וחומרא הוא שהחמירו חכמים בדבר וממשנה יתירה שמעינן לה דקתני שלשה שאכלו כאחת ומפרש להו שהתחילו לאכול ובירושלמי גרס בריש פירקין הכא את אמרת חייבין בזימון והכא את אמרת אין רשאין ליחלק כלומר מאי קמ"ל היינו רישא שמואל אמר כאן בתחלה וכאן בסוף ואיזהו בתחלה ואיזהו בסוף תרין אמוראי חד אמר נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה אכלו כזית ב) זהו בסוף ואחרים אומרים אכלו כזית זהו בתחלה גמרו לאכול זהו בסוף והא דפרשינן הכא שברכו ברכת המוציא ועדיין לא אכלו שיעור ברכה היינו כמ"ד אכלו כזית זהו בתחלה ג) וכזית דנקט לאו דוקא אלא לאפוקי ממ"ד נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה דמשמע רק שגמרו בדעתם אע"פ שלא ברכו ברכת המוציא ואי הוי מפרשינן שישבו לאכול אע"פ שלא ברכו ברכת המוציא אז הוי כמ"ד נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אבל לא מסתברא לפרושי כן דחומרא יתירא היא זאת ורב אלפס גרס שלשה שישבו לאכול ד) אע"פ שכל אחד ואחד אוכל לעצמו אינן רשאין ליחלק וכן פיר"ח שלשה שאכלו כאחת וכל אחד אוכל מככרו מצטרפין לזימון (פז) אבל לשון הירושלמי לא משמע כפירושו אי נמי כי הא דאמר רב הונא שלשה שבאו משלש חבורות אינן רשאין ליחלק א"ר חסדא והוא שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם אמר רבא [דף נ ע"ב] ולא אמרן אלא דלא זימון עלייהו בדוכתייהו אבל אי זימון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו פירש"י אזמון עלייהו בדוכתייהו כגון שנצטרפו אלו עמהן לזימון כדאמר לעיל קורין לו ומזמנין לו ומברכין עליו ואלו לא היו שם ה) אלא כדי נברך וברוך שאכלנו ועכשיו הן באין לברך אין מזמנין דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו והקשה ה"ר יהודה דהא מלתא דפשיטא היא שלא יזמנו עוד שהרי כל אחד ואחד יצא ידי זימון עם חבורתו ו) וגם לא שייך על זה לומר פרח זימון מינייהו שהרי זימנו כבר ולא פרח מהם אלא יצאו ידי זימון כמו אחרים והיאך יצטרפו ויאמרו נברך פעם אחרת ועוד דאין הנדון דומה לראיה שמביא ממטה שחלקוה דפרחה טומאה ישנה ממנה אפי' החזירה דהכא לא שייך חזרה דכיון שנפטרו ידי זימון ואפי' נתקבצו השלשה יחד אין כאן חזרה ופירש הוא דאלו החבורות [ד] היו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו השלשה הנשארים והאי דקאמר אזמין עלייהו בדוכתייהו לא שהיו עמהם אלא הכי קאמר ז) זימנו עמהם כאלו היו שם כי נשאר להם כדי זימון פרח זימון מינייהו כיון שחבריהם זימנו הוי כמו מטה שנחלקה שפרחה ממנה טומאה ישנה ולא תחזור עוד אפי' החזירוה הכא נמי לא יצטרפו עוד לזימון ולשון אזמון עלייהו אינו מורה כלל על הפירוש הזה ומה שהקשה הר"י דמלתא דפשיטא הוא שלא יזמנו עוד שהרי כל אחד יצא ידי זימון עם חבורתו לא קשיא מידי [ה] דרבותא קמ"ל שאע"פ שאכלו אלו השלשה ביחד אח"כ וגמרו סעודתן שהתחילו עם חבורתן בלא נט"י ובלא המוציא כדמשמע לישנא דמשנה ח) דשלשה שאכלו כאחת ט) דמינה דייקי הך דרב הונא (פח) אפילו הכי אינם יכולים לזמן דפרח זימון מינייהו אפי' על מה שאכלו אחר מכן כיון דזימנו כבר על תחלת סעודה וכל אחד חוזר למקום שפסק ועתה מדמה ליה שפיר למטה ישנה י) דאע"פ שחזרו לחבורה אחרת ואכלו יחד אינם מצטרפים לזימון:

ל מתני' שתי חבורות שאכלו בבית אחד בזמן שמקצתן רואים אלו את אלו (פט) [ו] הרי אלו מצטרפים לזימון ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמם:

גמ' תניא יא) היה השמש ביניהם [ז] השמש מצרפן יב) לא מיבעיא שתי חבורות שאכלו בבית אחד (צ) אלא אפי' בב' בתים שאין רואים אלו את אלו כלל השמש מצרפן וכן פירש ר"ח [ח] דאורחא דמלתא נקט מתני' שתי חבורות אוכלות בבית אחד והוא הדין בשני בתים וכן פירש בעל הלכות גדולות וכן משמע בירושלמי ר' יונה ור' אבא בר' זימנא בשם ר' זירא לשני בתים נצרכה א"ר יונה [ט] והוא שנכנסו משעה ראשונה על מנת כן והא אילין [י] בית נשיא מה את עבדת לון כבית אחד או כשני בתים אם היו דרכן לעבור אלו לאלו מזמן ואם לאו אינו מזמן ור' ברכיה מוקי אמורא אתרעא מילעא דבי מדרשא [כ] והוא מזמן על אילן ועל אילן:

לא מתני' אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין:

גמ' ת"ר יין שלא נתן לתוכו מים יג) מברכין עליו ב"פ הגפן ונוטלין הימנו לידים פירש"י דשם מים עליהם ומי פירות איקרו משמע מתוך פירושו דכל (כו) מי פירות ראוין לנט"י אבל משנתן לתוכו מים שם יין עליו ואין נטילה ביין ותימה דבפ' כל הבשר (דף קז.) אמרי' דקפדינן אמנא וחזותא ותנן במס' ידים (פ"א מ"ג) מים [ל] שנפל לתוכו קומוס וקנקנתוס ונשתנו מראיהם פסולין אלמא אפי' מראה מים בעינן ומי פירות אפי' מראה מים אין בהם (צא) [מ] ושמא יש לחלק דמים שנשתנו מראיהם גרוע ממי פירות שעומדים במראיתם ושם מים עליהם וטפי נראה כפי'

מעדני יו"ט

[א] **שלא** היו יוצאים בבהמ"ז. וכן העתיק הטור בסימן קנ"ג וכ"כ התוס' לקמן ריש סימן ל' כמו שאעתיק לשונם שם וכתב הב"י דבהמ"ז לאו דוקא אלא חובת הזימון קאמר דאלו ידי חובת בהמ"ז אע"פ שלא ישמעו מפי המברך היו יכולים לצאת ע"י שיברך כל אחד לעצמו דאין סברא לומר שצריכים לשמוע כל הברכה מפי המברך ואינם רשאים לברך כל אחד בהמ"ז לעצמו דאדרבה טוב שיברך בהמ"ז כל אחד לעצמו בלחש ע"כ וכמו שכתוב בסוף פירקין: [ב] **דלא** גרע ממי שבא בתוך הסעודה כדלעיל סימן ט': **כתב** הרי"ף אמר ר' עקיבא מה מצינו כו'. רי"א ברכו את ה' המבורך ומנהגא כרבי ישמעאל ונראה לי להגיה כן בדברי רבינו דבלי ספק שנשמטו מידי הסופר המעתיק: [ג] **עד** עשרה נחלקים. כלומר נחלקים בענין שיוכלו לזמן אבל לא שיתחלקו אחד אחד או שנים שנים בענין שיפטרו עצמם מזימון. תהר"י: [ד] **היו** בכל אחת ארבעה. ושל שלשה דקאמר היינו שנשארו שלשה: [ה] **דרבותא** קמ"ל. כלומר דבר גדול קמ"ל: [ו] **הרי** אלו מצטרפין לזימון. דכיון שרואין אלו לאלו כמו אם היו אוכלים כולם בחבורה אחת דיינינן להו. תלמידי הר"י: [ז] **השמש** מצרפן. כלומר אע"פ שאין רואין אלו את אלו כיון שהשמש משמש לב' החבורות כחבורה אחת דיינינן להו. תהר"י: [ח] **דאורחא** דמלתא נקט. והתוספות כתבו דמשום חידוש דסיפא נקט דאפילו בבית אחד אם לאו אין מזמנין: [ט] **והוא** שנכנסו משעה ראשונה ע"מ כן. וכתב הרשב"א שנראה דאפילו לשתי חבורות שהיו בבית אחד נמי קאמר דדוקא כשנכנסו משעה ראשונה לכך דה"ל כהסיבו יחד וכ"כ הראב"ד ז"ל מכאן שאפילו ברכת הזימון בעי הסבה אבל ראיתי לגדולי המפרשים שפירשו דברכת הזימון אינה צריכה הסבה ע"כ וא"כ לפי מסקנת רבינו בריש הפרק שאע"פ שלא ברכו ברכת המוציא ביחד נקבעו לזימון בשתי חבורות נמי לא בעינן שיכנסו מתחלה עמהם להצטרף יחד ואפשר שיש לחלק בין צירוף דחבורה אחת לצירוף דשתי חבורות. ב"י סימן קנ"ה: [י] **בית** נשיא. פי' חופה ועי' בפ' הישן סימן מ"ה: [כ] **והוא** מזמן. פי' האמורא: [ל] **במסכת** ידים פ"ק. וה"ג שנפל לתוכן דיו קומוס אבל גם בטור ריש סימן ק"ם השמיט דיו: [מ] **ושמא** יש לחלק. עיין

דברי חמודות

(פד) ובריך לדעתיה. ולא זימן עם שנים אחרים שאם זימן עם שנים כיון דנפיק ידי זימון פרח זימון מינייהו כמו שכתוב לקמן סעיף פ"ח בשם רשב"א: (פה) **ששה** נחלקים עד שיהיו עשרה. פירש רש"י אז יחלקו אם רצו וכתב רמ"א דנראה לי דה"ה בששה אינם מחויבים ליחלק רק אם ירצו נחלקים: (פו) **פירוש** שישבו לאכול וכו'. עיין לעיל סעיף ב' דאפילו לא הוקבע מתחלה כו' וכתב הב"י ס"ס קנ"ג שמצא כתוב שנים שאכלו בקרן זוית ואחד אכל בקרן זוית אבל לא בסדר אחד שאלתי הלכה למעשה למורי אם יש להם לזמן יחד אם לא והשיב לי כן כי מאחר שלא נתכונו להסב יחד אינם חייבים בזימון ורשות בידם ליחלק וגם אם רצונם יכולין לזמן ושאלתי לו איזה מהם עדיף והשיב לי טוב שיזמנו משום ברוב עם הדרת מלך יצחק בר אברהם ע"כ. כתב רמ"א ז"ל המנהג שלא לזמן בבית העכו"ם ונ"ל הטעם משום דלא יוכלו לקבוע עצמן בבית עכו"ם משום יראת עכו"ם והוי כאילו אכלו בלא קבע ועוד דיש לחוש לסכנה אם ישנו בנוסח הברכה ולא יאמרו הרחמן הוא יברך בעה"ב הזה ולכן מתחלה לא קבעו עצמן רק לברך כל אחד לבדו ולכן אין לשנות המנהג אף אם לא היו טעמים אלו מספיקים מ"מ מאחר דכבר נהגו כך הוי כאילו לא קבעו עצמם יחד ע"כ ורמ"י ז"ל קרא תגר על זה ושהמשנה המנהג לא הפסיד לפי שנראה לו שהוא מנהג בטעות שהרי מרגלא בפומייהו דאינשי כשאוכלים בבית עכו"ם לומר אין מזמנין בבית עכו"ם ולא איתמר בשום דוכתי אלא ודאי שהוא בטעות מאמר דריב"ל בפ"ב דביצה שאמר אין מזמנין את העכו"ם בי"ט שמא ירבה בשבילו והם טעו לומר אין מזמנין בבית העכו"ם ע"כ ולי אפשר לומר שאין כאן מקום טעות אלא מאחר שנהגו כן מהני טעמא דכתב רמ"א ז"ל ונתפסט בין העולם על צד הגלה לומר אין מזמנין בבית העכו"ם ונלקח הלשון מהך לישנא דריב"ל כמו שכתב רמ"י ז"ל אבל לא בטעות כ"א על צד הגלת הלשון: (פז) **אבל** לשון הירושלמי לא משמע כפירושו. והטור כ' שצריך לחוש לשתי הגרסאות אפילו כל אחד אוכל מככרו ואפילו לא אכל עדיין כזית פת אין רשאין ליחלק: (פח) **אפ"ה** אינם יכולים לזמן דפרח זימון מינייהו כו'. ואם לא זימנו עליהן במקומן חייבין לזמן ואינם רשאים ליחלק ואפילו לא אכלי אלו הג' ביחד משנתחברו כדפירש"י וכתב הב"י וזה לשונו ויש לדקדק א"כ היאך מצטרפים שהרי ברכת הזימון ליתא אלא על הפת והוא טעון ברכה לאחריו במקומו ונ"ל שכשאכלו ג' חבורות בבית אחד עסקינן שהחבורה זו אכלו בזוית זו וזו בזוית זו דהשתא אע"פ שאח"כ מתקבצים בזוית הג' להצטרף זה לזה ולזמן אע"פ שלא הסבו ביחד ולא אכלו ביחד כיון שנתועדו לזמן אינם רשאים ליחלק עוד על כן צריכים לאכול ביחד דחל עלייהו זימון ושוב אינם רשאים ליחלק ע"כ. וכשאוכלים ביחד אח"כ א"ל חזרה למקום הראשון כדמסקינן בפרק ע"פ סי' ו' ועמ"ש בפרק דלקמן סעיף ל"ד ורמ"י ז"ל כתב דנ"ל דמיירי אפילו אכלו בשני בתים וה"ק אינן רשאים ליחלק ואפילו לא אכלו ביחד משנתחברו וגם א"ל לאכול כאן כלום ומיירי ששנים הראשונים שאכלו עמהם עם כל אחד מהם גם הם נתפרדו ואם היו חוזרין למקומן לא היו יכולים לקיים ברכת הזימון שם לפיכך טוב יותר שיברכו כאן ויקיימו מצות זימון משיחזרו לברך במקומן ולא יוכלו לקיים מצות זימון במקומן וסיים בדבריו שאפשר לומר שכל הפירושים אמתיות אליבא דהלכתא ע"כ והר"ר יונה כתב שלענין מעשה נראין דברי רבינו יהודה וכתב דלפי זה ה"ה אם היו ג' בכל חבורה והלך אחד קודם הזימון ובא אחר ואכל כזית ונצטרף עם אלו השנים הראשונים וזימנו שלשתן כיון שכבר זימנו חבורתם אע"פ שלא זימנו עמהם פרח זימון מינייהו והרשב"א כתב שרבינו האי פירש ג' שבאו מג' חבורות אינם רשאים ליחלק מחבורתם הראשונה כי היכי דלא לפקע תורת זימון מחבורתם והיינו דאמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' ג' בני אדם כלומר הא אילו באו מחבורה של ד' רשאים ליחלק משום דאכתי איכא תלתא בחבורה הראשונה דיכולים לזמן לעצמן ולפי פי' זה מתני' ה"ק ג' שישבו לאכול אין אחד מהם רשאי ליחלק מהם אע"פ שמצטרף הוא עם אחרים מפני שהוא מפסיד זימון מחבורתו הראשונה ואמר רבא ל"ש כו' כלומר ואם מיהרו אליו ג' שבאו מג' חבורות וזימנו לעצמן פרח זימון מן החבורות הראשונות ונראה לפי פי' זה שהוא ז"ל גורס גירסא אחרת שאינה בספרים שלנו וכך הוא גורס אמר רבא ואי אזמין פרח זימון מינייהו והא קא משמע לן רבא דאע"ג דאמרינן לעיל הני תלתא דכרכי ריפתא בהדי הדדי וקם חד מינייהו ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה התם הוא דוקא כשלא יצא זה השלישי ידי זימון אבל הכא דנפיק ידי זימון פרח זימון מינייהו ע"כ ויש לחוש לכל הפירושים ומשום הכי כתב רמ"י ז"ל דגם לפי הפירוש הזה דאם הם ד' דרשאים ליחלק דוקא כשיזמנו אלו הנפרדים קודם שיזמנו הנשארים במקומן שאם יזמנו ג' הנשארים קודם להם יפרח מהם הזימון מאלו הג' כפי הפירוש של רבינו יהודה: (פט) **הרי** אלו מצטרפין. ובלבד שישמעו בהמ"ז מפי המברך כ"כ התוס' וכבר כתבתי במעדני י"ט בשם הב"י דבהמ"ז לאו דוקא אלא ברכת הזמון בלבד ועיין עוד בסוף פירקין: (צ) **אלא** אפי' בשני בתים וכו'. ובין ברואין אלו את אלו ובין על ידי שמש מצטרפין ומיהו כתב הר"ר יונה שאם רה"ר מפסקת ביניהם נראה שאינם מצטרפים בשום ענין ובפ' הישן סימן מ"ה יתבאר דין בני החופה האוכלים בכמה בתים: (צא) **ושמא** יש לחלק דמים שנשתנו מראיתם גרועין ממי פירות כו'. והש"ע בסימן ק"ם כשהזכיר סברת המכשיר במי פירות כתב דדוקא בשעת הדחק ונ"ל משום

תפארת שמואל

(כה) **אינן** נחלקים עד שיהיו עשרים וכו'. פירש"י ורבינו יונה אם ירצה לחלק לשתי חבורות ונראה דכ"ש אם הם ששה דאינם מחויבים לחלק אלא אם ירצו קאמר דהא אפי' גבי עשרים דאושא מלתא והיה ראוי לחלק אפ"ה רשות ק"ו גבי ששה ועוד משום רוב עם הדרת מלך הנראה בעיני כתבתי: (כו) **דכל** מי פירות ראוין לנט"י וכו'. והא"ז כ' לעיל בפ"ב דבשעת הדחק נוטלין משכר שעורים ודבש שקורין מעד ע"ש:

א) חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא כו' שלשה שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו אין כו' (ב"ח): ב) זהו בסוף וחד אמר אכלו כזית וכו' והא דפרישית הכא כו' (ב"ח): ג) תר"י: ד) אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו לעצמו אינן כו' (ב"ח): ה) אלא עד כדי נברך (ב"ח): ו) וגם לא שייך לומר על זה פרח זימון כו' (ב"ח): ז) דזימנו עליהם כאלו היו שם (ב"ח): ח) שלשה שאכלו כאחת אפ"ה כצ"ל ותיבות דמינה דייקי הך דרב הונא נמחק (ב"ח): ט) כדמשמע לישנא דמשנה דג' שאכלו כאחת כו'. נ"ב ר"ל דמשמע שאכלו אלו הג' ביחד כמ"ש שאכלו כאחד (מלא הרועים): י) ועתה מדמה ליה שפיר למטה ישנה. נ"ב ק' דהא במטה עכ"פ מקבלת טומאה מכאן ולהבא והכא א"ל זימון אף על מה שאכלו אח"כ ודו"ק (מלא הרועים): יא) תנא אם היה השמש כו' (ב"ח): יב) [אין]:

[לו: - לז.]

נר מצוה

ברכו אין תופסין אותו על כך ותניא נמי הכי בין שאומרים נברך בין שאומרים ברוך(א) אין תופסין אותו על כך (ב) שמברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם עם הארץ הוא כיצד א"ר אמי אמר בטובו חיינו הרי זה תלמיד חכם א מטובו חיינו הרי זה בור. ירושלמי (ה"ג) שמואל אמר אני איני מוציא עצמי מן הכלל התיבון הרי הקורא בתורה אומר ברכו אמר ר' אבין מכיון דהוא אומר המבורך אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל. אמר רבי יוחנן אמר נברך שאכלנו משלו הרי זה תלמיד חכם ב למי שאכלנו משלו הרי זה בור דמיתחזי כמאן דמברך לאינש מעלמא* והאי דאמרינן למי שעשה לאבותינו* ולנו את כל הנסים האלו נסים שאני דמוכחא מילתא דקודשא בריך הוא דעבד לן ניסא ואמר ר' יוחנן אמר נברך שאכלנו משלו הרי זה תלמיד חכם ג על המזון שאכלנו הרי זה בור דמיתחזי כמאן דמברך ליה למזון. אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בתלתא דלא אדכר שם שמים אבל בעשרה כיון דבעי למימר לאלהינו מוכחא מילתא (ג) דתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו נברך(ד) לאלהינו אלהי ישראל ה' צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: אוקימנא כר' עקיבא דאמר מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין וקא פסק רבא קפד ד הלכה כרבי עקיבא: **מתני'** (מט:) °אמר ר' עקיבא מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין אומר ברכו את ה' רבי ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך: **גמ'** א ה ומנהגא כרבי ישמעאל: **מתני'** (נ.) קפה ° ו שלשה שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ארבעה וכן חמשה ששה נחלקין עד עשרה ועשרה אינן נחלקין עד שיהיו עשרים: °**גמ'** לז. למה לי תנינא חדא זימנא שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן אמר ר' אבא אמר שמואל הכי קתני ז שלשה שישבו לאכול אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו לעצמו אין רשאין ליחלק

[נ.] **גמ'** מטובו חיינו ה"ז בור. מפני שאומר כמי שדומה(ה) מקלת טובו(ו) ובגמ' (נ.) פריך והא כתיב (ש"ב ז, כט) ומברכתך יבורך בית עבדך ומתרץ שאלה שאני כלומר כששואל יכול לשאול קצת אבל כשנותן הודאה צריך לתת הודאה על הכל(ז):

מכיון שהוא אומר המבורך אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל. כלומר לפיכך אומר ברכו ואינו אומר נברך מפני שאומר לבסוף המבורך ונמצא שאינו מוציא את עצמו מן הכלל אבל בבהמ"ז שאינו אומר המבורך הוא אומר נברך כדי שלא להוציא את עצמו מן הכלל. וכתב הרב רבי יהודה ברצלוני בשם רב סעדיה גאון שהעולה לספר תורה אחר שיאמר ברכו את ה' המבורך ועונין השומעין ברוך ה' המבורך לעולם ועד יש לו ג"כ לחזור ולומר ברוך ה' המבורך דכי היכי דאמרן לעיל (סי' קע) שהמברך בהמ"ז חוזר למקום שפסק ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו כמו שאמרו האחרים ה"ה נמי הכא חוזר ואומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד ואע"פ שאומר המבורך אפ"ה צריך לחזור ולומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד שכשאומר נברך מברך עמהם בכלל ואפ"ה חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו כדכתבינן:

נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח. כלומר כיון שאומר הדבר סתם ודאי מוכחא מילתא דלקודשא בריך הוא קא בריך אבל כשאומר למי שאכלנו הואיל ואומר שם פרטי נראה שעל אדם ידוע אומר:

מתני' א"ר עקיבא מה מצינו בבהכ"נ וכו'. ואע"פ שהיה נראה דהלכה כר' עקיבא שהיה אומר די לו כשיאמר ברכו את ה' בלבד אפ"ה נהגו עלמא כרבי ישמעאל לומר ברכו את ה' המבורך:

מתני' שלשה שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק. דכיון שנתחייבו בזימון אין להם לפטור עצמן ממנו ולברך כל אחד ואחד לעצמו אלא צריך שיברכו ביחד כדי שיזמנו ויפטרו עצמן מן הזימון וכן ארבעה וכן חמשה אין להם ליחלק עצמם ולומר שיזמנו השלשה ויברכו השנים האחרים בלא זימון אלא צריך שיזמנו כלם ביחד אבל ששה נחלקים שלשה לז. לכאן ושלשה לכאן ויצאו כלם ידי זימון וכן עד עשרה °נחלקים כלומר נחלקים בענין שיוכלו לזמן אבל לא שיתחלקו אחד אחד או שנים שנים בענין שיפטרו עצמן מזימון ועשרה אין נחלקים עד שיהו עשרים שכיון שנתחייבו לברך בשם אם יתחלקו נמצא שפטרו עצמן מזימון בשם אבל כשהם עשרים יכולים ליחלק עשרה לכאן ועשרה לכאן ונמצא שכולם זימנו בשם:

גמ' הכי קתני שלשה שישבו לאכול אינן רשאין ליחלק. זהו לשון הגמרא ור"ח (ד"ה מתני') והרי"ף ז"ל פירשו דה"ק שלשה שישבו* לאכול אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו* אינן רשאים ליחלק ומתני' דשלשה חייבין השמיענו דין הזימון ומשנה זו באה להשמיענו שמאחר שאכלו ביחד אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו אינם רשאין ליחלק ולברך כל אחד ואחד בפני עצמו אלא שלשתם(ח) מזומנין ביחד.

[מט: - נ.]

ויש להקשות על זה הפירוש מדאמר בירושלמי בתחלת זה הפרק (ה"א) הכא איתמר אין רשאים ליחלק והכא איתמר חייבים לזמן שמואל אמר כאן בתחלה כאן בסוף ואיזהו בתחלה ואיזהו בסוף תרין אמוראים חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אכלו כזית זהו סוף כלומר כי קתני חייבין לזמן מיירי בשאכלו כזית והכא דקתני אינם רשאין ליחלק מיירי בתחלה ואתא לאשמועינן אע"פ שלא אכלו כלל ביחד אלא שנתנו דעתם מתחלה לאכול ביחד אע"פ שאח"כ כל אחד ואחד אוכל בפני עצמו אינם רשאין ליחלק וחד אמר אכלו כזית זהו בתחלה גמרו אכילתן זהו סוף.

הנה שאין הירושלמי כדברי הרי"ף ז"ל כלל שהוא אומר דמאי דקתני אינם רשאין ליחלק לא בא להשמיענו אלא שאף על פי שכל אחד ואחד אוכל מככרו כיון שישבו מתחלה ביחד אינם רשאין ליחלק ואינו מעמיד המשנה בתחלה אלא אפילו בשגמרו אכילתם מפרש דמיירי מתני' דקתני אינן רשאין ליחלק ואילו בירושלמי משמע לדעת שני האמוראים שמעמידים החילוק בין בתחלה ובין בסוף ומעמידין מתני' דקתני אינם רשאים ליחלק בתחלה אלא שכל אחד ואחד מפרש מהו בתחלה לפי סברתו.

ולפיכך נראה יותר למורי הרב נר"ו כמו שמפרשים רבני צרפת ז"ל דמאי דקתני שלשה שישבו לאכול אינן רשאין ליחלק ר"ל שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא ולא אכלו עדיין כזית כל אחד ואחד ואתא לאשמועינן שאע"פ שלא אכלו עדיין כזית כל אחד ואחד כיון שהתחילו לעשות דרך קביעות וברכו המוציא אינן רשאין ליחלק שבשעה שברכו המוציא ביחד חל עליהם תורת זימון.

ויש להקשות על זה דלפי דבריהם שמעמידין המשנה בתחלה וכגון שברכו ברכת המוציא ולא אכלו כזית נמצא שאינה כפי הלשון שאומר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה שהרי בכאן אנו מצריכין שיברכו המוציא וזהו יותר מנתינת דעת ואינה כמו הלשון האחר שמפרש בתחלה ר"ל(ט) שאכלו כזית שהרי אנו אומרים שאפילו לא אכלו כזית כיון שברכו ברכת המוציא אינם רשאים ליחלק. ונראה למורי הרב נר"ו לתרץ לפי דבריהם ולומר דמתני' אתיא כלישנא דאמר אכלו כזית זהו בתחלה ומאי דאמר כזית לאו דוקא אלא ר"ל כיון שברכו המוציא והתחילו לאכול ואפילו לא אכלו כזית אלא לאפוקי ממה שאמר האמורא הראשון נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה ואכלו כזית זהו סוף אמר האחר אכלו כזית זהו בתחלה למעט שאינו נקרא תחלה בנתינת דעת בלבד אלא שצריך שיתחילו לאכול ומכיון שברכו המוציא והתחילו לאכול כבר נתחייבו בזימון ואינם רשאים ליחלק אפילו לא אכלו כזית כי זה נוכל לדחוק ולומר להעמיד סברת רבני צרפת ז"ל.

אבל נראה למורי הרב נר"ו לפרש בענין אחר דמאי דקתני שלשה שישבו לאכול אינן רשאין ליחלק ר"ל שישבו מתחלה בהזמנה אחת וגמרו בדעתן לאכול ביחד אבל לא ברכו המוציא וקמ"ל שאע"פ שלא התחילו עדיין לאכול ולא ברכו המוציא אינן רשאין

אין תופסין אותו. כלומר אין איסור בדבר: **מטובו הרי זה בור.** שממעט בתגמולים של מקום דמשמע דבר מועט רק כדי חיים: **שאכלנו משלו.** משמע יחידי הוא שהכל אוכלים משלו: **מתני' מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין.** משהגיעו לעשרה ומעשרה ואילך הכל שוה: **אין רשאין ליחלק.** כי נתחייבו בזימון: **וכן ארבעה.** לא יהיו שלשה מזומנים והרביעי יחלק מהן כי איהו נמי נקבע בחובת זימון: **אבל ששה נחלקין.** דאיכא כדי זימון לכאן וכדי זימון לכאן: **עד עשרה.** אבל עשרה אין נחלקין משום דאיתחייבו בזימון דהזכרת השם עד שיהו עשרים נחלקין אם ירצו לשתי חבורות:

א ב ג טוש"ע או"ח סימן קלב סעיף א:
ד מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ד:
ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה א ופי"ב הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן נז סעיף א וסימן קלט סעיף ז:
ו מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה י סמג עשין כז טוש"ע או"ח סימן קנג סעיף א:
ז *מיי' שם פ"ה הלכה יא סמג שם טוש"ע או"ח סימן קנג סעיף ד:

◆

שיטת ריב"ב

בטובו חיינו. אינו מוציא עצמו מן הכלל: **בטובו חיין.** מוציא עצמו מן הכלל: **כענין שהוא מברך וכו'.** סיפא דמתני' הוא וכבר איפסקא [דזה] לבר מהלכתא דהא פסק רבא הלכה כר' עקיבא ואחד עשרה ואחד עשרה רבוא אומר נברך לאלהינו שאכלנו משלו ולא מיתינן לה הכא אלא למימר דכיון דבעי למימר לאלהינו לא מחזי כמאן דמברך ליה למזון:

פיסקא אחד עשרה וכו':

גמ' מה מצינו בבית הכנסת. שאין חלוק בברכת התורה בין רבים למועטין אף כאן משהגיעו לעשרה אין חלוק בין רבים למועטין: **הלכה כר' עקיבא.** בברכת המזון ואחד עשרה ואחד עשרה רבוא אומר נברך לאלהינו ובברכת התורה מנהגא כר' ישמעאל לומר ברכו את ה' המבורך:

מתני' וכן ארבעה וכן חמשה. אינן רשאין לומר השלשה לעצמן והשנים לברך לעצמן בלא זימון שהרי הוקבעו אותן שנים לזימון: **ועשרה אינן נחלקין.** ועד שיהו עשרים כגון אם הם שלשה עשר אינן רשאין לזמן העשרה לעצמן והשלשה לעצמן שהרי הוקבעו אותן שלשה להזכרת השם:

◆

שלטי הגבורים

א והר"י ברצלוני כתב דאע"פ שאומר המבורך ולא הוציא עצמו מן הכלל צריך להחזיר עצמו לכלל לגמרי ולומר ברוך ה' המבורך מידי דהוה אברכת המזון. ואע"פ שבירך שחרית כשאומר הזמירות חוזר ומברך כשקורא בתורה בצבור. טור (סי' קלט):

◆

הגהות וציונים

מהב"ח ושאר מפרשים

(א) בכת"י: בין שאומר נברך בין שאומר ברוך וכ"ה בגמ' ובהרא"ש: **(ב)** חסר וצ"ל והנקדנין תופסין אותו על כך (מ"ה): **(ג)** בכת"י: דלקודשא בריך הוא בריך: **(ד)** בכת"י נ"י ברוך וכ"ה בגמ' ובהרא"ש: **(ה)** מפני שדומה כמי שאומר כצ"ל (ב"ח) [וכ"ה בכת"י]: **(ו)** וכמו שמקצר יד שלמטה כאדם שצריך לצמצם לזמן אחד שנאמר (במדבר יא, כג) היד ה' תקצר (מהר"ם): **(ז)** נ"ב והדר מקשי בשאלה נמי הא כתיב הרחב פיך ואמלאהו ההוא בד"ת כתיב (א"י): **(ח)** שלשתם כצ"ל (ב"ח): **(ט)** שר"ל כצ"ל (א"י):

[נ. - נ:]

[לז.] נר מצוה

אי נמי כדרב הונא* דאמר [א]שלשה בני [א]אדם שבאו משלש חבורות אינן רשאין ליחלק ואמר רב חסדא והוא שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם אמר רבא [נ:] לא אמרן אלא דלא קדימו הנך ואזמינו עלייהו אבל קדימו הנך ואזמינו עלייהו פרח זימון מהני: **מתני'** (נ.) קפו °[ב]שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן: **גמ'** (נ:) תנא אם היה שמש [ב]ביניהם מצטרפן:

רש"י

גמ' והוא שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם. ומכל חבורה עומד אחד ונצטרפו אלו שלשה לחבורה אחת חייבין לזמן ואין רשאים ליחלק שכבר הוקבעו אפילו(טו) לא אכלו אלו שלשה יחד משנצטרפו שכבר גמרו סעודתן עם הראשונים ונתחייבו כבר בזימון: **דלא קדמו הנך.** אלו הראשונים ואזמינו על אלו הפורשין כגון שהיו ארבעה בכל חבורה וכשפרשו אלו עדיין נשאר שלשה כדי זימון: **אבל אזמינהו עלייהו.** שנצטרפו אלו לזימון אף על פי שפרשו מהן כדאמר לעיל(טז) קורין ומזמנים עליו וזמנו עליהם ואלו לא היו שם אלא עד נברך וברוך הוא ועכשיו באין לזמן יחד לא מזמני ופרח(יז) מנייהו חובת זימון ותו לא הדר **וי"מ אבל אי קדימו ואזמינו עלייהו כגון שאכל אחד מן השלשה והפסיק לשנים שהיו מסובין עמו עד הזן פרח חובת זימון מינייהו כלומר פטורים מן הזימון ורשאין ליחלק:** **אם היה שמש ביניהם.** שהיה משמש לשניהם: **שמש מצרפן.** אע"פ שאין רואים זה את זה כגון שיש יריעה פרוסה ביניהם:

◆

שלטי הגבורים

א ובפירוש שלשה שבאו משלש חבורות רבו הדעות וכתבתי בספר המחלוקות באורך בס"ד:

ב ובמקום חופה אפילו אין רואין אלו את אלו ואפילו אין שמש מצרפן אם התחילו לאכול כולן כאחת מצטרפין וברכת חתנים אחת לכולן (טור סי' קנה בשם הרא"ש סוכה פ"ב סי' ח):

רבינו יונה

ליחלק ותלמוד שלנו שאמר שישבו ולא אמר שאכלו סובר כמו האמורא שאומר בירושלמי(א) [(ב)נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה וכדי] (ג)לפסוק הלכה כזה הלשון יותר מן האחר וכיון שהתלמוד שלנו אנו רואים שסובר כמו זה הלשון נפסוק הלכה כמותו ונאמר שאע"פ שלא אכלו כלל שעדיין לא ברכו המוציא כיון שגמרו בדעתם מתחלה לאכול ביחד אע"פ שאכלו אח"כ כל אחד ואחד בפ"ע אינן רשאין ליחלק ולברך כל אחד ואחד בהמ"ז לעצמו אלא יש להם לברך ביחד כדי שיפטרו עצמן מזימון. **וא"ת** כיון שלא התחילו לאכול ביחד כלל מה טעם הוא זה לומר שמפני אמירה בלבד לא היו רשאין ליחלק י"ל דכיון שגמרו בדעתם לאכול ביחד ולברך ביחד נמצא שכבר גמרו בדעתן לעשות מצות זימון וכיון שקבלו עליהם לעשות מצוה יש להם לקיימה ולפיכך אמר שאינם רשאין ליחלק אלא צריך שיברכו כלם ביחד שיזמנו ויפטרו עצמן מהמצוה שקבלו עליהם:

אי **נמי כדרב הונא דאמר שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות אינם רשאין ליחלק.** כלומר מתני' דקתני שלשה שאכלו כאחת אינם רשאים ליחלק באה להשמיענו מילתא דרב הונא דאמר דאע"פ שלא אכלו שלשתן ביחד כיון שבאו משלש חבורות ופגעו זה בזה אינם רשאין ליחלק ולברך כאו"א לעצמו אלא חייבין לזמן:

ואמר **רב חסדא והוא שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם.** כלומר לא תימא משלש חבורות (ד)דאפילו שני בני אדם נקראין חבורה דמשמע שאפילו נפרדו כאו"א מחבירו אינם רשאין ליחלק שזה וודאי(ה) כיון שלא נתחייב כאו"א לזמן במקום שאכל שלא היו שם שלשה בני אדם* (ו)ולפיכך אינן רשאין ליחלק מפני שכל אחד(ז) מתחייב לזמן במקומו וכיון שכולם נתחייבו לזמן במקומם לא פקע זימון מינייהו וכשפגעו עכשיו זה עם זה אינם רשאין ליחלק אלא מזמנין כולם ביחד כדי שלא יפטרו עצמן מן הזימון:

[נ:] **אמר** **רבא לא אמרן אלא דלא קדימו הנך ואזמינו עלייהו אבל קדימו הנך ואזמינו עלייהו פרח זימון** מהני. רבים מפרשים אמרי דה"ק לא אמרן שאינן רשאין ליחלק אלא בשלא זימנו עם בני חבורתם דלא פקע זימון מינייהו אבל אם כבר זימנו בחבורתם פרח זימון מינייהו ואינן מזמנין וכפירוש רש"י ז"ל(ח) (נ: ד"ה אבל) וכן דעת ר"ס ז"ל (ברכות פ"ה הי"א). ואין זה נכון דא"כ מה חידוש השמיענו רבא שאם זימנו כל אחד ואחד בחבורתו שלא יזמנו אח"כ שזה פשוט הוא שאין אדם מזמן שני פעמים בעבור פעם אחת שאכל.

ורבינו יהודה מפרי"ש ז"ל היה מפרש דמיירי כגון שנפרדו משלש חבורות שהיה בכל אחד ואחד שלשה בני אדם מלבד זה וזה הלך לדרכו והאחרים זימנו לעצמן אי נמי כגון שהיו שלשה בכל חבורה וחבורה והלך האחד קודם הזימון ובא אחר ואכל כזית ונצטרף עם אלו השנים הראשונים וזימנו שלשתם אע"פ שעדיין לא זימנו אלו ((ט)אלא) שהלכו לדרכם אפ"ה כיון שכבר זימנו חבורתם פרח זימון מינייהו שאינם יכולים לעולם לזמן בחבורתם שמאחר שזימנו השנים אינם יכולין לחזור ולזמן עם השלישי שלא זימן שאינם מזמנים שתי פעמים ולפיכך עכשיו כשנתחברו ביחד אע"פ שהם שלשה אינם מזמנים ומה שאמר עלייהו אינו ר"ל עמהם ממש אלא ר"ל שחבורתם זימנו במקומן כל אחד ואחד ולפיכך הוצרך להשמיענו רבא שאע"פ שלא זימנו הם כיון שזימנו חבורתם פרח זימון מינייהו. ואע"פ שלענין מעשה נראים דברי רבינו יהודה ז"ל אפ"ה לענין פירוש ההלכה קשה להוציא הלשון ממשמעותו ולומר דעלייהו אינו ר"ל שזימנו עמהם אלא שזימנו חבורתם.

ומפני כך נראה למורי הרב נר"ו לפרש דמאי דאמרינן אבל קדימו הנך ואזמינו עלייהו פרח זימון מהני ר"ל שזימנו עמהם ממש ומאי דקשיא לן א"כ למה הוצרך רבא לאומרו שזה פשוט הוא שמאחר שזימן פעם אחת אינו חוזר ומזמן פעם אחרת ופירש(י) דמיירי כההיא דאמרינן לעיל (מה:) שלשה שאכלו ויצא אחד מהן קורין לו ומזמנין עליו ואמר אביי והוא דקרו ליה ועני ונראה שזה אע"פ ששמע ברכת הזימון לא יצא מזימון שלא נתכוין לצאת אלא שקראו אותו האחרים שישמע הזימון כדי לפטור את עצמן ואע"ג דאמרינן (שם) שלשה שאכלו(יא) אחד מפסיק לשנים ונפטרו שלשתם מזימון זהו מפני שעומד עמהם אבל בכאן שאינו עומד עמהם אע"פ שהאחרים נפטרים עמו בזימון הוא עצמו לא יצא ידי מצות זימון ומש"ה הוצרך רבא בכאן לומר לא שנו אלא דלא קדימו הנך ואזמינו עלייהו כלומר כי אמרינן אינן רשאין ליחלק מיירי בשלשה בני אדם שנפטרו משלש חבורות של שלשה שלשה ב"א ולא זימנו עמהם בני חבורתם אבל אם קדמו בני חבורתם וקראו אותם כדי שיזמנו עמהם ויפטרו את עצמן אע"פ(יב) שכבר נפטרו הם מזימון אם פגעו אח"כ אלו השלשה זה עם זה אע"פ שלא נפטרו הם עצמם מזימון כיון ששמעו הזימון כשנפטרו (יג)חביריהם אינם מזמנין דפרח זימון מינייהו.

ולכאורה משמע שאפילו אכלו אח"כ כל אחד ואחד ופגעו שלשתם זה עם זה אחר שאכלו אינם מזמנין הואיל ולא נועדו יחד לאכול ואע"ג דאמרינן לעיל (מז.) שאם אכלו שנים בהזמנה אחת ולבסוף בא אחר ואכל כזית מצטרף עמהם לזימון זהו מפני שנועדו השנים ביחד ולפיכך השלישי נגרר אחריהם אבל בכאן שכל אחד ואחד אכל לבדו אינם נגררים זה עם זה ולפיכך אינם מזמנים ואע"פ שלא יצאו ידי זימון מאכילה ראשונה שאכלו עם חביריהם כיון ששמעו עם האחרים ונפטרו האחרים על ידם פרח זימון מינייהו ואינן רשאין לזמן אח"כ. מפי מורי הרב נר"ו:

מתני' **שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין.** דכיון שרואין אלו לאלו כמו אם היו אוכלים כולם בחבורה אחת דיינינן להו:

גמ' **אם היה שמש ביניהם שמש מצרפן.** כלומר אע"פ שאין רואין אלו את אלו כיון שהשמש משמש לשתי החבורות כחבורה אחת דיינינן להו. וכתב בעל הלכות גדולות ז"ל (עמ' פד) לז: °שאפילו אוכלות בשני בתים השמש מצרפן ומפרש דמתני' דקתני שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד לאו דוקא בבית אחד אלא אפילו בשני בתים אם מקצתן רואין אלו את אלו מצטרפין ואם אינן רואין אלו את אלו והיה השמש ביניהם השמש מצרפן ומאי דתנן בית אחד אורחא דמילתא נקט ויש סיוע לסברא זו מהירושלמי [(יד)דגרסינן התם (ה"ה) רבי ברכיה מוקים לאמורא על תרעיה מליעתא דבי מדרשא] ומזמנין אלין לאלין ותו אמרינן התם בהדיא לא נצרכה אלא לשני בתים ואם רשות הרבים מפסקת ביניהם נראה שאינם מצטרפות בשום ענין:

ובגמ' (נ.) **אמרינן. רבה תוספאה אמר שלשה שהיו אוכלין וקדם אחד מהם ובירך אינהו נפקי בזימון דידיה ואיהו לא נפיק בזימון דידהו.** כלומר אע"פ שכבר בירך נגרר אחר השנים מאחר שהם רבים ומצטרף עם האחרים לפטרם מזימון כיון שעדיין לא ברכו אבל הוא לא נפטר בזימון שלהם שמאחר שכבר בירך אין זימון למפרע. ותימה הוא למה השמיט הרי"ף ז"ל לכתוב זה ואין לדחות ולומר שאין הלכה משום דקי"ל (סי' קסה) אין זימון למפרע ולפיכך השמיטו שזה אינו דכי אמרינן אין זימון למפרע זהו כשטעו כולם וברכו בלא זימון אי נמי ברכו השנים שאין השנים נגררין אחר האחד לפוטרו מן הזימון לאחר שכבר ברכו אבל בכי האי גונא שעדיין השנים לא ברכו ודאי לא נאמר אין זימון למפרע בעבור היחיד שבירך ומצטרף עם השנים לפטרן מזימון וכ"כ ר"מ ז"ל (ברכות פ"ה הי"ד):

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה יא טוש"ע או"ח סימן קצג סעיף ה:

ב מיי' שם פ"ה הלכה יב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סימן קצה סעיף א:

◆

שיטת ריב"ב

גמ' והוא שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם. ונתחייבו אלו בזימון ועמד אחד מכל חבורה ונצטרפו שלשה לחבורה אחת חייבין: **ואינן רשאין ליחלק.** שכבר הוקבעו ואפילו לא אכלו אלו השלשה משנצטרפו יחד שכבר גמרו סעודתן עם הראשונים: **לא אמרן.** דלא אקדימו הנך שפירשו אלו מהם ואזמין עלייהו דהני כגון אם היו ארבעה בכל חבורה ונשאר בכל אחת כדי זימון והפורשים הללו צריכין לצאת לשוק קודם שגמרו החבורות את סעודתן אבל אזימון אזמון עלייהו דהני כגון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמרינן לעיל קורין לו ומזמנין עליו וברכו החבורות ואלו לא היו שם אלא כדי נברך וברוך הוא ועכשיו הן באין לברך לא מזמני דפרח חובת זימון מינייהו ותו לא הדר עלייהו: תמה אני הכותב על מה השמיט הרב ז"ל מלכתוב הא דרבה תוספאה דאמר הני בי תלתא דכריכו ריפתא וכו'. דהא לא חזינן מאן דפליג עליה גם הרב דודי ז"ל לא הזכירה בספר המאור:

מתני' שתי חבורות. של שלשה שלשה בני אדם: **גמ' אם היה שמש ביניהם.** אע"פ שאין אלו רואין את אלו שמש מצרפן:

◆

הגהות וציונים
מהב"ח ושאר מפרשים

(א) חסר לשון ירושלמי וכצ"ל שאומר בירושלמי נתנו דעתם לאכול זהו בתחילה שנראה שבנתינת דעתם בלבד בלא אכילה דיינינן לה התחלה ואינן רשאין ליחלק ואע"פ שאין הכרח מהירושלמי לפסוק כן וכו' (ד"ת): **(ב)** גי' מהר"ם: **(ג)** ובא לפסוק כצ"ל (ב"ח): **(ד)** נ"ב של שנים שנים בני אדם (ב"ח): **(ה)** נ"ב רשאי (ב"ח): אינו (א"י): **(ו)** נ"ב אבל אם היו שם שלשה בני אדם שכבר נתחייב כ"א לזמן במקום שאכל לא פקע זימון מינייהו (ב"ח): נ"ב נ"ל שכצ"ל שלשה ב"א רשאים לחלק אלא דוקא שבאו מחבורות של שלשה ב"א (פ"ש): אלא הכא מיירי שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם (א"י): **(ז)** שכל השלשה כצ"ל (ב"ח): מתחייב כל אחד לזמן (ב"ח): **(ח)** לא פירש"י כן בנוסחא שלנו ואדרבה נראה שהוא מפרש כמו ר' יהודה מפרי"ש והתוס' פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשנים שהיו מסובין עמו עד הזן (ד"ת א"ש): **(ט)** תז"מ (ד"ת): **(י)** פירש כצ"ל (ב"ח): **(יא)** שאכלו כאחת (א"י): **(יב)** כיון שכבר כצ"ל ותי' אע"פ נמחק (א"י): ויפטרו א"ע שכבר נפטרו. כצ"ל ותיבת אע"פ נמחק (פ"ש): בדפו"ר ובכת"י אע"פ שלא נפטרו וכו': **(יג)** מחבריהם כצ"ל (ב"ח): **(יד)** גי' ד"ת: **(טו)** ואפילו לא וכו' משנצטרפו אפ"ה חייבים לזמן (ב"ח): **(טז)** ריש פרקין [מה:] (חו"י): **(יז)** דפרח כצ"ל (ב"ח):

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף נ עמוד א

קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל שלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מככרו אינן רשאין ליחלק, פר"ח ז"ל דהא קמ"ל שאע"פ שכל א' אוכל מככרו אפילו כן מצטרפים, כיון דישבו לאכול כאחד, וכההיא דתניא בפרק כיצד מברכין עשרה בני אדם שהיו מהלכין בדרך ישבו אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מככרו אחד מברך לכולן, וכן נראה מתוך גרסתו של הרב אלפסי ז"ל שהוא גורס בהלכותיו א"ר אבא אמר שמואל הכי קתני שלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד ואחד אוכל לעצמו אין רשאין ליחלק, ורבינו האיי גאון ז"ל פי' קמ"ל דכיון שישבו לאכול ביחד אף על פי שלא התחילו בסעודה כיון שנזקקו לאכילת זימון אינן רשאין ליחלק, וכן פי' הראב"ד ז"ל, ומיהו משמע שהתחילו קצת לאכול ואח"כ חזרו פניהם זה לכאן וזה לכאן וגמרו סעודתן אבל אם לא התחילו כלל לא, ובירושלמי דריש פרקין נחלקו בדבר זה אם צריכין התחלה בכזית או אפילו בפחות מכזית, דגרסינן התם הכא איתמר אינן רשאין ליחלק וכה איתמר חייבין לזמן אמר שמואל כן בתחלה כן בסוף, אי זהו בתחלה ואי זהו בסוף תרין אמוראי חד אמר נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה אכלו כזית זהו בסוף, וחרנא אמר אכלו כזית זהו בתחלה גמרו לאכול זהו בסוף.

אי נמי כי הא דאמר רב הונא שלשה שבאו משלשה חבורות אינן רשאין ליחלק, פירש ר"ח גאון ז"ל אינן רשאין ליחלק מחבורתן הראשונה כי היכי דלא ליפקע תורת זימון מחבורתם והיינו דאמר רב חסדא והוא שבאו משלשה חבורות של שלשה שלשה בני אדם, כלומר הא אלו באו מחבורה של ארבעה רשאין ליחלק, משום דהא אכתי איכא תלתא בחבורה ראשונה דיכולין לזמן לעצמן, ולפי פירוש זה מתני' הכי קאמר שלשה שישבו לאכול אין אחד מהן רשאי ליחלק מהם אף על פי שמצטרף הוא עם אחרים מפני שהוא מפסיד זימון מחבורתו הראשונה, ואמר רבא לא שנו וכו' כלומר ואם מהרו אלו השלשה שבאו משלשה החבורות וזמנו לעצמן פרח זימון מן החבורות הראשונות ונראה לפי פירוש זה שהוא ז"ל גורס גירסא אחרת שאינה בספרים שלנו, וכך הוא גורס אמר רבא ואי אזמין פרח זימון מינייהו, והא קמ"ל רבא דאע"ג דאמר רבא תוספאה לעיל הני תלתא דכרוך ריפתא בהדי הדדי וקם חד מיניהו ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה, התם הוא דוקא כשלא יצא זה השלישי ידי זימון, אבל הכא דנפק ידי זימון פרח זימון מינייהו, אבל בספרים שלנו גרסי אמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו אבל אזמין עלייהו בדוכתיהו פרח זימון מינייהו, ומתוך ג"י זו נראה דאדרבה הנשארים בחבורות הראשונות הם הם שיזמנו על אלו הנפרדים, והראב"ד ז"ל פירש ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק כלומר מחבורתם זאת השנית, ולומר שאם נצרכו לצאת אל השלשה הנפרדים מחבורתם ובאו להצטרף זה לזה ולזמן אף על פי שלא הסבו ביחד ולא אכלו ביחד ואפ"ה כיון שנתועדו לזמן אינן רשאין ליחלק, ור"ח בא ופי' דברי ר"ה כלומר והוא שבאו ממקום חיוב, כלומר שחל עליהם חיוב זימון בחבורתם דהיינו חבורה של שלשה שלשה בני אדם ואמר רבא והוא דלא אזמין עלייהו השנים הנשארים בחבורתם הראשונה אלא שהם רוצים עדיין לאכול ואלו השלשה הנפרדים צריכין לצאת, אבל אזמין עליהו בדוכתייהו כשראו השנים שהשלישי רוצה להפרד מהן מהרו וזימנו עליו אף על פי שאינו רוצה להפסיק פרח זימון מיניהו והם יצאו בזימונו שאם לא יצאו בזימונו אמאי פרח זימון מיניה.

חידושי הרמב"ן מסכת ברכות דף נ עמוד א

שלשה שבאו משלשה חבורות אינן רשאין לחלק. פרש"י ז"ל משלשה חבורות של ג' ג' בני אדם כדמפרש רב חסדא, ואף על פי שלא אכלו אלו ג' הבאין זה עם זה מצטרפין ומברכין ברכת הזימון. ואמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו קודם שנפרד כל אחד ואחד מאלו מן החבורה שלו, אבל אם כשרצה לצאת זימנו עליו או לאחר שיצא קרו ליה וזימנו עליו ברכת הזימון ולא ברך ברכת המזון, ובאו עכשיו לחזור ולברך אין מברכין אלא ברכת המזון, דפרח זימון מינייהו ותו לא הדר עלייהו, זהו תורף פי' הרב ז"ל. ואני תמה וכי מה בא רבא ללמדנו דמי שזימן עם חביריו יצא ידי חובת זימון ואינו מזמן וחוזר ומזמן, ועוד מאי פרח זימון מינייהו אין כאן זימון פורח אלא שזימן אותו כהוגן, ועוד שאין לזה ענין במשנה דמטה שנגנבה כו'.

והראב"ד ז"ל מפרש לה בשלשה שבאו משלש חבורות של חיוב ואכלו שלשתן כאחת אלא שלא הסיבו ולא קבעו להם מקום בכאן, ואעפ"כ כיון שבאו ממקום חיוב אינן רשאין לחלק, אבל אם לא אכלו כאחת אין עליהן חיוב זימון כלל, והוא ז"ל סומך בזה על הירושלמי שאמרו בו על דעתיה דר' זעירא וחברתיה והן שאכלו שלשתן כאחת, ואמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו כלומר כשיצא כל אחד

מחבורה שלו עדיין היו חביריו רוצים לאכול ולא זימנו כלל, אבל אם כשבא לצאת כבר גמרו חביריו סעודתם וזימנו עליו קודם שיצא, אף על פי שהוא לא היה רוצה להפסיק שהיה דעתו לחזור ולגמור סעודתו, פרח זימון מיניה והם יצאו בזימונו, שאם לא יצאו בזימונו אמאי פרח זימון מיניה, ומייתי לה ממטה שחלקוה אחים או שנגנבה חציה דכיון שאין בידו להחזירה לא מקבלא טומאת איברים (ולא מקבלה טומאה) ולא הדרא לטומאתה כשהחזירוה, אלמא מכיון דפלגה פרחה לה טומאתה לגמרי, הכא נמי דיחיד אף על גב דאיכא עליה חובת זימון כיון דאיפלג מחבריה ואזמין עליה ולא אפשר ליה למהדרינהו בהדייהו פרח זימון מיני', אבל כי לא אזמין עליה בדוכתיה ודאי דמי למטה שנפסקה וכולה ברשותו דכיון דיכול לחברה הדרא לטומאתה, והאי נמי יכול לחזור אצלם וחובת זימון עליו ואף על פי שנפרד מהם ואכל עם השנים הללו [אחר] שנפרד, וזהו פי' שמועה זו על ברור ולא שמעתי מי שקדמני בפירושה. כל אלו דברי הרב ז"ל.

והנה דבריו כדברי רש"י ז"ל בדרך הסוגיא, ולא הוסיף בהם אלא השבח הזה שהוא משבחן, ועדיין נשאל על שניהם ז"ל אם הוצרכנו למשנה ולברייתא במי שזימן עם חביריו ויצאו הוא והם ידי זימון שאינו חוזר ומזמן פעם אחרת, ואם יאמר הרב ז"ל שהם זימנו עליו שלא מדעתו שהוא לא היה רוצה להפסיק סעודתו, מ"מ כבר זימן עמהם וכבר אמרו (מ"ה ב') אחד מפסיק לשנים ומזמן עמהם וחוזר לסעודתו ומברך ברכת המזון בלא זימון, ולענין מה שחידש הרב ז"ל והוא שאכלו שלשה הבאין כאחת, אני תמה אם הועילה להם חבורה ראשונה וחיוב שהיה עליהן מתחלה, אף על פי שלא אכלו בכאן יזמנו, ואם לא הועיל להם חיובן הראשון, אף על פי שאכלו כל זמן שלא הסיבו ולא הוקבע עליהן חיוב הזימון בחבורה זו רשאין הם ליחלק ואינן מזמנין. ועוד פירשנו למעלה (מ"ה א') שאין צריך לשלשה שאכלו כאחת להסיבה ולא לקביעות מקום אלא כל שאכלו כאחת מזמנין.

אבל פירוש השמועה על הנכון, שלשה שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם שהוא מקום חיוב, ונזדמנו שלשתן למקום אחד לישב ולברך, אינן רשאין לחלק אלא מזמנין זה עם זה אף על פי שלא אכלו בכאן יחד דהא אכל חד וחד רמי חיוב זימון, ואמר רבא לא אמרן אלא דאכתי לא אזמין עלייהו דהני בדוכתייהו אבל אם זימנו בני חבורתו לעצמן משפירש זה מהן כשהוא יחיד, פרח זימון מינייהו דכל חד מהם, דהא נשאר יחיד מחבורה שלו ואין תורת זימון על היחיד, הילכך אף על פי שנתערב אח"כ עם שנים כיוצא בו אין זימון חוזר וניעור עליהם. והא דקאמר עלייהו בדוכתייהו, לאו עלייהו דכולהו אלא עלייהו דכל חד מהני קאמר, כלומר שזימנו באחת מן החבורות (בשוה) [כשזה] יחיד, והאי דקאמר עלייהו, לאו למימרא דהוי בהדייהו, אלא כיון דמזימון דידהו פרח זימון מהאי, עלייהו הוי, וזהו שהביאו מן המשנה מכאן ולהבא אין למפרע לא, משום דכיון דפרח מיניה שעה אחת דין מטה שלימה אינו חוזר עליה טומאה שהיה בה מתחלה, הכא נמי כיון שנשאר בלא חבורה שלימה שעה אחת אין זימון חוזר עליו, ושמע מינה שאם נתערבו שלשה הבאין ואח"כ ברכו הראשונים בעלי החבורות, הללו מזמנין לעצמן דהא לא פרח זימון מינייהו אפי' שעה אחת. זה נ"ל בפירוש השמועה והוא נכון וברור ועולה כהוגן, וגם אני לא ראיתי מי שקדמני בזה, אלא שאי אפשר שלא הקדימו בפי' הצרפתים הבקיאים בחדרי הלכה.

חידושי הרא"ה מסכת ברכות פרק ז - שלושה שאכלו

אי נמי כדרב הונא דאמר שלשה שבאו משלש חבורות אינן רשאין ליחלק. פי' ומזמנין ביניהן דהשתא לא מחסרי צירוף כיון דהא איחייב כל חד מהני בזמון, פי' ושמעינן לה דמתני' דשלשה שאכלו כאחת אין רשאין ליחלק אמ' האי דינא דרב הונא ממשנה יתירא והכי קאמר שלשה שאכלו כאחת כל אחד עם חבורתו ואחר כך פרשו להם חייבים לזמן.

אמר רב חסדא והוא שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם. פי' שנשארו שלשה שלשה בכל חבורה וחבורה דאכתי אשתייר חיוב זמון בכל חבורה וחבורה הלכך הני נמי דפרשי איכא בהו חיוב זמון וחייבין לזמן לעצמן כיון דהוו שלשה, אבל לא נשתיירו אלא שנים שנים כיון שבפרישתן פרחה ופקעה זמון מהני דמשתיירי מהני נמי דפרשי מיניהו פקע ופרח חיוב זמון, ולא עוד אלא אפי' שלשה שאכלו ופרשו והלכו להם שוב אינן ראויין לזמון אפי' אותן שלשה עצמן דפרח זמון מיניהו משעה שפרשו משום דנתבטל צירופן וקביעותן אלא כל אחד ואחד מברך לנפשיה בלא זמון וכדפרישנא לעיל בגמ', והוא הדין דחבורה חדא מהני תלתא שבאו משלש חבורות משתיירא בשנים דמאן דפריש מינה לא חזי לזמון ופקע דין זמון מיניה ותו לא חזי לזמון.

זה בור. וכשהם עשרה כיון שמזכירין השם (ט) יכול לומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו אבל (י) כשאין עשרה לא:

סימן קצג

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] האוכלים כאחד אם נחלקים: אימתי סופר מברך ובור יוצא: אימתי אין רשאים האוכלים יחד ליחלק: עשרה שאכלו יחד אימתי רשאין ליחלק לשלשה: [ה] פירוש שלשה שבאו משלשה חבורות רשאין ליחלק:

א וכל זמן שאינן שלשה מצוה להם ליחלק דתניא שנים שאכלו מצוה ליחלק שיברך כל אחד ברכת המזון לעצמו. (א) אבל בברכת המוציא פוטר אחד את חבירו במה דברים אמורים כשהיו שניהם יודעין לברך ברכת המזון אבל אם אחד יודע והשני אינו יודע מברך היודע

ומ"ש רבינו וכשהם עשרה כיון שהם מזכירים את השם וכו'. גם זה שם וטעמא דכיון דמזכירין את השם ליכא למיטעי ולומר דעל המזון דקאמרי קאי לבעל הבית או למזון ונראה לי דמהאי טעמא מצו למימר נמי למי שאכלנו משלו כשהם עשרה (ג):

קצג פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ב—ג] האוכלים רוכבים אימתי מצטרפין לזימון: בעל הבית עם בני ביתו שלא נקבעו יחד אם רשאים ליחלק: שנים שאכלו בקרן זוית ואחד אכל בקרן זוית אחר אם מצטרפין לזימון:

א וכל זמן שאינם שלשה מצוה להם ליחלק דתניא שנים שאכלו מצוה ליחלק. בריש פרק שלשה שאכלו (מה:) אמר אביי שנים שאכלו מצוה ליחלק ופירש רש"י בין ברכת (זימון) [המזון] בין ברכת המוציא וכתב הרא"ש (סי' ו) והעולם לא נהגו כן וגם רש"י לא שמענו שהיה נוהג כן בברכת המוציא וכן בעובדא דבר קפרא ותלמידיו דלעיל (לט.) שנתן רשות לאחד מהם להוציא את כולם ומה שיש חילוק בין ברכה ראשונה לאחרונה היינו משום דבתחלת הסעודה כשהם מסובין וקבועים יחד דעתם להצטרף הילכך כל אחד יוצא בברכת חבירו אבל בסוף הסעודה בטל הקבע ונחלקין זה מזה הילכך כל אחד מברך לעצמו וה"ר יוסף פירש בשם רשב"ס משום דברכת המזון דאורייתא אבל ברכה ראשונה דרבנן ולא אחמור כולי האי ויוצא האחד בברכת חבירו וכן כתבו גם כן התוספות (מה. ד"ה אם) והמרדכי (סי' קנז) וכן כתב ה"ר יונה (לג. ד"ה שנים): **ומ"ש רבינו במה דברים אמורים כשהיו שניהם יודעים לברך וכו'.** שם תניא נמי הכי שנים שאכלו מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא וכתב המרדכי (סי' קנח) בשם רבינו מאיר סופר מברך ובור יוצא צריך שיתכוין שומע ומשמיע וגם סמ"ג (עשין כז קי.) כתב סופר מברך ובור יוצא פירוש והוא שיהא

כתיקונה כל שכן בעל הבית אע"פ שיש לו אונס שאינו יכול להאריך מכל מקום ברכה ראשונה צריך שתהא נאמרת כתיקונה ועוד שלא הזכיר בה שהוא זן בטובו ובחסדו ועוד דבלשון ברכה שנייה משנה מעיקר המטבע שלא אמר בה ארץ חמדה טובה ורחבה ולא הזכיר בה יציאת מצרים ולא יצא ידי חובתו ומקרוב נדפס בויניציאה ברכת המזון הקצר להרב מהר"ר נפתלי בהסכמת הרבה גדולי החכמים דאיטליא וז"ל ברכה ראשונה יאמר כולה כתיקונה ואח"כ יאמר נודה וכו' ואם אמר במקום ברכת הזן בריך רחמנא מרא מלכא (כדי להקדיש שם למלכות) דעלמא דיהיב האי פתא ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו חלב חטה בריך רחמנא דזן כולא בעתה: (הרי זה יצא בדיעבד ולא לכתחלה כלל כי אם לקטנים פחות מט' שנה) נודה לך יי' אלהינו על שהנחלת ארץ חמדה טובה ורחבה לאבותינו. ונתת לנו ברית ותורה ולחם לשובע ולא לרזון ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון: רחם יי' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים ועל מלכות בית דוד משיחך ותגדיל במהרה כבוד הבית ותנחמנו בכפלים ברוך אתה ה' בונה ברחמים ירושלים אמן: ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אבינו מלכנו המלך הטוב והמטיב לכולנו הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד בחסד וחן וברחמיו יזכנו לימות המשיח ויעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן:

ז **וכשהם עשרה כיון שמזכירין השם יכול לומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו.** פירוש דהשתא ליכא למיטעי דעל המזון קאי לבעל הבית המאכילו מזון אי נמי מברך למזון דכיון דמזכיר השם בעל כרחך דמברך את השם המאכילו דאם לא כן למה הזכיר את השם וכתב ב"י ונראה לי דמהאי טעמא מצי למימר נמי למי שאכלנו משלו כשהם עשרה עכ"ל ומהר"ם איסרלש בספר דרכי משה (אות ג) השיג עליו מטעם שכתב שם ואין טעמו מתקבל לפע"ד אבל נראה לי מטעם אחר והוא דאע"פ שמזכיר את השם מכל מקום משמע דמרובים הם זה זן את זה וזה זן את זה ואנחנו נברך אלהינו שזן אותנו ואכלנו משלו ואם כן הוא מגדף ולפי הנראה גם ב"י חזר בו מדלא פסק כך בשלחן ערוך (ס"א) ☜ והכי נקטינן:

קצג א וכל זמן שאינן שלשה וכו'. ברייתא בפרק שלשה שאכלו (דף מ"ה.) שנים שאכלו כאחד מצוה ליחלק במה דברים אמורים בששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא ופירשו התוספות והרא"ש דמיירי בברכת המזון אבל בהמוציא אף כששניהם סופרים אחד מברך והשני יוצא דבתחלת הסעודה קבועים יחד ודעתם להצטרף אבל בסוף הסעודה בטל הקבע ונחלקים זה מזה וכך היא דעת הפוסקים וכן המנהג ולא כפירוש רש"י דבהמוציא נמי מצוה ליחלק:

דרכי משה

(ג) **ואין** דבריו נכונים דאדרבה כשאומר נברך אלהינו למי שאכלנו וכו' משמע דלא סגי ליה במה שאמר אלהינו אלא צריך לפרש יותר למי שאכלנו משלו וכו' וזה הוא בור ודאי דמשמע מדבריו דאלהינו סתם שאמר לא האכילו ולכן מברך למי שהאכילו ואין לך בורות גדולה מזו ולכן לא אמרו בגמרא ופוסקים אלא שיכול לומר על המזון אבל לענין לומר למי שאכלנו אין לחלק. ולא דמי לעל המזון דמשמע היטב שבשביל הטובה זו שזן אותנו אנו מחוייבים לברכו בכל עת מה שאין כן כשאומר למי שאכלנו שיש בו חשש גדול:

פרישה

(ט) **יכול לומר נברך אלהינו על המזון וכו'.** דכיון דמזכירין את השם ליכא למיטעי ולומר שמברך לבעל הבית וכתב דרכי משה (אות ג) וזה לשונו כתב הב"י ונראה לי דמהאי טעמא מצי למימר נמי למי שאכלנו משלו כשהם עשרה עכ"ל. ואין דבריו נכונים דאדרבא כשאומר נברך אלהינו למי שאכלנו וכו' משמע דלא סגי ליה במה שאמר אלהינו אלא צריך לפרש יותר למי שאכלנו וכו' וזה הוא בור ודאי דמשמע מדבריו דאלהינו סתם שאמר לא האכילו ולכך מברך למי שהאכילו ואין לך בורות גדולה מזו ולכן לא הזכירו בגמרא ופוסקים אלא שיכול לומר על המזון וכו' עכ"ל: (י) **כשאין עשרה לא.** פירוש אע"פ שיש ארבעה וחמשה והם יכולין לומר לשון ברכו כדלעיל והוה אמינא דיכולין לומר גם כן על המזון קמ"ל דאפילו הכי אסור משום דזיל בתר טעמא והיותר נראה דקמ"ל בזה לשון יתר ולומר דבכל ענין לא אע"פ שאין ביניהן בעל הבית אלא נשתתפו יחד לאכול בקופה משלהן ואין כאן טעם שיאמרו שמברכין לבעל הבית מכל מקום אסרו לומר כן משום הרואים וק"ל:

קצג (א) **אבל בברכת המוציא פוטר אחד את חבירו.** פירש ה"ר יוסף בשם הרשב"ס משום דברכת המזון דאורייתא אבל ברכה ראשונה אינה אלא מדרבנן ולא אחמור בה כולי האי ועוד שבתחלת הסעודה שהם מסובים וקבועים יחד דעתם להצטרף אבל בסוף הסעודה בטל הקבע ונחלקים זה מזה הילכך כל אחד מברך לעצמו. אשיר"י. וכתב ה"ר מרדכי יפה (לבוש ס"א) דטעם האחרון נראה עיקר לפי מנהגינו דנהיגין דאין אחד יכול להוציא חבירו

והשני יוצא. וכגון שמבין לשון הקודש אלא שאינו יודע לברך (ב) וצריך לכוין מלה במלה לכל מה שיאמר חבירו. אבל אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה. (ג) [א] ולכך אין הנשים יוצאות בשמיעה אם אינן מבינות. אבל כשהן שלשה אינן רשאין ליחלק כדתנן שלשה שאכלו כאחד אינן רשאין ליחלק ולא עוד אלא אפילו שנים שאכלו כאחד מצוה שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימון וכן ארבעה או חמשה

ב ומ"ש וכגון שמבין לשון הקודש וכו'. כן כתבו התוספות והרא"ש לשם ויש להקשות לאיזה צורך שנינו הך במה דברים אמורים בברייתא הא ודאי דכשהאחד בור דאינו יודע לברך אי אפשר לו ליחלק ואינו יוצא ידי חובתו אם לא בשמיעה וכדתניא התם שמע ולא ענה יצא ותו דהאי דינא לא תלי בשנים דאפילו שלשה שאכלו אין הבור יוצא אלא אם כן מבין בלשון הקודש ונראה דהכי פירושא דברייתא במה דברים אמורים דמצוה ליחלק בששניהם סופרים וכל אחד יכול לברך ברכת המזון בלשון הקודש דהיא מצוה מן המובחר אבל אחד סופר ואחד בור פירוש דהוא בור שאינו יודע לברך בלשון הקודש אבל בלשון לעז יודע לברך אינן רשאין ליחלק והסופר יברך בלשון הקודש והבור יברך בלשון לעז אלא סופר מברך בלשון הקודש ובור יוצא ופירשו התוספות והרא"ש דהיינו דוקא כשמבין בלשון הקודש וכו' אבל כשאינו מבין אינו יוצא בשמיעת לשון הקודש אלא מצוה ליחלק והבור יברך בלשון לעז והשתא ניחא הא דתניא שנים דבשלשה פשיטא היא דכשמבין בלשון הקודש אלא שאינו יודע לברך דחייב הוא בזימון ואינו רשאי ליחלק לברך בלשון לעז אלא רבותא אשמועינן דאפילו בשנים נמי אינן רשאין ליחלק אלא סופר מברך ובור יוצא:

ג ומ"ש **ולכך אין הנשים יוצאות בשמיעה אם אינן מבינות.** כך כתב הרא"ש והמרדכי ריש פרק שלשה שאכלו דלא כרש"י דנשים יוצאות אע"פ שאינן מבינות ומביאו ב"י ומיהו המנהג כרש"י דבכל מה שחייבות הנשים בין בתפלה בין במגילה בין בברכת המזון סומכות אמה ששומעות מפי אחרים שמכוונים להוציא גם הנשים ואע"פ שאין הנשים מבינות כל עיקר ועיין לקמן בסימן קנ"ט סוף סעיף ז' (ד"ה והרמב"ם):

ד **אבל כשהן שלשה אינן רשאין ליחלק כדתנן וכו' עד עשרים.** כתב הרב בהגהת ש"ע (ס"ד) פירוש דכשהם עשרים יכולים ליחלק אם ירצו אבל טפי עדיף שלא יהיו נחלקים דברוב עם הדרת מלך וכן ששה נחלקים אם ירצו אבל טפי עדיף שלא יהיו נחלקים:

שם דעת שומע ומשמיע כדתניא בפרק שלישי דראש השנה (כח:) ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה לצאת לשמוע צריכות כוונה: ומ"ש **וכגון שמבין לשון הקודש וכו'.** שם כתב הרא"ש מכאן רוצים להביא ראיה דאשה יוצאת בברכת המזון בשמיעה אע"פ שאינה מבינה לשון הקודש ואינה צריכה לברך בלשון שהיא מכירה ואין ראיה מכאן דדילמא איירי הכא שבור מבין לשון הקודש אבל אינו יודע לברך ורש"י הביא ראיה מדתנן במגילה (יז.) הלועז ששמע אשורית יצא אע"פ שאין מבין הלשון ויש לדחות דפרסומי ניסא שאני וכן כתבו התוספות (מה: ד"ה שאני) וה"ר יונה (שם ד"ה ונראה) קצא. והמרדכי (שם) (א): **אבל כשהן שלשה אינן רשאין ליחלק כדתנן שלשה שאכלו כאחד אינם רשאים ליחלק.** גם זה שם: ומ"ש **ולא עוד אלא אפילו שנים שאכלו כאחד מצוה שיחזרו אחר שלישי וכו'.** בריש פרק שלשה שאכלו (מה.) ת"ר ג] השמש שעומד על שנים אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות עומד על שלשה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות וכתב שם הרא"ש (סי' ג) מכאן משמע שמצוה לחזור אחר שלשה כל מה שיכולים משום ברכת זימון דברוב עם הדרת מלך (משלי יד כח). וכן משמע מדגרסינן בפרק כל הבשר (חולין קו.) אמר רבה בר בר חנא הוה קאימנא קמיה דרבי אמי ורבי אסי אייתו לקמייהו כלכלה דפירי ואכול ולא משו ידייהו ולא יהבו לי מידי ומסיק דשמע מינה דאין מזמנין על הפירות דאי מזמנין על הפירות היו נותנין לו כדי שיברכו בשלשה: ומ"ש **וכן ארבעה או חמשה וכו' עד כיון שנתחייבו בהזכרת השם.** פשוט במשנה פרק שלשה שאכלו (נ.): **כתוב** בתוספתא דברכות פ"ה (ה"כ) בעשרים נחלקו ובלבד שלא יהא בהם אחד שמפטירין אותו מן הזימון ע"כ ונראה לי דהכי פירושו הא דעשרים נחלקים דוקא כששום אחד מהם לא זימן כלל אבל אם אחד מהם קדם וזימן בשלשה או בירך ברכת המזון לעצמו אינם נחלקים דאותם שעמו אינם יכולים לזמן בשם כיון שהוא קדם וזימן פרח זימון מיניה ואינו מצטרף עמהם (ב):

דרכי משה

קצג (א) וכן בסמ"ג (עשין כז קי.) דחה דברי רש"י וכתב ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן ומיהו בזמן הזה המנהג כדברי רש"י ולא ראיתי מעולם מי שמיחה בדבר: (ב) ונ"ל הא דעשרים נחלקים היינו אם ירצו אבל עדיף טפי שלא ליחלק משום דברוב עם

פרישה

בברכת הפירות אע"ג דהיא מדרבנן ע"ש אלא ודאי הכל תלוי בקבע ודוק. אבל הרא"ש שכתב טעם קמא משום דאזיל לטעמיה דסבירא ליה דדוקא לפת ויין בעי הסיבה אבל לשאר דברים אין צריך הסיבה אלא שאנו נוהגין כראב"ד שפסק כלישנא בתרא לחומרא דשאר דברים לא מהני הסיבה וכמ"ש כל זה לעיל סוף סימן (קע"ז) [קע"ד] בדברי רבינו ובב"י (ד"ה וגרסינן א]: (ב) **וצריך לכוין מלה במלה וכו'.** וגם צריך דעת משמיע ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה לצאת כוונה לשמוע מיהא בעי. מרדכי וסמ"ק. וכבר פסק רבינו לעיל סוף סימן ס' כמאן דאמר מצות צריכות כוונה. ולפי זה צריך לומר מה שכתב רבינו וצריך לכוין מלה במלה רצה לומר שיכוין לצאת וק"ל: (ג) **ולכך אין הנשים יוצאות בשמיעה וכו'.** אלא צריכות לברך בלשון שהן מבינות. אשיר"י. וכתב רמ"א בסימן קנ"ט (ס"ז) דנשים יוצאות בזימון אע"פ שאינן מבינות:

דרישה

קצג [א] **מ"ש רבינו ולכך אין הנשים יוצאות כשאינן מבינות.** קצת קשה שהכל בו (סי' כה כא ע"ב) כתב והביאו ב"י לעיל בסימן קפ"ה (ד"ה כתב הכל בו) ז"ל שבעל הבית עם אשתו ובניו הוי כסופר מברך ובור יוצא ולפיכך צריך בעל הבית לברך בקול רם כדי שישמעו בניו ואשתו ויצאו בברכתו ומי שבירך בלחש טועה אם יש לו אשה ובנים עכ"ל ולפי מה שכתב רבינו כאן דכשאינן מבינות לשון הקודש אינן יוצאות צריך לומר דהכל בו מיירי כשגם האשה ובניו מבינים בלשון הקודש ב] וזהו דוחק שבימי הכל בו לא היה לשון הקודש מורגל בפי הנשים וקטנים וגם דוחק לומר שרצה לומר שיברך בעל הבית בלשון שהם מבינים וגם דוחק לומר שרצה לומר שיברך בקול רם כדי שילמדו ממנו וידעו לברך מעצמן דוגמא מה שכתוב בירושלמי (ברכות ריש פ"ד) וכתבו רבינו לעיל סוף סימן ק"א וז"ל רבי יונה כד הוי מצלי בבי כנישתא הוי מתפלל בלחש וכד הוי מצלי בביתיה הוי מצלי בקלא עד דילפין מיניה בני ביתיה וגם רבינו כתב שם לפני זה ז"ל ואם הגביה קולו כשמתפלל בביתו כדי שילמדו ממנו בני ביתו מותר דזה אינו דהא כתב הכל בו ויצאו בברכתו וצ"ע: **ומ"ש** הב"י ז"ל בתוספתא דברכות פ"ה כתוב בעשרים נחלקו ובלבד שלא יהא בהן אחד שמפטירין אותו מן הזימון עכ"ל וכתב הב"י נראה לי דהכי פירושו הא דעשרים נחלקים דוקא כששום אחד מהן לא זימן כלל אבל אם אחד מהן קדם וזימן בשלשה או בירך ברכת המזון לעצמו אינם נחלקים דאותן שעמו אינם יכולין

הגהות והערות

קצג א] **כלומר** שם נתבאר מחלוקת הרא"ש והראב"ד, אבל דעת הטור והב"י כהרא"ש ורק הרמ"א פסק כהראב"ד בסימן רי"ג ס"א: ב] **עיין** ברכי יוסף כאן (שיורי ברכה אות א) דהביא דהכלבו סובר דגם אם אינם מבינים לשון הקודש יוצאין ידי חובתן: ג] **כ"ה** ברא"ש (ודרך הב"י להעתיק הגמ' בלשון הרי"ף והרא"ש), אבל בגמ' "ת"ש" וכן הוגה בדפוסים שלפנינו עפ"י חדושי הגהות דפו"ר:

אסור להם ליחלק שכולם נתחייבו בזימון. (ד) ששה נחלקין כיון שישאר זימון לכל חבורה עד עשרה ואז אין נחלקין כיון שנתחייבו בהזכרת השם עד עשרים. ומצוה לחזור אחר עשרה. (ה) ומיהו אם היתה חבורה גדולה מסובין יחד ואינן יכולין כולם לשמוע הברכה מפי המברך ואינן רשאין ליחלק לחבורות של עשרה

ומ"ש רבינו ומצוה לחזור אחר עשרה. כן כתוב בהגהות מיימון פ"ה (אות ז) והביא ראיה מדאמרינן בפרק שלשה שאכלו (שם) רבינא ורב חמא איקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה אמר ליה רבינא לא צריכת הא אמר רבא הלכה כרבי עקיבא דאמר אין חילוק בין מאה לעשרה ומכל מקום שמעינן מהתם דמצוה לחזור אחר עשרה: **ומיהו אם היתה חבורה גדולה מסובין יחד וכו'.** בסוף פרק שלשה שאכלו (שם) אמר רבא כי אכלינן ריפתא בי ריש גלותא מברכינן תלתא תלתא וליברכו עשרה עשרה שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא איידי דאוושי כולי עלמא לא שמעו. ופירש רש"י הוה מברכינן תלתא תלתא ריש גלותא מאריך בסעודתו ואנן כל שלשה ושלשה שגמרו סעודתן מזמנין בקול נמוך ויושבין אחר הברכה עד שגמר ריש גלותא וזימן הוא והיושבים אצלו בקול רם: שמע ריש גלותא. אם היו מזמנין עשרה עשרה היה צריך המברך להגביה קולו וישמע ריש גלותא ויחרה לו שאנו עושים חבורה לעצמינו בפרהסיא אע"ג דמפקי נפשייהו מידי זימון של הזכרת השם וכי הדר מזמן ריש גלותא בהזכרת השם לאו אינהו נפקי ביה דאין זימון למפרע אפילו הכי ניחא להו בהכי משום דאוושי כולי עלמא שהיו שם מסובים רבים ואין קול המברך נשמע עכ"ל. וזה לשון הרא"ש (סי' כז) אף על פי שנתחייבו בברכת השם בעשרה טוב להם זה ממה שלא היו יוצאים בברכת המזון שלא היו יכולים לשמוע את המברך ע"כ וכך הם דברי רבינו ונראה לי שמה שכתב ואינם יכולים לשמוע הברכה מפי המברך אברכת זימון קאי וכן מה שכתב זה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת המזון חובת הזימון קאמר דאילו ידי חובת ברכת המזון אע"פ שלא ישמעו מפי המברך היו יכולים לצאת על ידי שיברך כל אחד לעצמו דאין סברא לומר שצריכין לשמוע כל הברכה מפי המברך ואינם רשאים לברך כל אחד ברכת המזון לעצמו דאדרבה טוב שיברך ברכת המזון כל אחד לעצמו בלחש וכמו שכתבתי בסימן קפ"ג (קסג: ד"ה כתוב בשבלי הלקט) (ג):

ה **ומיהו אם היתה חבורה גדולה וכו' עד וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת המזון שהרי אינן יכולין לשמוע מפי המברך.** כן כתב הרא"ש בסוף פרק שלשה שאכלו וכתב ב"י ונראה לי שמה שכתב ואינם יכולים לשמוע הברכה מפי המברך אברכת זימון קאי וכן מה שכתב וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת המזון חובת הזימון קאמר דאילו ידי חובת ברכת המזון אף על פי שלא ישמעו מפי המברך היו יכולים לצאת על ידי שיברך כל אחד לעצמו דאין סברא לומר שצריכים לשמוע כל הברכה מפי המברך ואינם רשאים לברך כל אחד לעצמו דאדרבה טוב שיברך כל אחד לעצמו בלחש וכמו שכתבתי בסימן קפ"ג עכ"ל וכן כתב בשלחן ערוך כאן (ס"א) ברכת הזימון ונמשך אחר מה שפסק בש"ע סימן קפ"ג (ס"ז) ולפע"ד נראה אף על פי שבשבלי הלקט (סי' קנו) כתב כן בשם ה"ר אביגדור וכן בארחות חיים (הל' ברהמ"ז אות יא) בשם ה"ר פרץ וכך קבע ב"י מסמרות בספרו סימן קפ"ג לנהוג כך מכל מקום אין התוספות והרא"ש ורבינו מודים לזה כלל אלא סבירא להו כמו שכתב בארחות חיים דמהר"ם לא היה מברך בלחש וכן הוא העיקר דבשלשה צריך שיצטרפו ביחד לכתחלה בכל הברכות וכדמשמע מילפותא דקרא כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו וכדאיתא בספרי (דברים אות שו) ומנין שאין מזמנין אלא בשלשה תלמוד לומר כי שם ה' אקרא וכו' ומנין שעונין אחר המברך תלמוד לומר הבו גודל לאלהינו אלמא דבשלשה חייבים לענות אמן אחר המברך בכל הברכות וכדאמרינן פרק ג' דיומא (לז.) דתניא התם דעל כל הזכרה תנו לו ברכה ולפיכך אין לו לברך לכתחלה בלחש דאם מברך בלחש שוב אי אפשר לו לענות אמן ואע"ג דאפשר לו להקדים ולסיים כל ברכה וברכה קודם שיסיים אותה המברך מכל מקום איכא למיחש שמא לא יוכל לסיים קודם המברך ולא דמי למה שכתב הרא"ש (תשו' כלל ד סי' יט) בברכת יוצר וערבית לעיל בסימן נ"ט דהתם ודאי כיון שכל אחד יכול לצאת בפני עצמו אין חייב לענות אמן אחר הש"ל מה שאין כן בברכת המזון בשלשה דחייבים להצטרף יחד ולענות אמן מדרשא דהבו גודל לאלהינו אין לו לברך לעצמו אלא חייב לשמוע כל הברכות דברכת המזון מפי המברך ולענות אמן והכי משמע פשט דברי רבינו בסימן קפ"ג (קסג.) ובכאן ומדברי הרא"ש נמי כך וכן הוא מבואר ממה שכתב הרמב"ם ריש פרק ה' (ה"ג) ולגבי שתי חבורות הלכה (י"א) [י"ב] והכי מוכח להדיא מעובדא דיהודה בר מרימר ריש פרק שלשה שאכלו (מה:) דכיון דלא הוו בהו חד מופלג בחכמה ובזקנה מן השנים הוה סבירא להו חילוק ברכות עדיף בריך איניש

דרכי משה

הדרת מלך ודין ברכת המזון כדין בית הכנסת כדאיתא בפרק שלשה שאכלו (מט:) וכן משמע מפירוש רש"י שם דכתב גבי עשרים דיחלקו פירוש אם ירצו. אבל עדיף טפי שלא יחלקו וכן הוא המנהג: (ג) **ואין** דבריו מוכרחים דיש לומר דשאני התם דאף על גב דמברך בלחש מכל מקום שומע גם כן מהמברך ועונה אחריו אמן על כל ברכה וברכה מה שאין כן כשמברך לעצמו לגמרי ואינו שומע מהמברך ואע"ג דאמרינן עד היכן ברכת הזימון עד הזן וכו' היינו לשום צורך כמו שיתבאר לקמן סימן ר' אבל בלא צורך צריך לשמוע כל הברכות מפי המברך ולענות אמן אע"ג שאמרו בלחש כמו שנתבאר לעיל סימן נ"ט (סא:) לענין ברכת קריאת שמע כנ"ל:

פרישה

(ד) **ששה נחלקים וכו'.** פירוש אם ירצו נחלקים אבל אינם מחויבים. רמ"א. והוא מדברי (ר' יונה) [רש"י]: (ה) **ומיהו אם היתה חבורה וכו'.** אע"ג דמפקי נפשייהו מידי זימון של הזכרת השם דכי הדר מזמן בעל הבית בהזכרת השם לאו אינהו נפקי ביה דאין זימון למפרע וכן פירש רש"י בסוף פרק שלשה שאכלו דף נ' ע"ש ויש לדקדק מדכתב לשון זה טוב להם וכו' משמע שאילו היו ממתינים עד שיזמן בעל הבית בהזכרת השם היו יכולין לשמוע השם מפי המברך אם כן איך כתב שהרי אינן יכולין לשמוע ברכת הזימון מפי המברך דלמה אינן יכולין לשמוע ברכת הזימון יותר מן השם ואי איירי שגם השם אינן יכולין לשמוע אם כן ממילא אין מפסידין כלום במה שנחלקו לחבורות של שלשה שלשה ואם כן איך שייך לומר זה טוב להם יותר וכו' ובשלמא אי אמרת דמה שכתב הטור ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת המזון רצה לומר ברכת המזון ממש ולא כמו שפירש ב"י דפירש חובת הזימון לא קשה מידי דאפשר לומר דאע"פ שיכולין לשמוע השם וברכת הזימון מכל מקום ברכת המזון אינן יכולין לשמוע דדרך המברך לומר ברכת הזימון שאז מזמן בקול יותר מברכת המזון שבהמשכת הקול מדרכן של בני אדם להשפיל קולם אבל לפי פירוש ב"י דכתב דברכת המזון לאו דוקא אלא רצה לומר ברכת הזימון קשה וגם על מה שהוציא הב"י לשון הרא"ש ורבינו שכתבו לשון ברכת המזון ופירש דרצו לומר ברכת הזימון מכח הקושיא דהא כל אחד יכול לברך לעצמו וכו' היה נראה לכאורה ליישב ולומר אף שהאמת כן הוא שכל אחד יברך לעצמו ומתחלה מצוה לעשות כן מכל מקום טוב להם לשמוע גם כן הברכות מפי המברך ולהקדים כל

דרישה

לזמן בשם כיון שהוא קדם וזימן פרח זימון מיניה ואינו מצטרף עמהן עכ"ל ופירושו דחוק מאוד דאם כן לא הוה ליה למימר שמפטירין אותו מהזימון אלא הוה ליה למימר שלא יהא בהן אחד שפוטר אותן. גם מה שכתב ב"י או בירך ברכת המזון לעצמו וכו' זה אינו דהא נתבאר בדברי רבינו בסימן קצ"ד והוא מהגמרא דשלשה שאכלו דאם קדם אחד ובירך יכולים השנים לזמן עליו ודוחק לומר שגירסת הב"י היא שמפטיר אותו לכן נראה לע"ד דהכי פירוש התוספתא [חסר כאן וחבל על דאבדין]:

עשרה מפני (ו) שיצטרכו לברך בקול רם וישמע בעל הבית ויקפיד עליהם יכולים ליחלק לחבורות של שלשה שלשה ולברך בנחת שלא ישמע בעל הבית ויקפיד (ז) וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת המזון שהרי אינן יכולין לשמוע הברכה מפי המברך: ב כתב ה"ר יונה ז"ל הא דתנן שלשה שאכלו אינן רשאין ליחלק דוקא כשקבעו עצמם ביחד בתחלת ברכת המוציא לדידהו בהסיבה

אינם לנפשיה אלמא דכשמזמנין ביחד ליכא חילוק ברכות אלא אחד בלבד מברך והשנים לא יברכו אלא צריכים לשמוע הברכות מפי המברך ולענות עליהם אמן ואי כדברי ב"י שהכריע כה"ר אביגדור וה"ר פרץ גם כשהיו מזמנין ביחד איכא חילוק ברכות דכל אחד יברך בלחש אלא ודאי ליתא להך דינא אלא כדברי מהר"ס עיקר ☜ וכן ראוי לנהוג ועיין לעיל סוף סימן קפ"ג (ס"ז ד"ה ומ"ש) ועיין עוד בסימן קל"ט (ס"ג) במה שכתב רבינו תם לגבי גר:

ב(א) **כתב** ה"ר יונה ז"ל (לב: ד"ה שלשה) **הא דתנן שלשה שאכלו אינם רשאים ליחלק דוקא כשקבעו עצמם ביחד וכו' ואדוני אבי ז"ל כתב ונראה לי כדברי המפרשים שאע"פ שלא ברכו המוציא ביחד וכו'.** כל זה כתב הרא"ש בריש פרק שלשה שאכלו (סי' א) וזה לשונו שלשה שאכלו כאחד כתב ה"ר יונה (שם) דמיירי בשקבעו עצמם ביחד מתחלה לברכת המוציא לדידהו בהסיבה ולדידן בישיבה אז אינם רשאים ליחלק אבל אם לא נקבעו יחד בברכת המוציא רשאין ליחלק ודקדק זה מהא דסוף פרק כיצד מברכין (מב:) תנן הסיבו אחד מברך לכולם ודייקינן הסיבו אין לא הסיבו לא ורמינהו עשרה בני אדם שהיו מהלכים בדרך אע"פ שאוכלים מככר אחד כל אחד מברך לעצמו ישבו אע"פ שכל אחד אוכל מככרו אחד מברך לכולם קתני ישבו אע"פ שלא הסיבו ומוקי לה רב נחמן כגון דאמרי ניזיל וניכול נהמא בדוכתא פלן דהוי כמו הסיבו והאי ברייתא בברכת המזון איירי כדקתני ד] בירושלמי (ברכות פ"ז ה"ד) ואם איתא דלא בעי קביעות לזימון אמאי אינטריך רב נחמן לאוקמה בשקבעו מקום תיפוק ליה מכיון שאכלו כאחד קבעתן זו האכילה אלא ודאי קביעות מתחלה הוא שמחייבן בזימון ועוד הביא ראיה מהא דתנן (מה.) והשמש שאכל כזית מצטרפין מה חידוש יש בשמש יותר מבאחר אלא ודאי לאשמועינן אע"פ שאחר בני אדם אין מצטרפין אלא בישיבת קבע השמש מצטרף בלא ישיבת קבע לפי שדרך אכילתו בכך ולי נראה כדברי המפרשים אע"פ שלא ברכו המוציא ביחד אלא אחר כך נקבעו באכילה יחד נקבעו לזימון ואינם רשאים ליחלק ומה שהביא ראיה מההיא דכילד מברכין לאו ראיה היא דשאני התם דאי לא אמרי ניזיל וניכול נהמא בדוכתא פלן היו מתחלת הסעודה עד סופה בלא קבע ולא היה האחד יכול להוציא חבירו אבל הסיבו מקצתן תחלה ובא השלישי והיסב עמהם אחר שהתחילו הראשונים לאכול ולדידן אפילו בישיבה כיון שהם קבועים יחד בגמר אכילה חייבים לזמן וכן ההיא דשמש אדם אחר שהיה מצטרף כעין השמש לא היה מצטרף כיון דאינו קבע עכ"ל. וזה מבואר יפה בדברי רבינו ירוחם (נ"ו ח"ז קמז ע"ג) וזה לשונו ויש מי שכתב שאפילו לא הוקבעו מתחלה לכך כיון שקבע השלישי אחר כך עמהם או השנים עם השלישי אם השלישי קבע ראשון שאינן רשאין ליחלק כיון שהם קבועים יחד בגמר האכילה ומכל מקום אם יאכל עמהם בלא קבע רשאים ליחלק כי דוקא השמש אם אכל עמהם בלא קבע מצטרף כמו שאכתוב ולזה הסכים הרא"ש עכ"ל:

ג **וכבר** כתבתי בסימן קס"ז (קמה: ד"ה כתב הר"י) בשם ה"ר יונה (לא. ד"ה ואומר) שאם היו רוכבים ואמרו נאכל אע"פ שכל אחד

פרישה

אחד נפשו קודם סיומו של המברך כל ברכה וברכה כדי שיוכל לענות אמן אחר ברכת המברך וכמו שכתב הרא"ש (כלל ד סי' יט) שעשה כן בברכת יוצר ובברכת קריאת שמע שממנו למדו דין זה לברך כל אחד לנפשו ולקיים ג"כ גדול העונה אמן יותר מהמברך. מיהו הדין עם הב"י מדכתבו הרא"ש ורבינו וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי ברכת המזון ואי ברכת המזון כפשוטו קאמר אמאי לא יצאו אף שזה שיענו אמן מוטב מכל מקום יצאו ידי חובתן גם כן בלא זה לכן נראה פירוש ב"י עיקר: **ולתרץ** קושיא הראשונה צריך לומר דהכי קאמר דמה שכתבו הרא"ש והטור ואינן יכולין לשמוע הברכה מפי המברך לאו למימרא שבודאי אינן יכולין לשמוע הברכה אלא הכי פירושו דיכול להיות שאינן יכולין לשמוע הברכה והשתא אתי שפיר דצריך לתת טעם על מה שהם רשאין ליחלק לחבורות שלשה שלשה אע"פ שאם היו ממתינין לזימון בעל הבית היה אפשר שהיו יכולין לשמוע השם ועכשיו בודאי לא יצאו ידי זימון השם על זה קאמר זה טוב להם יותר וק"ל. שוב ראיתי שהתוספות (נ: ד"ה שמע) כתבו והביאו הב"י בסוף סימן קל"ה (ד"ה וכתבו התוס') ז"ל דכל היכא דמצטרפין שני חבורות צריך שישמעו ברכת המזון מפי המברך וגם הרמב"ם כתב כן בפ"ה (הי"ב) גבי צירוף שתי חבורות זה לשונו והוא שישמעו שתיהן כל דברי המברך בביאור והביאו ג"כ הב"י סוף סימן קל"ה וכתב על דבריהם שטעמן מהא דאמר רבא כי אכלינן בי ריש גלותא מברכינן שלשה שלשה וכו' וכמו שכתבתי על דברי רבינו הכי וכתב גם כן על דבריהן דצריך לומר דברכת המזון דקאמרי לאו דוקא אלא רצו לומר ברכת הזימון ובאמת קשה לומר כן דכל הני רבוותא לאו דוקא קאמרי גם לשון רש"י והגמרא שם בעובדא דרבא משמע כפשוטו דאברכת המזון כפשוטה קאמר לכן נלע"ד ליישב ולומר דבודאי דוקא קאמרי דודאי מצוה לשמוע ברכת המזון מפי המברך מטעם אמן והכי דייק לישנא דשבלי הלקט (סי' קנ"ו) דקאמר דכל אחד ואחד מהמסובין חייב לברך ברכת המזון עם המברך כל ברכה וברכה ואפילו החתימות והביאו הב"י לעיל סוף סימן קפ"ג (ד"ה כתב בשבלי הלקט) וכתב שכן יש ללמוד מדברי הרא"ש שהיה אומר ברכת יוצר עם הש"ץ מלה במלה וכו' עד אבל מהר"ס לא היה מברך בלחש עכ"ל ונראה דטעם של מהר"ס היה שלא היה מברך בלחש משום דכמו שכתוב בשם הרוקח (סי' ר"ח) לעיל בסימן נ"ט (סא:) אברכות יוצר דטוב לשמען מהש"צ כיון שהוא מודה ומשבח להש"י ושמהאי טעמא רצה גם הרא"ש לשמען מפי הש"צ לולי יראתו שמא לא ישמע הכל כן הוא גם כן ברכת המזון דכולהו הודאה ושבח הוא. נמצא דעל כל פנים טוב לשמוע והוא ממצות הזימון וזה שכתב רבינו ממה שלא יצאו ידי ברכת המזון רצה לומר ברכת המזון התלוי בשמיעת הזימון: **ונראה** לע"ד ליישב באופן אחר יותר נאות דזולת קושיות הנ"ל יש לדקדק בלשון רש"י שם בגמרא מה שכתב אעובדא דרבא זה לשונו הוה מברכינן בשלשה שלשה ריש גלותא מאריך בסעודתו וכל שלשה ושלשה שגמרו סעודתן הוי מברכין בקול נמוך ויושבין אחר הברכה עד שגמר וזימן הוא והיושבין אצלו בקול רם וכו' דיש להקשות מאי בא רש"י להשמיענו בזה שכתב ריש גלותא מאריך בסעודתו הוה ועוד קשה מאחר דרש"י כתב שישבו שם עד שגמר ריש גלותא סעודתו א"כ למה הקדימו לברך בשלשה שלשה היה להם להמתין אם ישמעו השם והזימון והברכה והאמן מפי המברך מוטב ואם לאו אז היה להן לברך בשלשה שלשה ולא קודם לכן ונלע"ד דחדא קושיא היא תירוץ של קושיא שנית דודאי אם היו מברכין בשלשה שלשה בשעה שברכו ריש גלותא והמסובין אצלו היה מקפיד ריש גלותא על שמחלקין נפשם ואף אם היו מברכין בשלשה בלחש מכל מקום בשעת הברכה שהעולם שותקין היה קול המברך בשלשה נשמע ובפרט בשעת ברכת המזון שבית הבליעה פנוי והעולם רואין זה על זה והיה הרגשה והקפדה על ברכתן בשלשה שלשה מה שאין כן עתה שברכו בשעה שריש גלותא והמסובין עדיין אכלו והאריכו בסעודתן ולא היה הרגשה עליהן כי לא עלתה על דעת ריש גלותא לחקור אם יברך שום אדם אם לא שהיו מברכין בעשרה שהיה שומע מאליו והשתא אתי שפיר דכתב רש"י והרא"ש שזה טוב להם ממה שלא היו יוצאין בברכת המזון כי ודאי לולי שהקדימו וברכו לא היה יכולין לברך לאחר זמן אלא שלפי זה קשה על רבינו שכתב סתם ז"ל מיהו אם היתה חבורה גדולה מסובין יחד וכו' ואינן יכולין ליחלק וכו' יכולין ליחלק לחבורות של שלשה שלשה דהוי ליה למיכתב נמי שיברכו בעוד שבעל הבית עם המסובין אוכלים כמו ריש גלותא כיון שזה תלוי בזה מיהו י"ל שרבינו סתם וכתב שיכולין ליחלק כשאיכא שום חשש שלא יכולין לשמוע וממילא יחלקו ויברכו כל שלשה ושלשה לפי מה שידעו דעת בעל הבית והקפדתו ודוק: (ו) **שיצטרכו לברך בקול** וכו'. כדי שישמעו כל העשרה: (ז) **זה טוב להם ממה שלא יצאו** וכו'. רצה לומר חובת ברכת הזימון שלא יוכלו לשמוע מפי המברך והשתא דמברכין בשלשה ישמעו לפחות ברכת הזימון בלא שם דאילו ברכת המזון היו יכולין לצאת על ידי שיברך כל אחד לעצמו שטוב הוא לברך כל אחד בלחש כמו שכתב בסימן קפ"ג ב"י וכן פסק ר' מרדכי יפה (סי' קפג ס"ז):

הגהות והערות

ד] **ברא"ש** הנוסח "דקתני בה בהדיא בירושלמי ישבו ואכלו":

ולדידן בישיבה אז אינן רשאין ליחלק. אבל לא קבעו עצמם ביחד בברכת המוציא אלא אחר כך נקבעו באכילה ביחד (ח) רשאין ליחלק. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב ונראה לי כדברי המפרשים שאף על פי שלא ברכו המוציא ביחד אלא אחר כך נקבעו באכילה ביחד נקבעו לזימון ואינן רשאין ליחלק עד כאן: ד ואפילו לא אכלו כזית ביחד אינן רשאין ליחלק דתנן שלשה שאכלו כאחד אינן רשאין ליחלק ופריך מאי קא משמע לן תנינא חדא זימנא שלשה שאכלו כאחד חייבין לזמן קא משמע לן (ט) כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל שלשה ה] שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא אינן רשאין ליחלק פירוש שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא ועדיין לא אכלו שיעור הברכה אין רשאין ליחלק. [ב] ורב אלפס גורס קא משמע לן שלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מככרו אינן רשאין ליחלק. הילכך צריך לחוש לשתי הגירסאות אפילו כל אחד אוכל מככרו ואפילו לא

אוכל מככרו ולא ירדו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו הולכים ואוכלים לא ואם היו אוכלים בשדה מפוזרים ומפורדים אע"פ שאוכלים כולם בשעה אחת ומככר אחד כיון שלא קבעו מקום ואוכלים [מפוזרין] אינם מצטרפים ע"כ: כתוב בהגהות מיימון פ"ה (דפוס קושטא ד"ה שלשה) בשם בה"ג (ברכות פ"ז יא.) שלשה שלא קבעו עצמם לאכול יחד אלא כל אחד בא שם במקרה וישב אין חייבים (בברה"מ) [בברכת הזימון] אבל אם קבעו עצמם לאכול יחד או שהיו מהלכים בדרך ואמרו נלך לאכול לחם במקום פלוני אע"פ שכל אחד אוכל מככרו חייבים בזימון ע"כ וכן כתב סמ"ג (עשין כז קי:) ודבר ברור הוא שזה על דעת המפרשים שאינם חייבים לזמן אלא א"כ הוקבעו יחד לברכת המוציא אבל לדברי הרא"ש שסובר כדברי המפרשים שאע"פ שלא ברכו המוציא ביחד אלא אח"כ נקבעו באכילה יחד נקבעו לזימון אפילו בא כל אחד שם במקרה וישב מזמנין יחד מאחר שבגמר אכילתם הם קבועים יחד:

ד ואפילו לא אכלו כזית ביחד אינם רשאים ליחלק דתנן (נ.) שלשה שאכלו כאחד אינם רשאים ליחלק ופריך מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא וכו' קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל שלשה שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו אינם רשאים ליחלק. וכתב הרא"ש (סי' כט) פירוש שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא ועדיין לא אכלו שיעור ברכה אינם רשאים ליחלק וחומרא הוא שהחמירו חכמים בדבר וממשנה יתירה שמעינן לה דקתני שלשה שאכלו כאחד ומפרש לה שהתחילו לאכול ובירושלמי גרסינן בריש פירקין (פ"ז ה"א) הכא את אמר חייבים בזימון והכא את אמר אינם רשאים ליחלק כלומר מאי קמ"ל היינו רישא שמואל אמר כאן בתחלה וכאן בסוף ואי זהו בתחלה ואי זהו בסוף תרין אמוראי חד אמר נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה אכלו כזית זהו בסוף וחד אמר אכלו כזית זהו בתחלה גמרו לאכול זהו בסוף. והא דפרישית הכא שברכו ברכת המוציא ועדיין לא אכלו שיעור ברכה היינו כמאן דאמר אכלו זהו בתחלה וכזית דנקט לאו דוקא אלא לאפוקי ממאן דאמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה דמשמע רק שגמרו בדעתם אע"פ שלא ברכו ברכת המוציא ואי הוה מפרישנא שישבו לאכול אע"פ שלא ברכו ברכת המוציא אז הוי כמאן דאמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אבל לא מסתבר לפרושי כן דחומרא יתירה היא זאת עכ"ל ואע"פ שדעת ה"ר יונה (לז. ד"ה הכי קתני) נוטה לפסוק דכיון שגמרו בדעתן לאכול ביחד חל עליהם חובת זימון ואינם רשאים ליחלק לא חשש רבינו להזכיר סברא זו מאחר שכתב הרא"ש שהיא חומרא יתירה. וגם הרשב"א (נ. ד"ה קמ"ל) כתב בשם רבינו האי שכיון שישבו לאכול ביחד אע"פ שלא התחילו בסעודה כיון שנזקקו לאכילת זימון אינם רשאים ליחלק וכן כתב הראב"ד ומיהו משמע שהתחילו קצת לאכול ואח"כ חזרו פניהם זה לכאן [וזה לכאן] וגמרו סעודתן אבל אם לא התחילו כלל כלל לא ובירושלמי (שם) דריש פירקין נחלקו אם צריכים התחלה בכזית או אפילו בפחות מכזית עכ"ל: ובעל הבית עם בני ביתו היה נראה לומר דאע"פ שלא התחילו לאכול אינם רשאים ליחלק אלא שהרא"ש כתב בפרק ערבי פסחים (סי' יד) בשם רבינו יחיאל שרשאים ליחלק:

ו ואפילו לא אכלו כזית ביחד וכו' עד הילכך צריך לחוש לשתי הגירסאות אפילו כל אחד אוכל מככרו ואפילו לא אכל עדיין כזית פת אין רשאין ליחלק. נראה דמה שכתב רבינו ואפילו לא אכל וכו' הוו ליה כאילו אמר או אפילו לא אכל וכו' דאין לחוש אלא באכלו מככר אחד אפילו לא אכלו עדיין כזית כגירסא הראשונה או אפילו באכל כל אחד מככרו ובלבד שאכל כל אחד כזית כגירסת רב אלפס והכי משמע מלשון רבינו שכתב ואפילו לא אכלו כזית ביחד אינן רשאין ליחלק אלמא דוקא באכלו ביחד מככר אחד אלא שלא אכלו כזית ודוק. אבל כשכל אחד אכל מככרו וגם עדיין לא אכל כל אחד כזית דאיכא תרתי לגריעותא לדברי הכל ולשתי הגירסאות רשאין ליחלק ומלשון השלחן ערוך (ס"ד) משמע דאפילו בתרתי לגריעותא אין רשאין ליחלק ☜ ולא נהירא:

פרישה

(ח) רשאין ליחלק. אבל עדיף טפי לזמן אפילו במקום שאמרו רשאין ליחלק משום דברוב עם הדרת מלך. רמ"א (ס"ג). וכ"פ [ב"י] בסוף סימן זה בשם ריב"א: ואפילו לא אכלו כזית ביחד וכו'. עיין מה שכתבתי בדרישה: (ט) כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל שלשה שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא וכו'. האי וברכו ברכת המוציא ליתא בגמרא וגם הרי"ף פירש בלא המוציא וכמו שכתבתי בדרישה רק רבינו אגב שיטפיה לפי שיטת פירושו נקטיה וק"ל:

דרישה

[ב] ורב אלפס גורס וכו'. צריך עיון במאי איירי אי כשברכו גם כן המוציא ביחד או אפילו לא ברכו ברכת המוציא יחד ולכאורה נראה ממשמעות לשון רבינו דכתב אח"כ הילכך צריך לחוש וכו' אפילו כל אחד אוכל וכו' ואפילו לא אכל וכו' משמע דשוין הם וכמו שאם לא אכל עדיין כזית מיירי כשברכו המוציא ממילא גם לרב אלפס בשכל אחד אוכל מככרו מיירי שברכו ברכת המוציא יחד וכן כתב בשלחן ערוך סעיף ד' וכן כתב גם כן מה"ר מרדכי יפה (ס"ד) ולע"ד נראה דאינו כן אלא להרי"ף מיירי שכל אחד ואחד אכל מככרו כזית ויותר וכמו שכתבו רבינו יונה (לז. ד"ה גמ') והרא"ש (סי' כט) שהרי"ף מיירי בגמר סעודתן וקא משמע לן דאע"ג דכל אחד ואחד אכל מככרו אפילו הכי מיחשב צירוף ואין יכולין ליחלק וכתבו על הרי"ף שגירסתו אינו כפירוש הירושלמי דהירושלמי פירש המשנה דאינן יכולין ליחלק אפילו בתחלת הסעודה והרי"ף פירשו בשכבר אכלו דהיינו סוף הסעודה דאז אינן יכולין ליחלק עיין שם ברבינו יונה ורא"ש וא"כ אפילו לא ברכו המוציא יחד אלא כל אחד לנפשו שאכלו כל אחד ואחד מככרו אינן רשאין ליחלק וכן משמע בהדיא בקיצור פסקי הרא"ש עיין שם ריש פרק ז' (אות א) וכן מוכח לשון רבינו שאחר שכתב דעת הרא"ש דסבירא ליה דאפילו לא ברכו המוציא ביחד וכו' נקבעו לזימון כתב ואפילו לא אכלו כזית ביחד ורצה לומר שלא אכלו ביחד אלא כל אחד מככרו כזית או כדי סעודתו ואדלעיל מיניה קאי דאפילו לא ברכו ברכת המוציא יחד

הגהות והערות

ה] **בדפוסים** הקדמונים וכתה"י הנוסח "שלשה שישבו לאכול אינם רשאים ליחלק פי' שישבו לאכול" וכו' וכן הנוסח ברא"ש לפנינו, (והב"ח הגיה ברא"ש שלשה שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו אינם רשאים ליחלק וכ"ה לפנינו בגמרא וכן העתיק הב"י). ונראה שמה שכתוב לפנינו בטור בנוסח הגמרא "וברכו ברכת המוציא" הוא ט"ס כי זה מדברי הרא"ש שמפרש כך את הגמ', וכנראה נשתרבבה טעות זו מדפוס שונצינו שדילגו שם מ"לאכול" הראשון עד "לאכול" השני בטעות הדומות. וממילא נדפסו שם התיבות "וברכו ברכת המוציא" בתוך דברי הגמ', ובדפוסים שאחריו הכניסו ההשמטה אבל לא תקנו לגמרי, ועיין פרישה:

אכלו עדיין כזית פת אינן רשאין ליחלק: ה ותו משנינן אהא דפריך מאי קא משמע לן תנינא קא משמע לן כי הא דאמר רב הונא שלשה שבאו משלש חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם אמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמון עלייהו בדוכתייהו אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו. פירוש שלשה שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם ונתחברו אלו השלשה אם זימנו עליהם במקומן (י) כגון שהפסיקו כל אחד לשנים עד שאמרו הזן כדרך שאחד מפסיק לשנים (יא) שוב אינן יכולין לזמן (יב) אפילו אכלו אחר

ז ותו משנינן וכו' עד סוף הסימן. כל זה הוא על פי פירוש רש"י ועל פי הישוב שכתב הרא"ש ליישב פירוש רש"י דרבותא קמ"ל שאע"פ שאכלו אלו השלשה ביחד אח"כ וגמרו סעודתם שהתחילו עם חבורתם בלא נטילת ידים ובלא המוציא אפילו הכי אינם יכולים לזמן וכו' והיינו דכתב רש"י בסוף לשונו ועכשיו הן באים לברך לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו עכ"ל ומביאו ב"י והיינו דכתב רבינו שוב אינן יכולין לזמן וכו' אלמא דאין רשאין לזמן אבל התוספות כתבו וזה לשונם פרח חובת זימון מינייהו כלומר פטורים מן הזימון ורשאין עתה ליחלק עכ"ל משמע דאם רצו לזמן יכולין לזמן וכן מבואר בלשון הרמב"ם פ"ה (הי"א) שכתב ואם כבר זימן כל אחד ואחד מהם בחבורה שלו רשאין ליחלק ואינם חייבים בזימון שכבר זימנו עליהן עכ"ל אלמא דאם רצו לזמן יכולין לזמן וכדברי התוספות ☞ ונראה דיש להחמיר כפירוש רש"י והרא"ש (סי' כט) ורבינו והכי נקטינן גם בש"ע כתב כלשון רבינו ואיכא לתמוה אמה שהביא ב"י דברי התוספות וכתב עליהן ורבינו כתב כפירוש זה והא ליתא שהרי רבינו כתב שוב אין יכולין לזמן והתוספות סבירא להו דיכולין ועוד תימה על ב"י שהביא לשון פירוש רש"י וכתב עליו וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה והא נמי ליתא שהרי הרמב"ם כתב להדיא כדברי התוספות שיכולין לזמן וכדפרישית:

ה ותו משנינן אהא דפריך ומאי קמ"ל תנינא וכו'. שם אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות אינם רשאים ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו משלש חבורות וכו' וכתבו התוספות (נ. ד"ה אבל) אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פירוש שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשנים שהיו מסובים עמו עד הזן כדאיתא לעיל פרח חובת זימון מעליהם כלומר פטורים מן הזימון ורשאין עתה ליחלק ורבינו כתב כפירוש זה:

פרישה

(י) **כגון שהפסיקו כל אחד לשנים וכו'.** והוא הדין אם היו ארבעה בכל חבורה והלך אחד וזימנו שלשה הנשארים פרח הזימון כן כתב רבינו יונה: (יא) **שוב אינן יכולין לזמן.** צריך לפרש משום דהוי כמו ברכה לבטלה כיון שפטורים מברכת (המזון) [הזימון] ו] אי נמי נפקא מינה בהא דאמר לעיל שנים מצוה ליחלק ולברך כל אחד בפני עצמו שלשה אין רשאין ליחלק וקמ"ל כיון דאין כאן חיוב זימון א"כ עדיף טפי שלא יזמנו ולברך כל אחד בפני עצמו ובזה יהיו דברי רבינו כדברי התוספות אלא שהתוספות כתבו הפטור בזימון וממילא משמע דלא יזמנו אם לא שיברך כל אחד בפני עצמו וק"ל. אבל התוספות בפרק שלשה שאכלו כתבו שם (ד"ה אבל) וז"ל פרח חובת זימון מעליהם כלומר פטורים מן הזימון ורשאין עתה ליחלק עכ"ל משמע דאינו איסור אלא רשות ורבינו יונה (לז. ד"ה אמר רבא) כתב בהדיא אין רשאין לזמן וכו': (יב) **אפילו אכלו אח"כ יחד וגמרו סעודתן.** דפרח זימון מינייהו אפילו על מה שאכלו אחר כך כיון דזימנו כבר על תחלת סעודה. אשיר"י: וכתב בשלחן ערוך (ס"ג) המנהג שלא לזמן בבית הגוי וכו' וכתב

דרישה

אלא אח"כ נקבעו יחד ולא אכלו ביחד אלא כל אחד מככרו אפילו הכי אין רשאין ליחלק והיינו כגירסת הרי"ף שכתב לבסוף וגם גירסת הרא"ש מרומז בלשון רבינו שנוכל לפרש מה שכתב ואפילו לא אכלו כזית ביחד דהוא ענין בפני עצמו ואיירי כשברכו ברכת המוציא ביחד ועדיין לא אכלו כשיעור כזית שהוא שיעור הבציעה ומתחלה מתחיל רבינו משמעות לשונו בשתי הגירסות ואח"כ מביא שפיר על זה דתנן וכו' ומסיק הילכך צריך לחוש לשתי הגירסות אפילו כל אחד אוכל מככרו ורצה לומר שכבר אכל כזית כמו שפירש רבינו יונה לדברי הרי"ף כמו שכתבתי לעיל ואז אפילו לא ברכו ברכת המוציא ביחד ואפילו עדיין לא אכל כזית פת רצה לומר כשברכו ברכת המוציא יחד ולצדדין קתני: **אבל** אין לומר דרבינו סבירא ליה שהרי"ף מיירי כשכבר אכל כזית כל אחד מככרו והרא"ש איירי כשברכו ברכת המוציא ביחד ואז דוקא אמרינן אפילו לא אכלו כזית אין רשאין ליחלק מ"מ ולפי מה שנחוש לחומרת שתי הגירסות סבירא ליה דאפילו לא ברכו ברכת המוציא ביחד וגם כל אחד אוכל מככרו וגם עדיין לא אכלו שום אחד מהן כזית אפילו הכי אין רשאין לחלק שמגירסת הרא"ש למדנו שאין צריך אכילת כזית ומגירסת הרי"ף למדנו שאין צריך המוציא ושאפילו כל אחד אוכל מככרו זה ודאי אינו דאם כן אין כאן קביעות כלל וכלל ואין טעם לחומרא זו ועוד דא"כ מהו זה שכתב רבינו הילכך צריך לחוש לשתי הגירסות הא אדרבא אין אנו חוששין לשום אחת מהגירסות דלגירסא ראשונה צריכין לפחות קביעות דברכת המוציא ביחד ולגירסא שניה צריכין לפחות שכל אחד יאכל כזית והכי הוה ליה למימר הילכך נחוש לחומרת שתי הגירסות לכך נלע"ד מה שכתבתי ראשונה עיקר ודוק. ולפ"ז נראה דהרי"ף ג"כ כדעת הרא"ש דאין צריך לקבוע יחד בתחלת המוציא ומוסיף על דברי הרא"ש דאפילו לא קבעו לברכת המוציא וגם אכל כל אחד מככרו אפילו הכי כיון שלבסוף קבעו לאכול במקום אחד צריכין לזמן יחד: **מיהו** זה אינו דאם כן לא הוה שתק רבינו מזה לכתוב שהרא"ש סבירא ליה כהרי"ף בזה. ועוד שה"ר יונה שסבירא ליה בפירוש שיתחיל הקביעות משעת המוציא כתב גם כן לדברי הרי"ף ולא הקשה עליו מראיותיו דכתב בריש פרקין דצריכין קביעות מברכת המוציא לכן נראה דאין להוכיח מדברי הרי"ף כלום דהרי"ף לא איירי כלום מברכת המוציא ולה"ר יונה מיירי שקביעותן דבסוף שאכלו כל אחד ואחד מככרו במקום אחד היה גם כן מתחלה בשעת המוציא שהיו שם מתחלה יחד וברכו כל אחד ברכת המוציא לנפשו מככרו רק שהיו ביחד גם בשעת המוציא ולהרא"ש מיירי הרי"ף אף שברכו המוציא כל אחד לנפשו במקום מיוחד וכל אחד בפני עצמו מכל מקום כשאחר כך נתחברו יחד לאכול כל אחד מככרו במקום אחד מיקרי גם כן קביעות וזה נראה לי ברור. ועוד יש לדקדק דאם תאמר דגם כל אחד ואחד אוכל מככרו דכתב הרי"ף כשברכו המוציא יחד הוה ליה לרבינו להפך ולומר אפילו לא אכלו עדיין כזית פת ואפילו אוכל מככרו אין רשאין לחלק דהוי נשמע מיניה דעל ברכת המוציא קאי כמו דאיירי כן הרישא והכי הוי משמע דמיד שברכו ברכת המוציא אסורין ליחלק אפילו אם קודם שאכלו כזית דהמוציא הפכו פניהן ואכלו כל אחד מככרו אפילו הכי אין רשאין לחלק וחייבין לזמן אלא ודאי רבינו או או קתני והכי קאמר אפילו כל אחד אוכל מככרו וגם לא ברכו ברכת המוציא יחד כיון שבקביעות אחת אכלו במקום אחד או אפילו לא אכלו עדיין כלום אלא שברכו ברכת המוציא יחד וכדלעיל אפילו הכי אין רשאין ליחלק והרוצה לעמוד עוד על אמיתת הדבר יעיין ברבינו יונה שמייתי תחלה גירסת הרי"ף ולא הזכיר שם ברכת המוציא אלא כתב שמאחר שאכלו ביחד (ור"ל בקביעות במקום אחד כאילו קבלו עליהן הזימון) אין רשאין ליחלק ואח"כ הקשה על הרי"ף מהירושלמי כנ"ל ומסיק וכתב על כן נראה יותר כמו שמפרשים רבני צרפת דמאי דקתני שלשה שאכלו רצה לומר שברכו ברכת המוציא יחד ולא אכלו עדיין וכו' שמע מינה שמתחלה לא הזכיר בפירוש הרי"ף ברכת המוציא עד אח"כ בפירוש רבני צרפת ועוד בר מן דין מוכח כן בכמה הוכחות והארכתי בזה מפני שבשלחן ערוך משמע דלא סבירא ליה הכי עיין שם סעיף ד' הנ"ל ולע"ד מה שכתבתי נראה לי ברור: **ומ"ש** ב"י כתוב בהגהות מיימוני בשם בה"ג שלשה שלא קבעו עצמן יחד אלא כל אחד בא שם במקרה וישב אין חייבים בברכת (המזון) [הזימון] וכו' וכתב ב"י על זה זה לשונו ודבר ברור הוא שזה על דעת המפרשים שאינם חייבין לזמן אלא א"כ הוקבעו יחד לברכת המוציא וכו' ולע"ד נראה דאינו מוכרח דמה שכתב וישב אינו רוצה לומר שישב יחד דרך קביעות אלא שבאו במקרה וישבו לנפשם במקום אחד ולא קבעו נפשם יחד וזה אליבא דכו"ע:

הגהות והערות

ו] **נראה** שנתחלפו השורות ולכאן שייך מ"אבל התוספות" עד סוף הדבור, ואח"כ "אי נמי" וכו':

כך יחד וגמרו סעודתן. ואם לא זמנו עליהן במקומן חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק ז] **אפילו לא אכלו אלו השלשה ביחד משנתחברו:**

ומ"ש ואפילו לא אכלו אלו השלשה ביחד משנתחברו. כן כתב רש"י שם לפי פירושו ורבינו אע"פ שלא כתב כאן אלא פירוש התוספות כתב דבר זה לפי שהוא סובר שבענין זה אין מחלוקת בין רש"י והתוספות: **ויש** לדקדק א"כ היאך מצטרפין שהרי ברכת זימון ליתא אלא על הפת והוא טעון ברכה לאחריו במקומו וצריך לומר שכשאכלו שלש חבורות בבית אחד עסקינן שחבורה זו אכלה בזוית זו וזו בזוית זו דהשתא אע"פ שאחר כך מתקבצים בזוית אחת לית לן בה דמפינה לפינה לא הוי שינוי. א"נ הכי קאמר שכיון שבאו אלו השלשה להצטרף זה לזה ולזמן אע"פ שלא הסיבו ביחד ולא אכלו ביחד כיון שנתוועדו לזמן אינם רשאים ליחלק עוד על כן צריכים לאכול ביחד דחל זימון עלייהו ושוב אינם רשאים ליחלק:

ו **ודע** שרש"י פירש ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך חבורות שפירשו אלו מהם ואזמון עלייהו דהני כגון אם היו ארבעה בכל חבורה ונשאר בכל אחת כדי זימון והפורשים הללו היו צריכים לצאת לשוק קודם שגמרו החבורות את סעודתם אבל אזמון עלייהו דהני כגון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמרינן לעיל קורין לו ומזמנין עליו וברכו החבורות ואלו לא היו שם אלא ח] כדי נברך וברוך הוא ועכשיו הן באים לברך לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו. וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק ה' (הי"א): **וכתב** הרא"ש (סי' כט) והקשה ה"ר יהודה על זה דהא מילתא דפשיטא הוא שלא יזמנו עוד שהרי כל אחד ואחד יצא ידי זימון עם חבורתו וגם לא שייך לומר על זה פרח זימון מינייהו שהרי זימנו כבר ולא פרח מהם אלא יצאו ידי זימון כמו אחרים והיאך יצטרפו ויאמרו נברך פעם אחרת ופירש הוא דאלו החבורות היו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו השלשה הנשארים והא דקאמר אזמון עלייהו בדוכתייהו לא שהיו עמהם אלא הכי קאמר זימנו עליהם כאילו היו שם כי נשאר להם כדי זימון פרח זימון מינייהו כיון שחבריהם זימנו. ולשון אזמון עלייהו אינו מורה כלל על הפירוש הזה ומה שהקשה ה"ר יהודה דמילתא דפשיטא הוא שלא יזמנו עוד לא קשיא מידי דרבותא קמ"ל שאע"פ שאכלו אלו השלשה ביחד ואח"כ גמרו סעודתם שהתחילו עם חבורתם בלא נטילת ידים ובלא המוציא אפילו הכי אינם יכולים לזמן דפרח זימון מינייהו אפילו על מה שאכלו אחר מכן כיון דזימנו כבר על תחלת סעודה וכל אחד חוזר למקום שפסק עכ"ל. וה"ר יונה כתב שלענין מעשה נראין דברי רבינו יהודה וכתב דלפי זה הוא הדין אם היו שלשה בכל חבורה והלך אחד קודם הזימון ובא אחר ואכל כזית ונצטרף עם אלו השנים הראשונים וזימנו שלשתן כיון שכבר זימנו חבורתם אע"פ שלא זימנו עמהם פרח זימון מינייהו. והרשב"א (נ. ד"ה אי נמי) כתב שרבינו האי פירש שלשה שבאו משלשה חבורות אינם רשאים ליחלק מחבורתם הראשונה כי היכי דלא ליפקע תורת זימון מחבורתם והיינו דאמר רב חסדא והוא שבאו משלשה חבורות שלשה של שלשה שלשה בני אדם כלומר הא אילו באו מחבורה של ארבעה רשאים ליחלק משום דהא אכתי איכא תלתא בחבורה ראשונה דיכולים לזמן לעצמן ולפי פירוש זה מתניתין הכי קאמר שלשה שישבו לאכול אין אחד מהם רשאי ליחלק מהם אע"פ שמצטרף הוא עם אחרים מפני שהוא מפסיד זימון מחבורתו הראשונה ואמר רבא לא שנו וכו' כלומר ואם מיהרו אלו שלשה שבאו משלשה החבורות וזימנו לעצמם פרח זימון מן החבורות הראשונות ונראה לפי פירוש זה שהוא ז"ל

ח **ועל** מ"ש רבינו ואם לא זימנו עלייהו במקומן חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק ואפילו לא אכלו אלו השלשה ביחד משנתחברו. הקשה ב"י דא"כ היאך מצטרפים שהרי ברכת זימון ליתא אלא על הפת והוא טעון ברכה לאחריו במקומו וצריך לומר שכשאכלו שלש חבורות בבית אחד עסקינן שחבורה זו אכלה בזוית זו וזו בזוית זו דהשתא אף ע"פ שאחר כך מתקבצים בזוית אחת לית לן בה דמפינה לפינה לא הוי שינוי עכ"ל ושינויא דחיקא הוא דבאכלו בבית אחד ואח"כ התקבצו בזוית אחת מפינה לפינה מאן דכר שמיה ואין הלשון משמע כלל דאיירי בהכי והוה ליה לפרש. עוד כתב ב"י אי נמי הכי קאמר כיון שבאו אלו השלשה להצטרף לזמן אע"פ שלא אכלו ביחד אינם רשאים ליחלק אלא צריכים לאכול ביחד ולזמן דכבר חל זימון עלייהו עכ"ל ויותר נכון לפע"ד דהכי קאמר ואפילו לא אכלו אלו השלשה ביחד מככר אחד משנתחברו אלא כל אחד אכל מככרו בלבד משנתחברו. ואכתי קשה לפירוש ה"ר יונה שהביא רבינו דאם לא קבעו עצמם בברכת המוציא אלא אח"כ נקבעו באכילה ביחד רשאין ליחלק דהא כאן כשבאו שלשה משלש חבורות לא נקבעו ביחד בברכת המוציא ואפילו הכי כיון שנקבעו יחד בגמר סעודה אינן רשאין ליחלק ויש לומר דשאני הכא דכבר נתחייבו אלו השלשה בזימון מתחלה כשהיו אצל שלש חבורות לפיכך עכשיו אע"פ שלא נקבעו אלא בגמר סעודה אינן רשאין ליחלק: **כתב** ב"י בסוף סימן זה תשובה על שם ה"ר יצחק ב"ר אברהם דשלשה שאכלו כל אחד בקרן זוית בפני עצמו אע"פ דרשאין ליחלק כיון דלא נקבעו ולא נתחברו יחד אפילו הכי עדיף טפי (שיזדמנו) [שיזמנו] יחד משום דברוב עם הדרת מלך וכן כתב במרדכי הארוך על שם הרב גור אריה שפסק כך הלכה למעשה ומביאו בשלטי הגבורים במרדכי פרק שלשה שאכלו (מט. אות ה) ופסק כך גם בהגהת שלחן ערוך (ס"ב). וקשיא לי מהא דאיתא ריש פרק שלשה שאכלו (מה:) יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו יתבי וקמיבעיא להו הא דתנן שלשה שאכלו כאחד חייבים לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חילוק ברכות עדיף בריך איניש אינש לנפשיה אלמא להדיא דכשאינן חייבים לזמן עדיף טפי ליחלק ולא חיישינן הכא משום ברוב עם הדרת מלך ואע"ג דלית הלכתא כוותייהו אין זה אלא לפי דאין חילוק בין איכא גדול לליכא גדול לעולם חייבים לזמן אבל בסברא זו דחילוק ברכות עדיף בדוכתא דאין חייבים לזמן לכאורה משמע דליכא מאן דפליג עלייהו. ואפשר לומר דכיון דבפרק אלו דברים (נג.) ת"ר היו יושבים בבית המדרש והביאו אור לפניהם בית שמאי אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו ובית הלל אומרים אחד מברך לכולם משום שנאמר ברוב עם הדרת מלך ופריך בשלמא בית הלל מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני ביטול בית המדרש והשתא כיון דאפילו היכא דאיכא משום ביטול בית המדרש סבירא להו לבית הלל דמיזהר זהירין להא דברוב עם הדרת מלך והכי קיימא לן כדלקמן בסימן רצ"ח (מז:) כל שכן היכא דליכא טעמא דביטול בית המדרש דפשיטא דצריכים ליזהר להא דברוב עם הדרת מלך והילכך כל היכא דרשאין ליחלק מצוה טפי לזמן יחד משום ברוב עם הדרת מלך ולא חיישינן לחילוק ברכות עדיף כדהוה סבירא להו להני תלתא רבנן דלית הלכתא כוותייהו גם בהא: **כתב** הרב בהגהת ש"ע (ס"ג) דמנהג הוא שלא לזמן בבית הגוי וכתב קצת טעם למנהג דאין חשוב קביעות אכילה בבית הגוי מפני יראת הגוי והוי כאילו אכלו שלשה בלא קבע דאין מזמנין ואפשר נמי דהשומע טעה ושמע הא דתנן והנכרי אין מזמנין עליו קסבר דבבית הנכרי קאמר דאין מזמנין וליתא דודאי מזמנין בבית הגוי כל היכא דליכא חששא דסכנה וכן כתב במהרי"ל (דף פ"ג):

פרישה

שם טעמו אבל במהרי"ל דף פ"ב ע"ב בסופו (הל' סעודה סג:) לא משמע הכי שכתב שם שהוא ושאר רבנים זימנו בבית גוי ע"ש:

הגהות והערות

ז] **בדפוסי** ספרד ליתא מ"אפילו" עד סוף הסימן: ח] **אלא** עד כדי נברך כצ"ל (הגהות הב"ח שם):

סימן קצד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] שלשה שאכלו כאחד ושכח אחד מהם או שנים וברכו לעצמם אם מזמנין עמהם: [ב] שלשה או עשרה שאכלו כאחד ויצא אחד מהם לשוק אם קורים לו ומזמנים עליו: [ג] שלשה שאכלו ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון:

א שלשה שאכלו כאחד ושכחו ובירך כל אחד ואחד לעצמו בטל מהם הזימון ואין יכולים לחזור לזמן למפרע. וכן אם ברכו שנים מהם. אבל אם שכח אחד מהם ובירך (א) השנים יכולין לזמן על השלישי. אף על פי שכבר בירך יכול לומר ברוך שאכלנו משלו דלא גרע מאכל עמהם עלה של ירק. והם יוצאים ידי זימון והוא אינו יוצא ידי זימון שאין זימון למפרע: ב שלשה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומודיעין לו שרוצין לזמן (ג) כדי שיכוין ויצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת הזימון ויוצאין אף על פי שאינו בא ויושב עמהם. והני מילי בשלשה אבל בעשרה כדי להזכיר השם אינו מצטרף עד שיבוא וישב עמהן: ג שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון אלא אחד יודע ברכה

בית חדש

קצד א **שלשה שאכלו כאחד ושכחו וכו'.** בעובדא דיהודה בר מרימר שהבאתי בסוף סימן הקודם אסיקנא אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן אין זימון למפרע ואע"ג דאינהו ברצון לא זימנו סבירא ליה לרבינו כיון דטעו הוי ליה כאילו לא טעו ושכחו ואין צריך לומר אם לא טעו ולא שכחו אלא במזיד לא זימנו דפשיטא דאין זימון למפרע: **ומ"ש אבל אם שכח אחד מהם** וכו'. כן כתב הרא"ש דבאחד שכבר בירך יכולין לזמן עליו ואע"פ דהרא"ש לא כתב כאן ושכח ומשמע דאפילו בירך במזיד נמי מזמנין השנים עליו וכדמשמע ממימרא דרבה תוספאה (דף נ) וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה וכו'. יש לומר איידי דנקט רבינו ברישא ושכחו נקט נמי בסיפא שכח:

ב **ושלשה שאכלו ויצא אחד מהם** וכו' **ויוצאין אף ע"פ שאינו בא ויושב עמהם.** כלומר לא מיבעיא בבא ויושב עמהן דכל שלשתן יוצאין ידי זימון אלא אפילו אינו בא ויושב עמהם נמי יוצאין אלמא משמע דגם אותו שיצא לשוק כיון דקראו לו ומצטרף עמהם גם הוא יוצא ידי זימון אע"פ שלא בא ויושב עמהם וכן כתב הרמב"ם בפ"ה (הי"ג) ולא כמו שכתב ב"י על שם ה"ר יונה דאותו דקרו ליה ועני אינו יוצא ידי זימון:

ג **שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון** עד סוף הסימן. הכי איתא בריש פרק שלשה שאכלו על פי פירוש הרי"ף ומשמע שאע"פ שאינן יודעין ברכת הטוב והמטיב אינו

בית יוסף

גורם גירסא אחרת שאינה בספרים שלנו וכך הוא גורם אמר רבא ואי אזמין פרח זימון מינייהו והא קמ"ל רבא דאע"ג דאמרינן לעיל (שם) הני תלתא דכרכי ריפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה התם הוא דוקא כשלא יצא זה השלישי ידי זימון אבל הכא דנפק ידי זימון פרח זימון מינייהו ע"כ אבל בספרים שלנו גרסינן אמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו אבל אזמין עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו עכ"ל: **כתב** ה"ר יונה (שם ד"ה ומפני) דהיכא דאזמון עלייהו אפילו אכלו אחר כך כל אחד ואחד ופגעו זה בזה אחר שאכלו אינם מזמנים הואיל ולא נועדו יחד לאכול ופשוט הוא:

ב(ב) **מצאתי** כתוב א] שנים שאכלו בקרן זוית ואחד אכל בקרן זוית אבל לא בסדר אחד שאלתי הלכה למעשה למורי אם יש להם לזמן יחד אם לא והשיב לי (כן) כי מאחר שלא נתכוונו להסב יחד אינם חייבים בזימון ורשות בידם לחלק וגם אם רצונם יכולים לזמן ושאלתי לו איזה מהם עדיף והשיב לי טוב שיזמנו משום ברוב עם הדרת מלך. יצחק ב"ר אברהם עכ"ל:

קצד א **שלשה שאכלו כאחד ושכחו ובירך כל אחד ואחד לעצמו וכו'.** הכי אמרינן בריש פרק שלשה שאכלו (מה:) גבי עובדא דיהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדיפתי ואיתא תו התם (נ.) אמר רבה תוספאה הני תלתא דכרכי ריפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה איהו לא נפיק בזימון דידהו לפי שאין זימון למפרע וכתב הרא"ש (סי' כח) אינהו נפקי בזימון דידיה ואע"פ שכבר בירך מצי למימר ברוך שאכלנו משלו דלא גרע מבא בתוך הסעודה ואכל עלה ירק שאומר עמהם ברוך הוא שאכלנו (מח:) מיהו איהו לא נפיק בזימון דידהו לפי שאין זימון למפרע ודוקא שנים עם האחד אבל אם ברכו שנים אין השלישי יכול לזמן עמהם וכן כתב הרשב"א ז"ל (ד"ה אינהו): **ובפרק** הנזכר גבי הא דאמר רב הונא שלשה שבאו משלשה חבורות אינם רשאים ליחלק (שם ד"ה אי נמי) כתב שלפי גירסתו של רבינו האי הא דאמרינן דאינהו נפקי בזימון דידיה היינו היכא דלא יצא השלישי ידי זימון אבל היכא דנפק ידי זימון כגון שנצטרף עם שנים שבאו משתי חבורות אחרות וזימנו יחד פרח זימון מבני חבורתו ולא נפקי תו בזימון דידיה וכתבתיו בסוף סימן שקודם זה (ד"ה ודע):

ב **ושלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק וכו'.** בריש פרק שלשה שאכלו (מה:) אמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחד ויצא אחד מהם לשוק קוראים לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דניתי מאי טעמא כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורח ארעא. ופירש רש"י והוא דקרו ליה ועני. שסמוך הוא אצלם ועני ברוך הוא: לא אמרן. דלא צריך למיתי לגבייהו אלא שלשה אבל עשרה שיצטרפו משום הזכרת השם עד דאתי גבייהו: והרא"ש (סי' ה) כתב והוא דקרו ליה ועני צריך להודיעו שיתכוין שיצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת זימון וכן כתב ה"ר יונה ז"ל (לג. ד"ה אמר אביי): **וכתב** הרשב"א (שם ד"ה אמר) בשם רבינו האי שאמר משם רבותא דהא דקוראין לו ומברכין עליו הני מילי כגון שפתחו של בית לשוק והוא יושב כנגדו קוראים לו ושומע קולן ומזמנין: **וכתב** ה"ר יונה (לג. ד"ה ומפני) גבי הא דאמר רב הונא שלשה בני אדם שבאו משלשה חבורות אינם רשאים ליחלק דהא דקרו ליה ועני אינו יוצא מזימון שלא נתכוין לצאת אלא שקראו אותו האחרים כדי לפטור עצמן ואע"ג דאמרינן שלשה שאכלו אחד מפסיק לשנים ונפטרו שלשתן מזימון זהו מפני שעומד עמהם אבל בכאן שאינו עומד עמהן אע"פ שהאחרים נפטרין עמו בזימון הוא עצמו לא יצא ידי מצות זימון אבל הרמב"ם כתב בפ"ה (הי"ג) שהוא יוצא ידי חובת זימון:

ג **שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון וכו'.** בריש פרק שלשה שאכלו (מו.) תני חדא ברכת המזון שנים ושלשה ותניא אידך שלשה וארבעה וכתב הרי"ף (לד.) דהכי פירושו שנים ושלשה שאכלו ואין אחד מהם יודע לברך ברכת המזון

פרישה

קצד (א) **השנים יכולין לזמן על השלישי.** אבל אם האחד זימן עם אחרים אינם יוצאים השנים. רשב"א בשם רב האי: (ג) **כדי שיכוין ויצטרף עמהן וכו'.** כתב הרשב"א בשם רב האי דזהו דוקא כגון שפתחו של בית פתוח לשוק והוא יושב כנגדו קוראים לו ושומע קולן ומזמנין ורבינו לא כתב הכי בהדיא מכל מקום אפשר לומר שסמך על לשון הגמרא שכתבו קראו ליה והוא עני וסתם ענייה היינו שמדברים עמו ברכת הזימון ומיהו אינו מוכרח לומר כן:

הגהות והערות

קצד א] כ"ה בברכות מהר"ם סמוך לסופו בהג"ה (ושם "ושאלתי וכו' ממורי ראבי"ה") ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד"פ סי' ט:

ראשונה ואחד השנייה (ג) ואחד השלישית חייבין בברכת הזימון ב] וכל אחד יברך הברכה שיודע. ונמצאת ברכת המזון עולה משלשתן. אבל אם אין כל אחד יודע אלא חצי ברכה אין יכולין לזמן שאין ברכה אחת מתחלקת לשנים:

סימן קצה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] שתי חבורות שאכלו בבית אחד או בשני בתים אימתי מצטרפין לזימון:

א שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או בשני בתים (א) אם מקצתן רואות אלו את אלו מצטרפות לזימון ואם לאו אין מצטרפות. ואם יש שמש אחד לשתיהן הוא מצרפן (ב) וכגון שנכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד:

ב אכלו מקצתן בבית (ג) ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על מפתן הבית הוא מצרפן.

כולה אלא אחד יודע ברכה ראשונה והשני יודע השניה והשלישית ואינו יודע הברכה ראשונה או שאחד יודע לברך ברכה ראשונה ואחד יודע לברך ברכה שנייה ואחד יודע לברך ברכה שלישית חייבים בברכת המזון לפי שאפשר לברך כל אחד ואחד מהם ברכה אחת שהוא יודע ונמצאת ברכת המזון משנים מהם או משלשתם והוכיח כן מהירושלמי (ברכות פ״ז ה״א) ואע״פ שרש״י פירש בענין אחר כבר הסכימו התוספות (ד״ה ולמאן) וה״ר יונה (לד. ד״ה לימא) והרשב״א (ד״ה עד) שפירושו של הרי״ף הוא הנכון וכן נראה מדברי הרא״ש (סו״ס יב) ג״כ. וכתבו התוספות אבל לחצאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם חצי הברכה. וכתב הרי״ף דירושלמי מותיב לרב נחמן דאמר ברכת זימון אינה אלא נברך שאכלנו משלו לבד מדתניא שנים ושלשה שאכלו חייבים בברכת המזון הא ארבעה לא ואם איתא דברכת הזימון עד נברך הוה אמר ארבעה ופריק אשכח תנא תני ארבעה ואנא דאמרי כוותיה ואי תימא זו הטוב והמטיב שניה היא דאמר רב הונא הטוב והמטיב משניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנוה ופירש הוא ז״ל דהכי קאמר ואם תאמר הך תנא דתני ארבעה משום הטוב והמטיב הוא דתני הכי דמני אמר לה גברא רביעאה לית לך למימר הכי דברכת הטוב והמטיב דרבנן היא ולא מני לה תנא בהדי דאורייתא דאמר רב הונא וכו׳ עד כאן משמע מהכא שאין ברכת הטוב והמטיב מעכבת שאע״פ שאין שום אחד מהם יודע אותה יכולין לזמן ולכן רבינו לא הזכיר שיודעים ברכה רביעית כלל אע״ג דבגמרא דידן אמרו דרב נחמן מלי מתרץ לטעמיה הא דתניא שנים ושלשה דפועלים עסקינן דאינם מברכין לאחר המזון אלא שתי ברכות כלומר ועם נברך הם שלשה ואע״פ שהירושלמי כחולק בזה עם תלמודא דידן מכל מקום במה שאפשר שהם שוים שפיר איכא להוכיח מהירושלמי פירוש דברי הבבלי:

קצה א—ב שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד וכו׳. משנה בפרק שלשה שאכלו (נ.) שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואות אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן ובגמרא שם (ע״ב) תנא אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן וכתב הרא״ש (סי׳ ל) לא מיבעיא שתי חבורות שאכלו בבית אחד אלא אפילו בשני בתים שאין רואים אלו את אלו השמש מצרפן וכן פירש רבנו חננאל דאורחא דמילתא נקט מתניתין שתי חבורות שאוכלות בבית אחד והוא הדין בשני בתים וכן פירש בה״ג (ברכות יא:) וכן משמע בירושלמי (ברכות פ״ז ה״ה) רבי יונה ורבי אבא בר זמינא בשם רבי זירא לשני בתים נצרכה אמר רבי יונה והוא שנכנסו משעה ראשונה על מנת כן [והא] אילין בי נשיא מה את עבדת לון כבית אחד או כשני בתים אם היה דרכן לעבור אלו לאלו מזמן ואם לאו אינו מזמן רבי ברכיה מוקי אמורא אתרעא מילעא דבי מדרשא והוא (מזמנין) [מזמן] על אילין [ועל אילין] עכ״ל וכן כתבו ג״כ התוספות (ד״ה שמש) וה״ר יונה (לו ריש ע״ב) והרשב״א (ד״ה הא ובתשובות ח״א סי׳ לו) דאפילו בשני בתים נמי מצטרפין ומדברי כולם משמע דבין ברואין אלו את אלו בין על ידי שמש מצטרפין אע״פ שהם בשני בתים ומיהו כתב ה״ר יונה שאם רשות הרבים מפסקת ביניהם נראה שאינם מצטרפין בשום ענין. ורבינו ירוחם (נ״ו ח״ז קמח ע״ג) כתב דאפילו שתיהן בבית אחד צריך שיעמוד המברך במקום אמצעי שישמעו כולם ונראה שהוא מפרש כן על מה שאמרו בירושלמי רבי ברכיה מוקי אמורא אתרעא וכו׳ ובסמוך יתבאר: **וכתב** הרשב״א (שם) דהא דאיתא בירושלמי אמר רבי יונה והוא שנכנסו שעה ראשונה על מנת כן נראה דאפילו לשתי חבורות שהיו בבית אחד נמי קאמר דדוקא כשנכנסו משעה ראשונה לכך דהוה ליה כהסיבו יחד וכן כתב הראב״ד ז״ל וכן נראה

מעכב וצריכים לזמן ולברך שלש ברכות וכן כתב בית יוסף ע״ש:

קצה א שתי חבורות וכו׳. משמע מדברי רבינו דאין חילוק כלל בין בית אחד לשני בתים דאם רואין אלו את אלו אי נמי אפילו אין רואין אלו את אלו אלא שמש אחד לשתיהן השמש מצרפן ודוקא כשנכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד דאפילו אוכלים בבית אחד בעינן שנכנסו מתחלה לכך וטעמא דמילתא דכיון דשתי החבורות לא נקבעו יחד להתחבר בסעודתן לא בתחלת ברכת המוציא ולא בגמר סעודה לא נקבעו לזמן ולהצטרף אלא אם כן נכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד הא לאו הכי אין יכולין לזמן דשלשה שאכלו כאחד שנינו וכן כתב הרשב״א על שם הראב״ד הביאו ב״י אבל הב״י כתב לדמות שתי חבורות בבית אחד להא דכתב הרא״ש דכשלא בירכו המוציא יחד נקבעו לזימון בגמר סעודה ☜ ולפע״ד לא דמי להדדי דהכא לא נתחברו יחד כלל השתי חבורות לא בברכת המוציא ולא בגמר סעודה ולפיכך צריך שיכנסו מתחלה לכך והכי משמע בירושלמי הביאו בית יוסף וכן הוא משמעות השלחן ערוך (ס״א):

ב ודע דהאי מצטרפין לזימון פירושו יכולים להצטרף ולזמן יחד אבל ודאי דרשאין ליחלק וכל חבורה תזמן לעצמה ואין בזה משום ברוב עם הדרת מלך אלא היכא דרשאין ליחלק לברך כל אחד לעצמו בלא זימון כגון שלשה שאכלו כל אחד בזוית בפני עצמו כדלעיל (בב״י) בסוף סימן קצ״ג התם הוא דעדיף לזמן יחד משום ברוב עם הדרת מלך אבל בשתי חבורות דבכל חבורה איכא זימון בשלשה או בעשרה התם איכא ברוב עם הכא והכא ויכולין ליחלק וכדלעיל סימן קצ״ג ששה נחלקין עשרים נחלקין ולכן קיצר כאן רבינו גם לא היה צריך לפרש כאן שאין מצטרפין לזימון אלא אם כן שישמעו שתי החבורות כל דברי המברך בביאור שזה גם כן כבר מבואר בסימן קצ״ג אבל הרמב״ם בפ״ה כתבו כאן וכך הוא בירושלמי כאן אבל שתי חבורות ר׳ ברכיה מוקי אמורא אתרעא פירוש העמידו לאמורא המברך במקום אמצעי בשער שבין שני הבתים כדי שישמעו כולם ומביאו ב״י. ודין בני חופה נתבאר בס״ד באבן העזר סימן (ס״א) [ס״ב] (נה:):

פרישה

(ג) **ואחד השלישית וכו׳.** אע״פ שאין יודעים ברכה רביעית כלל אינה מעכבת הואיל והיא מדרבנן. רי״ף:

קצה (א) **אם מקצתן רואות וכו׳.** כתב רבינו ירוחם וצריך שישמעו דברי המברך בביאור וכן כתב ב״י: (ב) **וכגון שנכנסו מתחלה וכו׳.** זה קאי אצירוף שתי חבורות בשני בתים על ידי ראייה או על ידי צירוף שמש אבל בבית אחד אין צריך כמו שנתבאר לעיל סימן קצ״ג בשם הרא״ש שאפילו לא ברכו תחלה יחד ברכת המוציא מכל מקום חייבים בזימון. ב״י: (ג) **ומקצתן חוץ לבית וכו׳.** אע״פ שאין יכולין לראות זה את זה:

הגהות והערות

ב] **בדפוסי** מנטובה ושלוניקי ״בברכת המזון״ ומאידך בדפוס שונצינו ודפו״ר ב״י כתוב גם לקמן ״ונמצא ברכת הזימון״:

טור <מכון שירת דבורה> - ב (או״ח קכח - רמא) / יעקב בן אשר (בעל הטורים) (עמוד 303) 34170 הודפס מאוצר החכמה

באר הגולה

ט. [ב"י ד"ה כתוב, בשם] ארחות חיים:

קצג א. ברכות מ"ה [ע"ב] לפירוש התוספות [שם ע"א ד"ה אם] והרא"ש [שם פ"ז סימן ו ובשם ה"ר יוסף] והרשב"ם והמרדכי [שם רמז קנז] ורבינו יונה [שם לג, א ד"ה שנים]:

ב. שם בגמרא:

ג. תוספות [שם מה, ב ד"ה שאני] והרא"ש [שם] ורבינו יונה [שם ד"ה ונראה] והמרדכי [שם רמז קנח]:

ד. מרדכי [שם] בשם רבינו מאיר [ברכות מהר"ם סימן כב, סמ"ג עשין כז קי, א]:

ה. טור:

ו. שם בגמרא [מה, א, משנה שם נ, א]:

ז. הרא"ש שם [פ"ז סימן ג] ממשמעות הגמרא [שם מה, א] ומההיא דחולין ק"ו [ע"א]:

ח. שם ברכות [נ, א]:

ציונים לרמ"א

קצג א) מרדכי ריש פרק שלשה שאכלו [ברכות רמז קנח] וב"י [ד"ה ומ"ש רבינו בד"א] בשם סמ"ג [עשין כז קי, א]: ב*) רש"י ברכות נ, א ד"ה עד עשרה:

הגהות והערות

קצג א] עיין סוף סימן רי"ג: (גליון מ"א)

ב] עיין סימן ס"ב [סעיף ב וס"ק א] קל"ט סעיף ז' [בהגה]: (גליון מ"א)

ג] תוקן ממהדורת פראג תקמ"ה ע"פ נזירות שמשון וכן הגיה המקור חיים ורא"ה יד אפרים שהגיה כעין זה:

ד] תוקן ממהדורת פראג תקמ"ה, וכן הגיה המקור חיים ורא"ה מחאה"ש ופמ"ג:

ה] לפנינו בב"ח איתא בכל מה שחייבות הנשים בין בתפילה בין במגילה בין בברכת המזון, ורא"ה במ"א דהאי "ואפילו בקידוש" הוא מדברי המ"א ולא הב"ח:

ו] לפנינו בב"י, ואין נראה כן מדברי הפוסקים... וכן כתב הרמב"ם בהדיא:

ז] בדפ"א תוקן ע"פ מקור חיים יד אפרים ולבושי שרד "לא" היה לו לתנא. וברא"ש יוסף [ברכות נ, א ד"ה ששה] כתב וז"ל, יראה דאין לגרוס (לקמן בדברי הט"ז) "אין" רשאין לחלק (ומשמעות גירסא זו הוא כעין התיקון הנ"ל), אלא הכי פירושו, רשאין הוה ליה למימר דאין איסור, ומכל מקום עדיף שלא לחלק. ומדאמר ששה עשרים נחלקים, משמע שווין לחלק או שלא לחלק כו', ע"כ. ולכאורה דבריו צ"ל לקמן בדברי הט"ז "ועוד" דהא וכו':

מגן אברהם

דקודשא בריך הוא עביד ניסים [ברכות נ, א]: ו מטובו. דמשמע דבר מועט, וא"כ ממעט בתגמולו של הקב"ה. והא דאמרינן שבענו מטובך, שאלה שאני, שהשואל אינו שואל שאלה גדולה רק כעני על הפתח (גמרא שם ורש"י ד"ה ומטובו וד"ה בשאלה): ז כיון שמזכירים כו'. ומכל מקום לא יאמר למי שאכלנו משלו, דמשמע ח"ו שתי רשויות הן ומברך לאותו אלוה שאכלנו משלו (ב"ח ד"ה וכשהם). ונראה לי שגם הדרכי משה [אות ג ד"ה וכשהם] כיון לכך, ע"ש:

קצג א פוטר אחד. היינו משום דבתחלת הסעודה כשהם קבועים יחד דעתן להצטרף, מה שאין כן בסוף הסעודה דעתן להפריד זה מזה: ב אם אינו מבין. ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן. מיהו המנהג בזמן הזה כרש"י [מובא ברא"ש ברכות פ"ז סימן ו] דיוצאות אע"פ שאין מבינות, ולא ראיתי מעולם מי שמיחה בדבר (דרכי משה אות א). ב וכן כתב ב"ח [ד"ה ומ"ש ולכן] דהמנהג כן. ואפילו בקידוש שהוא דאורייתא יוצאות נשים ועמי הארץ בשמיעה. ונראה לי דמכל מקום טוב שיאמרו מלה במלה עם המקדש והמברך, דאי אפשר לכוון ולשמוע, כמו שכתוב סימן קפ"ג סעיף ז', ועיין סימן קל"ט סעיף (ה') [ז'] ד וריש סימן ס"ב [ס"ק א]. יש אומרים שאף על שבעה מינין מזמנין, ולכן טוב שלא יקבעו שלשה על שבעה מינים (ב"ח ריש סימן קצב): ג שכלם נתחייבו. כלומר, אע"פ שאם ילך אחד ישארו שלשה

שלחן ערוך

ובטובו ו מטובו או במקום חיינו אומר חיים הרי זה בור (ה) וכשהם עשרה ז כיון שמזכירים את השם יכול לומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו:

ב ט אם טעו המזמן (ה) בעשרה והעונים ולא הזכירו אלהינו אין יכולים לחזור אבל אם עדיין לא ענו אחריו [ט] יחזור ויזמן בשם:

סימן קצג

אם מצטרפין לזמון אם לאו. ובו ו' סעיפים:

א א [א] שנים שאכלו [ב] אף על פי שבברכת המוציא א פוטר אחד את חבירו (א) מצוה ליחלק שיברך כל אחד ברכת המזון לעצמו י במה דברים אמורים כשהיו שניהם יודעים לברך ברכת המזון אבל [ג] אם אחד יודע והשני אינו יודע א) מברך היודע ויוצא השני ג (ב) אם א מבין לשון הקדש אלא שאינו יודע לברך ד [ד] וצריך לכוין מלה במלה לכל מה שיאמר: [הגה] [ה] א) א וצריך המברך שיכוין להוציאו: ה ב] אבל ב אם אינו (א) מבין אינו יוצא בשמיעה י [ו] אבל שלשה שאכלו אינם רשאים ליחלק [ז] ושנים שאכלו ו מצוה שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימון ח [ח] וכן ארבעה או חמשה אסור להם ליחלק ג שכלם נתחייבו (ב) בזימון ששה נחלקים כיון שישאר זימון לכל חבורה עד עשרה ואז אין נחלקים עד שיהיו עשרים כיון שנתחייבו בהזכרת השם: הגה (ג) [ט] ב*) דאז יכולים לחלק אם ירצו

ט"ז מגן דוד

וטעם חיים, דמשמע דהוא מוציא עצמו מהכלל [רש"י שם ד"ה חיים]: (ה) וכשהם עשרה כו'. כתב ב"י [ד"ה ומ"ש רבינו כשהם] וטעמא כיון דמזכיר את השם ליכא למטעי ולומר דעל המזון דקאמרי קאי על בעל הבית, ונראה לי דמהאי טעמא מצי למימר נמי למי שאכלנו משלו כשהם עשרה, עכ"ל. ואין זה נכון כלל, דאין ללשון זה שייכות באם הוא מזכיר השם, דהיאך יאמר נברך אלהינו למי שאכלנו משלו, דזה אין לו פירוש כלל כיון שמזכיר כבר למי יברך מה זה שיאמר שנית למי כו'. וגם בלא למ"ד אי אפשר לאומרו, דהיאך יאמר אלקינו מי שאכלנו משלו, ומה סימן צריך לתת לאלקינו יתברך שיאמר עליו מי הוא, על כן אין לזה עיקר ויסוד כלל לומר כן, כן נראה לענ"ד:

קצג (א) מצוה ליחלק. הטעם בב"י [ד"ה וכל זמן] בשם רשב"ם [מובא ברא"ש ברכות פ"ז סימן ו] דברכת המזון דאורייתא, אבל ברכה ראשונה לא אחמור בה כולי האי ויוצא אחד בברכת חבירו. והרא"ש [שם] כתב הטעם דבהתחלת הסעודה כשהם מסובין וקבועים יחד דעתם להצטרף, הלכך כל אחד יוצא בברכת חבירו. אבל בסוף הסעודה בטל הקבע ונחלקין זה מזה, הלכך כל אחד מברך לעצמו, עכ"ל. ואפילו לטעם הראשון דמחלק בין דאורייתא לדרבנן, צריך לחלק בפירות אע"ג דהוה מדרבנן ☜ שצריך כל אחד [לברך] ג בפני עצמו, כמו שכתוב בסימן רי"ג בהג"ה, וע"ש: (ב) אם מבין לשון הקדש. חיים בטור ולכך אין הנשים יוצאות בשמיעה אם אין מבינות. וב"י [ד"ה ומ"ש וכגון] מביא בשם רש"י [מובא ברא"ש שם] דסבירא ליה דנשים יוצאות אף שאין מבינות. ואע"ג דלא קיימא לן כן, מכל מקום בנשים שלנו שאינם מבינים לשון הקודש ורובם אינם מברכין לעצמן, מכל מקום יש להם לסמוך על רש"י, ואפילו לכתחלה יוצאת במה ששומעים, שעכ"פ זה עדיף טפי ממה שלא יברכו לגמרי, כן נראה לענ"ד: (ג) דאז יכולים לחלק אם ירצו. לכאורה נראה בזה דאע"פ שהברירה בידם, מכל מקום טפי עדיף שלא לחלק משום דברוב עם הדרת מלך [משלי יד, כח], כמו שכתב רמ"א אח"כ בסעיף ב'. (ט) ☜ וקשה לי על זה דא"כ ז היה לו לתנא דמתניתין [ברכות נ, א] לומר בזה רשאין לחלק, דהא איתא בפרק אלו דברים [שם] דף נ"ג [ע"א] תנו רבנן היו יושבים בבית המדרש והביאו אור לפניהם, בית שמאי אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו, ובית הלל אומרים אחד מברך לכולן, משום ברוב עם הדרת מלך. וטעמא דבית שמאי משום בטול בית המדרש, שבזמן שאחד מברך לכולן הם צריכים כולם לשתוק ולשמוע לו ויענו אמן, שמע מינה דבלאו ביטול בית המדרש אפילו בית שמאי מודים דאנו הולכים בתר רוב עם הדרת מלך, ואין הברירה בידו, ומאי שנא כאן שנתנו לו הברירה. ותו, למה לא כתב כאן רמ"א דבר זה כמו שכתב אח"כ. על כן נראה לי דדוקא בסעיף ב' שאם יברכו כל אחד בפני עצמו לא יתקיים זימון כלל, בזה אמרינן דיתקיים מצות זימון ויהיו הברכות ברוב עם הדרת מלך. וכן בפרק אלו דברים שזכרנו, הוה ברכות שוות בין אם יאמר כל אחד בפני עצמו בין אם יאמר אחד בשביל כולן, שהרי אין שם שייכות זימון, על כן אזלינן בתר רוב עם, מה שאין כן כאן בעשרים או בששה דיש זימון ואפשר לעשות שני זימון, יש כאן מעלות שוות, דבאם יזמינו כולן כאחד יהיה רוב עם טפי, וכשיעשו שני זימון יהיה בכל כת קצת רוב עם ויש חילוק ברכות משני זימון, בזה הברירה בידם,

ערך לחם למהריק"ש

קצב סעיף ב בסוף [לא ענו אחריו]. טעה המזמן ולא הזכיר אלהינו, והעונים הזכירו, עונה הוא אחריהם ומזכיר אלהינו, ודי בזה שכבר הזכירו כולם, כן נראה לי:

קצג סעיף א [מברך היודע]. וצריך שיתכוין היודע להוציאו: נחלקים. אם ירצו:

שערי תשובה

(ה) בעשרה. עיין באר היטב. ועיין לקוטי פרי חדש [סוף הסימן] שכתב על מה שכתוב בשו"ע שאם העונה לא הזכירו אין יכולים לחזור, ומשמע שגם המזמן שוב אין לו להזכיר השם, וזה אינו, דהוא לא הפסיד בשביל זה ויכול לחזור ולומר ברוך אלקינו, ע"ש. ובשיורי ברכה [אות ב] כתב (שדברי) [שכדברי] ארחות חיים הם בתשובת הרשב"א כת"י, ומבואר שם דאם כבר ענו אחריו גם הוא הפסיד, ע"ש:

קצג (ב) בזימון. עיין באר היטב בשם ב"ח. ובלקוטי פרי חדש [סימן קצב] הכריע כהרמב"ם [ברכות ה, ח] דאין מזמנין על הפירות של שבעה מינים. וכתב בברכי יוסף [סימן קצב אות א] שהמנהג פשוט לקבוע כמה אנשים על פירות משבעה מינים, וכן לאכול פת הבאה בכיסנין, ולא זהירי בזה, ע"ש:

באר היטב

(ה) בעשרה. טעה המזמן ולא הזכיר אלהינו והעונים הזכירו, עונה הוא אחריהם ומזכיר אלהינו ודי בזה, שכבר הזכירו כולם:

קצג (א) מבין. ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן. מיהו המנהג בזמן הזה כרש"י דיוצאים אע"פ שאינם מבינים, ולא ראיתי מעולם מי שמיחה בדבר. וכן כתב הב"ח דאפילו ה] בקידוש שהוא דאורייתא יוצאות הנשים ועמי הארץ בשמיעה. ומכל מקום טוב שיאמרו מלה במלה עם המקדש והמברך, מ"א [ס"ק ב]. עיין בשיירי כנסת הגדולה סימן ס"ב [הגה"ט אות א]: (ב) בזימון. כלומר, אע"פ שאם ילך אחד ישארו עוד שלשה ויזמנו, מכל מקום הוא לא יצא ידי חובתו, שגם הוא נתחייב בזימון, [מ"א ס"ק ג]. כתב הב"ח יש אומרים שאף על שבעה מינין מזמנין, ולכן טוב שלא יקבעו שלשה

משבצות זהב

(ה) וכשהם. עיין ט"ז. וכן כתב המ"א אות זיי"ן. עיין ברכות מ"ט [ע"ב] נו"ן [ע"א], הא דלא חשיב בין שלשה לעשרה, דבשלשה אין אומרים על המזון ובעשרה יכול לומר על המזון, דלא חשיב כי אם מה שבשלשה צריך כך ובעשרה צריך כך, מה שאין כן זה. ואתי שפיר, דהרי התוספות נו"ן א' ד"ה אמר רבא ובעשרה אם אין רוצה להזכיר הרשות בידו, דאם לא כן לחשביה החילוק בין שלשה לעשרה, ועל זה כתבו אם כן י"ל בעשרה אין צריך לומר ובטובו חיינו, והא דלא חשביה כיון שאין להיפוך, קא משמע לן, ויש לו שייכות עם הקודם. עיין ט"ז אות א' וב' מזה:

קצג **(א) מצוה.** עיין ט"ז. לטעם דין תורה באכלו פחות כדי שביעה יכול להוציא, וקיימא לן כטעם הב' ג"כ דבאחרונה בטל הזימון. ועיין לבוש [סעיף א] הוכיח מסימן רי"ג לדידן דקיימא לן בפירות אין אחד מוציא חבירו אף דרבנן. והט"ז תירץ דאין זימון לפירות, ועיין אליה רבה אות א' כתב כן בשם מלבושי יום טוב [ד"ה אלא] (רל"ח) [ול"ח] [דברי חמודות ברכות פ"ז אות יג]. ומיהו לאותם המזלזלים בברכות כתב הט"ז בסימן רי"ג [ס"ק] א' שמוטב לשמוע להם. ואף במין שבעה דיש אומרים דין תורה, הא עדיפא, הואיל ומזלזלים בה: **(ב) אם.** עיין ט"ז. מה שכתב הר"ב בהג"ה שיתכוין המברך להוציא, והוא הדין השומע צריך לכוין "לצאת", ואפילו ברכות דרבנן כבסימן רי"ג סעיף ג'. ועיין מ"א סימן סמ"ך אות ג' בדרבנן אין צריך כוונה, וצריך לחלק בין עושה מצוה או שומע, ולא משמע כן בראש השנה (כ"ט) [כח] ב', יע"ש. ועיין מה שכתבתי בפריי שם בסימן סמ"ך: **(ג) דאז.** עיין ט"ז. הנה בדרכי משה [אות ב] כתב בפירוש דעשרים עדיף טפי שלא יחלקו, והביא פירוש רש"י ברכות נו"ן א' במשנה ד"ה עד עשרה אם ירצו, וד"ה ששה לא כתב אם ירצו, היינו טעמא דבששה הברירה בידם ועשרים טפי עדיף שלא לחלק, הואיל ומזכירין השם בזימון עשרה עדיף טפי ברוב עם, כמו בית הכנסת [סימן צ סעיף ט ומ"א ס"ק טו], יע"ש. ושם נו"ן א' בריש העמוד ששה נחלקין פירש רש"י אם רצו, היינו שאין חיוב רק אם רצו ומכל מקום הברירה בידם, ומשום הכי הוכיח שם שמע מינה נברך עדיף, דאי בששה עדיף שלא לחלק רק (ש"ר שאין) [שרשאין*] ואין איסור א"כ איך הוכיח, דלמא ברכו עדיף (כבר כתבתי בחידושים ראש יוסף שם ד"ה ששה. ועתה ראיתי באליה רבה אות ג' הרגיש בזה). וכן משמע דברי הר"ב כאן בהג"ה עשרים יכולים אם ירצו, וזהו פירוש רש"י במשנה [ד"ה עד עשרה], ומדלא פירש כן בששה שמע מינה ששה ברירה בידם. ולעיל דפירש אם רצו, לאפוקי

אשל אברהם

ו מטובו. עיין מ"א. שם נו"ן א'. ומייתי מקרא [שמואל ב ז, כט] ומברכתך כו', ומסיק בדברי תורה רשאי לשאול כל תאותו, אבל בעולם הזה מקצת. אבל הודאה צריך לומר כולו, כי הקב"ה משביע לכל חי רצון: **ז כיון שמזכירים.** עיין מ"א. וכן כתב הט"ז אות ה' על מה שכתב הב"י כו', דכל שנראה ח"ו כשתי רשויות לא מהני מה שמזכיר השם:

קצג **א פוטר.** עיין מ"א. עיין ט"ז [ס"ק] א' דאפילו בדרבנן שייך כן. ואפילו דעתם לקבוע לשתות אחר המזון, אין קביעות. ועוד, דלא פלוג: **ב אם.** עיין מ"א. בלשון הקודש כשאומר יוצא אף שאין מבין הלשון, ובשמיעה, שצריך לכוין, בעינן בלשון הקודש מבין דווקא. ובשאר לשון אף באומר שצריך שמבין, עיין מ"א [סימן] ס"ב [ס"ק] א' ולבוש כאן [סעיף א]. וסימן קצ"ט סעיף ז' (טעות סופר סעיף ה') באות ה', לבוש [שם סעיף ז] מחלק בין ברכת המזון לזימון, ולדידיה בסימן קצ"ט בהג"ה ברכת זימון ג"כ דין תורה, צריך טעם לחלק, ואי"ה שם יבואר. ומה שכתב יש אומרים על שבעה מינים מזומנים, עיין ב"ח בסימן (קס"ב) [קנ"ב] כתב כן בשם המרדכי [ברכות רמז קנה] בשם ראבי"ה [שם סימן קכד] וכן כתב הב"י [שם ד"ה כתב] ושאין נראה כן[ו] מהרמב"ם [ברכות ה, ח], יע"ש. ובפרישה בסימן קנ"ב [דרישה אות א] כתב דהרמב"ם לטעמיה [שם ח, יב] דברכה מעין שלש דרבנן, אבל לכמה גאונים דין תורה, וברכת [דברים ח, י] זו זימון [ברכות מח, ב], הוא הדין שבעה מינים. וי"ל חדא דברכות זימון להרבה פוסקים דרבנן. ועוד, דא"כ נברך שלש ברכות, ועל כרחך לאו הפסיק, הוא הדין דלא בעי ברכת זימון. כשבור מבין לע"ז אפילו הכי סופר מברך בלשון הקודש ובור יוצא כשמבין לשון הקודש, ב"ח [ד"ה ומ"ש וכגון]: **ג שכלם.** עיין מ"א. דאף שאין גורמין איסור לשלושה, מכל מקום מפקיעין עצמם מידי זימון כו'. מה שכתב המחבר מצוה לחזור אחר עשרה, משמע אף בשבעה דגן אחר שלשה שיאכלו ירק, כבסימן (קנ"ב)

חכמת שלמה

קצג (סעיף א) **אבל שלשה שאכלו אינם רשאים ליחלק.** נ"ב, נשאלתי אם מתחלה ישבו לאכול על דעת שיהיו רשאי לחלק, אם מותר לחלק. והשבתי דנראה לפענ"ד פשוט דמותר לחלק, דהרי כתב המג"א ס"ק (ו') [ח] דמשמע בגמרא דהיכי דאין אחד מוציא את חבירו בברכת המזון אין רשאין לזמן, והרי להוציא אחד את חבירו ודאי בעינן שיהיה דעתו להצטרף יחד, וגם בסימן קצ"ה [סעיף א] לקמן איתא בשו"ע כגון שנכנסו על דעת להצטרף, ועיין במג"א שם [ס"ק ב] דדעתו דאפילו בבית אחד בעינן נכנסו על דעת להצטרף, ולכך אף להט"ז החולק שם [ס"ק א] היינו רק דלא בעינן כוונה בפירוש להצטרף אבל בנכנסו בפירוש על דעת לחלק ודאי אין מצטרפין בעל כרחם, ואין אחר דעתו כלום, וזה ברור ופשוט בדבריו, ולמעט בפלוגתא עדיף, ודו"ק:

יד אפרים

קצג (ט"ז סק"א) **שצריך לברך כל אחד כו', כצ"ל:** (שם סק"ג) **וקשה לי על זה דא"כ לא היה כו', כצ"ל:**

הגהות רעק"א

קצג א) (שו"ע ס"א) **מברך היודע.** ואם הוא לא אכל כזית דגן, עיין מג"א לקמן סימן קצ"ז [ס"ק יא]:

ביאור הגר"א

[ט] [סעיף ב] **ן יחזור כו'.** דאין זה כמו שבירך, כיון שלא ענו עדיין, מה שאין כן ברישא. ובדיעבד יוצאין בזימון בלא שם:

קצג [א] [סעיף א] **שנים כו'.** [ברכות] מ"ה ב': [ב] **אף על פי כו'.** עיין תוספות שם א' ד"ה אם כו': [ג] **אם כו' אבל כו'.** עיין תוספות שם [ע"ב] סוף ד"ה שאני כו': [ד] **וצריך כו'.** וכמו שכתוב במגילה שמעה מתנמנם לא יצא, ועיין סימן תר"צ סעיף י"ב: [ה] [הגה] **וצריך כו'.** כמו שכתוב סוף פרק ג' דראש השנה [כט, א]: [ו] [שו"ע] **אבל שלשה כו'.** מתניתין שם [ברכות מה, א] ושם (נ"א) [נ' א']: [ז] **ושנים כו'.** ממה שכתוב שם מ"ה א' תא שמע השמש כו', ובחולין ק"ו א' שמע מינה אין כו': [ח] **וכן כו' ואז כו'.** מתניתין שם [ברכות] נ' א': [ט] [הגה] **דאז יכולים כו'.** רש"י שם [ד"ה עד עשרה]:

מחצית השקל

(ס"ק ז) **כיון כו'. ומכל מקום לא יאמר למי כו'.** דהא מהאי טעמא לא יאמר למי שאכלנו דמשמע שמברך לבעל הבית, כמו שכתב בס"ק ה', וכיון דמזכירים השם ליכא למימר דנתכוין לבעל הבית, וכן באמת דעת הרב ב"י בחבורו [ד"ה ומ"ש רבינו כשהם]. אבל הב"ח אוסר, דמכל מקום איכא למיחש דמשמע ח"ו כו': **ונראה לי שגם הדרכי משה.** דלא כהב"ח שהבין כוונה אחרת בדרכי משה:

קצג (ס"ק א) **פוטר כו'. דבתחלת הסעודה כשהם קבועים כו'.** ומהאי טעמא כתב רמ"א בסימן רי"ג [סעיף א] דבברכת הפירות אפילו בברכה ראשונה כל אחד מברך לעצמו, וכן המנהג, משום דגבי פירות לא הוי קביעות: (ס"ק ב) **אם כו'. ונראה לי כו' דאי אפשר לכוון כו'.** וא"כ ממילא אפילו אין מבינים יוצאים דהא אומרים עם המברך מלה במלה: **ועיין סימן קצ"ט סעיף ז' ס"ק ה', כצ"ל: וריש סימן ס"ב.** דמשמע דקידוש קיל לענין הבנה. והב"ח[ה] כתב אפילו קידוש: **יש אומרים שאף על שבעה מינין כו'.** הוא דעת ראבי"ה [ברכות סימן קכד] בשם רב האי גאון, הביאו מרדכי ריש פרק שלשה שאכלו [שם רמז קנה], אבל לא כתב שם טעם וראיה. ואפשר להביא קצת ראיה ממאי דאיתא בברכות דף ל"ז [ע"א] דתניא זה הכלל כל שהוא משבעה מינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות, וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש. ומעשה ברבן גמליאל וזקנים כו' והביאו לפניהם כותבת ואכלו, ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ ובירך ר' עקיבא ברכה אחת מעין שלש כו'. וכתבו התוספות [ד"ה נתן] ואם תאמר לרבן גמליאל הא קיימא לן [סימן ריג סעיף א] דאין מזמנים על הפירות, וי"ל דרבן גמליאל היה סבר שיברך על כל שבעה מינים שלש ברכות שלימות, וכי בירך ר' עקיבא מעין שלש לעצמו דוקא, דקיימא לן אין מזמנים על הפירות, והאחרים המסובים ברכו כל אחד לעצמו, עכ"ל התוספות. וראבי"ה בשם רב האי אפשר סבירא ליה מדלא הוזכר מזה בש"ס, שגם בזה לא עשו כדברי רבן גמליאל שהוא צוה לזמן והם ברכו כל אחד לעצמו, אלא ודאי דבאמת בזה מודו לרבן גמליאל דעל שבעה מינים אע"ג דסבירא להו דסגי בברכה אחת מעין שלש, מכל מקום מזמנים עליהם, כך י"ל. ויהיה איך שיהיה יש ללמוד לפי זה מהא דאמרינן שם בברייתא אורז אם טחנו ואפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות (דהיינו שיש בכל פרוסה כזית, כדלעיל סימן קס"ח סעיף י) תחלה מברך בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ופריך והתניא כהאי גוונא לבסוף ולא כלום (ופירש רש"י אלא בורא נפשות), ומשני האי ברייתא דקתני לאחריו ברכה מעין שלש אתי כרבן גמליאל דשמעינן ליה דסבירא ליה הכי באורז. ופריך מי מצית לאוקמי כרבן גמליאל א"כ תקשי רישא דהאי ברייתא בחטה אם טחנה ואפאה ובשלה אם אינן פרוסות קיימות מברך תחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ואי רבן גמליאל השתא אכותבת ודייסא סבירא ליה לרבן גמליאל דמברך שלש ברכות, כל שכן כשאין פרוסות קיימת דיש לברך שלש ברכות, ע"ש. הרי דאין פרוסות קיימות עדיפא ממין שבעה, א"כ לדעת ראבי"ה כמו דמזמנים אפילו לדידן על שבעה מינים כל שכן אאין פרוסות קיימות דעדיפא, וכן פת הבא בכסנין. אבל זה ליתא, דבפת הבא בכסנין ממה נפשך אי אכל שיעור שאחרים קובעים עליו הלא מברך המוציא וברכת המזון ודין פת יש לו, פשיטא דיש לזמן אפילו לחולקים על ראבי"ה, ואי לא אכל כל כך אפילו הוא קבע עליו בטלה דעתו ומברך בורא מיני מזונות ומעין שלש, כדלעיל סימן קס"ח [סעיף ו]. ועל כרחך צריך לומר דלא הוי קביעות, וא"כ איך יזמנו כיון דלא הוי קביעות. והוא הדין באין פרוסות קיימות דאפילו אכל שיעור שאחרים קובעים עליו דמברך בורא מיני מזונות ומעין שלש, על כרחך לא מיקרי

לבושי שרד

קצג (ג) ט"ז סק"ג **וקשה לי על זה דא"כ לא היה ליה לתנא, כצ"ל:**

אוצר מפרשים

קצג א (שו"ע ס"א) **מבין.** ומעתה המברך יוצא אפילו כשאינו מבין, מה שאין כן השומע. אך מלשון הרא"ש ברכות פרק (ג) [ז] [סימן ו] נראה דאפילו המברך צריך להבין, ע"ש: (אשל אברהם, א)

ב (מג"א סק"ב) **וכן כתב ב"ח דהמנהג כן ואפילו בקידוש שהוא דאורייתא וכו'.** ועיין לעיל סימן ס"ב במג"א ס"ק א': (דגול מרבבה)

(ד) ג*) ונראה לי דהוא הדין בששה (א) אינן מחוייבים לחלק רק אם ירצו נחלקים: ע [י] ומצוה לחזור אחר עשרה ' ומיהו אם היו רבים מסובים יחד ואינם יכולים לשמוע ד ברכת (ג) זימון מפי המברך ואינם רשאים ליחלק לחבורות של עשרה מפני שיצטרכו ה לברך בקול רם ו וישמע בעל הבית ז ויקפיד עליהם יכולים ליחלק לחבורות של (ד) שלשה שלשה ולברך בנחת כדי שלא ישמע בעל הבית י [יא] וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת זימון [יב] שהרי (ה) אינם יכולים לשמוע מפי המברך:

ב כ [יג] **אפילו לא הוקבעו מתחלה כולם לאכול יחד אלא שהשנים קבעו ואחר כך בא השלישי וקבע עמהם או שאחד קבע תחלה ואחר כך (ד*) קבעו השנים עמו אינם רשאים ליחלק [יד] כיון שהם ח קבועים יחד**

מגן אברהם

ויזמנו, מכל מקום הוא לא יצא ידי חובתו, שגם הוא נתחייב בזימון: ד ברכת זימון. אבל אם יכולין לשמוע ברכת זימון, יוכל לברך שאר ברכת המזון לעצמו, וכמו שכתבתי (ג*) סימן קפ"ג סעיף (ו') [ז] ז*) [ס"ק יב]. ובדרכי משה [אות ג ד"ה שהרי] כתב שאני התם דאע"ג דמברך בלחש, מכל מקום שומע ג"כ המברך ועונה אמן על כל ברכה וברכה. ואע"ג דאמרינן דברכת הזימון עד הזן, כמו שכתוב סוף סימן ר', היינו לצורך, אבל לא לצורך [צריך] ז**) לשמוע כל הברכות מפי המברך ולענות אמן, כמו שכתוב [בטור סוף] סימן נ"ט לענין ברכות קריאת שמע, כן נראה לי, עכ"ל. ולא ידעתי למה חזר בו בשו"ע וסתם סוף סימן קנ"ה כהרב ב"י. והב"ח [ד"ה ומיהו] כתב דאין לברך כלל בלחש, רק ישמע מפי המברך. ולי נראה לנהוג כמו שכתוב בדרכי משה, דאם אין יכולין לשמוע ברכת המזון יזמנו שלשה שלשה, וכן משמע פשט הגמרא והפוסקים דכשמזמנין בעינן שילטרפו יחד לכל ברכת המזון, ע"ש ודו"ק. ואפילו למאן דאמר דסגי בברכת הזימון, צריך לברך עד הזן, כמו שכתב רמ"א סוף סימן ר'. ולכתחלה יתנו לברך למי שקולו חזק שישמעו כל המסובין, דברוב עם הדרת מלך [משלי יד, כח], ועיין מה שכתוב סעיף ב': ה לברך בקול רם. (ג) פירוש, ברכת המזון: ו וישמע בעל הבית. אי נמי משום (ד) דהוי זילותא דריש גלותא, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה (חידושי הרשב"א ברכות נ, א ד"ה וליברכו): ז ויקפיד עליהם. ונראה לי דכל שכן אם צריכים ללכת לדבר מצוה שרשאין ליחלק שלשה שלשה: ח קבועים יחד. פירוש, בשלחן אחד כמו שכתוב סימן קס"ז סעיף י"ח, הא לאו הכי אין אחד פוטר חבירו בין בהמוציא בין בברכת המזון, וכמו שכתוב סימן קס"ז סעיף י"א. וכן כתב הרא"ש [ברכות פ"ז סימן א] ותוספות פרק כיצד מברכין [שם לט, א ד"ה נתן] וריש פרק שלשה שאכלו [שם מה, א ד"ה אם] ובתלמידי רבינו יונה [שם לג, ב ד"ה שלשה]. ועיין לקמן [ס"ק יג] גבי פרת זימון. וכן כתב ברמזים [קיצור פסקי הרא"ש שם פ"ז אות א] וברבינו ירוחם נתיב ט"ו חלק ד' [קמה, א] וכן כתב בחידושי הרשב"א [שם מב, א ד"ה מתני'] דמצוה ליחלק. ומשמע בגמרא [שם מב, ב] דכל שאין אחד מוציא לחבירו אין רשאין לזמן ולברך אח"כ כל אחד לעצמו, דהא (ה) תלמידי דרב קרעו בגדיהם, וקשה מכל מקום הוי להו לזמן יחד ולברך אח"כ כל אחד לעצמו, כמו שעשו בברכת המוציא, אלא על כרחך כיון שאין קבועים יחד אין רשאים לזמן. וכן הוא ריש סימן קנ"ה, עיין מה

ט"ז מגן דוד

דשקולים הצדדים, כן נראה לי. הגם כי מו"ח ז"ל [ב"ח ד"ה אבל] העתיק ג"כ בשם רמ"א דטפי עדיף שלא לחלק בעשרים משום רוב עם כו', הנראה לענ"ד נכון כתבתי. ובפרק שלשה שאכלו [שם] דף מ"ה [ע"ב] איתא יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדיפתא כרכו ריפתא בהדדי, לא הוה בהו חד דמופלג בחכמה וזקנה מן השנים, יתבו וקא מבעיא להו הא דתנן שלשה שאכלו חייבים לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי ניניהו חילוק ברכות עדיף, בריך כל אחד לנפשיה, אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם. וקשה למה היו אומרים לברך כל אחד בפני עצמו, והא בעינן הדרת מלך ברוב עם. ונראה דבאמת היה זה טעות שלהם בתרתי, דלא ידעו שיש מעלה טפי ברוב עם ☜ מחילוק ברכות, ותו, דליכא מעלה בזימון אם אין בהם גדול, עד שגילה להם מרימר שני הדברים שיש כאן זימון אע"פ שכולן שוים, ☜ ואז יש מעלה מחמת רוב עם, וזה עדיף מחילוק ברכות, כן נראה לי: **(ד) ונראה לי דהוא הדין בששה כו'.** פירוש, דברש"י [שם נ, א ד"ה עד עשרה] כתב זה בעשרה, והוא לאו דוקא: **(ה) אינם יכולים לשמוע מפי המברך.** פירוש, ברכת הזימון, דאלו ידי ברכת המזון אין

באר הגולה

ע. הגהות מיימוניות [ברכות] פרק ה' [אות ז] מהא דברכות נ' [ע"א]:

י. ברכות שם:

כ. הרא"ש שם [פ"ז סימן כז]:

ל. הרא"ש שם [פ"ז סימן א] ורבינו ירוחם [נתיב טז ח"ו קמז, ג]:

ציונים לרמ"א

ג*) דרכי משה אות ב ממשמעות רש"י שם נ, א ד"ה ששה נחלקין אם:

הגהות והערות

ז*] תוקן ממהדורת פראג תקמ"ה:

ז**] תוקן ע"פ לשון הדרכי משה שם. וממהדורת אמ"ד ת"פ הגירסא אבל לא לצורך "מוטב":

ח] במהדורת דיהרנפורט תל"ג היה כתוב לברך במקום לחלק:

ט] עיין חזון איש סימן לא אות א:

י] במהדורת דיהרנפורט תל"ג כתוב קרעו:

ערך לחם למהריק"ש

אחר עשרה וכו'. גם בעשרים או בפחות מעשרה שיכולין ליחלק טפי עדיף לזמן יחד, דברוב עם הדרת מלך [משלי יד, כח]:

באר היטב

על שבעה מינים, [שם ס"ק ב]: **(ג) זימון.** ולכתחלה יתנו לברך למי שקולו חזק שישמעו כל המסובין, דברוב עם הדרת מלך, מ"א [ס"ק ד]: **(ד) שלשה שלשה.** וכל שכן אם צריכים ללכת לדבר מצוה שרשאין לחלק שלשה שלשה, מ"א [ס"ק ז]: **(ד*) קבעו.** בשלחן אחד, [מ"א ס"ק ח]:

ביאור הגר"א

[י] [שו"ע] ומצוה כו'. שם, קם רב חמא כו', והוא הדין לדידן בעשרה: [יא] וזה טוב כו'. הרא"ש [ברכות פ"ז סימן כז], וכן כתב רש"י שם [ד"ה שמע]: [יב] שהרי כו'. עיין סימן קצ"ה סעיף ג': [יג] [סעיף ב] **אפילו** כו'. [ברכות] מ"ז א' רב ושמואל כו'. ואף שי"ל כמו שכתב בהג"ה ומכל מקום כו', הרא"ש [שם פ"ח סימן ג] לא סבירא ליה זה, כמו שכתבתי שם [כהגה בס"ק טו]: [יד] כיון כו' ומכל מקום כו'. כמו שכתוב שם מ"ב [ע"א] ישבו לאכול כו', ורמינהו עשרה כו'. ובברכת המזון איירי, כמו שכתבו תוספות שם [ד"ה הסבו]. וכן הוא בירושלמי [שם ריש פ"ז], והביאו תוספות שם מ"ה א' [ד"ה שלשה]. ועיין ט"ז ס"ק ו'. ועוד, ממה שכתוב [שם מה, א] והשמש שאכל כו', משמע הא אחר לא. וזהו שכתב [השו"ע] אלא אם כן כו'. ועיין רא"ש שם [פ"ז סימן א]:

מחצית השקל

קביעות ואי אפשר לזמן, כן י"ל לענ"ד דרך אפשרי: **(ס"ק ד) ברכת כו'. יוכל לברך שאר ברכת המזון לעצמו וכמו שכתבתי סימן קפ"ג.** דבלאו הכי נכון הדבר לעשות כן אפילו יוכלו לשמוע מפי המברך: **דברכת הזימון עד הזן.** משמע דיותר אין צריך לשמוע. ולכן אם אחד פוסק לשנים, כשמגיעים להזן אין צריך להפסיק יותר ויוכל לאכול: **ולא ידעתי למה חזר בו כו'.** שכתב שם הרב ב"י שצריך שישמעו דברי המברך ברכת הזימון בביאור, וכתב על זה רמ"א ושאר ברכת המזון יברך כל אחד לעצמו, והיינו כדברי הרב ב"י פה: **והב"ח כתב דאין לברך כו'.** כבר כתבתי טעמו לעיל סימן קפ"ג ס"ק י"ב דסבירא ליה דצריך לענות אמן על סוף ברכת המברך כמו שכתוב לעיל סימן קפ"ג [סעיף ז], ומהאי טעמא כתב רמ"א שם דאם מברכים עם המברך בלחש יקדימו לסיים קודם המברך כדי שיוכלו לענות אמן, ופן לא יהיה אפשר להם למהר לסיים קודם המברך ולא יוכלו לענות אמן, וע"ש: **ולי נראה לנהוג כמו שכתוב בדרכי משה כו' וכן משמע פשט הגמרא.** והוא דאמרינן דף מ"ה [ע"ב] יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכו רפתא בהדדי, לא הוו בהו חד דמופלג וקמבעיא ליה הא דתנן שלשה שאכלו חייבים לזמן. הני מילי היכי דאיכא גדול ביניהם, אבל היכי דכי הדדי נינהו חילוק ברכות עדיף כו'. ואי אמרת דאי מזמנים יוכל כל אחד לברך בלחש בפני עצמו למה ברכו שם כל אחד בפני עצמו ולא זימנו, כדמסיים שם משום חילוק ברכות, הא אפילו הוי מזמנים היה ג"כ חילוק ברכות, דהא כל אחד היה מברך בלחש. אלא ודאי כשמזמנים צריכים לשמוע ולא לברך, וליכא חילוק ברכות. ראיה זו הובא בב"ח: **ואפילו למאן דאמר כו' צריך לברך עד הזן.** וכן כתב לעיל סימן קפ"ג ס"ק י"ב שכן עיקר: **(ס"ק ה) לברך בקול רם. פירוש ברכת המזון.** לענ"ד צ"ל פירוש ברכת הזימון, דהא קאי לפרש דברי המחבר דסבירא ליה דסגי כששומעים ברכת הזימון, וברכת המזון יברך כל אחד לעצמו כדלעיל [ס"ק ד], אבל לדידן צריכין לשמוע כל ברכת המזון: **(ס"ק ו) וישמע בעל הבית. אי נמי משום כו'.** ז"ל חדושי רשב"א בדף נ' על האי עובדא דהוי בי ריש גלותא שהיו רבים מסובים וברכו שלשה שלשה, ומזה נובע דין דהכא. ואמר הש"ס ולברכו ביה עשרה, ומשני שמע ריש גלותא ואקפד. וכתב רשב"א וז"ל, כיון דאי שמע ריש גלותא היה מונעם עד שיברך הוא עמהם, ולא הוי שמעי דאוושי כולי עלמא, וטוב להם לחלק. ואי נמי לא היה מונעם, כיון דאקפד הוי זילותא

משבצות זהב

שלא תימא חיובא איכא, וזהו שכתב [רמ"א] ונראה לי כו', "דחיובא" ליכא. ודברי הלבוש [סעיף א] מחוורין כשמלה שכתב ששה נחלקין אם ירצו ועשרים רשאין ליחלק, ובסעיף ב' [כתב] כל מקום שאמרנו "רשאין" עדיף טפי שלא לחלק. אלא דמכל מקום קשה דרש"י בגמרא ששה נחלקין "רשאין" הם, מה שלא כתב כן מלת "רשאין" בעשרים במשנה, הפך ממה שכתב [הלבוש] כאן. ודעת הט"ז מדלא אמר במשנה גר"ן א' ששה רשאין" וכן בעשרים, משמע דברירה בידם, וע"ש ומה שכתב [הט"ז] דיש מעלה ברוב עם מחילוק ברכות, קשה קצת, דוודאי בלאו הכי ברכת זימון צריך בשלשה. ועיין מ"א [סימן] צדי"ק אות ט"ו וסימן תר"צ [ס"ק כג], וצ"ע מאי שנא בית הכנסת מכאן, ועיין מה שאכתוב באות ד' אי"ה בזה: **(ד) ונראה לי.** עיין ט"ז. אזיל לשיטתיה באות ג', ורש"י במשנה שם כתב כן, אבל לעיל בגמרא [ד"ה ששה] כתב בששה אם רצו "רשאין", עיין מה שכתבתי באות ג' מזה דיש לחלק בין עשרים לששה, ועיין ב"ח [ד"ה אבל] בזה. **פשיטא** לי הא דתנן [שם נ, א] ששה נחלקין, בלא בירך אחד מהם, הא בירך אחד לעצמו אין נחלקין. אע"ג בסימן קצ"ד סעיף א' דשנים יכולין לזמן על השלישי שבירך לעצמו, היינו דיעבד, אבל לכתחלה לא. וכל שכן אם אחד מהם זימן עם שנים אחרים. ובהא אתי שפיר מה שכתב הב"י [ד"ה ומ"ש וכן] בשם תוספתא [ברכות פ"ה הלכה כ] עשרים נחלקין ובלבד שלא יהא אחד בהם שמפטירין מזימון, (שזימון) [שזימן] בשלשה או בירך לעצמו, אע"ג דלכאורה כל שכן הוא מסימן קצ"ד סעיף א' כהאי גוונא בעשרה הם מזמנים עליו, אפילו הכי לכתחלה לא יעשו כן. אלא שראיתי להדרישה [סוף אות א] כתב דבירך לעצמו מזמנין עליו, יע"ש. ומשמע ליה ז"ל אף לכתחלה. אבל באם זימנו שלשה, אף שמחויבין בשם, מודה הפרישה [דרישה הנ"ל] להב"י דשוב אין מזמנין בעשרה עליהם. ויראה דאפילו שלשה בירכו כל אחד לעצמו, להפרישה נחלקין בעשרים כהאי גוונא, ולהב"י כל שכן דלא. וראיתי להפנים מאירות חלק שני סימן ו"ו העיר במה שכתב הפרישה, וכבר כתבנו דיעבד וודאי הכין הוא, ואף שלשה שבירכו כל אחד לעצמו מזמנין שבעה עלייהו, מטעם דלא גרע מעלה של ירק, כבסימן קצ"ז סעיף ב', אבל לכתחלה להיות מחלקים בעשרים כהאי גוונא י"ל דלא, וכמו שכתב הב"י. ואי"ה בסימן קצ"ד [אשל אברהם אות א] וסימן קצ"ז [אשל אברהם אות בן] יבואר עוד *: **(ה) אינם.** עיין ט"ז. לכאורה ג' שיטות בכאן. מהב"י משמע בזימון יותר טוב שאח"כ יברך כל אחד ברכת המזון לעצמו, וכבסימן קפ"ג סעיף ז'. והדרכי משה [הקצר] כאן אות ג' [ובארוך אות ב ד"ה שהרין] כתב דטוב לברך בלחש, מכל מקום מלה במלה עם המברך ובחתימה ימהר קצת ולסיים קודם ולענות אמן (אפשר לב"י אין צריך). ולהב"ח [ד"ה ומיהו] טוב שלא לברך כלל בלחש כל היכא דיש זימון, ולשמוע מפי המברך כל ברכת המזון. ולדרכי משה ולהב"ח יש קולא ג"כ אם רבים הם, אף שיכולין לשמוע ברכת הזימון כל שאין שומעין ברכת המזון טוב שיברכו כל אחד בפני עצמו, ושוב אין רשאין לזמן. ולהב"י כהאי גוונא מחויבין לזמן, רק באין שומעין ברכת הזימון אז רשאין ליחלק לשלשה. והב"ח הקשה מברכות מ"ה ב' הביאו הט"ז [ס"ק] ג' ליזמנו ויברכו ברכת המזון בפני עצמם ויקיימו תרוייהו זימון וחילוק ברכות, שמע מינה כל דאית זימון ליכא חילוק ברכות, וזה יקשה ג"כ להדרכי משה. והט"ז תירץ זה, תירץ א' לדרכי משה אתי שפיר ולב"י קשה קצת, עוד תירץ אף להב"י, דחילוק ברכות היינו כוס ברכת המזון כשיברכו כל אחד בפני עצמו בלא זימון, וברכת המזון טעון כוס אף ביחיד יברך

אשל אברהם

[קנ"ז] סעיף ב'. הא ששה אין מטריחין לחזור אחר ארבעה ואכלו פת, וכן כתב הלבוש (שם) [כאן] [סעיף א], והניח בדין זה בספק, יע"ש: **ד ברכת זימון.** עיין מ"א. עיין מה שכתבתי בט"ז אות ה'. ובסימן קנ"ה סעיף ג' שתי סבורות כל ששומעין ברכת הזימון די, יע"ש. ועיין אליה רבה [סימן] קפ"ג אות ט"ו כשאין מבין לשון הקודש ודאי טוב שאחר ברכת הזימון (עד ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו) יברך כל אחד לעצמו, דאם לא כן יש אומרים דאין יוצאין. אע"ג דיש אומרים עד הזן, כשאין מבין אינו יוצא בשמיעה רק באמירה, עיין לבוש כאן [סעיף א]. והוי יודע דבכסף משנה פרק ה' הלכה ט"ו מהלכות ברכות משמע לכאורה דכשענה אמן בור יוצא אע"פ שאין מבין לשון הקודש, דעונה אמן כמברך, וזהו שהצריך שם לענות אמן. ופרק א' מהלכות ברכות הלכה י"א דמבין אע"פ שלא ענה אמן יצא. ואע"ג דענה אמן, צריך שיהא המברך חייב בה כמו השומע, הא המברך מדרבנן והשומע מן התורה לא יצא, ועיין סימן (ר"ג) [ריג] סעיף ב'. ואי"ה בפתיחה להלכות ברכות [אות א] יבואר זה *: **ה לברך.** עיין מ"א. לכאורה ברכת "הזימון" צ"ל, לפי שיטת המחבר, וכמו שכתב באות ד': **ו וישמע.** עיין מ"א. גדול כבוד הבריות דוחה לא תסור, וכן הוא בחידושי הרשב"א ברכות נו"ן א', והיא דרבנן, שמע מינה דאפילו ברכת זימון בעשרה הוה דרבנן. דלא כלבוש [סימן] קנ"ט [סעיף ח בהגה], ואי"ה בסימן קנ"ד [אות ג] יבואר עוד. ומיהו י"ל בשב ואל תעשה דוחה דין תורה, עיין ברכות כ' א', ועיין מ"א [סימן] י"ג אות ח' מזה: **ז ויקפיד.** עיין מ"א. צריך עיון אם מצוה דין תורה קאמר או אף מצוה דרבנן, ועיין אות ו"ו: **ח קבועים.** עיין מ"א. אף להמחבר דסובר דבזימון יכולים כל אחד לברך ברכת המזון בפני עצמו, מכל מקום דווקא כשאחד יכול להוציא לחבירו הוא דרשאים לזמן, הא כשלא נקבעו דאין אחד רשאי להוציא לחבירו אף בשלשה תו אין רשאין לזמן. והוכיח כן מתלמידי דרב ברכות מ"ב ב' לא הוה ידעו היסבו דווקא וישבו אין אחד מוציא חבירו, ומה בכך (יקמנו) [יזמנו] ויברכו כל אחד לעצמו כמו בהמוציא, ועיין תוספות שם ד"ה עשרה הוקשה להם זה בברכת המוציא, ועיין ספר חמד משה [אות ד] הרגיש בזה. ודין זה צ"ע, דכל שאין מוציאין זה את זה אין רשאין לזמן.

יד אפרים

(שם) מחילוק ברכות כו'. וההיא דפרק אלו דברים דאזלינן בתר רוב עם, הוה סבירא להו דמיירי דאיכא גדול שלו נאה לברך להוציא אחרים משום ברוב עם, דומיא דזימון. וגם טעו (וליכא) [דליכא] חיוב זימון כלל בשוים. וגילה להם מרימר דגם בשוים יש זימון ואחד מוציא את כולם, וא"כ גם ההיא דאלו דברים מיירי אף בשוים דאחד מוציא את כולם משום ברוב עם, וא"כ ממילא ע"י תשובת מרימר מוכח דרוב עם עדיף מחילוק ברכות, דכיון דאין חילוק בין גדול לשוים:

(שם) ואז יש מעלה כו'. הוא לאו דוקא, דאף כשאין זימון כלל עדיף רוב עם מחילוק ברכות, כדמוכח מההיא דאלו דברים וכמו שכתב בעצמו לעיל. אלא ר"ל דכיון דזימון אף על פי שכולן שוים, אז מוכח שיש מעלה ברוב עם אף בלא הזימון, וכל שכן ע"י הזימון דעדיף מחילוק ברכות:

מחצית השקל

דריש גלותא, וגדול כבוד הבריות שדוחה וכו' והא דרבנן היא, עכ"ל. ור"ל, אע"ג הא דאמרינן דדוחה לא תעשה מסקינן [ברכות יט, ב] דר"ל לאו דלא תסור, והיינו מידי דרבנן דוקא, לזה כתב דהכא שאין לחלוק לשלשה[ט] כדי לברך בשם ג"כ אינו רק מדרבנן: **(ס"ק ח) קבועים כו'.** כמו שכתוב סימן קס"ז סעיף י"א. דבברכת המוציא אין אחד יכול להוציא חבירו אלא אם בהסיבו, ולדידן שאין לנו הסבה צריכים לישב יחד בשלחן אחד. וסבירא ליה למ"א דהוא הדין בברכת המזון אין אחד מוציא חברו אלא בהסיבו לדידהו, וא"כ לדידן צריכים לישב יחד בשלחן אחד: **וכן כתב הרא"ש ותוספות פרק כיצד מברכין.** דף ל"ט בעובדא דבר קפרא: **וריש פרק שלשה שאכלו.** דף מ"ה ד"ה אם רצו כו', דבין בהמוציא ובין בברכת המזון אין אחד פוטר חבירו אלא א"כ הסיבו ויש להם צירוף יחד, ומהאי טעמא (חולקו) [חילקו] בשנים שאכלו בין המוציא לברכת המזון, ע"ש: **ועיין לקמן גבי פרח כו'.** ר"ל, מה שכתב מ"א בסימן זה ס"ק י"ג בתירוץ השני: **דהא תלמידי דרב כו'.** ברכות דף מ"ב ע"ב איתא כי נח נפשיה דרב אזלי תלמידים בתריה (ולקוברו בעיר אחרת) כי הדרי אמרי ניזל וניכל לחמא אנהר דנק, בתר דאכלי קא מיבעיא להו הסיבו תנן אבל ישבו לא (ואין יכולים לזמן), או דילמא כיון דאמרי ניזל וניכל רפתא בדוכתא פלן כהסבו דמי, לא הוי בידייהו, קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן, עד דאתא האי סבא כו', עכ"ל הגמרא. ואם איתא למה נצטערו כל כך עד שקרעו מצערם כי לא ידעו איך יעשו לצאת ידי חובתם, ניהו דאי אמרת דהסבו דוקא וכהאי גוונא לא הוי הסבה ואין אחד יכול להוציא את חבירו, מכל מקום הוה להו לזמן יחד ואח"כ יברך כל אחד ברכת המזון לעצמו. ואין לומר דעל זה נצטערו דלא ידעו שמא הוי כהסיבו ורשאי אחד להוציא חברו, וזה עדיף משום ברוב עם הדרת מלך [משלי יד, כח]. דעל כרחך משום זה לא נצטערו כל כך, דהא על כרחך כן עשו בברכת המוציא שכל אחד בירך לעצמו, וכמו שכתבו התוספות שם [ד"ה עשרה] דמהאי טעמא המתינו לספוקי עד ברכת המזון ולא נסתפקו מיד בברכת המוציא, דברכת המוציא בירך כל אחד לעצמו, ע"ש. ובזה ניחא נמי דליכא למימר דנצטערו אע"ג שאפשר להם לעשות שיצאו ממה נפשך כמו שכתב מ"א, מכל מקום נצטערו על שנעלם מהם הדין אי כהאי גוונא מקרי הסבה או לא, וכדמשמע מלשון רב אדא בר אהבה נח כו' וברכת מזונא לא גמירנא. דעל כרחך עיקר צערם לא היה משום הכי, דא"כ הוה להו להצטער מיד בברכת המוציא, אלא על כרחך דעיקר צערם היה דלא ידעו איך יעשו שיצאו ידי חובתם ויצאו מספקא דידהו, ולכן דייק מ"א שפיר. אמנם בתוספות שם כתבו וז"ל, ואם תאמר כו' וי"ל דשמא מיירי שישבו לאכול זה אחר זה ובירך כל אחד לעצמו המוציא, עכ"ל. אם כן אין ראיה, דאפילו תימא שנצטערו על שלא ידעו הדין, מכל מקום לא נצטערו עד ברכת המזון, דבהמוציא לא באו כלל לכלל ספק זה דהא ישבו לאכול זה אחר זה, ועל כרחך צריך לומר דראייתו אינו אלא לדעת הרב ב"י דסבירא ליה אם מזמנים סגי כששומעים ברכת הזימון ויברך כל אחד לעצמו, אבל לדעת הב"ח שהביא בס"ק ד' דצריכים לשמוע מפי המברך כל ברכת המזון, אין ראיה מהאי עובדא, דאם יברך כל אחד לעצמו עדיין לא יצאו מידי ספק, דילמא חייבים בזימון וא"כ צריכים לכתחלה לשמוע כל ברכת המזון מן

לבושי שרד

(א) **הגה סעיף א אינן מחויבים לחלק רק אם ירצו נחלקים,** כצ"ל[ח]:

(ב*) **מג"א סק"ד סימן קפ"ג סעיף ז',** כצ"ל: (ג) **שם סק"ה פירוש ברכת המזון.** בדברי המחבר ודאי צריך לפרש ברכת הזימון, דאלו ברכת המזון יכולים לברך בלחש כל אחד בפני עצמו, וכמבואר בס"ק הקודם במג"א. אלא דהמג"א לשיטתיה פירש כן, דסבירא ליה בס"ק הקודם דצריכין לשמוע כל ברכת המזון. ועיקר כוונת המג"א כאן להביא ראיה על דבריו שבס"ק הקודם, משום דדין זה שבשו"ע הוא מש"ס [ברכות] דף נ' [ע"א] אמר רבא כי אכלינן ריפתא בי ריש גלותא מברכינן תלתא תלתא כו', ע"ש. דמשמע מפירוש רש"י [ד"ה שמע] דהא דקאמר שכשיזמנו בעשרה שמע ריש גלותא היינו כל ברכת המזון, ע"ש: (ד) **שם סק"ו דהוי זילותא דריש גלותא.** קא משמע לן דבסתם בעל הבית אין רשאין לעשות כן אלא א"כ יש חשש קפידא, אבל בריש גלותא אע"ג שלא יקפיד מכל מקום אין זה כבודו: (ה) **שם סק"ח תלמידי דרב קרעו בגדיהם,** כצ"ל[ו]. ברכות דף מ"ב, שנצטערו על שאמרו ניזל ניכול נהמא בדוך פלן, ונסתפקו אם יזמנו על פי אותו קביעות:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ג או"ח ג (קנ - רמא) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 285) 34170 הודפס מאוצר החכמה

מ. רבינו יונה [שם לא, א ד"ה ואומר]:
נ. ברכות שם [נ, א] לפירוש הרא"ש [שם סימן כט] ועל פי הירושלמי [שם פ"ז הלכה א, רשב"א שם ד"ה קמ"ל]:
נ*. טור בשם רי"ף שם לז, א:
ס. [ברכות] שם:
ע. שם בתוספות [ד"ה אבל]:

ציונים לרמ"א

ד) ב"י [ד"ה מצאתי, בשם תשובת ריב"א בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג יב) דפוס פראג סימן ט]: ה*) דרכי משה ריש סימן קצב:

עטרת זקנים

קצג א] המנהג שלא לזמן כו'. ויש אומרים שהמנהג זה לאו מנהג ותיקין הוא, והמשנה לא הפסיד (מהרמ"י לטש סעיף ו ומורי בב"ח סוף הסימן):

הגהות והערות

יא] תוספת מהדורת קראקא ש"מ:
יב] ובדפוס לבוב סימן מיז הוא ללא חתימת ריב"א. ובברכות מהר"ם [סימן ל בהגה] חתום יצחק בר מרדכי. ובשלטי הגבורים במרדכי [ברכות רמז קעא אות ה] חתום יצחק בר משה:
יג] עיין דמשק אליעזר שציין לרא"ש פ"ז סימן א:
יד] בדפ"א כתוב "שאם":
טו] במרדכי הארוך, ולפנינו ליתא. וכתב הב"ח דכ"ה בשלטי הגבורים במרדכי פרק שלשה שאכלו [רמז קעא אות ה]:
טז] ב"ח דפ"ר נתחלק לסעיפים:
יז] עיין ראש יוסף ברכות נ, א ד"ה והוי:
יח] תוספת מהדורת קראקא ש"מ, וכ"ה לשון הטור, ועיין מג"א ס"ק יא:
יט] בדפ"א כתבו לכ"ע:
כ] עיין עוד אשל אברהם אות יג:
כא] וכן הגירסא במטה משה שם:
כב] עיין דרישה אות ב ומהרש"א בתוספות ברכות שם:

שכתבתי שם [ס"ק ג]. וכן כתב הב"ח שם [ד"ה שמי]. וצריך לומר דמה שכתב כאן בהג"ה עדיף טפי לזמן, היינו שהם יד) יאכלו מעט בשלחן אחד כדי שיתחייבו בזימון. וכן צריך לומר בדברי הב"ח, שהרי בסימן קצ"ה כתב בהדיא דאין יכולין לזמן אלא א"כ נכנסו מתחלה לכך, דשלשה שאכלו שנינו [שם מה, א], ע"ש. ואותה תשובה שהביא הרב ב"י סוף סימן זה אפשר דסבירא ליה כיון שנחלקו הפוסקים אם ברכת הזימון בעי הסיבה או לאו, לכן הרשות בידם לזמן, אבל אנן סבירא לן דבעי הסיבה, וכמו שכתב לעיל [סימן קסז קמה, ב מד"ה ואם היו] בשם כל הפוסקים בשו"ע כאן, א"כ אין רשאין[ס] לזמן. ונראה לי שמשום זה השמיט הרב ב"י תשובה זו: **ט שלא לזמן.** ומטה משה [סימן שנ] כתב שראה כמה גדולים שזימנו בבית עכו"ם ואומרים הרחמן יברך בעל הבית וקאי על בעל הסעודה, [ע"כ]. ומכל שכן אם כל אחד אוכל משלו שאז אפילו בבית ישראל אומרים הרחמן יברך אותנו וכו'. וכן כתב הלבוש [סעיף ו] ומהרי"ל [הלכות סעודה עמוד תנט] וב"ח [סוף הסימן]. ואפשר דאם אוכלין במלון ביום דרך עראי, דלא הוי קביעות בבית העכו"ם ואין מזמנין: **י ואפילו לא אכל.** וב"ח [ד"ה ואפילו] פסק דכשאיכא תרתי לריעותא רשאין ליחלק, ע"ש. ועיין סימן ר' [סעיף א] אם רשאי לצאת לשוק: **יא עד שאמרו הזן.** צריך עיון, דלקמן סימן ר' [סעיף ב] כתב עד ברוך וכו': **יב אפילו אכלו אחר כך.** דכבר פרח זימון מינייהו:

בגמר האכילה ומכל מקום אם יאכל עמהם בלא קבע רשאים ליחלק אלא אם כן הוא שמש: הגה [טו] ד) ומכל מקום [אפילו] יא) כל מקום שרשאין לחלק עדיף טפי לזמן משום דברוב עם הדרת מלך [משלי יד, כח]:

ג מ [טז] **אם היו רוכבים ואמרו נאכל אף על פי שכל אחד אוכל מככרו ולא ירדו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו הולכים ואוכלין לא ואם היו אוכלים בשדה מפוזרים ומפורדים אף על פי שאוכלים כלם בשעה אחת ומככר אחד כיון שלא קבעו מקום לאכול אינם מצטרפים:** הגה א) ה*) המנהג ט שלא לזמן בבית (ה) גוי ונראה לי הטעם משום דלא יוכלו לקבוע עצמן בבית גוי משום יראת הגוי והוי כאלו אכלו בלא קבע ועוד דיש לחוש לסכנה אם ישנו בנוסח הברכה ולא יאמרו הרחמן יברך בעל הבית הזה ולכן מתחלה לא קבעו עצמן רק לברך כל אחד לבדו ולכן אין לשנות המנהג אף אם לא היו טעמים אלו מספיקים מכל מקום מאחר דכבר נהגו כך הוי כאלו לא קבעו עצמן ביחד:

ד נ **שלשה שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא** [יז] נ* **אפילו כל אחד אוכל מככרו** י [יח] נ **ואפילו לא אכל עדיין כזית פת (ו) אינם רשאים** (ו) **ליחלק:**

ה ס **שלשה שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה בני אדם ונתחברו אלו השלשה** ע [יט] **אם זימנו עליהם במקומם כגון שהפסיקו כל אחד לשנים יא [עד שאמרו הזן]** יח) **(ז) שוב אינם יכולים לזמן יב** [כ] **אפילו אכלו אחר כך. דכבר פרח זימון מינייהו:**

צריך לשמוע אלא לברך כל אחד בפני עצמו בלחש, כן כתב ב"י [ד"ה ומיהו]. וא"כ אותם שהם יכולים לשמוע ברכת הזימון ודאי לא יתחלקו לשלשה שלשה, ואע"ג דבגמרא שזכרתי בסמוך [ס"ק ג] מעובדא דיהודא(י) בר מרימר שאמרו בריך כל חד לנפשיה, משמע דאלו היו מזמנין לא היה כל אחד בריך לנפשיה אלא שומע להמברך, היינו לחכמי התלמוד שהיו יכולים להיזהר לכוין לברכת המברך מילי במילי, וזה עדיף טפי, אבל אנו שאין יכולין להזהר בזה, טפי ניחא שיברך כל אחד בלחש וכמו שכתבתי סימן קפ"ג [ס"ק ו] בשם הרא"ש [שו"ת כלל ד סימן יט] לענין ברכה דיוצר אור, כן נראה לענ"ד. ותו נראה לי דאין להוכיח מזה שלא יברך כל אחד לעצמו ברכת המזון, דעכ"פ צריך לברך על כוס ברכה כשהם בזימון, ואם מברך כל אחד בפני עצמו יברך כל אחד על כוס של ברכה בפני עצמו, ועל זה אמר [ברכות שם] חילוק ברכות עדיף, שטוב יותר שיברך כל אחד על כוס שלו: **(ו) אינם רשאים ליחלק.** משמע שאפילו רוצה לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים, כיון שהחיוב של זימון חל כבר עליו בהתחלת אכילה שלו. ונראה דהיינו דוקא בהתחילו ביחד, אבל אם הקדים אחד קצת אכילתו ובא השני אח"כ ואכל ג"כ, רשאי האחד (ו) לגמור סעודתו קודם ולברך בפני עצמו. וכן משמע בתוספות פרק שלשה שאכלו [ברכות מה, א ד"ה שלשה (הראשון)] וז"ל, נתנו דעתם לאכול, כלומר שהתחילו מתחלה לאכול ביחד אז חל עליהם חובת זימון. ואם אכלו כזית, כלומר שהאחד התחיל קודם חבירו בכזית, אז ודאי אם גמרו סעודתם יחד חייבים לזמן, אבל רשאין לגמור זה בלא זה ומברך, עכ"ל. ותמוה לי שלא הביא ב"י חילוק זה: **(ז) שוב אינם יכולים לזמן.** זהו לשון הטור. ובגמרא [שם נ, ב] איתא דלאי אזמין עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו. פירש רש"י, שאם היה ארבעה בכל חבורה ונשאר בכל אחת כדי זימון, והפורשים הללו היו צריכים לצאת לשוק קודם שגמרו החבורות סעודתם, אז חייבים אלו שלשה לזמן. אבל אם הזמינו עליהם, שנצטרפו אלו (ז) עמהם לזימון כדלעיל [שם מה, ב] קורין לו כו' וברכו החבורות, ואלו לא היו שם אלא כדי נברך וברוך הוא ועכשיו הם באים לברך, לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עליהם. והתוספות [ד"ה אבל] כתבו דלאי אזמין עלייהו בדוכתייהו, פירוש שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשנים שהיו מסובין עמו עד הזן, פרח זימון מעליהם, כלומר פטורים מן הזימון ורשאים עתה לחלק, עכ"ל. הנה מה שכתבו התוספות כלומר פטורים כו', זהו לאפוקי ממה שהוא על דעת רש"י שכבר זימנו שפיר אלא שלא בירכו עדיין, אז יש איסור לאלו השלשה לזמן כיון שכבר זימנו. מה שאין כן לפירוש התוספות שאחד הפסיק לשנים ואכלו אח"כ, בזה אין איסור אם היו רוצים לזמן על אכילה השנית, אלא דפטורים הם מזימון. והטור כתב כפירוש התוספות, אלא דפליג עלייהו במה שכתבו כלומר פטורים מזימון, דמשמע אבל איסורא ליכא אם ירצו לזמן על אכילה השנית, וזה סבירא ליה להטור דיש

ביאור הגר"א

[טו] [הגה] ומכל מקום כו'. ב"י סוף סימן בשם (ריב"ש) [ריב"א] [הובא בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג יב) דפוס פראג סימן ט], וכמו שכתוב שם נ"ג א'. ועיין רא"ש שם [פ"ח סימן ג] יג) שמחלק בההיא דשם להך דהכא, ועיין ב"ח [ד"ה ועל]: [טז] [סעיף ג] אם כו'. עיין לעיל סימן קס"ז סעיף י"ב: [יז] [סעיף ד] אפילו כו'. [ברכות] נ' א' כגירסא שלנו, וכן היא גירסת רבינו חננאל ורי"ף [שם לז, א]. ועיין תלמידי רבינו יונה [שם ד"ה גמ' הכי] ורא"ש שם [פ"ז סימן כט]: [יח] ואפילו לא כו'. [ברכות] שם, קא משמע לן כי הא כו'. ופירשו תלמידי רבינו יונה [שם] בשם תוספות [שם מה, א ד"ה שלשה (הראשון)] שלא אכלו עדיין כזית. והקשה עליהם ממה שכתוב בירושלמי שם ריש פרקין [דפ"ז] הכא אתמר אין רשאין לחלק והכא אתמר חייבין לזמן, שמואל אמר כאן בתחילה וכאן בסוף. ואיזו בתחילה ואיזו בסוף, תרין אמוראין, חד אמר נתנו דעתן לאכול זהו בתחילה אכלו כזית זהו בסוף, וחד אמר אכלו כזית זהו בתחילה גמרו אכילתן זהו בסוף. ותירץ דמה שאמרו אכלו כזית זהו תחלה, לאו דוקא כזית, אלא לאפוקי סברא ראשונה דכזית הוא בסוף. וכן פירש הרא"ש [שם פ"ז סימן כט]. אבל הרשב"א [שם נ, א ד"ה קמ"ל] פירש להיפך דסברא ראשונה שם סבירא ליה דפחות מכזית הוי התחלה וסברא אחרונה דוקא כזית, ופסק כסברא ראשונה, והכל אחד. אבל דעת הרבינו יונה [שם] אפילו לא אכלו כלל, כסברא ראשונה, וכפשטא דלישנא דגמרא שם, ע"ש: [יט] [סעיף ה] אם זימנו כו'. כפירוש רש"י שם [נ, ב ד"ה אבל אזמון]. וכן פירשו תוספות [ע"א] ד"ה (שלשה) [אבל] כו', אלא שהם פירשו דפטורין אבל רשאין לזמן, אבל רש"י פירש דאין רשאין. וזהו שכתבו תוספות, ורש"י לא כו'. ופסק הטור ושו"ע כרש"י, ועיין ב"ח [ד"ה ועל]: [כ] אפילו אכלו כו'. שה"ר יהודא [תוספות רבי יהודה נ, ב ד"ה אבל] הקשה מאי קא משמע לן, פשיטא. ועוד, מאי פרח, דהא יצא ידי זימון. ועוד, לא דמי למטה שחלקוה. ותירץ הרא"ש [שם] דקא משמע לן כהאי גוונא,

לבושי שרד

(ו) ט"ז סק"ו לגמור סעודתו קודם. דהוא דסעיף ב' דוקא כשהם קבועים יחד בגמר האכילה, ע"ש. באופן דצריך קביעות יחד או בתחלה או בסוף, אבל קביעות דאמצע לא מהני: (ז) שם סק"ז עמהם לזימון כדלעיל. היינו הך דסימן שאחר זה סעיף ב', ובהאי גוונא כבר יצאו ידי זימון, ופשיטא שאין מזמנין פעם שנית. ופירוש התוספות הוא הך דריש סימן ר', ובהאי גוונא יש מקום זימון על אכילה שנית, לכן כתבו כלומר פטורים כו':

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ג או"ח ג (קנ - רמא) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 286) 34170 הודפס מאוצר החכמה

משבצות זהב

כל אחד פרי הגפן וברכה אחרונה. ויש לעיין, א׳, להמחבר בסימן קפ״ב סעיף א׳ יש אומרים ויש אומרים, משמע כדיעה ב׳, ואא״כ אדרבה כשלא יזמנו ליכא כוס. ועוד, יזמנו ויקחו כל אחד כוסו בידו ויכוונו שלא לצאת בפרי הגפן של המברך, ויהיה זימון וחילוק ברכות, וצ״ע: **(ו) אינם.** עיין ט״ז. עיין תוספות ברכות מ״ה א׳ ד״ה שלשה, ירושלמי [ברכות ריש פ״ז] הכי את אמרת חייבין לזמן והכי את אמרת אין רשאין לחלק (בדף נו״ן). בתחלה פירשו כרא״ש [שם סימן כט] דהיינו כקושית בבלי מאי קא משמע לן, לא קושיא ורומיא (וזה שכתבו ואין זה קשה, כלומר רומיא). אח״כ פירשו דירושלמי פריך אהדדי, והעלו חילוק זה שכתב הט״ז משמם. אבל הרא״ש בריש שלשה שאכלו [סימן א] ודף נו״ן א׳ [סימן כט] פירש ירושלמי כבבלי, מאי קא משמע לן ומשני כו׳. ויש ב׳ דינים, אם נקבעו בהמוציא לדידהו בהסיבה ולדידן בישיבה (כבסימן קס״ז סעיף י״א), אף לא אכלו כזית חייבין תו לגמור ולזמן, ואם בתחלה לא קבעו ואח״כ נקבעו בגמר סעודה חייבין לזמן. והביא הב״י בסעיף ב׳ וסעיף ד׳ דברי הרא״ש. אבל בדיבור בעלמא ולא אכלו כלל לא נתחייבו (דלא כמשמעות הר״ר יונה שם לז, א ד״ה גמ׳ הכי, עיין ב״י ד״ה ואפילו). וסיים [המחבר סעיף ב] כיון שהם קבועים בגמר האכילה, וכן הוא לשון הרא״ש שם ריש פרק שלשה שאכלו. ומכל מקום היה להמחבר להביא בהדיא לשון התוספות דאם בהמוציא לא נקבעו יש רשות לסיים הסעודה קודם, ובתנאי שאכל כזית קודם (ואפשר לאו דוקא כזית). ואף שהרא״ש לא פירש כתוספות, מכל מקום אפשר דמודה לדין זה, והואיל ומידי דרבנן הוא, דרוב פוסקים סבירא להו זימון דרבנן, היה לפסוק כתוספות. ועיין אליה רבה אות ח׳, ולפי מה שכתבתי אתי שפיר: **(ז) שוב.** עיין ט״ז. ברכות נו״ן א׳. ורש״י פירש אזמין בדוכתיה, שיצא לשוק שקורין אותו והוא יוצא בזימון זה, כמבואר שם דף מ״ה ב׳, יע״ש. והיינו שאין רוצה לאכול עוד, ונתחברו יחד, אי לא אזמין עלייהו מחויבין כאן בזימון, שבאו מחבורה שכבר נתחייבו. ואי אזמינהו שם פרח [זימון*] ואסורים לזמן כאן, דכבר יצאו, וכאן לא אכלו. והקשה הר״ר יהודא [תוספות רבי יהודה שם נ, ב ד״ה אבל] על זה הביאו הרא״ש [שם פ״ז סימן כט] פשיטא דאסורין, שכבר יצאו. על כן פירש מחבורה של ארבעה (כבסעיף ו׳). והרא״ש כתב די״ל שאכלו אח״כ אין יכולים לזמן, וזה כפירוש התוספות שם ד״ה (שלשה) [אבל], (באו) [באחד*] מפסיק לשנים והוא אוכל אח״כ (בדף מ״ה ב׳), קא משמע לן דאי אזמין בדוכתיה פטורים מזימון, הא אם ירצו מזמנין על מה שאכלו אח״כ. ולכאורה רש״י ותוספות בתרתי פליגי. א׳, מדפירש רש״י קורין לו ביצא לשוק ולא באחד מפסיק לשנים, שמע מינה שסובר דאכלו אח״כ חייבין בזימון על מה שאכלו אח״כ, ולתוספות פטורים. הב׳, לרש״י אף בלא ב׳ אכלו אח״כ בלא אזמין חייבין לזמן, ולתוספות כל שלא אכלו אח״כ פטורים בכל ענין [יט]. ולזה כתב הב״י [ד״ה ומ״ש ואפי׳] דאינו כן, אלא תוספות מודים לרש״י בזה אף שלא אכלו אח״כ חייבים הואיל ובאו מחבורה שחייבים. אלא דמשום הכי פירשו באחד מפסיק, לתרץ קושית הר״ר יהודה, וסוברים פרח זימון ופטורים הא אם ירצו רשאים לזמן על מה שאכלו אח״כ. והטור מפרש כתוספות משום קושית הר״ר יהודה, ואפילו הכי פוסק כרש״י בזה דאסורים לזמן אפילו אכלו אח״כ, וכמו שכתב הרא״ש אין יכולים לזמן. וזהו שכתב הב״י דהטור כתוספות, היינו לענין אזמון בדוכתיה אחד מפסיק לשנים, ומכל מקום סובר איסורא איכא דלרש״י כהאי גוונא באכלו אח״כ מזמנים כו׳. אבל מה שכתב הב״י [ד״ה ודע] דר״מ (פרק ה׳ מהלכות ברכות הלכה י״א) כרש״י צריך עיון, דהר״מ כתוספות ממש, עיין ב״ח [ד״ה ותו] ועיין כסף משנה שם ותבין [כ]:

אשל אברהם

ובחדושי [ראש יוסף שם ג, א ד״ה ודע] כתבנו דבעשרה הזכרת השם אפשר אסור לכולי עלמא באין חייבין: **ט שלא.** עיין מ״א. וטוב שלא יקבעו יחד שלשתן, ואין ספק ממה שישבו יחד: **י ואפילו.** עיין מ״א. הב״ח חולק אשו״ע דבאוכל כל אחד מככרו וגם לא אכלו כזית הן לרא״ש [ברכות פ״ז סימן כז] ולרי״ף [שם לז, א] רשאין לחלוק, רק בחדא לריעותא לא אכלו כזית והוה מככר אחד או כזית וכל אחד מככרו אז יש לחוש לשתי הגירסאות, יע״ש בב״ח סעיף ו״ו [טו] בזה. ועיין סימן ר״ש ואי״ה שם [אות ב] יבואר, וכאן אין להאריך בזה: **יא עד.** עיין מ״א. הקשה דברי המחבר אהדדי [יז] והלבוש [סעיף ה] כתב סתם, יע״ש. ואי״ה בסימן ר״ש [אשל אברהם אות ג, משבצות זהב אות ג] יבואר בזה אי אמר רק עד נברך ואח״כ נצטרפו יחד ואכלו, אי מזמנין או לאו: **יב אפילו.** עיין מ״א. אפילו אכלו אח״כ כדי שביעה אזלינן בתר תחלת הסעודה וכבר פרח זימון מינייהו. ועיין ברא״ש [ברכות פ״ז] מ״ה [סימן א] ונו״ן [סימן כט], יע״ש:

באר היטב

(ה) גוי. כל האחרונים חלקו על הרב בזה. ומהרש״ל [מובא במטה משה סימן שנ] כשהיה מזמן בבית עכו״ס היה אומר הרחמן הוא ישלח לנו ברכה במקום הליכתנו ושיבתינו. ופעם אחת היה סעודת פדיון הבן בבית עכו״ס והיה שם כמה גברי רברבי, והסכימו לברך ולומר יברך את בעל הבית דקאי על בעל הסעודה, עיין עולת תמיד [ס״ק ה]. ואפשר דאם אוכלין במלון ביום דרך ארעי דלא הוי קביעות בבית עכו״ס ואין מזמנין, מ״א [ס״ק ט]: (ו) ליחלק. אפילו רוצה לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים. ודוקא שהתחילו ביחד, אבל אם הקדים אחד ובאו השנים אח״כ ואכלו ג״כ, רשאי האחד לגמור סעודתו קודם ולברך בפני עצמו, ט״ז [ס״ק ו], ע״ש:

שערי תשובה

(ה) גוי. עיין באר היטב. ועיין באליה רבה [ס״ק יב] שהביא הנוסחא ובמקום ישיבתינו עד עולם [כא]:

מחצית השקל

המברך, וכן כתבו האחרונים: **וצריך לומר דמה שכתב כו׳ עדיף טפי לזמן כו׳.** ולדברי מ״א תקשי כיון דרשאים לחלק היינו בלא קבעו, א״כ אין אחד יכול להוציא את חברו, וכהאי גוונא אין רשאים לזמן: **שהם יאכלו מעט.** שע״י זה יביאו את עצמן ע״י קביעותן עכשיו לחיוב זימון: **וכך צריך לומר בדברי הב״ח כו׳.** ר״ל, שהביא כאן תשובת ריב״א [בשו״ת מהר״ם מרוטנבורג [יב] דפוס פראג סימן ט] שהובא בב״י [סוף הסימן] שממנו נובע הגהת רמ״א. וז״ל הב״ח, כתב ב״י על שם ריב״א דשלשה שאכלו כל אחד בקרן זוית בפני עצמו אע״פ שרשאים לחלק כיון דלא קבעו ונתחברו יחד, אפילו הכי עדיף טפי שיזמנו יחד משום ברוב עם הדרת מלך. וכן כתב במרדכי [טו] כו׳ שפסק כן הלכה למעשה, ופסק כן בהגהת שו״ע כו׳. והאריך, ולבסוף הסכים לדין זה. על כרחך צריך לומר שכונתו שאכלו מעט בשלחן אחד שיתחייבו בזימון: **שהרי בסימן קצ״ה כתב בהדיא כו׳ ואותה תשובה שהביא הרב ב״י כו׳.** הוא תשובת ריב״א הנ״ל. דשם דוחק לפרש שר״ל שיאכלו עתה מעט בשלחן אחד, דהא השיב כן לשואלו הלכה למעשה, ואי אמרת דכונתו שיאכלו מעט הוי ליה לפרש לשואל. ועיין בב״י לשון התשובה: **כיון שנחלקו הפוסקים כו׳.** עיין בב״י סימן קצ״ה [ד״ה וכתב] הביא לשון רשב״א שכתב בדף נ׳ [ע״א] ד״ה הא דקתני כו׳ וז״ל, מכאן שאפילו לברכת הזימון בעינן הסיבה. ומתניתין דהסיבו דפרק כיצד [שם מב, א], בין בברכת הלחם שהוא המוציא ובין בברכת הזימון היא. אבל ראיתי לגדולי מפרשים האחרונים ז״ל שפירשו אותה משנה דוקא בברכת הלחם, אבל ברכת הזימון אין צריך הסיבה, כפשטא דשמעתא דהתם על האי מתניתין, עכ״ל הרשב״א: **ונראה לי שמשום זה השמיט הרב ב״י תשובה זו.** דלדידן דקיימא לן דברכת המזון צריך הסבה ליתא להאי תשובה. ואף דמכל מקום איכא נפקא מינה במאי דעדיף שיזמנו, שיאכלו עכשיו מעט כדי שיתחייבו בזימון וכדסבירא ליה לרמ״א בהג״ה, וכמו שכתב מ״א. י״ל דהרב ב״י סבירא ליה דזה שראוי שיאכלו עתה מעט להביא את עצמם לידי חיוב זה לא נשמע מתשובה הנ״ל, דעל כרחך לא כתוב בתשובה דעדיף שיזמנו, אלא דלבעל התשובה סבירא ליה דאפילו לא יאכלו עתה מצי לזמן. אבל להביא את עצמם לידי חיוב לא שמענו: (ס״ק י) **ואפילו כו׳. וב״ח פסק דכשאיכא תרתי לריעותא.** ר״ל, שכל אחד אוכל מככרו וגם עדיין לא אכלו כזית רשאים לחלק. דבדף נ׳ ע״א תנן שלשה שאכלו כאחד אין רשאים לחלק. ופריך מאי קא משמע לן תנינא חדא זימנא שלשה שאכלו כאחד חייבים לזמן, ומשני הא קא משמע לן דאפילו לא אכלו עדיין כזית אין רשאים לחלק. זהו גרסת הרא״ש [שם פ״ז סימן כט] ופירושו. והרי״ף [שם לז, א] גרס קא משמע לן אפילו כל אחד אוכל מככרו אין רשאים לחלק. וכתב הטור הלכך צריך לחוש לשתי הגרסאות. וסבירא ליה להרב ב״י דשני הגרסאות אמת לדינא, והלכך אפילו בתרתי לריעותא אין רשאים לחלק. אבל הב״ח סבירא ליה כיון דהני דינים לא שמעינן אלא ממשנה יתירה, ואי לאו משנה יתירה הוה אמינא בהני תרי גווני שלא אכלו עדיין כזית או אוכל כל אחד מככרו רשאים לחלק. וא״כ ממשנה יתירה אי אפשר ללמוד כי אם דין אחד ומנא לן דין השני, אלא דמספק איזה גירסא עיקרית צריכים להחמיר בכל ענין שיזדמן, הן שכל אחד אוכל מככרו דלמא גרסת הרי״ף עיקר, או כשעדיין לא אכלו כזית דלמא גירסת הרא״ש עיקר. אבל בדאיכא תרתי לריעותא שכל אחד אוכל מככרו וגם לא אכל עדיין כזית, דממה נפשך יהיה איזה גרסא שתהיה עיקר רשאים לחלק, כיון דלא נשמע ממשנה יתירה כי אם חידוש אחד: **אם רשאי לצאת.** דהכא י״ל דמיירי שעדיין כלם כאן אלא שזה הופך פניו לצד זה וזה לצד אחר אין רשאים לחלק, אבל אם ירצה לצאת לא שמענו מהכא, ויתבאר בסימן ר׳: **ועיין בט״ז ס״ק ו׳** שכתב בשם התוספות דאם בתחלה לא ישבו לאכול כי אם שנים ואחר זה בא השלישי וקבע גם הוא שם סעודתו, רשאי להפסיק ולברך ברכת המזון בפני עצמו, כיון דלא הוקבע עמם לא בתחלת הסעודה ולא בסוף הסעודה. ותמה על הרב ב״י שלא הביא דין זה. ובספר אליה רבה [ס״ק ח] כתב דהתוספות לא כתבו כן אלא לפי פירושם בש״ס ובירושלמי [ריש פ״ז]. אבל לדידן דסבירא לן כפירוש הרי״ף [שם לז, א] [כב] והרא״ש [סימן כט] בירושלמי ובגמרא, ליתא לדין הנ״ל. ובספר חמד משה [אות ה] כתב להיפוך, דאדרבא דכן מבואר בלשון השו״ע [סעיף ב] שכתב אפילו לא הוקבעו תחלה כו׳ אין רשאים לחלק כיון שהם קבועים יחד בגמר אכילה, הרי דוקא הואיל שקבועים בגמר, אבל אם רוצים להפסיק קודם שגמרו האחרים רשאי לברך ברכת המזון בפני עצמו כיון דלא הוקבעו בתחלה. והיינו ממש כדברי התוספות, והדין עמו:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ג או״ח ג (קנ - רמא) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 287) 34170 הודפס מאוצר החכמה

אכלו אחר כך יחד וגמרו סעודתן ואם לא זימנו עליהם במקומם חייבים לזמן ואינם רשאים ליחלק פ (ח) יג [כא] ואפילו לא אכלו אלו השלשה ביחד (ז) (*) משנתחברו:

ו צ [כב] שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו השלשה הנשארים ב) פרח זימון מנייהו ג) כיון שחבריהם זימנו ק [כג] והוא הדין אם לא היו בכל חבורה אלא שלשה והלך אחד מכל חבורה קודם זימון ונתחברו אלו השלשה ובא אחד לכל חבורה ונצטרף עם שנים הראשונים וזימנו יחד פרח זימון מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אף על פי שלא זימנו עמהם: הגה [כד] י) שלשה חבורות שאכלו ובכל חבורה שלשה בני אדם אסור לכל אחד ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד דהרי השנים הנשארים בכל חבורה אינן יכולים לזמן אחר כך אבל אם היה בכל חבורה ארבעה מותר ליפרד אחד מכל חבורה ולזמן ביחד והנשארים יזמנו כל חבורה במקומה:

סימן קצד

שלשה שאכלו כאחד ונפרדו לענין הזמון מה דינם. ובו ג' סעיפים:

א א [א] שלשה שאכלו כאחד ושכחו וברך כל אחד לעצמו בטל מהם הזימון ואין יכולים לחזור לזמן למפרע ב [ב] וכן אם ברכו שנים מהם ג א) אבל אם (א.) שכח אחד מהם וברך השנים א יכולים לזמן על א) השלישי אף על פי שכבר ברך ד יכול לומר ברוך שאכלנו משלו [ג] והם יוצאים ידי חובת זימון והוא אינו יוצא ידי זימון שאין זימון למפרע: הגה א) [ד] א) ואם האחד זימן עם אחרים אף שנים הנשארים ב) אינן יכולין לזמן:

ערך לחם למהריק"ש

סעיף ו בסוף [פרח זימון]. שלשה שאכלו בשלש חבורות של שלש שלש, אסור לכל אחד ליפרד מחבורתו, אף על פי שיכולין השלשה שנפרדו לזמן יחד, משום דבזימונם יחד יאבד זימון מהשנים הנשארים בכל חבורה. אבל אם היו ארבעה, מותר ליפרד אחד מכל חבורה ולזמן יחד, שגם חבורתם יזמנו שלשה שלשה:

יג ואפילו לא אכלו. צריך עיון, דהלא פת צריך ברכה במקומו כמו שכתוב סימן קע"ח [סעיף ה] וקפ"ד [סעיף א]. ונראה לי דהכי קאמר, דצריכים לאכול עכשיו מעט כדי שיתחברו לזימון, (יא) ולדעת הרמב"ם [ברכות ה, ג] שם [סימן קעח סעיף א] צריך לומר דמיירי בבית אחד מפנה לפנה (ב"י ד"ה ויש).

ונראה לי דאפילו יצאו שוגג להרמב"ם [שם הלכה א] אפילו הכי עדיף טפי שיחזרו למקומם משיזמנו כאן. ועוד י"ל דהכי קאמר, ואפילו לא אכלו יחד, כלומר אלא כל אחד אכל בפני עצמו שלא קבעו, דאינם חייבים בזימון כמו שכתוב סעיף ב' הכא חייבים כיון שכבר נתחייבו. וכן משמע בתלמידי רבינו יונה [ברכות לז, א ד"ה אי נמי]. ומיהו להרמב"ם לא יתכן זה אלא בדיעבד, דלכתחלה אסור לאכול עד שיברך ברכת המזון:

קצד א יכולים לזמן. דלא גרע מאכל עלה של ירק (טור). ולמאן דאמר בסימן קנ"ז [סעיף ג] דירק לא מהני, צריך לומר דהכא עדיף שאכל פת:

איסור אם ירצו לזמן, כיון שכבר יצאו ידי זימון בהתחלת הסעודה. ועל כן כתב אין יכולים לזמן, וכן בשו"ע: (ח) ואפילו לא אכלו [כו'] ביחד משנתחברו. (ט) וקשה הא פת צריכה ברכה במקומה. ונראה דמיירי שאכלו כל אחד אח"כ, אלא שלא בחבורה אחת אלא זה שלא בפני זה. והב"י [ד"ה ויש] תירץ ב' תירוצים בזה. האחד, שאכלו שלש חבורות בבית אחד עסקינן שחבורה זו אכלה בזוית זו וזו בזוית זו, דאע"פ שאח"כ מתקבצים בזוית אחת לית לן בה, דמפינה לפינה לא הוי שינוי. אי נמי הכי קאמר, שכיון שבאו אלו השלשה להצטרף ביחד ולזמן, אע"פ שלא הסיבו יחד ולא אכלו ביחד כיון שנתועדו לזמן אינם רשאים לחלק עוד, על כן צריכים לאכול ביחד ויחול זימון עלייהו ושוב אינם רשאים ליחלק, עכ"ל. הנה התירוץ הראשון הוא (ט) מעין התירוץ שזכרתי. והתירוץ השני תמוה הוא לענ"ד, דכיון דאינם במקום ששייך ברכת הזימון, כיון שאין רשאים שם לברך, היאך נאמר חייבים לאכול על מנת לברך, לא מצינו דבר כזה לאכול על מנת לברך, כיון שאינו תאב לאכול. וראיה ממה שכתב המרדכי [ברכות רמז קעז], הביאו רמ"א סוף סימן קנ"ז, (י) דהמברך צריך שישתה והיינו בתאב לשתות, משמע אבל לא ישתה בשביל הברכה:

באר הגולה

פ. שם ברש"י [ד"ה ג' שבאו]:

(*). בב"י [ד"ה ויש] כתב דאיירי שאכלו בבית אחת דהוי כמו מפינה לפינה, אי נמי הכי קאמר כיון שנתוועדו לזמן אינם רשאים ליחלק וצריכין לאכול ביחד ולזמן:

צ. כן פירש רבינו יהודה [תוספות רבי יהודה ברכות נ, ב ד"ה אבל] והביאו הרא"ש שם [פ"ז סימן כט] ורבינו יונה [שם לז, א ד"ה אמר]:

ק. הר"ר יונה שם:

קצד א. ברכות מ"ה [ע"ב]:

ב. הרא"ש [שם פ"ז סימן כח] והרשב"א [שם נ, א ד"ה איניהו]:

ג. שם בגמרא [נ, א]:

ד. הרא"ש שם:

ציונים לרמ"א

י) ב"י [ד"ה ודע] בשם הרשב"א [ברכות נ, א ד"ה אי נמי, בשם רב האי]:

קצד א) ב"י [ד"ה וכתב הרשב"א] בשם הרשב"א [ברכות נ, א ד"ה אי נמי, בשם רב האי]:

הגהות והערות

קצד א] ממהדורת באר הגולה - אמ"ד תכ"א ואילך הגירסא "עם" השלישי:

ב] תוקן ע"פ דמשק אליעזר:

ג] בכל הדפוסים נדפס ס"ק זה בסימן קנה, ועיין להלן בשערי תשובה סימן קנז ס"ק ב:

הגהות הסמ"ע

קצג סעיף ה ואפילו לא אכלו אלא השלושה ביחד משנתחברו. [אבל מיירי באכ]לו אלו ג' חבורות [בבית אחד זו] בזוית זו וזו בזוית [זו, דהא] צריכין ברכה במקומן. [אי נמי] צריכים לאכול ביחד [מעט עכשיו], וק"ל, עיין בב"י [ד"ה ומ"ש ואפילו]:

קצד סעיף א אף ב' הנשארים אינן יכולין לזמן. [פירוש ד]לזמן על זה הג' אינם יכולים [מפני] שהוא יצא כבר ידי זימון. [אבל אם בא אחר א]צלם ואכל עמהם יכולים [לזמן, דלא] פרח זימון מינייהו לגמרי. [ולא דמי למה שכתוב ל]עיל סימן קצ"ג סעיף ו' כיון [דזימנו] במקומן פרח זימון אף [מהנשאר]ים שלא זימנו עדיין, [דהתם] רוב החבורה נשארו וזימנו על כן פרח זימון מהאחד [שפרש], משא"כ הכא שהיחיד זימן, לא פרח זימון מאותן הרוב [שנשארו] במקומן, ואם בא אחר אצלם [ואכל עמהם] מזומנים יחד, כנ"ל:

שערי תשובה

(ז) משנתחברו. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת פנים מאירות חלק ב' סימן ר' מה שכתב בזה על דברי הב"ח [ד"ה ותו]:

קצד (א.) ג] (יחד) [שכח]. (עבה"ט). ועיין ב"ח [ד"ה ומ"ש אבל] דשכח לאו דוקא, אלא הוא הדין הזיד, ע"ש. ועיין באליה רבה [ס"ק א] שנסתפק בשנים שאכלו והשלישי שתה רביעית, ואח"כ שכח אחד ובירך, אם רשאי השלישי שאכל לזמן על אותן שנים, או כיון דרק אחד חייב בזימון לא, וכן מסתבר, עכ"ל. ועיין לקמן (קצ"ו) [קצז] [מ"א ס"ק ד] דאם זה ששתה רביעית בירך ברכה אחרונה, שוב לא יוכל לזמן עמהם, ע"ש. וכתב באליה רבה [שם] דבעשרה אם שכחו שלשה ובירכו אע"פ כן מברכין עליהם נברך אלקינו, כדלקמן [סימן קצז סעיף ב] באכל ירק, ע"ש. ועיין בשו"ת פנים מאירות חלק ב' סימן וא"ו דבעשרה אם אחד בירך לבד אינהו מזמנין בשם ונפקי בזימון דידיה, ואיהו לא נפק. ועיין שם דמשמע קצת מדבריו דדוקא בכהאי גוונא, אבל אם אחד מהם נצטרף לזימון, ומכל שכן אם שלשה מהם בירכו בזימון, שוב אין מצטרפין לעשרה לברך בשם, ודלא כאליה רבה, שהרי מסיק שם על הב"י סימן קצ"ג [ד"ה ומ"ש וכן] בפירוש התוספתא [ברכות פ"ה הלכה כ] שהביא הטור, ושם איתא שכתב אבל אם אחד מהם קדם (וזימון*) [וזימן*] בשלשה או בירך ברכת המזון לעצמו אין העשרים נחלקים, דאותן שעמו אין יכולים לזמן בשם, כיון שהוא (קדום וזימון) [קדם וזימן*] פרח זימון מינייהו, עכ"ל הב"י. ועל זה כתב הפנים מאירות ולא זכיתי להבין דבריו במה שכתב אי בירך ברכת המזון לעצמו כו', דלא גרע מאכל עמהם עלה של ירק כו', ע"ש. משמע דוקא בהך גוונא שכתב הב"י שבירך לבד פליג, אבל לא באידך גוונא שאחד בירך בזימון. וכן בסוף דבריו

באר היטב

(ז) משנתחברו. ר"ל, אלא כל אחד אכל בפני עצמו משנתחברו, עיין ט"ז [ס"ק ח] ומ"א [ס"ק יג]:

ביאור הגר"א

ע"ש: [כא] ואפילו לא כו'. רש"י [שם נ, א] ד"ה שלשה כו': [כב] [סעיף ו] שלש כו'. כן פירש הרבינו יהודא [שם] על פי קושיתו, ע"ש: [כג] והוא הדין כו'. בזה ניחא דקאי מילתא דרבא [ברכות נ, א-ב] ארב חסדא דקאמר של שלשה בני אדם: [כד] [הגה] שלשה כו'. כן פירש רב האי גאון שלשה שבאו כו' אינן רשאין לחלק [ברכות שם], מחבורתם הראשונה, כי היכי דלא ליפוק זימון מחבורתם. וזהו שאמר רב חסדא והוא כו', לאפוקי אם באו מחבורה של ארבעה. וזהו שכתב [רמ"א] אבל כו'. וכתב הרשב"א [שם ד"ה אי נמי] וצריך לומר שהוא גורס אמר רבא ואי אזמין פרח זימון מינייהו, ולא דמי למה שכתוב שם הני שלשה דכרכי כו', דשם לא יצא זה השלישי ידי זימון. ועיין סימן קצ"ד סעיף א':

קצד [א] [סעיף א] שלשה כו'. [ברכות] מ"ה ב': [ב] וכן כו'. ממה שכתוב שם נ' א' וקדים חד, חד דוקא. וכמו (ש)שמבאר ב] והולך אבל כו': [ג] והם כו'. שם: [ד] [הגה] ואם כו'. כמו שכתבתי לעיל סוף סימן קצ"ג [ס"ק כד]:

הגהות רעק"א

ב) (שו"ע ס"ו) פרח זימון מנייהו. ובזה דווקא אם לא אכלו אח"כ יחד, אבל אם אכלו אח"כ ביחד מצטרפין, תלמידי רבינו יונה [ברכות לז, א ד"ה ומפני]: ג) (שם) כיון שחבריהם זימנו. נראה לענ"ד דזהו דווקא אם זימנו הם קודם שנתחברו אלו השלשה יחד, דאז אין להאחד שילא מקום לצאת בפני עצמו ידי זימון, בזה חל הזימון שזימנו השלשה הנשארים בביתם גם עליו, ופרח זימון ממנו. אבל אם נתחברו אלו השלשה למקום אחד ואח"כ זימנו האחרים הנשארים בביתם, יכולים אלו השלשה לזמן, ולא פרח זימון מינייהו, כיון דיש כאן מקום להם לזמן יחד בפני עצמם נתפרדו לגמרי מחבורתם ולא קאי הזימון עלייהו. וקצת ראיה דברי הג"ה כאן אבל אם היה בכל חבורה ארבעה מותר ליפרד וכו', ולא התנה שיזמנו הם תחלה, כן נראה לענ"ד בעזרת השם יתברך. אולם מדברי הלבוש [סעיף ו] לא נראה כן, דכתב בההיא דהג"ה דדוקא שיזמנו הנפרדים תחלה, עיין שם:

קצד א) (סעיף א הגה) ואם האחד זימן. היינו דגם בירך. אבל זימן לחוד ולא בירך, השנים האחרים מצטרפים עמו לזימון, אבן העוזר לקמן סימן ר': ב) (שם) אינן יכולין לזמן. עליו, לבוש [סעיף א]. אבל אם נזדמן להם אחר יכולים לזמן עליו, דמינייהו לא פרח זימון, דבשביל אחד לא פרח הזימון משנים, אליה רבה סוף סימן קנ"ג [ס"ק יא]:

משבצות זהב

(ח) ואפילו. עיין ט"ז. וכן כתב הב"ח [ד"ה ועל]. ובסימן קפ"ד סעיף ב' [אשל אברהם אות ה] כל שאין אכילה גסה רשאי לאכול מעט כאן ויברך, מכל מקום אם שבע ליכא חיובא כאן, הא צריך לחזור למקומו ואיך שייך אין רשאין לחלק. ובסימן קצ"ז מי ששתה לשובעו ראוי שיברך ברכת המזון, אבל לומר מי שרוצה לברך ברכת המזון ישתה תחלה, דאז אין צמא כו'. ולמאן דאמר שבעה מינים טעונים זימון, עיין מ"א כאן אות ב' בשם ב"ח [סימן] קצ"ב, וסימן קע"ח סעיף ה' דשבעה מינים אין צריך ברכה במקומן, אתי שפיר קושית הב"י כאן לפירוש רש"י אע"ג שלא אכלו כאן. ובחדושינו [ראש יוסף שם] נו"ן א' [ד"ה גמרא] הארכנו בזה, ואי"ה יבואר במ"א עוד, וכאן אין להאריך. עיין מ"א [ס"ק] י"ג:

אשל אברהם

יג ואפילו. עיין מ"א. הביא דברי הב"י ב' תירוצים, ותירוץ ג' מב"ח [ד"ה ועל], ועיין ט"ז [ס"ק] ח'. וקושית הב"י להרא"ש [ברכות פ"ח סימן ה] וטור בסימן קפ"ד דאפילו שוגג חוזר למקומו, אבל להר"מ יאמר דבשוגג מיירי שמברך במקומו, אתי שפיר אפילו לא אכלו אח"כ. אלא דסובר המ"א דאף להר"מ כהאי גוונא בשוגג נמי חוזר למקומו, הואיל ועיקר הזימון שם היה, א"כ קשה להר"מ איך יאכל כאן מעט ויברך כאן הא צריך ברכת המזון מקודם לדידיה כבסימן קע"ח סעיף א', בהכרח מיירי מפנה לפנה. ומכל מקום איני יודע מנא ליה ז"ל הא [ד]להר"מ בשוגג כהאי גוונא דיחזור למקומו. ועיין פנים מאירות סימן ו"ו בחלק שני כתב דנפקא מינה בין פירוש רש"י לתוספות הוא מה שכתב הר"ר יונה [שם לו, א ד"ה ומפני] הביאו הב"י בסימן קנ"ד [ד"ה וכתב ה"ר] דקורין לו [שם מה, ב], והוא לא יצא בזימון דידהו, ורש"י סובר דיוצא, יע"ש. ועיין סימן קנ"ד מ"א אות ב'. ומכל מקום בב"י דוחק לפרש כן דהטור כתוספות, דמסתימת הטור משמע דאף הוא יצא ידי זימון אף שאין עמהם, וכמו שכתב הב"ח בסימן קנ"ד [ד"ה ושלשה], יע"ש. ולכן כתב כאן [ד"ה ותו] מה שכתב, ועיין ט"ז אות ז"ין מזה, יע"ש:

קצד א יכולים. עיין מ"א. המחבר בסימן קנ"ז הביא דיעה א' בסתם, משמע דקצת ראוי לומר כן, ואפילו הכי פסק כאן כן, דהראיה מעלה של ירק הוא לומר אע"ג דכבר בירך ברכת המזון ואיך יאמר ברוך שאכלנו משלו, דבעלה של ירק נמי אין מחויב ברכת המזון ואפילו הכי יאמר ברוך ה' שאכלנו משלו בעשרה עכ"פ, הוא הדין כאן בשלשה דעלה לא מהני דאין זה קביעות בשלשה, אבל פת הוה קביעות וברוך שאכלנו [משלו] יכול לומר, ועיין לבוש בסימן קנ"ז [סעיף ב]. וי"ל להטור נמי (בא) [הא*] כתב המ"א בסימן קנ"ז אות ד' דבירך ברכה אחרונה בירק "נסתלק", א"כ בהכרח פת שאני, ואיך אמר דלא גרע מעלה של ירק. ויש להקשות התם נסתלק דאין מחויב רק בורא נפשות רבות, מה שאין כן פת דמחויב בזימון נברך, הלכך אע"פ שבירך לעצמו לא נסתלק, ואינהו יצאו ידי חובתן ואיהו לא דאין זימון למפרע. הא דאין זימון "למפרע", לא מבעיא למאן דאמר עד הזן כבסימן רי"ש [סעיף ב], [אלא*] אף למאן דאמר עד נברך אפילו הכי אין זימון למפרע, עיין לבוש [סעיף א]. ויש להסתפק אם התחילו ברוך אתה יי' אלקינו מלך העולם הזן כו' ושכחו ברכת הזימון, די"ל דחוזרים ומזמנים, אבל כשסיימו ברכת הזן שוב אין זימון למפרע. גם יש להסתפק אע"ג דברכות מעכבות זו את זו כדבעינן למימר לקמן אי"ה באות ג', אפשר סדר ברכות אין מעכבות זו את זו, אם אמר בונה ירושלים או ברכות הארץ קודם ואח"כ הזן אין מעכב. אבל הטוב והמטיב אפשר דסדרו מעכב יותר, דהקדימו דרבנן לדין תורה *, וצ"ע בכל זה. **מה שכתב** המחבר ואם "שכח" אחד ובירך, הוא הדין הזיד ואיירי דרישא, ב"ח [ד"ה ומ"ש]. מה שכתב הר"ב בהג"ה שנים הנשארים אינם יכולים לזמן, היינו עליו, הא עם אחר משוק רשאים, עיין אליה רבה [סימן] קנ"ג [ס"ק] י"א ולבוש כאן [סעיף א]. אם שנים [אכלו] פת ואחד ירק ובירך אחד מאוכלי פת, צ"ע אם יזמן השני עליו. ובעשרה ושכחו שלשה ובירכו, מזמנין עליהם (דלא גרע מעלה ירק), אליה רבה [ס"ק] א', יע"ש. **בחדושינו** [ראש יוסף] ברכות נו"ן א' [ד"ה אם ב'] כתבנו אם שנים [אכלו] פת ואחד ירק ואמר "ברכו" שאכלנו משלו, צ"ע אף להמ"א בסימן קנ"ב [ס"ק] א' דילא, דאכלו פת ומחוייבין בזימון, מה שאין כן אחד ירק איך יאמר ברכו ואחד שאכל ירק אין מחויב. [שם ד"ה אם אכלו וד"ה אם בעשרה] (או) [אם] כל אחד אמר בפני עצמו ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו, צ"ע אם יחזרו ויזמנו או לאו. ועיין סימן קנ"ב סעיף ב' אם טעו המזמן והעונים כו', משמע דאם המזמן טעה והעונים ענו בשם גם הוא יענה ויוצאים ידי חובתן כולם, ואם תמצא לומר לא כולם עכ"פ יצאו העונים אע"פ ששינה ממטבע כו', הוא הדין כאן, וצ"ע. עד כאן כתבנו בחידושי *:

עטרת זקנים

קצד א] אבל אם שכח כו'. ומכל מקום אם היו חמשה וקדמו שלשה מהם וזימנו לעצמן, אינו יכול להצטרף אחד מהשלשה עם השנים הנשארים לזמן, הואיל ויצא כבר ידי זימון, (הרא"ש) [שלטי גבורים] פרק שלשה שאכלו ברכות לג, א אות ה בשם פסקי ריא"ז שם פ"ז הלכה א אות ו):

מחצית השקל

(ס"ק יג) **ואפילו לא כו'. צריך עיון דהלא פת כו'.** בשלמא אי אכלו גם כאן אתי שפיר, דכהאי גוונא אין צריך לחזור למקומו לברך כדלעיל סימן קפ"ד [סעיף ב]. אבל מה שכתב בשו"ע אפילו לא אכלו עדיין כו' קשיא: **ולדעת הרמב"ם שם.** ר"ל, בסימן קע"ח דפסק דאסור לאכול שנית עד שיברך תחלה ברכת המזון על מה שכבר אכל, וא"כ ממילא צריך לחזור למקומו, וא"כ אזיל ליה האי תירוצא שר"ל דצריך לאכול עכשיו מעט כו', דהא אסורים לאכול: **ונראה לי דאפילו יצאו שוגג להרמב"ם כו'.** ר"ל, דלא תימא דגם להרמב"ם אתי שפיר ולא נצטרך לאוקמי בבית אחד ומפנה לפנה, דלהרמב"ם בלאו הכי אתי שפיר, ניהו דלהרמב"ם אסור לאכול עד שיברך תחלה ברכת המזון, מכל מקום להרמב"ם לא נצטרך לומר דצריכים לאכול עכשיו, ואע"ג דקיימא לן פת צריך לברך במקומו, מכל מקום הא להרמב"ם ביצא ממקומו בשוגג יברך במקום שנזכר כמו שכתוב לעיל סימן קפ"ד (דלא כהרא"ש שם פ"ח סימן ה דסבירא ליה אפילו בשוגג לכתחלה צריך לחזור למקומו), וא"כ אפשר לומר דהכא מיירי שיצאו בשוגג. על זה כתב מ"א דליתא, דאפילו הכי עדיף טפי כו'. ר"ל, ניהו דהרמב"ם כתב דבשוגג יברך במקום שנזכר אפילו לכתחלה, מכל מקום עדיף טפי שיחזור למקומו ויברך, כדאשכחן [ברכות נג, ב] בהני תרי תלמידי דחד עביד כבית שמאי כו' אע"ג דאם יברכו פה יזמנו. אחר זה ראיתי שכתב כן המ"א לאפוקי מהלבוש [סעיף ה] שכתב וז"ל, ונראה לי דמיירי אפילו אכלו בשני בתים כו' ואפילו לא אכלו ביחד משנתחברו, גם אין צריך לאכול כאן, ומיירי ב' הראשונים שאכלו עמהם עם כל אחד מהם גם הם נתפרדו, ואם היו חוזרים למקומן לא היו יכולים לקיים ברכת הזימון שם, ולפיכך טוב יותר שיברכו כאן ויקיימו מצות זימון משיחזרו למקומן כו', עכ"ל הלבוש. ולכאורה היה נראה לענ"ד דמה שכתב יצאו שוגג להרמב"ם, תיבת לרמב"ם טעות סופר, וצ"ל להרא"ש, ור"ל דהרא"ש סבירא ליה לעיל בסימן קפ"ד דביצא בשוגג לכתחלה צריך לחזור למקומו ובדיעבד אם בירך כאן יצא, ולפי זה סלקא דעתך דהכא כדי שיוכלו לזמן הותר לו לכתחלה לברך כאן, וא"כ סלקא דעתך דלהרא"ש י"ל דלא איצטריך לומר דהכי קאמר כאן דצריכים לאכול עכשיו מעט כו', אלא מיירי בשוגג ויכולים לברך כאן אפילו לא אכלו כאן כדי שיכלו לזמן. ועל זה אתי שפיר מה שכתב מ"א דעדיף טפי שיחזרו למקומן כו', כיון דלהרא"ש לכתחלה אפילו שוגג צריך לחזור למקומו. דא"כ תקשי מה שהביא בשם הרב ב"י (אמת שאינו לשון הרב ב"י כי אם שהמ"א מפרש דברי הרב ב"י כן, ע"ש) ולדעת הרמב"ם צ"ל דמיירי כו', הוי ליה למימר לרמב"ם מיירי שאינן אוכלים כאן אלא דמיירי בשוגג, אלא על כרחך אפילו להרמב"ם אפילו בשוגג עדיף שיחזור למקומו, וכפי הגרסא שלפנינו. ואע"פ כן אני מסתפק: **ועוד י"ל דהכי קאמר ואפילו לא אכלו יחד כו'.** ר"ל, מה שכתוב בשו"ע ואפילו לא אכלו כו' אין הכוונה שלא אכלו כלל משנתחברו, אלא ר"ל שאכלו משנתחברו אלא שלא אכלו יחד, וכמו שסיים בשו"ע אלו השלשה ביחד כו'. ואין להקשות לפי זה תיפוק ליה בלאו הכי חייבים בזימון ממה שאכלו משנתחברו, לזה כתב מ"א דאין חייבים לזה מצד אכילה זו כיון שלא קבעו יחד, כמו שכתוב סעיף ב': **ומיהו להרמב"ם כו' אלא בדיעבד.** דהא לרמב"ם ביצאו ממקומם אסורים לאכול עד שיברכו תחלה ברכת המזון. ואע"ג דאפשר לומר דמיירי שיצאו בשוגג, דכהאי גוונא כתב מ"א לעיל סימן קפ"ד ס"ק ג' כיון שיצא בשוגג לא הוי ליה היסח הדעת ומותר לאכול, ומכל מקום צריך לומר דמ"א לא כתב כן לעיל סימן קפ"ד אלא ליישב דעת המחבר דלעיל, אבל לדידיה לא סבירא ליה, וכנראה ממה שכתב שם אחר זה. ועיין שם במה שכתבתי בעזרת השם:

קצד (ס"ק א) **יכולים כו'. דלא גרע מאכל עלה כו'.** אע"ג דבעלה ירק אינו מצטרף כי אם קודם שבירך ברכה אחרונה על הירק, והכא הלא כבר בירך ברכת המזון. אפילו הכי עדיף הכא אכילת פת אפילו לאחר שבירך ברכת המזון, מעלה ירק קודם שבירך ברכה אחרונה, כן כתב מ"א

לבושי שרד

(ח) **ט"ז סק"ח וקשה הא פת וכו'.** בריש סימן קפ"ד [סעיף א-ב] דצריך לחזור למקומו ויברך, אלא א"כ יש לו פת ואוכל במקום השני מברך שם. א"כ כאן שלא אכלו במקום השני איך יברכו: (ט) **שם מעין התירוץ.** פירוש, קרוב לתירוץ שלו, דלשני התירוצים מיירו באופן שמותרים לברך במקום השני לכן יזמנו. מה שאין כן תירוץ שני תמוה, כיון דעכשיו שלא אכלו אינם רשאים כלל לברך שם, איך נאמר חייבים לאכול כו': (י) **שם דהמברך צריך שישתה.** כלומר, מי ששתה כדי שבעו הוא יברך ומוציא לאותן שלא שתו. ולא אמר דמי שרוצה לברך ברכת המזון ישתה תחלה, משום דאיך נאמר לו שתה והוא אינו תאב לשתות: (יא) **מג"א סקי"ג ולדעת הרמב"ם שם.** הובא במג"א סימן קפ"ד ס"ק ג' דאסור לאכול במקום אחר עד שיברך תחלה, ממילא חייב לחזור למקומו לברך, לכן צריך לומר מפנה לפנה. והוקשה להמג"א דהא לרמב"ם בלאו הכי לא קשה מידי, דאיהו מקיל דבשוגג יברך במקום שנזכר אפילו לא אכל, כמבואר בשו"ע שם, א"כ מיירי הכא בשוגג. לכן כתב המג"א ונראה לי כו'. ורצונו דדוקא ברכת המזון לחוד בלי זימון כגון ביחיד הוא דמקיל רמב"ם גבי שוגג, אבל בשלשה כיון שבמקום ראשון נתחייבו בזימון, מודה רמב"ם דגם בשוגג יחזרו כדי לזמן שם כל שלא אכלו במקום השני, משום הכי הוצרך לתרץ מפנה לפנה. ואח"כ כתב עוד תירוץ על קושית הב"י כמו שתירץ הט"ז ס"ק ח', ומבאר שתירוץ זה הוא גם להרמב"ם ובדיעבד:

ב ה [ה] שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק ב) קוראים אותו ה* [ו] ומודיעים לו שרוצים לזמן כדי שיכוין ויצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת זימון ויוצאים ידי חובתם ב אף על פי שאינו בא ויושב (א) עמהם ה** והני מילי בשלשה אבל בעשרה כיון שצריכים להזכיר את השם אינם מצטרפים עד שיבא וישב עמהם: [הגה] ועיין לקמן סימן ר' ג*) עד היכן ברכת זימון:

ג ו [ז] שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון אלא ג אחד יודע ברכה ראשונה ואחד השניה ואחד השלישית חייבים בזימון וכל אחד יברך הברכה שיודע ו* ואף על פי שאין בהם מי שיודע ברכה רביעית אין בכך כלום ז אבל לחצאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם חצי הברכה שאין ברכה אחת מתחלקת (ב) לשנים:

סימן קצה

חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם.

ובו ג' סעיפים:

א א א שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או ב בשני בתים א) אם מקצתם רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון ואם לאו אינם מצטרפות ג* א) ואם יש שמש

מגן אברהם

ב אף על פי שאינו בא. אלא שעומד לפני הפתח. ויולא גם הוא ידי חובתו (רמב"ם ברכות ה, יג ב"ח ד"ה ושלשה ב"י ד"ה וכתב ה"ר). ועיין סימן נ"ה סעיף כ': ג אחד יודע ברכה. (א) והוא הדין אם [הם] ה) שנים ואחד יודע שתי ברכות ואחד יודע השלישית, ועיין ריש סימן קצ"ג. וצריך עיון (ב) א דהא הרב ב"י פסק סוף סימן (ד') [ר'] [סעיף ב] כמאן דאמר [ברכות מו, א] ברכת הזימון עד נברך, וא"כ מלינו שיוכלו ארבעה לברך ברכת המזון, דנברך אמר ליה גברא רביעאה (ג*) דאמר הכי נברך שאכלנו משלו ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו, וכן הוא בגמרא [שם] בהדיא ובתלמידי רבינו יונה [שם לג, ב סוף ד"ה לימא]. ואפשר דלא צריך לאשמעינן זה. ומכל מקום לפי מה שכתב רמ"א שם צריך שיאמר אדם אחד עד הזן. משמע בגמרא [שם] ובריי"ף [שם לד, א] דאם אין שם מי שיודע אלא ברכה אחת, לא יברך כלום דמעכבות זו את זו, ועיין סימן תקל"ג [סעיף א]. ב ומוכח מכאן דמנין שלש ברכות מדאורייתא, דאי סלקא דעתך דמדאורייתא רק הזן א"כ לימא הזן בלחוד, וכי בשביל שאינו יודע דרבנן לא יאמר דאורייתא, וכיולא בזה איתא סימן תקל"ג [סעיף ב] גבי תקיעות. ובמלחמות [שם לד, ב] כתב גבי להיכן חוזר ו), וז"ל, והבא לפרש זה במי ששמע מקצת ברכת המזון ויצא לשוק וחזר דחוזר למקום שפסק, טועה הוא כו', שאין טעם למחלוקת זה בכאן, שאפילו אם נאמר שהברכות מעכבות זו את זו ובשהא כדי לגמור כולה פליגי, אין מקום זה לכאן. והנכון (ג) ☜כמו שכתב הרי"ף [שם] להיכן הוא חוזר ז) וכו' ואמר רב זביד דחוזר לראש כיון דהפסיק באמצע זימון, אי משום דסבירא ליה שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש וסבירא ליה דברכת זימון מילתא באנפי נפשה ולא בעי כדי לגמור כולהו ברכות, אי משום דכך תקנו חכמים שיהא חוזר ואומרן על הסדר, ורבנן אמרי למקום שפסק, עכ"ל. (ד) משמע דהוא סבירא ליה דאין מעכבות זו את זו. מכל מקום נראה לי להחמיר, דהא הרי"ף כתב דאי ליכא גברא דמלי למימר הטוב והמטיב לית לן בה כיון דהוא דרבנן, משמע דאם אין יודעין אחד משאר הברכות אין יכולין לברך דמעכבות זו את זו, ובספק ברכות ראוי להחמיר, ובפרט שדברי הרמב"ן אין להם הכרע כל כך. ועיין מה שכתבתי סימן (קפ"ז) [קפג] סעיף (ז') [ו] [ס"ק יא] וסוף סימן ר':

קצה א שתי חבורות כו'. (ג) העולת תמיד [ס"ק א]

באר הגולה

ה. שם בגמרא [מה, ב]:
ה*. הרא"ש שם פ"ז סימן ה, רבינו יונה שם לג, א ד"ה אמר אביי:
ה**. שם בגמרא:
ו. שם מ"ו [ע"א] לפירוש הרי"ף [לד, א ע"פ ירושלמי שם פ"ז הלכה א] וכן הסכימו הרא"ש [שם סימן יב] ורבינו יונה [שם לג, ב סוף ד"ה לימא] (ב)[ו]תוספות [שם ד"ה ולמאן, רשב"א שם ד"ה עד]:
ו*. ב"י סוף הסימן ממשמעות הרי"ף שם:
ז. שם בתוספות:
קצה א. ברכות נ' [ע"א]:
ב. תוספות [שם ע"ב ד"ה שמש] ורבינו חננאל [מובא ברא"ש שם פ"ז סימן לו] והרא"ש [שם] והר"ר יונה [שם לז, א ד"ה גמ' אם] והרשב"א [שם ע"א ד"ה הא, שו"ת ח"א סימן נו] וכן הוא בירושלמי שם [פ"ז הלכה ה, הלכות גדולות ברכות פ"ז יא, ב]:

ציונים לרמ"א

ג*) סעיף ב:

עטרת זקנים

ב] קוראים אותו ומודיעים כו'. ויש אומרים הא דקוראין לו ומברכין עליו, הני מילי כגון שפתחו של בית לשוק והוא יושב כנגדו [ו]קוראין לו ושומע קולן ומזמנין (ב"י ד"ה וכתב הרשב"א בשם הרשב"א ברכות מה, ב ד"ה אמר בשם רב האי). ואע"ג דקוראין לו והוא עונה עמהן, הם יוצאים בזימון אבל הוא אינו יוצא (ב"י ד"ה וכתב ה"ר בשם הר"ר יונה ברכות לז, א ד"ה ומפני). ויש אומרים שגם הוא יוצא ידי חובת זימון (הרמב"ם ברכות פרק ה' הלכה יג):

ערך לחם למהריק"ש

קצד סעיף ב עד שיבא. עיין סימן ר' [סעיף ב]:

שערי תשובה

כתב כן כמו שכתבתי לעיל, וצ"ע, כיון דלדעת הב"י בכל גוונא אין מצטרף: (ב) לשנים. עיין באר היטב. ועיין באבן העוזר שחולק על המג"א בזה, ודעתו שאין מעכבות וצריך לברך כל מה שיכול, הן ברכה אחת או שתים. ובאליה רבה [ס"ק ה] הביא דברי המג"א, וכתב דמסימן קפ"ח [סעיף ו] דאם טעה חוזר לראש, משמע קצת הכי, ע"ש:

באר היטב

קצד (א) עמהם. אלא שעומד לפני הפתח. ויולא גם הוא ידי חובתו, רמב"ם, ב"י, ב"ח, [מ"א ס"ק ב]: (ב) לשנים. ואם אין שם מי שיודע אלא ברכה אחת, לא יברך כלום דמעכבות זו את זו, ברכות דף מ"ו, ע"ש, עיין מ"א [ס"ק ג]. סדר שלש ברכות אלו מעכבות, ואם אמרם למפרע לא יצא, דבר שמואל סימן קמ"ז:

ביאור הגר"א

[ה] [סעיף ב] שלשה כו'. [ברכות] מ"ה ב': [ו] ומודיעים כו' כדי כו'. כן פירשו תלמידי רבינו יונה [לג, א ד"ה אמר] והרא"ש [שם פ"ז סימן ה] מה שכתוב [ברכות שם] דקרו ליה ועני: [ז] [סעיף ג] שלשה כו'. עיין תוספות שם [מו, א] ד"ה ולמאן דאמר כו'. וכשיטתו שפסק בסימן ר' סעיף ב' כרב נחמן [ברכות שם], ולרב נחמן לכולי עלמא הטוב והמטיב לאו דאורייתא, וכן המסקנא דגמרא שם. וזהו שכתב [המחבר] ואף על פי כו':

הגהות רעק"א

קצה א) (שו"ע ס"א) אם מקצתם רואים אלו את אלו. בתשובת הרשב"ש סימן ל"ז כתב דוקא כשיש זימון לכל חבורה וחבורה בפני עצמה, בזה מצטרפים לזמן יחד, אבל לעשות שיהיה שיעור זימון ע"י שיצטרפו יחד לא, עיין שם. ועיין לעיל בב"י סימן נ"ה [ד"ה ואם מקצתן] במה שכתב עליה דהרא"ש [מובא בטור שם] בש"ן תוך הפתח, דלמד מדין דהכא, משמע דסבירא ליה דהכא מהני רואים זה את זה לצרף לשיעור זימון. וכן משמע בתשובת הרשב"א [ח"א]

הגהות והערות

ד] עיין במג"א שם דס"ל דהיינו עובד עבודה זרה, ולא עבודה זרה ממש. ועיין שם בהערות:
ה] תוקן ממהדורת אמ"ד ת"פ:
ו] להיכן חוזר [דחד סבירא ליה דחוזר לראש, וחד סבירא ליה דחוזר למקום שפסק], כצ"ל: **(מקור חיים, תוספת שבת)**
ז] להיכן הוא חוזר [כשאומר נברך שאכלנו משלו וענו אחריו, לאיזה מקום חוזר המברך], כצ"ל: **(מקור חיים, תוספת שבת)**
ח] וכן הגיה המקור חיים:
ט] ב"ה הגר"ת נאמר, ולפניו במלחמות איתא רבינו ור"ח:

מחצית השקל

לקמן סימן קצ"ז ס"ק ד': (ס"ק ב) אף על פי כו'. ועיין סימן נ"ה סעיף כ'. דמבואר שם דאם יש צואה או עבודה זרה ד) מפסקת ליש אומרים לענין עניית קדושה, והוא הדין הכא: (ס"ק ג) אחד כו'. השלישית ועיין ריש סימן קצ"ג. ר"ל, דעכ"פ מי שאינו יודע, מכל מקום מבין לשון הקודש, ועיין שם במ"א [ס"ק ב]: וצריך עיון כו' מצינו שיוכלו ארבעה כו' וכן הוא בגמרא. דף מ"ו דפליגי רב נחמן ורב ששת עד היכן ברכת הזימון, רב נחמן אמר עד נברך, ורב ששת אמר עד הזן. ואמרינן נימא כתנאי, דתני חדא ברכת המזון שנים ושלשה (ופירשו הרי"ף והתוספות ד"ה ולמאן דלפעמים עולה בשני בני אדם ולפעמים משלשה, כגון שאין אחד יודע כי אם ברכה אחת, כמו שכתוב פה בשו"ע) ותניא אידך שלשה וארבעה, סברוה דכולי עלמא הטוב ומטיב לאו דאורייתא (ולא חשיב לה), מאי לאו בהא קמיפלגי מאן דאמר שלש סבר עד הזן (וליכא כי אם שלש ברכות), ומאן דאמר ארבע סבר עד נברך (א"כ עם ברכת הזימון איכא ארבעה): ואפשר דלא צריך לאשמעינן כו'. ר"ל, דזה לא שכיח שיהיה יודע ברכת הזימון ולא ידע שום ברכה מברכת המזון. ואם היה בזה חידוש שאחד יוכל לומר ברכת הזימון אע"ג דלא שכיח, מכל מקום הוי ליה לאשמועינן. אבל באמת אין בזה חידוש, כיון דכבר אשמועינן דשלש ברכות של ברכת המזון יכול כל אחד לברך ברכה אחת, הוא הדין דאיש רביעי יוכל לברך ברכת הזימון גרידא, דמאי שנא ברכת הזימון מברכה אחרת. אלא דעל הברייתא שפיר מקשה, אי אמרת דסבירא ליה ברכת הזימון עד נברך, הוי ליה למימר ארבעה, ויהיה החידוש דנשמע מזה דברכת הזימון עד נברך כרב נחמן דלא כרב ששת. אבל הרב ב"י כיון שכבר כתב להדיא בסימן ר"ש דברכת הזימון עד נברך, תו ליכא חדושא בזה ולא אצטריך לאשמועינן: משמע בגמרא ובריי"ף כו'. הראיה, עיין מה שכתב בסוף ס"ק זה: דמעכבות כו'. והטעם, אפשר כיון דכל הברכות מחד קרא מפיק לה בש"ס דף מ"ח ע"ב: ועיין סימן תקצ"ג. דמבואר שם במ"א [ס"ק ב] ממשמעות הש"ס [ר"ה לד, ב'] דכל השנה בברכת שמונה עשרה אין ברכה אחת מעכבת חברתה, חוץ מברכת של ראש השנה ויום הכיפורים דמעכבת זו את זו, וא"כ ברכת המזון י"ל דדינו כברכת ראש השנה ויום הכיפורים של יובל: ומוכח כו' מדאורייתא כו'. דלא כמו שכתב הרב ב"י בסימן קצ"א, הביאו מ"א שם [ס"ק א], ע"ש: גבי תקיעות. דמדאורייתא סגי בתשעה קולות, אלא מספק צריכים לתקוע שלש סדרים תשר"ת תש"ת תר"ת, ואם יודע סדר אחד יתקע אותו סדר שמא יצא בזה. כל שכן הכא דודאי יצא ידי ברכה דאורייתא: גבי להיכן חוזר כו'. בדף מ"ו ע"ב איתא להיכן הוא חוזר, רב זביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש, ורבנן אמרי למקום שפסק, והלכתא למקום שפסק. ועל זה כתב הרמב"ן שבא לפרש דקאי על מי שיצא לשוק באמצע ברכת המזון כשחוזר לאיזה מקום חוזר, כיון דשהה והפסיק בנתיים, שאין טעם למחלוקת זה בכאן, דהש"ס שם לא איירי מזה ביצא

לבוש אורח חיים סימן קצג

סעיף ד

ואם השלשה ישבו מתחלה לאכול יחד וברכו המוציא והתחילו לאכול, חל עליהם הזימון אפילו אוכל כל אחד מככרו, ואפילו לא אכלו עדיין כזית פת אינם רשאין ליחלק ולהפרד זה מזה בלא זימון, אלא יגמרו סעודתן ויזמנו יחד:

סעיף ה

שלשה שבאו משלש חבורות של שלש שלש בני אדם ונתחברו אלו השלשה במקום אחד, אם זימנו עליהם במקומם כגון שהפסיקו כל אחד לשנים כמו שיתבאר דין הפסקה לקמן בעזרת השם [סימן ר], שוב אינן יכולין לזמן אפילו אכלו אחר כך יחד וגמרו סעודתן, שכיון שכבר יצאו ידי זימון שהיה חל עליהם כשהתחילו לאכול עם השנים הראשונים, פרח מהם הזימון ומה שאוכלין עכשיו אינו אלא גמר סעודתן ואינן מצטרפין לזימון שני: * הג"ה ועיין לקמן סימן ר' [ס"ב]: ואם לא זימנו עליהם במקומן, הרי כבר חל עליהם חובת זימון בתחלת אכילתם עם הראשונים וחייבין לזמן כאן ואינן רשאין לחלק, ואפילו לא אכלו כלום ביחד משנתחברו אלו השלשה, עד כאן לשון הטור. וכתב הבית יוסף דמיירי שאכלו השלש חבורות בבית אחד שחבורה זו אכלה בזווית זו וזו בזווית זו, דהשתא אף על פי שאחר כך הם בזווית אחת לית לן בה דמפנה לפנה לא הוי שינוי, דאי לאו הכי הא אמרינן [סימן קעח] פת טעון ברכה לאחריו במקומו והיה כל אחד צריך לחזור למקומו אי נמי בשני בתים, והכי קאמר כיון שכבר חל עליהם ברכת הזימון ונתפרדו מן הראשונים וחזרו ונתוועדו יחדיו אינם רשאין ליחלק עוד אף על פי שעדיין לא אכלו כלום במקום הזה, אלאי צריכין לאכול כאן מעט ויזמנו ויברכו כאן ולא יצטרכו לחזור למקומן: * הג"ה ועיין לעיל סימן קע"ח סעיף ב' וסימן קל"ה סעיף ח': ונראה לי דמיירי אפילו אכלו בשני בתים, והכי קאמר אינן רשאין לחלק ואפילו לא אכלו ביחד משנתחברו וגם אין צריכין לאכול כאן כלום, ומיירי ששנים הראשונים שאכלו עמהם עם כל אחד מהם גם הם נתפרדו, ואם היו חוזרים למקומן לא היו יכולים לקיים ברכת הזימון שם, לפיכך טוב יותר שיברכו כאן ויקיימו מצות זימון משיחזרו לברך למקומן ולא יוכלו לקיים מצות זימון במקומן, ואפשר לומר דכולהו אמתיות ואליבא דהלכתא:

סעיף ו

שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבע, ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו ונעשו חבורה אחרת, וזימנו השלשה הנשארים, פרח זימון מאלו השלשה כיון שחביריהם זימנו, והוא הדין אם לא היו בכל חבורה אלא שלשה והלך אחד מכל חבורה קודם שזימן, ונתחברו אלו השלשה ובא אחד מן השוק לכל חבורה של השנים הנשארים ואכל עמהם כזית ונצטרף עמהם וזימנו יחד, פרח הזימון מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אף על פי שהם לא זימנו עמהם.

שלש חבורות שאכלו ובכל חבורה שלשה בני אדם, אסור לכל אחד ליפרד מחבורתו ולזמן ביחד, שמפני שמבטל השנים הנשארים בחבורתו מברכת הזימון שאין להם שלישי לזמן, אבל אם היו בכל חבורה ארבע מותר ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד, שהרי נשאר בכל חבורה שיעור זימון שיוכלו לזמן יחד במקומן, **ובלבד שיזמנו אלו הנפרדים(ז) קודם שיזמנו הנשארים במקומן, שאם יזמנו הנשארים קודם להם יפרח מהם הזימון מאלו השלשה** כמו שכתבתי בסמוך [סעיף ה].

לוֹמַר נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ: **ב.** [ט]אִם טָעָה הַמְזַמֵּן [ה](ג)בַּעֲשָׂרָה וְהָעוֹנִים וְלֹא הִזְכִּירוּ אֱלֹהֵינוּ (י) אֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזֹר, אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא עָנוּ אַחֲרָיו (יא) יַחֲזֹר וִיזַמֵּן בַּשֵּׁם:

קצג אִם מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אִם לָאו. וּבוֹ ו' סְעִיפִים:

א. [א]שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא (א) פּוֹטֵר אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ, (ב) מִצְוָה לֵחָלֵק שֶׁיְּבָרֵךְ כָּל אֶחָד בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְעַצְמוֹ. [ב]בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם יוֹדְעִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲבָל אִם (ג) אֶחָד יוֹדֵעַ וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ, מְבָרֵךְ הַיּוֹדֵעַ וְיוֹצֵא הַשֵּׁנִי [ג]אִם מֵבִין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ, [*א][ד]וְצָרִיךְ לְכַוֵּן מִלָּה בְּמִלָּה לְכָל מַה שֶּׁיֹּאמַר. הגה וְצָרִיךְ הַמְבָרֵךְ (ד) שֶׁיְּכַוֵּן לְהוֹצִיאוֹ (מרדכי ריש פרק שלשה שאכלו ובית יוסף בשם סמ"ג). (ה) [ה]אֲבָל אִם אֵינוֹ [א]מֵבִין [*ב]אֵינוֹ יוֹצֵא בִּשְׁמִיעָה. [ו]אֲבָל שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ, (ו) אֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק. וּשְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ, (ז) [ז]מִצְוָה שֶׁיְּחַזְּרוּ (ח) אַחַר שְׁלִישִׁי שֶׁיִּצְטָרֵף עִמָּהֶם לְזִמּוּן. [ח]וְכֵן אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה אָסוּר לָהֶם לֵחָלֵק, (ט) שֶׁכֻּלָּם נִתְחַיְּבוּ [ב](א)בְּזִמּוּן. שִׁשָּׁה נֶחֱלָקִים, כֵּיוָן שֶׁיִּשָּׁאֵר זִמּוּן לְכָל חֲבוּרָה,

ט אָרְחוֹת חַיִּים.

א בְּרָכוֹת מה לְפֵרוּשׁ הַתּוֹסָפוֹת וְהָרֹא"שׁ וְהָרַשְׁבָּ"ם וְהַמָּרְדְּכַי וְרַבֵּנוּ יוֹנָה. ב שָׁם בַּגְּמָרָא. ג תּוֹסָפוֹת וְהָרֹא"שׁ וְרַבֵּנוּ יוֹנָה וְהַמָּרְדְּכַי. ד מָרְדְּכַי בְּשֵׁם רַבֵּנוּ מֵאִיר. ה טוּר. ו שָׁם בַּגְּמָרָא. ז הָרֹא"שׁ שָׁם מִמַּשְׁמָעוּת הַגְּמָרָא וּמֵהַהִיא דְּחֻלִּין קו. ח שָׁם בִּבְרָכוֹת.

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

(ג) בַּעֲשָׂרָה. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן לִקּוּטֵי פְּרִי חָדָשׁ שֶׁכָּתַב עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁאִם הָעוֹנִים לֹא הִזְכִּירוּ אֵין יְכוֹלִים לַחֲזֹר, וּמַשְׁמַע שֶׁגַּם הַמְזַמֵּן שׁוּב אֵין לוֹ לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם, וְזֶה אֵינוֹ, דְּהוּא לֹא הִפְסִיד בִּשְׁבִיל זֶה וְיָכוֹל לַחֲזֹר וְלוֹמַר בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ, עַיֵּן שָׁם, וּבְשִׁיּוּרֵי בְרָכָה כָּתַב שֶׁדִּבְרֵי אָרְחוֹת חַיִּים הֵם בִּתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א כְּתַב יָד וּמְבֹאָר שָׁם דְּאִם כְּבָר עָנוּ אַחֲרָיו גַּם הוּא הִפְסִיד, עַיֵּן שָׁם:

(א) בְּזִמּוּן. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב בְּשֵׁם בַּ"ח. וּבְלִקּוּטֵי פְּרִי חָדָשׁ הִכְרִיעַ כְּהָרַמְבַּ"ם דְּאֵין מְזַמְּנִים עַל

בְּאֵר הֵיטֵב

ה. בַּעֲשָׂרָה. טָעָה הַמְזַמֵּן וְלֹא הִזְכִּיר אֱלֹהֵינוּ וְהָעוֹנִים הִזְכִּירוּ, עוֹנֶה הוּא אַחֲרֵיהֶם וּמַזְכִּיר אֱלֹהֵינוּ וְדַי בָּזֶה, שֶׁכְּבָר הִזְכִּירוּ כֻּלָּם:

א. מֵבִין. וְלָכֵן טוֹב שֶׁהַנָּשִׁים יְבָרְכוּ לְעַצְמָן, מִיהוּ הַמִּנְהָג בַּזְּמַן הַזֶּה כְּרַשִׁ"י דְּיוֹצְאִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מְבִינִים, וְלֹא רָאִיתִי מֵעוֹלָם מִי שֶׁמִּחָה בַּדָּבָר. וְכֵן כָּתַב הַבַּ"ח דַּאֲפִלּוּ בְּקִדּוּשׁ שֶׁהִיא דְּאוֹרַיְתָא יוֹצְאוֹת הַנָּשִׁים וְעַמֵּי הָאָרֶץ בִּשְׁמִיעָה, וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב שֶׁיֹּאמְרוּ מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמְקַדֵּשׁ וְהַמְבָרֵךְ, מָגֵן אַבְרָהָם, עַיֵּן בְּשִׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן סב:

ב. בְּזִמּוּן. כְּלוֹמַר אַף עַל פִּי שֶׁאִם יֵלֵךְ אֶחָד יִשָּׁאֲרוּ עוֹד שְׁלֹשָׁה וִיזַמְּנוּ, מִכָּל מָקוֹם הוּא לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁגַּם הוּא נִתְחַיֵּב בְּזִמּוּן. כָּתַב הַבַּ"ח, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל שִׁבְעָה מִינִין מְזַמְּנִין, וְלָכֵן טוֹב שֶׁלֹּא יִקְבְּעוּ שְׁלֹשָׁה עַל שִׁבְעָה מִינִים:

בֵּאוּר הֲלָכָה

אֶלָּא הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְרוֹצֶה לוֹמַר דְּלֹא יֹאמַר מִטּוּבוֹ וְלֹא יֹאמַר חַיִּים אֶלָּא חָיִינוּ, וְכָל הַלָּשׁוֹן שֶׁל כָּל הַתּוֹסָפוֹת הַזֶּה מְפֹרָשׁ בְּהֶדְיָא בְּתוֹסָפוֹת רַבֵּנוּ יְהוּדָה עַל בְּרָכוֹת וְשָׁם אִיתָא בְּהֶדְיָא כִּדְבָרֵינוּ, וְיָדוּעַ שֶׁתּוֹסָפוֹת שֶׁל בְּרָכוֹת, רֻבּוֹ הוּא מִזֶּה הַתּוֹסָפוֹת:

קצג א [*א]**וְצָרִיךְ וְכוּ'.** וְהוּא לְעִכּוּבָא, אִם לֹא שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁשָּׁמַע עַל כָּל פָּנִים עִקְּרֵי הַבְּרָכוֹת וּפְתִיחָתָן וַחֲתִימָתָן, אָז יָצָא בְּדִיעֲבַד. וְדַע עוֹד, דְּאִם שָׁמַע הַבִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְהוּא מִתְנַמְנֵם לֹא יָצָא [כֵּן מַשְׁמַע בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א]:

[*ב]**אֵינוֹ יוֹצֵא בִּשְׁמִיעָה.** הִנֵּה דִּינָא דְּהַמְחַבֵּר אַיְרֵי בִּשְׁנַיִם, וְכַנַּ"ל. וּלְעִנְיַן שְׁלֹשָׁה אִם אֶחָד יוּכַל לְהוֹצִיא לִשְׁנַיִם, יֵשׁ דֵּעוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים, דְּדַעַת בִּרְכַּת אַבְרָהָם דַּאֲפִלּוּ לְדַעַת הַמְחַבֵּר הַיְנוּ דַּוְקָא בְּיָחִיד הַמּוֹצִיא לְיָחִיד, אֲבָל בְּזִמּוּן שְׁלֹשָׁה שֶׁאֶחָד מוֹצִיא לִשְׁנַיִם, אוֹ בַּעֲשָׂרָה שֶׁאֶחָד מוֹצִיא לְתִשְׁעָה, אֲפִלּוּ אֵינָם מְבִינִים, יָחִיד מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים, וְהֶעְתִּיקוּהוּ הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים, וּמִבַּ"ח בְּסִימָן זֶה וּלְבוּשׁ בְּסִימָן קצט מַשְׁמַע שֶׁלֹּא כִּדְבָרָיו:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

ב (י) אֵינָם יְכוֹלִים לַחֲזֹר. דְּבְדִיעֲבַד יָצְאוּ בְּזִמּוּן בְּלֹא שֵׁם. וְאִם יָכוֹל הַמְזַמֵּן לַחֲזֹר אַחַר כָּךְ וְלוֹמַר בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ וְכוּ', אוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר גַּם כֵּן בְּלֹא שֵׁם מֵאַחַר שֶׁהָעוֹנִים אָמְרוּ מִתְּחִלָּה בְּלֹא שֵׁם, יֵשׁ דֵּעוֹת בֵּין הָאַחֲרוֹנִים, עַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה, וּלְכֻלֵּי עָלְמָא אִם הֵם אָמְרוּ בַּשֵּׁם, יָכוֹל גַּם הוּא לַחֲזֹר וְלוֹמַר בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ וְכוּ' אַף דִּנְבָרֵךְ אָמַר בְּלֹא שֵׁם: **(יא) יַחֲזֹר וִיזַמֵּן בַּשֵּׁם.** דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא עָנוּ עֲדַיִן, לֹא נִתְקַיֵּם מִצְוַת זִמּוּן וַהֲוֵי כִּלְכַתְּחִלָּה:

קצג א (א) פּוֹטֵר אֶחָד וְכוּ'. רוֹצֶה לוֹמַר, דִּבְהַמּוֹצִיא אַף לְכַתְּחִלָּה יָכוֹל כָּל אֶחָד לָצֵאת בְּבִרְכַּת חֲבֵרוֹ: **(ב) מִצְוָה לֵחָלֵק.** כְּלוֹמַר, דְּאַף עַל גַּב [א]דְּבְדִיעֲבַד אַף בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּוַדַּאי יוֹצֵא עַל יְדֵי חֲבֵרוֹ הַמּוֹצִיאוֹ, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה מִצְוָה לֵחָלֵק. וְהַטַּעַם שֶׁחִלְּקוּ בֵּין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְהַמּוֹצִיא, דִּבְתְחִלַּת הַסְּעוּדָה שֶׁקּוֹבְעִים לֶאֱכֹל יַחְדָּו, דַּעְתָּן לְהִצְטָרֵף, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסוֹף הַסְּעוּדָה דַּעְתָּן לְהִפָּרֵד זֶה מִזֶּה, הִלְכָּךְ צָרִיךְ לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ. וְיֵשׁ עוֹד טַעַם, מִשּׁוּם דְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּאוֹרַיְתָא הֶחְמִירוּ בָּהּ. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים שֶׁכָּתַב דְּנָכוֹן לָחוּשׁ לַטַּעַם הָרִאשׁוֹן, וְעַל כֵּן אַף אִם לֹא אָכַל כְּדֵי שְׂבִיעָה, דְּחִיּוּבוֹ הוּא רַק מִדְּרַבָּנָן, גַּם כֵּן מִצְוָה לֵחָלֵק וּלְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ: **(ג) אֶחָד יוֹדֵעַ וְכוּ'.** עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קצז סָעִיף ד בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה: **(ד) שֶׁיְּכַוֵּן לְהוֹצִיאוֹ.** וְגַם הַשּׁוֹמֵעַ [ב]צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן לָצֵאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן ריג סָעִיף ג, וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם: **(ה) אֲבָל אִם אֵינוֹ וְכוּ'.** וּלְפִי זֶה, הַנָּשִׁים [ג]יְבָרְכוּ לְעַצְמָן, וְהוּא הַדִּין עִם הָאָרֶץ כְּשֶׁאֵינוֹ מֵבִין בִּרְכַּת הַמּוֹצִיאוֹ. [ד]וְיֵשׁ פּוֹסְקִים שֶׁסּוֹבְרִין, שֶׁבִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ יוֹצֵא אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁמִיעָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן (מַה שֶּׁאֵין כֵּן [ה]בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת, דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא אֵינוֹ יוֹצֵא אִם אֵינוֹ מֵבִין הַלָּשׁוֹן), וְכֵן הַמִּנְהָג שֶׁנָּשִׁים יוֹצְאוֹת יְדֵי חוֹבָתָן בִּשְׁמִיעָה מֵהַמְבָרֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְבִינוֹת כְּלָל, וַאֲפִלּוּ בְּקִדּוּשׁ שֶׁהוּא דְּאוֹרַיְתָא לְכֻלֵּי עָלְמָא לְהַנָּשִׁים, אֲפִלּוּ הָכִי יוֹצְאוֹת בִּשְׁמִיעָה, וְכֵן עַמֵּי הָאָרֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְבִינִים דִּבְרֵי הַמְקַדֵּשׁ [אַחֲרוֹנִים]. וּמִכָּל מָקוֹם יוֹתֵר טוֹב שֶׁיֹּאמְרוּ אַחֲרֵי הַמְבָרֵךְ וְהַמְקַדֵּשׁ מִלָּה בְּמִלָּה בְּלַחַשׁ אִם אֶפְשָׁר לָהֶם, דִּבְזֶה יֵצְאוּ לְכָל הַפּוֹסְקִים. וּבְלָאו הָכִי [ו]נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכֻלֵּי עָלְמָא, דְּאִי אֶפְשָׁר לְכַוֵּן וְלִשְׁמֹעַ הֵיטֵב, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן קפג סָעִיף ז, עַיֵּן שָׁם: **(ו) אֵינָם רַשָּׁאִין לֵחָלֵק.** דִּכְבָר נִתְחַיְּבוּ בְּזִמּוּן מִשֶּׁאָכְלוּ בְּיַחַד. וְדַע, דְּחִיּוּב זִמּוּן הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁאָכְלוּ פַּת שֶׁחַיָּבִין עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל אִם אָכְלוּ פֵּרוֹת וַאֲפִלּוּ הֵן מִשִּׁבְעָה מִינִים, לֹא, כִּדְקַיְמָא לָן בְּסִימָן ריג דְּאֵין זִמּוּן לְפֵרוֹת, וְיֵשׁ מַחְמִירִין בְּשִׁבְעָה מִינִים לְהַצְרִיכוֹ זִמּוּן, וְלָכֵן טוֹב שֶׁלֹּא יִקְבְּעוּ שְׁלֹשָׁה בְּיַחַד עַל שִׁבְעָה מִינִים, כְּדֵי לְאַפּוּקֵי נַפְשַׁיְן מִפְּלוּגְתָּא [בַּ"ח]. וּבְרִכֵּי יוֹסֵף כָּתַב, [ז]שֶׁהַמִּנְהָג פָּשׁוּט לִקְבֹּעַ כַּמָּה אֲנָשִׁים עַל פֵּרוֹת מִשִּׁבְעָה מִינִים וְכֵן לֶאֱכֹל פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין: **(ז) מִצְוָה שֶׁיְּחַזְּרוּ וְכוּ'.** הַיְנוּ, אִם הוּא עִמָּהֶם בְּבֵיתָם, מִצְוָה לִתֵּן לוֹ דָּבָר מָה לֶאֱכֹל כְּדֵי שֶׁיִּצְטָרֵף עִמָּהֶם, וּמַשְׁמַע בַּגְּמָרָא, דְּאַף אִם הוּא שַׁמָּשׁ הַמְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה, שֶׁאֵין דַּרְכָּן לֶאֱכֹל אִתּוֹ בְּיַחַד, מִצְוָה שֶׁיִּקְרְאוּ לוֹ לֶאֱכֹל אִתָּם כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְזַמֵּן: **(ח) אַחַר שְׁלִישִׁי.** וּפָשׁוּט דְּאִם הוּא אֶחָד אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר שְׁנַיִם: **(ט) שֶׁכֻּלָּם נִתְחַיְּבוּ.** כְּלוֹמַר, אַף עַל פִּי שֶׁאִם יֵלֵךְ אֶחָד יִשָּׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה וִיזַמְּנוּ, מִכָּל מָקוֹם הוּא לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁגַּם הוּא נִתְחַיֵּב בְּזִמּוּן:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

קצג א א. בְּרָכוֹת מה ע"ב, מֵימְרָא דְּר' יוֹחָנָן שָׁם, וְעַיֵּן בְּחִדּוּשֵׁי רַשְׁבָּ"א שָׁם: ב. פְּרִי מְגָדִים שָׁם: ג. עַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים שֶׁכָּתַב דְּיוּכְלוּ לְבָרֵךְ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְבִינוֹת, אַף עַל גַּב דְּבִשְׁמִיעָה בָּעִינָן דַּוְקָא שֶׁיָּבִינוּ, כְּשֶׁהֵן מְבָרְכוֹת בְּעַצְמָן עָדִיף טְפֵי, וְכֵן כָּתַב בַּלְּבוּשׁ ועלת תמיד. וכן כתב במגן גבורים סימן סב בשם ספר שער אפרים. עיין שם. וכן משמע ממגן אַבְרָהָם סִימָן קא סָעִיף קָטָן ה. וְנִרְאֶה לִי גַּם כֵּן כִּדְמוּת רְאָיָה לָזֶה, דְּמַאי גְּרִיעָא דָּבָר זֶה מֵאִם לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּוַדַּאי יָצָא בְּדִיעֲבַד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסִימָן ס בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ז בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים: ד. רַשִׁ"י וְר"י מִקּוֹרְבִּיל וְכָל בּוֹ וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם: ה. תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה: ו. מגן אברהם: ז. והביאו בשערי תשובה וכן במגן גבורים:

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 197) 34170 הודפס מאוצר החכמה

עַד עֲשָׂרָה, וְאָז אֵין נֶחֱלָקִים עַד שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בְּהַזְכָּרַת הַשֵּׁם. (הגה דְּאָז (י) יְכוֹלִים לֵחָלֵק אִם יִרְצוּ. וְנִרְאֶה לִי דְּהוּא הַדִּין בְּשִׁשָּׁה (יא) אֵינָן מְחֻיָּבִים לֵחָלֵק, רַק אִם יִרְצוּ נֶחֱלָקִים), ט וּמִצְוָה לַחֲזֹר (יב) אַחַר עֲשָׂרָה. י וּמִיהוּ, אִם הָיוּ רַבִּים מְסֻבִּים יַחַד וְאֵינָם יְכוֹלִים (יג) לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת ג הַזִּמּוּן מִפִּי הַמְבָרֵךְ, (יד) וְאֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק לַחֲבוּרוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה מִפְּנֵי שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְבָרֵךְ (טו) בְּקוֹל רָם וְיִשְׁמַע בַּעַל הַבַּיִת (טז) וְיַקְפִּיד עֲלֵיהֶם, יְכוֹלִים לֵחָלֵק לַחֲבוּרוֹת שֶׁל ד שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה וּלְבָרֵךְ בְּנַחַת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע בַּעַל הַבַּיִת, כ וְזֶה טוֹב לָהֶם מִמַּה שֶּׁלֹּא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבַת (יז) בִּרְכַּת זִמּוּן, שֶׁהֲרֵי אֵינָם יְכוֹלִים לִשְׁמֹעַ מִפִּי הַמְבָרֵךְ: **ב.** ל אֲפִלּוּ לֹא הֻקְבְּעוּ מִתְּחִלָּה כֻּלָּם לֶאֱכֹל יַחַד, אֶלָּא (יח) שֶׁהַשְּׁנַיִם קָבְעוּ וְאַחַר כָּךְ בָּא הַשְּׁלִישִׁי וְקָבַע עִמָּהֶם, אוֹ שֶׁאֶחָד קָבַע תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ קָבְעוּ הַשְּׁנַיִם עִמּוֹ, אֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק כֵּיוָן שֶׁהֵם קְבוּעִים יַחַד (יט) בִּגְמַר הָאֲכִילָה, (כ) וּמִכָּל מָקוֹם אִם יֹאכַל עִמָּהֶם (כא) בְּלֹא קֶבַע רַשָּׁאִים לֵחָלֵק, אֶלָּא אִם כֵּן (כב) הוּא שַׁמָּשׁ.

הגה וּמִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ (כג) כָּל מָקוֹם שֶׁרַשָּׁאִים לֵחָלֵק, (כד) [*ג]עָדִיף טְפֵי לְזַמֵּן מִשּׁוּם דִּבְרָב עַם הַדְרַת מֶלֶךְ (בית יוסף):

בְּאֵר הַגּוֹלָה

ט הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי פֶּרֶק ה מֵהַהִיא דִּבְרָכוֹת נ. י בְּרָכוֹת שָׁם. כ הָרֹא"שׁ שָׁם. ל הָרֹא"שׁ שָׁם וְרַבֵּנוּ יְרֻחָם.

בַּאֵר הֵיטֵב

ג. הַזִּמּוּן. וּלְכַתְּחִלָּה יִתְּנוּ לְבָרֵךְ לְמִי שֶׁקּוֹלוֹ חָזָק שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּל הַמְסֻבִּין, דִּבְרָב עַם הַדְרַת מֶלֶךְ, מָגֵן אַבְרָהָם: **ד. שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה.** וְכָל שֶׁכֵּן אִם צְרִיכִים לָלֶכֶת לִדְבַר מִצְוָה שֶׁרַשָּׁאִין לֵחָלֵק שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, מָגֵן אַבְרָהָם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(י) **יְכוֹלִים לֵחָלֵק.** עֲשָׂרָה לְכָאן וַעֲשָׂרָה לְכָאן, וְנִמְצָא שֶׁכֻּלָּם זִמְּנוּ בַּשֵּׁם: (יא) **אֵינָן מְחֻיָּבִין לֵחָלֵק.** הַיְנוּ, דְּלֹא אָמְרִינַן, טוֹב יוֹתֵר לְהִתְחַלֵּק כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּבְרָכוֹת. וְעַיֵּן בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה שֶׁדַּעְתּוֹ, דְּאַדְּרַבָּה, שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לְהִתְחַלֵּק, בֵּין בְּעֶשְׂרִים ח וּבֵין בְּשִׁשָּׁה, ט מִשּׁוּם בְּרָב עַם הַדְרַת מֶלֶךְ, רַק דְּמִדִּינָא אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר אִם יִתְחַלְּקוּ. י וְיֵשׁ שֶׁחוֹלְקִים עַל זֶה וּסְבִירָא לְהוּ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּכָל כַּת גַּם כֵּן מִקְצָת רֹב עָם, וְגַם נִתְקַיֵּם מִצְוַת בִּרְכַּת זִמּוּן בְּכָל חַד וְחַד, וּלְהָכִי שְׁקוּלִים הֵם וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה: (יב) **אַחַר עֲשָׂרָה.** כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יְכוֹלִים לְבָרֵךְ בַּשֵּׁם. וְעַיֵּן יא בָּאַחֲרוֹנִים, דַּאֲפִלּוּ אִם הֵם שִׁבְעָה, מִצְוָה לַחֲזֹר אַחַר עוֹד שְׁלֹשָׁה, וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסָעִיף קָטָן ז: (יג) **לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן.** דְּאִם הָיוּ יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת זִמּוּן מִפִּי הַמְזַמֵּן, יב אַף דְּכָל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינָם יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ מֵרָחוֹק, לֹא הָיוּ רַשָּׁאִין לֵחָלֵק עַל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, אֶלָּא יִשְׁמְעוּ בִּרְכַּת זִמּוּן לְבַד מִפִּי הַמְזַמֵּן, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן יְבָרְכוּ כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּלַחַשׁ, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל סִימָן קפג סָעִיף ז: (יד) **וְאֵינָם רַשָּׁאִים וְכוּ׳.** דְּאִם הָיוּ יְכוֹלִין לֵחָלֵק לַעֲשָׂרָה עֲשָׂרָה לֹא הָיוּ רַשָּׁאִין לֵחָלֵק לַחֲבוּרָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִידוּ מִלְּהַזְכִּיר הַזִּמּוּן בַּשֵּׁם: (טו) **בְּקוֹל רָם.** כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן לְכָל הָעֲשָׂרָה: (טז) **וְיַקְפִּיד עֲלֵיהֶם.** בְּמַה שֶּׁעוֹשִׂין חֲבוּרוֹת לְעַצְמָן. וְהוּא הַדִּין אִם צְרִיכִין לָלֶכֶת לִדְבַר מִצְוָה וְאֵין לָהֶם שְׁהוּת לְהַמְתִּין, שֶׁתִּתְבַּטֵּל הַמִּצְוָה, שֶׁרַשָּׁאִין לֵחָלֵק לִשְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם, וּבְחַיֵּי אָדָם מְגַמְגֵּם בָּזֶה וּפוֹסֵק דְּעַל כָּל פָּנִים כְּשֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ עֲשָׂרָה בִּלְעָדָם בְּוַדַּאי אָסוּר לָצֵאת אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא מִצְוָה דְּאוֹרַיְתָא אֶפְשָׁר דְּיֵשׁ לְהָקֵל בְּכָל גַּוְנֵי, וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים: (יז) **בִּרְכַּת זִמּוּן שֶׁהֲרֵי וְכוּ׳.** אֲבָל אִם הָיוּ יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת זִמּוּן לֹא הָיוּ רַשָּׁאִין לֵחָלֵק, וְכַנַּ"ל בְּסָעִיף קָטָן יג. יג וְהָאַחֲרוֹנִים חוֹלְקִים עַל זֶה, מִשּׁוּם דִּנְהִי דְּקַיְמָא לָן בְּסִימָן קפג דְּהָאִידָּנָא מְבָרְכִין כָּל אֶחָד מֵהַמְסֻבִּין כָּל הַבִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלַחַשׁ, מִכָּל מָקוֹם צְרִיכִין לִשְׁמֹעַ הֵיטֵב גַּם לְדִבְרֵי הַמְבָרֵךְ וְלוֹמַר עִמּוֹ בְּלַחַשׁ כָּל מִלָּה וּמִלָּה וְלַעֲנוֹת אָמֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְעַל כָּל פָּנִים עַד הַזָּן אֶת הַכֹּל בְּוַדַּאי צְרִיכִין לְהַאֲזִין גַּם לְדִבְרֵי הַמְבָרֵךְ, דְּעַד שָׁם הוּא בִּרְכַּת הַזִּמּוּן, כִּדְלְקַמָּן בְּסִימָן ר בְּהַגָּ"ה, וְאִם כֵּן, אַף אִם יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ בִּרְכַּת זִמּוּן מִפִּי הַמְבָרֵךְ, כֹּל שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ מִלָּה בְּמִלָּה מִפִּי הַמְבָרֵךְ יד עַד הַזָּן אֶת הַכֹּל, מוּטָב לָהֶם לֵחָלֵק שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה וּלְבָרֵךְ בְּלֹא שֵׁם מִמַּה שֶּׁלֹּא יֵצְאוּ כְּלָל יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן מִדִּינָא. כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, הֵיכָא שֶׁיֵּשׁ מְסִבָּה גְּדוֹלָה, יֵשׁ לִתֵּן לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן לְמִי שֶׁקּוֹלוֹ חָזָק כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כָּל הַמְסֻבִּין, וְכַנַּ"ל: **ב** (יח) **שֶׁהַשְּׁנַיִם קָבְעוּ.** קְבִיעוּת נִקְרָא כְּשֶׁיּוֹשְׁבִים וְאוֹכְלִים עַל שֻׁלְחָן אֶחָד אוֹ בְּמַפָּה אַחַת אֲפִלּוּ כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, טו וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן קסז סָעִיף יא. וְעַיֵּן לְעֵיל שָׁם בְּסָעִיף יא בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א, דְּדַעְתּוֹ שָׁם דִּבְבַעַל הַבַּיִת עִם בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכֹל הֲוֵי קְבִיעוּת וּמִצְטָרְפֵי אֲפִלּוּ בְּלֹא שֻׁלְחָן אֶחָד: (יט) **בִּגְמַר הָאֲכִילָה.** חָל עֲלַיְהוּ חוֹבַת זִמּוּן עַל יְדֵי זֶה שֶׁאָכְלוּ לְבַסּוֹף בְּיַחַד, טז וּמַשְׁמַע מִזֶּה, הָא אִם לֹא גָּמְרוּ גַּם סוֹף אֲכִילָה בְּיַחַד, כְּגוֹן שֶׁבָּא אֶחָד לֶאֱכֹל אֵצֶל שְׁנַיִם אַחַר שֶׁכְּבָר הִתְחִילוּ לֶאֱכֹל, וְגַם גָּמְרוּ סְעוּדָתָן שֶׁלֹּא בִּזְמַן אֶחָד, אוֹתָן שֶׁגָּמְרוּ מִקֹּדֶם יז רַשָּׁאִין לְבָרֵךְ בִּפְנֵי עַצְמָן, דְּעַל כָּל פָּנִים הַתְחָלָה אוֹ גְּמַר בָּעֵינַן בְּיַחַד. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הִמְתִּינוּ לְאַחַר אֲכִילָתָם וְלֹא בֵּרְכוּ עַד שֶׁגָּמַר גַּם הַשְּׁלִישִׁי לֶאֱכֹל, יח חַיָּבִין לְזַמֵּן וְאֵין רַשָּׁאִין לֵחָלֵק וְאַף עַל גַּב שֶׁלֹּא גָּמְרוּ בְּיַחַד, כָּל הֵיכִי דְּאִי מַיְתֵי לְהוּ מִידֵי מָצֵי לְמֵיכַל מִנֵּיהּוּ, כְּמוֹ גָּמְרוּ בְּיַחַד דָּיְנִינַן לְהוּ, וּכְעֵין הַהִיא דְּרֵישׁ סִימָן קצז, עַיֵּן שָׁם: (כ) **וּמִכָּל מָקוֹם אִם וְכוּ׳.** הוּא כְּמוֹ אֲבָל: (כא) **בְּלֹא קֶבַע.** הַיְנוּ, שֶׁלֹּא אָכְלוּ בְּדֶרֶךְ קֶבַע בִּישִׁיבָה וְעַל שֻׁלְחָן אֶחָד, וַאֲפִלּוּ הִתְחִילוּ לֶאֱכֹל בִּשְׁלֹשָׁה מִתְּחִלַּת הַסְּעוּדָה וְעַד סוֹפָהּ: (כב) **הוּא שַׁמָּשׁ.** שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ בְּלֹא יְשִׁיבַת קֶבַע, לְכָךְ הוּא מִצְטָרֵף בְּכָל גַּוְנֵי: (כג) **כָּל מָקוֹם שֶׁרַשָּׁאִין לֵחָלֵק.** הַיְנוּ, יט שֶׁאָכְלוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּלֹא קְבִיעוּת, כ וְכֵן בְּעֶשְׂרִים אוֹ בְּשִׁשָּׁה, אַף שֶׁעַל פִּי דִּין רַשָּׁאִים לֵחָלֵק, מִכָּל מָקוֹם עָדִיף טְפֵי שֶׁלֹּא לֵחָלֵק: (כד) **עָדִיף טְפֵי לְזַמֵּן.** עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם

בֵּאוּר הֲלָכָה

ב [*ג] **עָדִיף טְפֵי לְזַמֵּן.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְרוּרָה, וְגַם בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א מַשְׁמַע דִּלְפִי מַה שֶּׁסָּתַם הַמְחַבֵּר מִקֹּדֶם דַּאֲפִלּוּ בְּבָא הַשְּׁלִישִׁי בְּעֵת גְּמַר הַסְּעוּדָה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ח. כֵּן הֵבִינוּ הָאֵלִיָּה רַבָּה וְעוֹד כַּמָּה אַחֲרוֹנִים בְּדַעְתּוֹ, וּדְלֹא כְּהַפְּרִי מְגָדִים: **ט.** וְכֵן מַשְׁמַע בְּתוֹסְפוֹת רַבֵּנוּ יְהוּדָה עַל בְּרָכוֹת בְּדַף נ בְּמַעֲשֶׂה דְּרֵישׁ גָּלוּתָא, וְכֵן בְּתוֹסְפֵי הָרֹא"שׁ שָׁם, וְאוּלָם כָּל זֶה לְפֵרוּשָׁם שָׁם, אֲבָל לְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י דִּמְפָרֵשׁ דְּהַקְפָּדַת רֵישׁ גָּלוּתָא הוּא מִשּׁוּם דְּעוֹשִׂין חֲבוּרוֹת לְעַצְמָן, שׁוּב אֵין רְאָיָה: **י.** הַטַּ"ז, וְכֵן מַסִּיק בְּאֵלִיָּה רַבָּה [אָמְנָם בְּמָגֵן אַבְרָהָם סוֹף סָעִיף קָטָן ד מַשְׁמַע דְּהוּא סוֹבֵר כְּהַדַּרְכֵי מֹשֶׁה], וְכֵן מַשְׁמַע קְצָת בְּהָרַמְבַּ"ם שֶׁכָּתַב שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לֵחָלֵק, וּמַשְׁמַע דַּאֲפִלּוּ מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לֵיכָּא שֶׁלֹּא לֵחָלֵק, וְעַיֵּן בְּשִׁיטָּה מְקֻבֶּצֶת שָׁם מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַאֲבַ"ד: **יא.** עֹלַת תָּמִיד וּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְאֵלִיָּה רַבָּה: **יב.** בֵּית יוֹסֵף: **יג.** מָגֵן אַבְרָהָם וְאֵלִיָּה רַבָּה וְדֶרֶךְ הַחַיִּים וְחַיֵּי אָדָם וְהַגְּרַ"ז בְּסִימָן קצה: **יד.** חַיֵּי אָדָם וְהַגְּרַ"ז וְאַף שֶׁבְּדֶרֶךְ הַחַיִּים מַפְלִיג עוֹד יוֹתֵר דְּצָרִיךְ לִשְׁמֹעַ דַּוְקָא כָּל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, מִכָּל מָקוֹם דַּי לָנוּ לְהָקֵל נֶגֶד הַמְחַבֵּר בְּאֵינָם יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ עַד הַזָּן, מֵאַחַר שֶׁגַּם הַדַּרְכֵי מֹשֶׁה שֶׁהִשִּׂיג עָלָיו הוֹדָה לוֹ אַחַר כָּךְ בְּסִימָן קצה וְסָתַם כִּדְבָרָיו: **ב טו.** אַף דְּשָׁם אַיְרֵי לְעִנְיַן בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, הוּא הַדִּין לְעִנְיַן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וּכְמוֹ שֶׁהִסְכִּימוּ הַפּוֹסְקִים דְּכָל הַדִּין דִּקְבִיעוּת הַמֻּזְכָּר שָׁם שַׁיָּךְ גַּם לְעִנְיַן זִמּוּן: **טז.** טַ"ז. וְאַף דְּאֵלִיָּה רַבָּה וּנְהַר שָׁלוֹם מְפַקְפְּקִין בִּדְבָרָיו, הַחֶמֶד מֹשֶׁה וּמַאֲמַר מָרְדְּכַי וּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְחַיֵּי אָדָם וּמָגֵן גִּבּוֹרִים הִסְכִּימוּ לְהַטַּ"ז: **יז.** וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה מִצְוָה לְהַמְתִּין וּלְהִצְטָרֵף בְּיַחַד לְזִמּוּן, וְכִדְלְעֵיל בְּסָעִיף א: **יח.** כֵּן מוּכָח מִבֵּאוּר הַגְּרָ"א בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל אֲפִלּוּ: **יט.** כִּי קָאֵי אַדְּסָמִיךְ לֵהּ: **כ.** כֵּן מְבֹאָר בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה:

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 198) 34170 הודפס מאוצר החכמה

ג. (כה) מאִם הָיוּ רוֹכְבִים וְאָמְרוּ נֹאכַל, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ וְלֹא יָרְדוּ מֵהַבְּהֵמוֹת מִצְטָרְפִין, כֵּיוָן שֶׁעָמְדוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, אֲבָל אִם (כו) הָיוּ הוֹלְכִים וְאוֹכְלִים, לֹא. וְאִם הָיוּ אוֹכְלִים בַּשָּׂדֶה מְפֻזָּרִים וּמְפֹרָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכְלִים כֻּלָּם בְּשָׁעָה אַחַת וּמִכִּכָּר אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁלֹּא קָבְעוּ מָקוֹם לֶאֱכֹל אֵינָם מִצְטָרְפִין. הגה הַמִּנְהָג (כז) שֶׁלֹּא לְזַמֵּן בְּבֵית ה(ב) עוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְנִרְאֶה לִי הַטַּעַם, מִשּׁוּם דְּלֹא יוּכְלוּ לִקְבֹּעַ עַצְמָן בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִשּׁוּם יִרְאַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וַהֲוֵי כְּאִלּוּ אָכְלוּ בְּלֹא קֶבַע, וְעוֹד דְּיֵשׁ לָחוּשׁ לְסַכָּנָה אִם יְשַׁנּוּ בְּנוּסַח הַבְּרָכָה וְלֹא יֹאמְרוּ הָרַחֲמָן יְבָרֵךְ בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְלָכֵן מִתְּחִלָּה לֹא קָבְעוּ עַצְמָן רַק לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ, וְלָכֵן אֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג. וְאַף אִם לֹא הָיָה טְעָמִים אֵלּוּ מַסְפִּיקִים, מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר דִּכְבָר נָהֲגוּ כָּךְ הָוֵי כְּאִלּוּ לֹא קָבְעוּ עַצְמָן בְּיַחַד: **ד. נשְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכֹל וּבֵרְכוּ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, [*ד]אֲפִלּוּ כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ וַאֲפִלּוּ לֹא אָכַל עֲדַיִן כַּזַּיִת פַּת, (כח) אֵינָם רַשָּׁאִים ולֵחָלֵק: ה. סשְׁלֹשָׁה שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם וְנִתְחַבְּרוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה, עאִם זִמְּנוּ עֲלֵיהֶם בִּמְקוֹמָם, כְּגוֹן שֶׁהִפְסִיקוּ (כט) [*ה]כָּל**

מ רַבֵּנוּ יוֹנָה. נ בְּרָכוֹת שָׁם לְפֵרוּשׁ הָרֹא״שׁ וְעַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי. ס שָׁם. ע שָׁם בַּתּוֹסָפוֹת.

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

הַפֵּרוֹת שֶׁל שִׁבְעָה מִינִים. וְכָתַב בְּבִרְכֵּי יוֹסֵף שֶׁהַמִּנְהָג פָּשׁוּט לִקְבֹּעַ כַּמָּה אֲנָשִׁים עַל פֵּרוֹת מִשִּׁבְעָה מִינִים, וְכֵן לֶאֱכֹל פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין וְלֹא זְהִירֵי בָּזֶה, עַיֵּן שָׁם: (ב) **עוֹבֵד כּוֹכָבִים**. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה שֶׁהֵבִיא הַנֻּסְחָא וּבְמָקוֹם יְשִׁיבָתֵנוּ עַד עוֹלָם:

בְּאֵר הֵיטֵב

ה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים. כָּל הָאַחֲרוֹנִים חָלְקוּ עַל הָרַב בָּזֶה. וּמַהַרְשָׁ״ל כְּשֶׁהָיָה מְזַמֵּן בְּבֵית עַכּוּ״ם הָיָה אוֹמֵר הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בִּמְקוֹם הֲלִיכָתֵנוּ וִישִׁיבָתֵנוּ, וּפַעַם אַחַת הָיְתָה סְעוּדַּת פִּדְיוֹן הַבֵּן בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָיוּ שָׁם כַּמָּה גַּבְרֵי רַבְרְבֵי וְהִסְכִּימוּ לְבָרֵךְ וְלוֹמַר, יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת, דְּקָאֵי עַל בַּעַל הַסְּעוּדָּה, עַיֵּן עֹלַת תָּמִיד. וְאֶפְשָׁר דְּאִם אוֹכְלִין בְּמָלוֹן בַּיּוֹם דֶּרֶךְ עֲרַאי, דְּלֹא הָוֵי קְבִיעוּת בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵין מְזַמְּנִין, מָגֵן אַבְרָהָם: **ו. לֵחָלֵק**. אֲפִלּוּ רוֹצֶה לִגְמֹר סְעוּדָּתוֹ קֹדֶם שֶׁיִּגְמְרוּ הָאֲחֵרִים, וְדַוְקָא שֶׁהִתְחִילוּ בְּיַחַד, אֲבָל אִם הִקְדִּים אֶחָד וּבָאוּ הַשְּׁנַיִם אַחַר כָּךְ וְאָכְלוּ גַּם כֵּן, רַשַּׁאי הָאֶחָד לִגְמֹר סְעוּדָּתוֹ קֹדֶם וּלְבָרֵךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, ט״ז, עַיֵּן שָׁם:

בֵּאוּר הֲלָכָה

וְקָבַע עִמָּהֶם מִצְטָרֵף לְזִמּוּן, שׁוּב אֵין לָנוּ מָקוֹר לְדִין זֶה [מֵהָא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל בְּדַף מז ע״א, דְּהָתָם מִדִּינָא חַיָּבִין כֵּיוָן שֶׁהָיוּ קְבוּעִין יַחַד בִּגְמַר סְעוּדָה, וְכֵן מֵהָא דְּדַף נג דִּסְבָרֵי בֵּית הִלֵּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם אֵין רְאָיָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרֹא״שׁ שָׁם], וְיֵשׁ לְשִׁיטָה זוֹ מָקוֹם רַק לְדַעַת רַבֵּנוּ יוֹנָה דִּסְבִירָא לֵהּ דְּדַוְקָא בְּהַתְחִילוּ כְּאַחַת חַיָּבִין לְזַמֵּן, וְאִם כֵּן יִקְשֶׁה עָלָיו מֵהַהִיא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל הַנַּ״ל, וְכֵן מֵהָא דְּיַנַּאי מַלְכָּא בְּדַף מח, וְעַל כָּרְחָךְ דִּיתָרֵץ דִּרְשׁוּת לְזַמֵּן בְּכָל גַּוְנֵי, וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים:

ד [*ד]**אֲפִלּוּ כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ וַאֲפִלּוּ וְכוּ'**. עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם הַבַּ״ח, דִּבְדְאִיכָּא תַּרְתֵּי לְרֵיעוּתָא רַשָּׁאִין לֵחָלֵק. וְהִנֵּה הַבַּ״ח קָנְסִיב לָהּ מִלְּשׁוֹן הַטּוּר דְּכָתַב, צָרִיךְ לָחוּשׁ לִשְׁתֵּי הַגִּרְסָאוֹת, וּמַשְׁמַע לֵהּ לְהַבַּ״ח דְּאִם נִגְרֹס בַּגְּמָרָא כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, תּוּ אֵין לְהַחְמִיר בְּפָחוֹת מִכַּזַּיִת, וְכֵן אִם נִגְרֹס בַּגְּמָרָא כְּגוֹן שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכֹל, תּוּ אֵין לְהַחְמִיר בְּכָל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, עַיֵּן שָׁם בְּבַ״ח בְּסוֹף דְּבָרָיו, וְעַל כֵּן סְבִירָא לֵהּ דְּאֵין לְהַחְמִיר בִּשְׁתֵּי חֻמְרוֹת, וּבֶאֱמֶת זֶה אֵינוֹ, דְּדִינָא דְּרִי״ף לְעִנְיַן כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ הוּא אֱמֶת לְכֻלֵּי עָלְמָא, עַיֵּן בְּתוֹסָפוֹת רַבֵּנוּ יְהוּדָה עַל בְּרָכוֹת דְּכָתַב דִּינָא דְּרִי״ף מִשֵּׁם רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְקָנְסִיב לָהּ מִגְּמָרָא מְפֹרֶשֶׁת דַּף מב ע״ב, עַיֵּן שָׁם, וְכֵן כָּתַב הָרַשְׁבָּ״א וְהָרְאָ״ה בְּחִדּוּשֵׁיהֶם מֵהַאי סוּגְיָא [וְאַף דְּיֵשׁ לִכְאוֹרָה לִדְחוֹת לְהָרִי״ף גּוּפָא בְּפֶרֶק כֵּיצַד מְבָרְכִין, דִּלְדִידֵהּ כָּל הַסּוּגְיָא שָׁם לְעִנְיַן בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, וְאֶפְשָׁר לְעִנְיַן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה בְּעִינָן שֶׁיֹּאכְלוּ כֻּלָּם מִכִּכָּר אֶחָד, אָכֵן עַל כָּל פָּנִים הָרֹא״שׁ וְרַשְׁבָּ״א וְתוֹסָפוֹת וּשְׁאָר פּוֹסְקִים כֻּלָּם כְּאֶחָד כָּתְבוּ לְהֶדְיָא דְּסוּגְיָא דְּדַף מב מַיְרֵי גַּם בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה, עַיֵּן שָׁם, וְכֵן הוּא בְּסִימָן זֶה סָעִיף ג, הֲרֵי דְּדָבָר מְפֹרָשׁ דְּגַם גַּבֵּי זִמּוּן לֹא קָפְדִינָן שֶׁיֹּאכְלוּ כֻּלָּם מִכִּכָּר אֶחָד], וְכֵן מוּכָח לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי מִמַּתְנִיתִין רֵישׁ פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ, אָכַל טֶבֶל וְכוּ', הֲרֵי דְּמַיְרֵי בְּאוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן דַּוְקָא בְּהָא דְּאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לֶאֱכֹל בְּיַחַד אֵין מִצְטָרְפִין, הָא לָאו הָכִי לֹא, וּלְעִנְיַן פָּחוֹת מִכַּזַּיִת הוּא דָּבָר מְפֹרָשׁ בִּירוּשַׁלְמִי וּמְנָלָן לְמִדְחְיֵהּ מֵהֲלָכָה, וְכֵן מְבֹאָר בְּאוֹר זָרוּעַ שֶׁגּוֹרֵס כְּרִי״ף וְאַף עַל פִּי כֵן מֵבִיא הָא דִּירוּשַׁלְמִי לְעִנְיַן דִּינָא, אַלְמָא דְּתַרְוַיְהוּ אִיתְנַהוּ [אִם לֹא שֶׁנִּדְחַק וְנֹאמַר דְּאַף דִּשְׁנֵי הַדִּינִים אֲמִתִּיִּים, מִכָּל מָקוֹם אֶפְשָׁר הָא דְּמַחְמִיר בִּירוּשַׁלְמִי בְּפָחוֹת מִכַּזַּיִת, הַיְנוּ, בְּאוֹכְלִים שְׁנֵיהֶם מִכִּכָּר אֶחָד, וּמְנָא לָן הָא, וְגַם לְשׁוֹן הַבַּ״ח לֹא מַשְׁמַע כֵּן דְּמִשּׁוּם זֶה הוּא מֵקֵל, עַיֵּן שָׁם]. וְעַיֵּן בְּמַאֲמַר מָרְדְּכַי שֶׁגַּם הוּא מְצַדֵּד דְּלֹא כְּבַ״ח. וְאַף דְּבֶאֱמֶת לִשְׁנָא דְּטוּר דָּחוּק קְצָת, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה מֻכְרָח לְדִינָא, וְכֵן הָרְאָיָה שְׁנִיָּה שֶׁמֵּבִיא הַבַּ״ח מִטּוּר לָאו רְאָיָה הִיא כְּלָל לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, וְעַל כֵּן אֵין לָזוּז מִפְּסַק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ:

ה [*ה]**כָּל אֶחָד לִשְׁנַיִם**. לִכְאוֹרָה נִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין אִם אֶחָד מֵהֶן הִפְסִיק לִשְׁנַיִם גַּם כֵּן אָמְרִינָן דִּכְבָר פָּרַח זִמּוּן מִנֵּהּ וְלֹא נִשְׁאֲרוּ כָּאן אֶלָּא שְׁנַיִם, וְכֵן

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

כא שֶׁהִקְשָׁה, דְּמֵהַרְבֵּה פּוֹסְקִים מַשְׁמַע לְעִנְיַן שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ בְּלֹא קֶבַע דְּאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיא חֲבֵרוֹ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וּמִמֵּילָא גַּם לְעִנְיַן זִמּוּן אֵין רַשָּׁאִין, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה, וְאַף דְּיֵשׁ אֵיזֶה אַחֲרוֹנִים שֶׁדָּחוּ רְאָיָתוֹ לְעִנְיַן זִמּוּן, מִכָּל מָקוֹם יוֹתֵר מִסְתַּבֵּר כב כִּדְבָרָיו, וְכֵן בִּפְרִי מְגָדִים כָּתַב גַּם כֵּן דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיא חֲבֵרוֹ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אִם יְכוֹלִים לְהִצְטָרֵף לְעִנְיַן זִמּוּן צָרִיךְ עִיּוּן לְמַעֲשֶׂה, וּמְסַיֵּם דִּבַעֲשָׂרָה שֶׁיֵּשׁ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם אֶפְשָׁר דְּאָסוּר לְכֻלֵּי עָלְמָא לְזַמֵּן בְּאֵין חַיָּבִין, וְכֵן מַשְׁמַע בְּחַיֵּי אָדָם כְּלָל מח דִּין ז: **ג (כה) אִם הָיוּ רוֹכְבִים וְכוּ'**. סָעִיף זֶה כִּלְשׁוֹנוֹ מַמָּשׁ מוּבָא לְעֵיל בְּסִימָן קסז סָעִיף יב, אֶלָּא דְּשָׁם מַיְרֵי לְעִנְיַן לְהוֹצִיא בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא, וְהָכָא מַיְרֵי לְעִנְיַן צֵרוּף זִמּוּן, וְדִין אֶחָד לִשְׁנֵיהֶן, וּכְבָר בֵּאַרְתִּי שָׁם בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בַּבְּאֵר הֵיטֵב, עַיֵּן שָׁם: **(כו) הוֹלְכִים וְאוֹכְלִים לֹא**. וּבְיוֹשְׁבִין בַּעֲגָלָה וְאוֹכְלִין בְּיַחַד כְּשֶׁהֵם נוֹסְעִין, עַיֵּן בְּסִימָן קסז מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּשֵׁם הַמָּגֵן אַבְרָהָם שֶׁמִּסְתַּפֵּק בָּזֶה. וּבְחַיֵּי אָדָם הִכְרִיעַ דִּבְזֶה וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ סָפֵק, בִּשְׁלֹשָׁה יְזַמְּנוּ, אֲבָל בַּעֲשָׂרָה יֵשׁ לָחוּשׁ לְהַזְכָּרַת הַשֵּׁם לְבַטָּלָה. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִי דִּיזַמֵּן בְּלֹא שֵׁם, דְּהָא בְּדִיעֲבַד יָצָא בַּעֲשָׂרָה אַף אִם לֹא הִזְכִּיר הַשֵּׁם, וּכְדִלְעֵיל בְּסוֹף סִימָן קצב: **(כז) שֶׁלֹּא לְזַמֵּן וְכוּ'**. הָאַחֲרוֹנִים חוֹלְקִים עַל זֶה, וּכְהַיּוֹם כג הַמִּנְהָג שֶׁמְּזַמְּנִין, וּבְהָרַחֲמָן אוֹמְרִים, הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בַּהֲלִיכָתֵנוּ וּבִישִׁיבָתֵנוּ עַד עוֹלָם. וְנוּכַל לוֹמַר, הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְקָאֵי עַל בַּעַל הַסְּעוּדָּה. וּמִכָּל שֶׁכֵּן אִם כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁאָז אֲפִלּוּ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ וְכוּ'. וְאִם אוֹכְלִין בְּמָלוֹן בַּיּוֹם דֶּרֶךְ עֲרַאי בְּבֵית עוֹבְדֵי גִלּוּלִים, אֶפְשָׁר דְּאֵין זֶה קְבִיעוּת וְאֵין מְזַמְּנִין [מָגֵן אַבְרָהָם], וְטוֹב שֶׁלֹּא יִקְבְּעוּ אָז שְׁלָשְׁתָּן יַחַד וְיֵצְאוּ מִידֵי סָפֵק [פְּרִי מְגָדִים]: **ד (כח) אֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק**. הַיְנוּ, כד אֲפִלּוּ רוֹצֶה לִגְמֹר סְעוּדָּתוֹ קֹדֶם שֶׁיִּגְמְרוּ הָאֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁהַחִיּוּב שֶׁל זִמּוּן חָל כְּבָר עָלָיו בִּתְחִלַּת אֲכִילָה שֶׁלּוֹ: **ה (כט) כָּל אֶחָד לִשְׁנַיִם**. עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (אוֹת ה):

שַׁעַר הַצִּיּוּן

כא. וּמַה שֶּׁתֵּרֵץ דְּכַוָּנַת רַמָּ״א שֶׁיֹּאכְלוּ מְעַט וְכוּ' הוּא מִלְּתָא חַדְתֵּי, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְמַה שֶּׁאָמְרוּ בִּשְׁנַיִם שֶׁמִּצְוָה לַחֲזֹר אַחַר שְׁלִישִׁי, דְּהָתָם מַיְרֵי שֶׁלֹּא גָּמְרוּ עֲדַיִן לֶאֱכֹל, אֲבָל הָכָא מַיְרֵי בְּגָמְרוּ כֻּלָּם אֶת אֲכִילָתָם, וְעַל כֵּן אַף דְּלֹא הִסִּיחוּ עֲדַיִן דַּעְתָּם מִכָּל מָקוֹם לֹא מָצִינוּ שֶׁיֹּאכְלוּ עוֹד מֵחָדָשׁ מִשּׁוּם זִמּוּן, אֶלָּא הָאֱמֶת הַבָּרוּר, דְּכַוָּנַת הָרַמָּ״א לְהַתְּשׁוּבָה שֶׁהֵבִיא הַבֵּית יוֹסֵף בְּסוֹף הַסִּימָן בְּשֵׁם הָרִיבָ״א, דְּאוֹתָהּ הַתְּשׁוּבָה סְבִירָא לֵהּ דַּאֲפִלּוּ כָּל אֶחָד אָכַל בְּזָוִית אַחֵר, דִּבְוַדַּאי לֹא קְבִיעֵי עַל יְדֵי זֶה לְכֻלֵּי עָלְמָא [הַיְנוּ אֲפִלּוּ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דִּסְבִירָא לְהוּ דִּבְבִרְכַּת הַמָּזוֹן לֹא בָּעֵי הֲסִבָּה, מִכָּל מָקוֹם אֲכִילָה כְּאַחַת בָּעֵי לְעִנְיַן חִיּוּב זִמּוּן. וְלֹא הֵבַנְתִּי דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסוֹף דְּבָרָיו שֶׁכָּתַב דְּטַעַם הַתְּשׁוּבָה הַהִיא מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר דְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לֹא בָּעֵי הֲסִבָּה, הָא עַל כָּל פָּנִים יְשִׁיבָה בְּמָקוֹם אֶחָד בָּעֵי לְכֻלֵּי עָלְמָא], אֲפִלּוּ הָכִי רְשׁוּת לְזַמֵּן וְטוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ, וְכֵן כָּתַב בְּחֶמֶד מֹשֶׁה וּבְבֵאוּר הַגְּרָ״א: **כב.** וְכֵן כָּתַב בְּחֶמֶד מֹשֶׁה וְכֵן מִסְתַּבְּרָא, דְּאֵיךְ יֹאמְרוּ נְבָרֵךְ וְהַכַּוָּנָה שֶׁנְּבָרְכֵנוּ יַחְדָּו [כַּאֲשֶׁר מַפִּיק דָּבָר זֶה הַגְּמָרָא מִקְּרָא גַּדְּלוּ וְגוֹ' שְׁמוֹ יַחְדָּו], אַחֲרֵי שֶׁלְּבַסּוֹף מֻכְרָחִין הֵם לְהִתְחַלֵּק, שֶׁאֵין אחד יכול להוציא את חברו: **ג כג.** מגן גבורים: **ד כד.** ט״ז:

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 199) 34170 הודפס מאוצר החכמה

אֶחָד לִשְׁנַיִם עַד שֶׁאָמְרוּ הַזָּן, שׁוּב אֵינָם יְכוֹלִים לְזַמֵּן (ל) אֲפִלּוּ אָכְלוּ אַחַר כָּךְ יַחַד וְגָמְרוּ סְעוּדָתָן, וְאִם לֹא זִמְּנוּ עֲלֵיהֶם בִּמְקוֹמָם, חַיָּבִים לְזַמֵּן (לא) וְאֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק, (לב) [פ]וַאֲפִלּוּ לֹא אָכְלוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּיַחַד [ז](ג)*) מִשֶּׁנִּתְחַבְּרוּ: **ו.** [צ]שָׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ בְּכָל אַחַת אַרְבָּעָה, וּפֵרַשׁ אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וְנִצְטָרְפוּ לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת, וְזִמְּנוּ הַשְּׁלֹשָׁה הַנִּשְׁאָרִים, (לג) פָּרַח זִמּוּן מִנַּיְהוּ (לד) [*ו]כֵּיוָן שֶׁחַבְרֵיהֶם זִמְּנוּ. [ק]וְהוּא הַדִּין אִם לֹא הָיוּ בְּכָל חֲבוּרָה אֶלָּא שְׁלֹשָׁה, וְהָלַךְ אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה קֹדֶם זִמּוּן, וְנִתְחַבְּרוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה, (לה) וּבָא אֶחָד לְכָל חֲבוּרָה וְנִצְטָרֵף עִם שְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים וְזִמְּנוּ יַחַד, פָּרַח זִמּוּן מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה כֵּיוָן שֶׁכְּבָר זִמְּנוּ חֲבוּרָתָם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא זִמְּנוּ עִמָּהֶם. הגה שָׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁאָכְלוּ וּבְכָל חֲבוּרָה שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, אָסוּר לְכָל אֶחָד לִפָּרֵד מִכָּל חֲבוּרָה וּלְזַמֵּן בְּיַחַד, דַּהֲרֵי הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים בְּכָל חֲבוּרָה אֵינָן יְכוֹלִים לְזַמֵּן אַחַר כָּךְ. [*ז]אֲבָל אִם הָיָה בְּכָל חֲבוּרָה אַרְבָּעָה (לו) מֻתָּר לִפָּרֵד אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וּלְזַמֵּן בְּיַחַד, וְהַנִּשְׁאָרִים יְזַמְּנוּ כָּל חֲבוּרָה בִּמְקוֹמָם (בית יוסף בשם הרשב״א):

בְּאֵר הַגּוֹלָה

פ שָׁם בְּרַשִׁ״י.

*) (בְּבֵית יוֹסֵף כָּתוּב דְּאַיְּדֵי שֶׁאָכְלוּ בְּבַיִת אֶחָד דְּהָוֵי כְּמוֹ מִפִּנָּה לְפִנָּה אִי נַמֵּי הָכִי קָאָמַר כֵּיוָן שֶׁנִּתְוַעֲדוּ לְזִמּוּן אֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק וּצְרִיכִים לֶאֱכֹל בְּיַחַד וּלְזַמֵּן).

צ כֵּן פֵּרוּשׁ הָר׳ יְהוּדָה וֶהֱבִיאוֹ הָרֹא״שׁ שָׁם וְרַבֵּנוּ יוֹנָה. ק רַבֵּנוּ יוֹנָה שָׁם.

בְּאֵר הֵיטֵב

ז. מִשֶּׁנִּתְחַבְּרוּ. רוֹצֶה לוֹמַר, אֶלָּא כָּל אֶחָד אָכַל בִּפְנֵי עַצְמוֹ מִשֶּׁנִּתְחַבְּרוּ, עַיֵּן ט״ז וּמָגֵן אַבְרָהָם:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

(ג) מִשֶּׁנִּתְחַבְּרוּ. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּשׁוּ״ת פָּנִים מְאִירוֹת חֵלֶק ב סִימָן ו מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה עַל דִּבְרֵי הַבַּ״ח:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(ל) אֲפִלּוּ אָכְלוּ אַחַר כָּךְ. דִּכְבָר פָּרַח זִמּוּן מִנַּיְהוּ עַל יְדֵי שֶׁזִּמְּנוּ עֲלֵיהֶם מִקֹּדֶם. וּמִכָּל מָקוֹם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן חַיָּבִים לְבָרֵךְ מִתְּחִלַּת בִּרְכַּת הַזָּן, וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן ר בְּהַגָּ״ה: **(לא) וְאֵינָם רַשָּׁאִים לֵחָלֵק.** כֵּיוָן שֶׁנּוֹעֲדוּ עַתָּה יַחְדָּו [כה]וְכָל אֶחָד בָּא מֵחֲבוּרָה שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב שָׁם בְּזִמּוּן, וְאַף דְּנִתְבָּאֵר בְּסָעִיף ו בְּהַגָּ״ה דְּאָסוּר לִפָּרֵד מֵחֲבוּרָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַפְסִיד הַזִּמּוּן שֶׁלָּהֶם, וְאִם כֵּן הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לַחֲזֹר לַחֲבוּרָה שֶׁלּוֹ, יֵשׁ לוֹמַר, דְּמַיְרֵי הָכָא שֶׁנִּתְפָּרְדָה חֲבוּרָתָם הָרִאשׁוֹנָה. אִי נַמֵּי, לְפִי מַה דִּמְבֹאָר לְקַמָּן בְּסִימָן ר בְּאֵלִיָּה רַבָּה וּשְׁאָר אַחֲרוֹנִים, דִּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ אֹנֶס אוֹ הֶפְסֵד מָמוֹן מֻתָּר לְאֶחָד לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ מִקֹּדֶם שֶׁגָּמְרוּ הַשְּׁנַיִם וּלְבָרֵךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מַיְרֵי הָכָא גַּם כֵּן בְּכְהַאי גַּוְנָא, שֶׁהָיוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה מֻכְרָחִין לְמַהֵר וְלִגְמֹר סְעוּדָתָן מִקֹּדֶם, וְלָכֵן אִם נִזְדַּמְּנוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּיַחַד יְזַמְּנוּ בִּפְנֵי עַצְמָן: **(לב) וַאֲפִלּוּ לֹא אָכְלוּ וְכוּ׳.** וְקָשֶׁה, [כו]הָא קַיְמָא לָן לְעֵיל סִימָן קפד דְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לְבָרֵךְ דַּוְקָא בַּמָּקוֹם שֶׁאָכַל, וְאִם כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לַחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁאָכַל מִתְּחִלָּה, יֵשׁ מְתָרְצִים דְּהָכָא מַיְרֵי [כז]בְּעָקְרוּ בְּשׁוֹגֵג מִמְּקוֹמָם, דְּבָזֶה לֹא מַטְרְחִינָן אוֹתוֹ לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם, וְכַנַּ״ל שָׁם בְּסָעִיף א, וְכֵן פָּסְקוּ שָׁם הָאַחֲרוֹנִים בִּמְקוֹם הַדְּחָק, וּבְעִנְיָנֵנוּ נַמֵּי, כֵּיוָן דְּכָאן יָכוֹל לְזַמֵּן וּכְשֶׁיַּחֲזֹר לְשָׁם יְבָרֵךְ בְּיְחִידִי, כִּשְׁעַת הַדְּחָק דָּמֵי. [כח]וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי קָאָמַר, וַאֲפִלּוּ לֹא אָכְלוּ יַחַד, כְּלוֹמַר, אֶלָּא כָּל אֶחָד אָכַל בִּפְנֵי עַצְמוֹ שֶׁלֹּא קָבְעוּ, דְּאֵינָם חַיָּבִים בְּזִמּוּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סָעִיף ב, הָכָא חַיָּבִין כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נִתְחַיְּבוּ: ו **(לג) פָּרַח זִמּוּן מִנַּיְהוּ.** וּבָזֶה דַּוְקָא אִם לֹא אָכְלוּ אַחַר כָּךְ יַחְדָּו, אֲבָל אִם אָכְלוּ אַחַר כָּךְ יַחַד מִצְטָרְפִין. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהָא דְּסָעִיף ה, [כט]דְּהָא לֹא זִמְּנוּ עֲלֵיהֶם מִקֹּדֶם [חִדּוּשֵׁי ר׳ עֲקִיבָא אֵיגֶר בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה]: **(לד) כֵּיוָן שֶׁחַבְרֵיהֶם זִמְּנוּ.** עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (אות ו): **(לה) וּבָא אֶחָד וְכוּ׳.** הַיְנוּ, אֶחָד מִן הַשּׁוּק אָכַל מְעַט בְּסוֹף סְעוּדָתָן וְנִצְטָרֵף עִמָּהֶם. וְלִשָּׁנָא לְכָל חֲבוּרָה שֶׁכָּתַב הַמְחַבֵּר לָאו דַּוְקָא, דַּאֲפִלּוּ רַק לַחֲבוּרָה אַחַת, אִם כֵּן פָּרַח זִמּוּן מִן אֶחָד וְלֹא נִשְׁאַר כָּאן אֶלָּא שְׁנַיִם: **(לו) מֻתָּר לִפָּרֵד וְכוּ׳.** וּמַיְרֵי שֶׁכָּל הַחֲבוּרוֹת הָיוּ מִתְּחִלָּה גַּם כֵּן בְּבַיִת זֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא נִצְטָרְפוּ בְּיַחַד, דְּאִי לָאו הָכִי הֲלֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בִּמְקוֹמוֹ:

בֵּאוּר הֲלָכָה

מָצָאתִי בְּפִסְקֵי רִיאַ״ז וּבְחִדּוּשֵׁי הָרְאָ״ה עַל הָרִי״ף. אָכֵן לְפִי מַה דִּמְבֹאָר לְקַמָּן בְּסִימָן ר׳ בַּטּוּר וְהוּבָא שָׁם בְּמָגֵן אַבְרָהָם מַשְׁמַע דְּבְאֶחָד יָכוֹל לְהִצְטָרֵף עוֹד הַפַּעַם עִם הַשְּׁנַיִם כְּשֶׁאָכְלוּ עַתָּה בְּיַחַד, אַחֲרֵי שֶׁהֵם לֹא זִמְּנוּ עֲדַיִן, וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּלְהָרִאשׁוֹנִים הַנַּ״ל מַיְרֵי שֶׁהֵם לֹא אָכְלוּ עַתָּה, אֲבָל כְּשֶׁאָכְלוּ הָכִי נַמֵּי דְּמִצְטָרְפֵי, וְצָרִיךְ עִיּוּן לְדִינָא:

ו [*ו]**כֵּיוָן שֶׁחַבְרֵיהֶם זִמְּנוּ.** כָּתַב הַגָּאוֹן ר׳ עֲקִיבָא אֵיגֶר, נִרְאֶה לִי דְּזֶהוּ דַּוְקָא אִם זִמְּנוּ הֵם קֹדֶם שֶׁנִּתְחַבְּרוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה יַחַד, דְּאָז אֵין לְהָאֶחָד שֶׁיָּצָא מֵחֲבוּרָתָם מָקוֹם לָצֵאת בִּפְנֵי עַצְמוֹ יְדֵי זִמּוּן, וְעַל כֵּן חָל הַזִּמּוּן שֶׁזִּמְּנוּ הַשְּׁלֹשָׁה הַנִּשְׁאָרִים בְּבֵיתָם גַּם עָלָיו וּפָרַח זִמּוּן מִמֶּנּוּ, אֲבָל אִם נִתְחַבְּרוּ אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה לְמָקוֹם אֶחָד מִתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ זִמְּנוּ הָאֲחֵרִים הַנִּשְׁאָרִים בְּבֵיתָם, יְכוֹלִין אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה לְזַמֵּן וְלֹא פָּרַח זִמּוּן מִנַּיְהוּ, כֵּיוָן דְּיֵשׁ כָּאן מָקוֹם לָהֶם לְזַמֵּן בִּפְנֵי עַצְמָם יַחַד, נִפְרְדוּ לְגַמְרֵי מֵחֲבוּרָתָם וְלֹא קָאֵי הַזִּמּוּן עֲלַיְהוּ, וּקְצָת רְאָיָה לָזֶה מִדִּבְרֵי הַגָּ״ה כָּאן שֶׁכָּתַב, אֲבָל אִם הָיָה בְּכָל חֲבוּרָה אַרְבָּעָה מֻתָּר לִפָּרֵד וְכוּ׳, וְלֹא הִתְנָה שֶׁיְּזַמְּנוּ הֵם תְּחִלָּה וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְאַף דִּלְשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לֹא מַשְׁמַע כֵּן כָּל כָּךְ, דְּכָתַב, וְנִצְטָרְפוּ לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת וְזִמְּנוּ, מַשְׁמַע שֶׁמִּתְּחִלָּה נִצְטָרְפוּ, וְכֵן אַחַר כָּךְ כָּתַב, וְנִתְחַבְּרוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה וּבָא אֶחָד וְכוּ׳, מַשְׁמַע שֶׁמִּתְּחִלָּה נִתְחַבְּרוּ וְאַף עַל פִּי כֵן פָּרַח זִמּוּן, מִכָּל מָקוֹם הָאֱמֶת אִתּוֹ, דְּכֵן כָּתַב בְּלִקּוּטֵי הָרַמְבַּ״ן עַל בְּרָכוֹת בְּהֶדְיָא, עַיֵּן שָׁם:

[*ז]**אֲבָל אִם הָיָה בְּכָל חֲבוּרָה וְכוּ׳.** כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם, אַרְבָּעָה שֶׁאָכְלוּ בְּיַחַד עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וּשְׁנַיִם אָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אַחֵר, יָכוֹל אֶחָד מִן הָאַרְבָּעָה לְהִצְטָרֵף עִם הַשְּׁנַיִם וּלְזַמֵּן עִמָּהֶם, וְאִם כְּבָר זִמְּנוּ הַשְּׁלֹשָׁה הַנִּשְׁאָרִים, פָּרַח זִמּוּן מִן הָאֶחָד וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וּדְבָרָיו קָשִׁים, דְּאֵיךְ מִצְטָרֵף הָאֶחָד עִם הַשְּׁנַיִם לְזַמֵּן אַחֲרֵי שֶׁהֵם אֵינָם מְחֻיָּבִים כְּלָל, וְלֹא דָּמֵי לְהָא דְּהַגָּ״ה, דְּהָכָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְחֻיָּב מֵאַחַר שֶׁנִּפְרַשׁ מִן חֲבוּרָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה הַמְחֻיֶּבֶת לְזַמֵּן. וְהָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּכַוָּנָתוֹ הֵיכָא שֶׁהָאֶחָד יֹאכַל עַתָּה מְעַט בַּחֲבוּרָתָם וְנַעֲשָׂה זִמּוּן עַל יְדֵי זֶה, אֲבָל אִם כֵּן יִקְשֶׁה מַה שֶּׁכָּתַב אַחַר כָּךְ, אִם כְּבָר זִמְּנוּ הַשְּׁלֹשָׁה הַנִּשְׁאָרִים פָּרַח זִמּוּן מִן הָאֶחָד וְשׁוּב אֵינוֹ מִצְטָרֵף, וְאִי מַיְרֵי בְּאָכַל, הֲלֹא יוּכַל לְהִצְטָרֵף בְּכָל אֹפֶן מֵאַחַר שֶׁהוּא לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן עַל יְדֵי זִמּוּן הַחֲבוּרָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה בְּשֵׁם הַגָּאוֹן ר׳ עֲקִיבָא אֵיגֶר. וְאֵין לוֹמַר דְּמַיְרֵי מִתְּחִלָּה בְּמִקְצָתָן רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ, דְּאִם כֵּן מַהוּ שֶׁסִּיֵּם בְּסוֹף דְּבָרָיו, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וּבְכָל חֲבוּרָה שְׁלֹשָׁה אֵין רַשַּׁאי אֶחָד לְהִצְטָרֵף וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם, וְצָרִיךְ עִיּוּן בִּדְבָרָיו:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ה כה. לְאַפּוּקֵי אִם כָּל אֶחָד בָּא מֵחֲבוּרָה שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, לֹא מְהַנֵּי מַה שֶּׁנּוֹעֲדוּ עַתָּה יַחְדָּו, כֵּיוָן שֶׁעַתָּה לֹא אָכְלוּ בְּיַחַד וּמִקֹּדֶם גַּם כֵּן לֹא נִתְחַיְּבוּ: **כו.** מָגֵן אַבְרָהָם וְט״ז: **כז.** מַאֲמַר מָרְדְּכַי וּנְהַר שָׁלוֹם, דְּלֹא כְּמָגֵן אַבְרָהָם: **כח.** ט״ז וּמָגֵן אַבְרָהָם [וּלְתֵרוּץ זֶה מְדַיֵּק מְאֹד לְשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁכָּתַב בְּיַחַד], וְכֵן כָּתַב הַגְּרָ״א לְעֵיל בְּסִימָן קפד סָעִיף ב, עַיֵּן שָׁם: **ו כט.** וְאַף דְּמֵהָרֹא״שׁ מַשְׁמַע דְּאַף בְּדְקָרוּ לֵהּ וְעָנֵי דְּזֶה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן עֲדַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה, וַאֲפִלּוּ הָכִי אַף אִם אָכְלוּ אַחַר כָּךְ גַּם כֵּן לֹא מְהַנֵּי לְחַיְּבָם בְּזִמּוּן עַל יְדֵי זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרֹא״שׁ בְּהֶדְיָא, זֶה אֵינוֹ, דְּהָרֹא״שׁ לְשִׁיטָתוֹ אָזִיל דִּסְבִירָא לֵהּ שָׁם מִקֹּדֶם דְּאַף בִּדְקָרוּ לֵהּ וְעָנֵי יָצָא יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן [דְּמִשּׁוּם הָכִי הִקְשָׁה הָרִ״י מִפְּרִ״שׁ עַל רַשִׁ״י פְּשִׁיטָא, עַיֵּן שָׁם], וּלְכָךְ לֹא מְהַנֵּי אַחַר כָּךְ אֲפִלּוּ אִם אָכַל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְהָרַבֵּנוּ יוֹנָה דִּסְבִירָא לֵהּ דְּבָזֶה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן הוֹאִיל שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בָּזֶה, לְכָךְ אִם נוֹעֲדוּ עַתָּה יַחְדָּו מַתְחֶלֶת חִיּוּב זִמּוּן מֵחָדָשׁ. וּמִנָּהּ נַמֵּי לְעִנְיָנֵנוּ, דִּלְכֻלֵּי עָלְמָא לֹא יָצָא הָרְבִיעִי יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן בְּמַה שֶּׁהַשְּׁלֹשָׁה זִמְּנוּ, וְרַק שֶׁפָּרַח מִמֶּנּוּ הַזִּמּוּן דְּמֵעִקָּרָא, לְכָךְ אִם אָכְלוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה עַתָּה בְּיַחַד מַתְחִיל חִיּוּב זִמּוּן מֵחָדָשׁ [כֵּן נִרְאֶה לִי בָּרוּר, שֶׁזֶּהוּ טַעַם הַגָּאוֹן ר׳ עֲקִיבָא אֵיגֶר שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא דַּעַת הַחוֹלְקִים עַל תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה, דִּסְבִירָא לְהוּ דְּבָזֶה כֻּלֵּי עָלְמָא מוֹדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ]. וְעוֹד נִרְאֶה לִי פָּשׁוּט, דְּמָה שֶׁלֹּא צִיֵּר הַמְחַבֵּר בְּסָעִיף ה כְּגוֹן דְּקָרוּ לֵהּ וְעָנֵי, וְצִיֵּר בְּאֶחָד מַפְסִיק לִשְׁנַיִם, מִשּׁוּם דִּבְדָקָרוּ לֵהּ וְעָנֵי לֹא הָיָה יָכוֹל לְסַיֵּם, וַאֲפִלּוּ אָכְלוּ אַחַר כָּךְ יַחַד, דְּזֶהוּ רַק לְהָרֹא״שׁ מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְרַבֵּנוּ יוֹנָה, וְכַנַּ״ל, וְלֹא רָצָה לְהַכְנִיס דְּבָרָיו בִּפְלוּגְתָּא לְכָךְ נָקַט כְּגוֹן שֶׁאֶחָד מַפְסִיק לִשְׁנַיִם, דְּזֶה לְכֻלֵּי עָלְמָא יָצָא יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן עַל יְדֵי זֶה, וּלְכָךְ לֹא מְהַנֵּי אֲפִלּוּ אָכְלוּ אַחַר כָּךְ יַחַד:

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 200) 34170 הודפס מאוצר החכמה

קצד שלשה שאכלו כאחד ונפרדו לענין הזמון מה דינם. ובו ג' סעיפים:

א. [א]שלשה שאכלו כאחד ושכחו [*א]ובירך כל אחד לעצמו, בטל מהם הזמון (א) ואין יכולים לחזור ולזמן למפרע, [*ב][ב]וכן אם ברכו שנים מהם. [ג]אבל אם [*ג]שכח* [*ד]אחד מהם ובירך, השנים יכולים לזמן עם השלישי אף על פי שכבר בירך (ב) [ד]יכול לומר ברוך שאכלנו משלו, והם יוצאים ידי חובת זמון והוא אינו יוצא ידי זמון, שאין זמון למפרע. הגה ואם האחד זמן (ג) עם אחרים, אף שנים הנשארים (ד) אינן יכולים לזמן (בית יוסף בשם רשב"א):

ב. [ה]שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק, קוראים אותו ומודיעים לו שרוצים לזמן (ה) כדי שיכוין ויצטרף עמהם (ו) ויענה עמהם ברכת זמון, (ז) ויוצאים ידי חובתן אף על פי (ח) שאינו בא ויושב [א]עמהם. והני מילי בשלשה, אבל בעשרה, כיון שצריכים להזכיר את השם אינם מצטרפין עד שיבא וישב עמהם (ט) (ועיין לקמן סימן ר עד היכן ברכת הזמון):

ג. [ו]שלשה שאכלו כאחד (י) ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון אלא אחד יודע (יא) ברכה ראשונה ואחד השניה ואחד השלישית, חייבים בזמון, (יב) וכל אחד יברך הברכה שיודע, ואף על פי שאין בהם מי שיודע ברכה רביעית (יג) אין בכך כלום, [*ה][ז]אבל לחצאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם חצי הברכה, שאין ברכה אחת מתחלקת [ב](א) לשתים:

באר הגולה

א ברכות מה. ב הרא"ש והרשב"א. ג שם בגמרא. ד הרא"ש שם. ה שם בגמרא. ו שם מו לפרוש הרי"ף וכן הסכימו הרא"ש ורבנו יונה והתוספות. ז שם בתוספות.

*עיין סימן קצה בשערי תשובה השייך לכאן.

שערי תשובה

(א) לשתים. עיין באר היטב. ועיין באבן העוזר שחולק על המגן אברהם בזה ודעתו

באר היטב

א. עמהם. אלא שעומד לפני הפתח ויוצא גם הוא ידי חובתו, רמב"ם בית יוסף ב"ח: ב. לשתים. ואם אין שם מי שיודע אלא ברכה אחת לא יברך כלום, דמעכבות זו את זו, עיין מגן אברהם. סדר שלש ברכות אלו מעכבות ואם אמרם למפרע לא יצא, דבר שמואל סימן קמז:

באור הלכה

קצד א [*א]**ובירך כל אחד לעצמו.** ואפלו לא גמרו רק ברכת הזן גם כן אבדו הזמון, אבל אם התחילו רק ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הזן את העולם כלו יש להסתפק וכו' [פרי מגדים]:

[*ב]**וכן אם ברכו שנים מהם.** רוצה לומר, דאין יכולין לחזור ולהצטרף עם השלישי לפטרו על ידם מהזמון, דאין שנים נגררין אחר אחד, ועם חבורה אחרת של שלשה, יש לעין, ומסתברא דיוכל להצטרף, דהרי נפרש מחבורה של חיוב, שגם הם חיבים עדין אלא שאין להם תקנה מפני שאין זמון למפרע, ומכל מקום צריך עיון. אך אם יאכל עמהם מעט, בודאי מצטרף, ואפלו עם שנים:

[*ג]**שכח.** והוא הדין הזיד, ונקט שכח, אידי דרישא [אחרונים]:

[*ד]**אחד מהם וכו'.** והוא הדין בעשרה ושכחו שלשה מהם וברכו, יכולים להצטרף עם הנשארים ולזמן בשם (אליה רבה ושארי אחרונים). עוד כתב במאמר מרדכי, דהוא הדין אם היו מתחלה ארבעה וברכו מהם שנים, יכולים השנים הנשארים לצרף אחד מן אלו השנים שברכו ולזמן עליו, ומצדד עוד יותר, דאפלו רב מהחבורה ברכו בפני עצמם, אם נשארו שנים שלא ברכו עוד, יכולים לצרף אחד מהם לזמון, עין שם. כתב אליה רבה, יש להסתפק בשנים שאכלו פת והשלישי שתה רביעית משקה, ואחר כך שכח אחד מן האוכלים פת ובירך, אם בכהאי גונא רשאי השלישי שאכל לזמן עם אותם שנים, או דלמא כיון דאין כאן רק אחד אותו שחיב מדינא בזמון, לא, וכן מסתבר, עד כאן לשונו, וכן דעת הברכי יוסף ומאמר מרדכי ומגן גבורים:

ג [*ה]**אבל לחצאין וכו'.** ולפי המבאר לקמן בסימן ריש בהג"ה דברכת הזמון הוא עד הזן דוקא, אם כן אם אין אדם אחד יודע לברך עד גמר הזן כי אם נברך לבד, והשני יודע ברכת הזן, אין מחלקין אותה לשתים, אלא יברכו בלי זמון כלל ויתחילו רק מתחלת ברכת המזון, דנהי דברכת הזן מעכב לברכת הזמון, שבלתה אינו יוצא בזמון, מכל מקום זמון אינו מעכב לברכת הזן שהוא התחלת ברכת המזון, כנ"ל. אחר כך מצאתי שכן כתוב בחדושי הרא"ה לברכות בהאי סוגיא:

משנה ברורה

קצד א (א) **ואין יכולים וכו'.** לומר נברך וכו' דלמאי יזמנו זה את זה, [א]והרי כבר ברכו ברכת המזון, ואין לשון זמון אלא שאחד יזמן השנים שיהיו מוכנין ומזמנין להצטרף יחד לברכת המזון: (ב) **יכול לומר וכו'.** דהא באמת [ב]מחיב בזמון הוא, שאכל עמהם ביחד, אלא שאין לו תקנה, משום שכבר ברך ואין זמון למפרע, לכן מהני הצטרפותו על כל פנים שיהיו הם יוצאין על ידו: (ג) **עם אחרים.** היינו, [ג]שבא לחבורה של שלשה, או אפלו שבא לשנים בסוף סעודתם ואכל עמהם מעט: (ד) **אינן יכולין לזמן.** על האחד, מפני שכבר יצא ידי חובת זמון, [ד]מיהו, אם נזדמן להם אחד מן השוק, יכולין לזמן עליו כשיטעם עמהם, דחיוב זמון שלהם לא נפקע בשביל אותו שזמן: **ב** (ה) **כדי שיכון.** לשמע ברכת הזמון: (ו) **ויענה עמהם.** אבל אם אינו עונה אין מזמנין עליו, משום דאינו עומד עמהם, אבל אם היה עומד עמהם, אף אם אינו עונה עמהם מזמנין עליו בעל כרחו, כמבאר לקמן סימן ר [שיורי ברכה ומגן גבורים ואליה רבה בתרוץ ב]: (ז) **ויוצאין ידי חובתן.** וגם הוא [ה]יוצא ידי חובת זמון בזה: (ח) **שאינו בא.** אלא שעומד [ו]נגד הפתח בסמוך להם [ועין סימן נה סעיף כ דמבאר שם דאם יש טנוף בינתים, מפסיק], וכשיגמר ענינו יבא הביתה שאכל שם ויברך ברכת המזון [רמב"ם], מיהו, [ז]אם נשתהה שם עד גמר ברכת המזון וכון לבו לצאת, יצא ידי ברכת המזון ואין צריך לברך: (ט) **ועין לקמן סימן ר.** סעיף ב, ולפי מה דפסק שם רמ"א, צריך העונה להמתין עד שיגמרו ברכת הזן: **ג** (י) **ואין אחד מהם יודע.** דאי אחד מהם יודע כל ברכת המזון, בודאי נכון שהוא יברך כל הברכות ויוציאם ידי חובתם ולא לחלק ברכת המזון לפרקים: (יא) **ברכה ראשונה.** היינו, לבד מברכת נברך, שצריך המזמן לומר בתחלת ברכת הזמון: (יב) **וכל אחד יברך.** רוצה לומר, ויכון להוציא את חברו: (יג) **אין בכך כלום.** דברכת הטוב והמטיב לאו דאוריתא היא ולפיכך [ח]אינה מעכבת להשלש ברכות, [ט]ומשמע מזה דבאחת משלש ברכות הקודמים אם אין אחד מהם שיודע אותה, מעכב שלא יברכו כלל, דברכות מעכבות זו את

שער הציון

קצד א א. לבוש: ב. שיטה מקבצת לברכות דף נ: ג. היינו, אפלו לא אכל עמהם, מפני שבא לכת המחיבת, והוא גם כן נתחיב מכבר, וכדלעיל בסימן קצג סוף סעיף ה, מה שאין כן כשבא לשנים, אף דהוא מחיב מכבר הלא הם פטורים כל זמן שלא אכל עמהם, וכדלקמן בקצז, דלא מקרי שלשה שאכלו כאחד, ואינו דומה להא דסעיף ה הנ"ל, דהתם הלא כל אחד מאלו השלשה נתחיב מכבר: ד. לבוש ואליה רבה ופרי מגדים וחדושי ר' עקיבא איגר, דלא כחיי אדם. ועין בחדושי ר' עקיבא איגר בשם אליה רבה שכתב, דבשביל אחד לא פרח הזמון, משמע לכאורה מלשון זה, דאם יזדמן להם אחד שפרש גם כן מכת המחיבת בזמון דמצטרפי אף על פי שלא יאכלו עתה ביחד משנתחברו, ואף דבכגון זה קימא לן בקצג סעיף ו דפרח זמון מניהו ואינם יכולים לזמן אם לא שיאכלו מחדש, וכמו שכתבנו במשנה ברורה שם, שאני התם דרב החבורה זמנו, מה שאין כן הכא דחדא זמן, לא פרח זמון של שנים בשביל האחד: **ב** ה. מאמר מרדכי בשם רב הפוסקים: ו. רב האי גאון ורש"י: ז. אחרונים: **ג** ח. בית יוסף: ט. מגן אברהם. ועין סימן קפח במגן אברהם סעיף קטן ח:

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ב / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב (עמוד 201) 34170 הודפס מאוצר החכמה